

Библиотека Свети Кнез Лазар

КЊИГА ПРВА

Главни и одговорни уредник
Протосинђел Максим

Уређивачки одбор
Протосинђел Наум
Протосинђел Ксенофонт
др Миодраг М. Петровић,
проф. др Драгољуб Петровић
проф. др Драгиша Бојовић
хаци Ђорђе Ј. Јанић
др Животије Ђорђевић
Жељко Жутић Которанин
Милоје Стевановић
Милослав Рајковић

Епископ Артемије

ОДБРАНА
православног исповедања вере
ОД КРИВОВЕРЈА
проф. др Игњатија Мидића
епископа браничевског

РЕВНИТЕЉ
2014.

ПРЕДГОВОР

Природа Богочовековог и богочовечанског саздања – Цркве, никада неће бити у потпуности докучива за нас људе, као што ни сâм Богочовек неће никада у потпуности бити схватљив и докучив за род Адамов. Ипак, *Бої се јави у њелу* (Тим 3, 16) и откри људима у мери која је потребна за спасење. То је, између осталог, и смисао оваплоћења Сина Божјег. Веровати и спознати Бога јесте пут ка животу вечном, ка спасењу, као што Христос вели: *А ово је живоїи вечни да њознају Тебе јединої истїиниїої Боїа, и коїа си њослао Исуса Христїа* (Јн 17, 3). Опет, спознати Бога управо значи спознати и веровати у Сина Божјег, као што је светом апостолу Филипу речено: *Који виде мене, виде Оца* (Јн 14,9). У мери спознаје Христа, Који је глава Цркве, спознајемо и саму Цркву, јер је Црква Тело Христово.

Када је реч о Цркви врло прецизно пише свети апостол Павле у својој посланици Ефесцима објашњавајући каква је и каква треба да буде заједница верних, тј. Црква. Наиме, истиче да треба: *држати јединство Духа у свези мира; Једно њело, један дух, као шїо сїе њозвани у једној нади звања свої. Један Госїод, једна вера, једно кршїење, Један Бої и Оїац свих, који је над свима, кроза све и у свима нама* (Еф 4, 4-6). Историјски ход Цркве, њено овоземаљско странствовање и постојање врло прецизно одсликава и потврђује ове свештене речи светог Апостола. Из наведене апостолске поуке видимо да је јединство Духа у свези мира, тј. *јединство верника у Духу*, односно јединство саме Цркве, условљено јединством вере, вере у *Једноїа Боїа и Оца свију*. Дакле, јединство вере сажима и сабира у себе једност, јединственост и јединство Цркве Божје.

Управо по напред наведеним речима светог апостола Павла схватамо да једна и јединствена, непромењена вера у Христа представља камен на коме је саздано сво богочовечанско здање звано Црква.

Зато и до данас постоји само једна истинита вера – вера православна и, сходно томе, Једна истинита Црква – Црква православна, тако свети оци богословствују, а ми православни примамо, исповедамо и верујемо. Многи су од ње током историје, отпадали. То се и данас дешава. Не само појединци, већ и читаве епархије, чак и патријаршије, попут Римске, читаве државе и народи, отпадали су од Цркве отпадањем од *једне вере* апостолске, која држи Цркву и Црква држи њу. Отпадањем престајали су бити део Цркве и Црква. Ипак, због њиховог отпадања од вере, а тиме и од Цркве, Црква никада није престајала бити Једна, Света, Саборна и Апостолска. Вазда је тако било, тако је и данас, тако ће бити и до века.

Из свега наведеног извлачимо недвосмислени закључак: ко угрожава *једну веру*, на којој је утемељена Црква и њено јединство, угрожава и саму Цркву, јер, ко руши темеље куће, руши и саму кућу. Отуда је кроз историју за све свете апостоле и свете оце очување једне и једине вере православне био и остао најсветији и превасходни задатак, зато што је то био начин очувања и саме Цркве Христове.

Јер шта је заједничко за све свете до данашњег дана, за апостоле, мученике, преподобне и праведне? – Једни су се спасли и прославили Бога мученичким страдањем за Њега, други преподобним и подвижничким животом ради Њега, али свима њима заједничка је непромењена, чиста и неискварена вера православна коју су устима исповедали, срцем веровали и својим богоугодним и спасоносним животом потврђивали.

Верност оваквом искуству и Предању Цркве изродила је и књигу која је пред нама. Од православних пастира, епископа пре свих, увек се очекивало поменуто усрђе у очувању вере православне. То је била и јесте њихова прва и најсветија дужност. У свим временима православна вера, тиме и Црква, угрожаване су од стране разних непријатеља, спољашњих прогонитеља и истребитеља хришћана и хришћанства, али и од стране унутрашњих лажних пастира и најамника, јеретика. Од наведених непријатеља ови други су Цркви вазда наносили највећу штету, јер су својим оруђем које се назива јерес, ударали на сам темељ Цркве, а то је, како смо напред истакли, непромењена и неискварена вера православна. Ипак, Бог је сваком поколењу хришћана, у свим временима кроз која је Црква пролазила даривао, и данас такође дарује, истинске пастире и витезове православља, ревнитеље по Богу, и непоколебиве чуваре вере, тиме и Цркве православне. Пред нама је књига која представља сведочанство такве милости Божје и таквог Божјег непрекинутог промишљања о

Својој Светој Цркви, тој непорочној Невести на којој нема мрља ни бора. Књига коју видимо представља богословски споменик једне такве борбе. Оно што је заједничко између ове борбе, у односу на све претходне борбе у којима су Христови пастири извојевали победу над најамницима – јеретичима, јесте у томе што она и данас траје. Сходно утемељености Цркве на једној и јединој светој вери православној, која је увек исповеднички и мученички проповедана, сведочена и чувана, и сама Црква у себи носи тај исповеднички дух, који је од самог њеног настанка постао неотуђиви део црквеног Предања и ње саме. Исповедништво и мученичко сведочење вере уградио је у Цркву сам њен оснивач и подвигоположник Христос, трпећи прогон и страдања због исповедања јеванђелске истине о томе да је Он Син Божји који је то исповедништво засведочио страдањем на Крсту.

Књига пред нама садржи управо исповедање вере православне; представља наставак тог исповедничког подвига одбране и очувања вере православне баш када је у овом нашем времену угрожена. А угрођавана је била увек, са мањим или већим прекидима, кроз читаву њену историју. Угрожена је и сада, од стране савремених јереси утемељених на људском умовању које је потпуно страно свештеном Предању Цркве. Страно је и по својој форми и по садржини и по духу посветовњаченог, схоластичког мудровања које носи у себи.

Аутор ове књиге, епископ Артемије, као настављач поменутог исповедничког подвига Цркве и ревнитељског предања њених истинских пастира кроз векове, осетивши својом истанчаном пастирском савешћу угроженост вере православне, тиме и Цркве Божје, одлучно се супротставио оваквом новачењу у вери и богослужбеној пракси, којима су се у овом нашем времену многи обрушили на Цркву. Да је та борба одлучна, непоколебљива, о томе на особен начин сведоче страдања епископа Артемија и његове пастве; страдања својствена свакој борби, особито борби за веру православну. У овој књизи издвојена су јересоидна новачења која представљају атак на вероисповедно Предање Цркве, тиме, како напред истакнусмо, и на њу саму. Савремена догматска скретања уображених модернистичких богослова у нашој Цркви су у овој књизи брижљиво сабрана и класификована, систематизована у мери у којој је то могуће, а немогуће је у потпуности, јер је јеретичко и неправославно учење плод нечистог умовања под дејством нечистих духова, те је у њему, иначе, све хаотично. Православна савест епископа Артемија је проговорила кроз ову књигу, али не данас или јуче, већ пре шест година. Иако су за-

ступници и пропагатори савремених јереси у Српској цркви покушавали да угуше овај исповеднички глас вапијућег у духовној пустињи данашњице, ова књига представља знак да у таквој намери, ипак, нису успели. Тих покушаја је било много; они су разноврсни и даље трају, у виду медијске хајке, неканонских и противправних притисака како од стране званичне црквене администрације, тако и од стране владајућег режима, уперени на епископа Артемија и његову паству. Упркос таквим условима Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска у прогонству наставља свој апостолски и мисионарски подвиг исповедања и одбране вере путем штампања и објављивања часописа и књига, и то не макар каквих, већ строго православних, што данас, чак и у Цркви, постаје реткост, с обзиром на то шта се све у њој штампа и објављује. Православне ризнице нашег духовног пастира Артемија преизобилују, тако да од тог обиља ми, његова духовна деца, захватамо православно Предање које нам он преноси, а које се у нашој Епархији и из ње у целој Цркви излива као река духовна, не само усмено већ у виду књига, попут ове о којој је реч.

Конкретан повод за настанак ове књиге био је обзнањивање приступног предавања садашњег професора догматике на Богословском факултету у Београду, Игњатија Мидића епископа браничевског, прво у скраћеној верзији, а касније у целости. Кроз уста тог епископа су особито у поменутом предавању, на један врло примитиван и богословској етици и истини стран начин проговорили сва модернистичка, новотарска и православном богословљу непозната и непричасна мудровања која потресају нашу Цркву и нарушавају мир и јединство у њој. Самоуверено мудровање по људском разуму поменутог епископа се удаљава од светоотачког богословског предања до те мере да се у моментима стиче утисак да се ради о предавању неког незнабожачког философа, залуталог из античке Грчке, који је понешто чуо о хришћанству, а не православног епископа и професора православне догматике. У поменутом предавању изнето је сијасет неправославних ставова, тј. јереси.

Књига епископа Артемија и његових сарадника представља заправо зборник од три свеске у којима су неправославни, јеретички ставови из поменутог и других предавања набројана, а затим светоотачким учењима и одговарајућим цитатима, пренетим углавном из Догматике преподобног оца Јустина Ћелијског, побијени. Уз поменуте свеске у књизи се налазе и пропратна писма, односно представке упућене епископима, Синоду и Сабору Српске православне цркве. Свима њима је епископ Артемије покушавао и словом да укаже на

неправославна скретања, тј. јереси које се шире и предају, ни мање ни више, него на Богословском факултету* Српске православне цркве у Београду. С обзиром на то да су црквенообразовне установе места на којима се припремају пастири, свештеници и делатници на њиви Господњој, јасно је какве последице по Цркву оставља јерес која се у окриљу истих предаје, преноси и подмеће уместо православног, апостолског и светоотачког догматског и, уопште, богословског предања Цркве. Ако Богословски факултети и Богословије постану легла јереси, оне неће бити расадници православних пастира, већ јеретика, најамника и вукова који неће напасати, већ ће растрзати словесно Христово стадо у Цркви Његовој. Епископ Артемије је, уз помоћ својих сарадника сабрао богословска скретања из поменутих предавања, а затим из сваког понаособ је изложио права светоотачка богословска учења, на основу којих се недвосмислено показује да су та скретања заправо јереси. Овим је постигнут својеврсни *ефекат огледала*, у богословко-литерарном смислу, тј. напореда са јересима која у предавањима износи епископ Игњатије, постављени су светописамски и светоотачки цитати у којима се као у огледалу јасно види јересоидни карактер богословског учења које епископ Игњатије попут отрова сеје на Богословском факултету Српске православне цркве, у Београду и шире. На жалост, у томе није усамљен, јер његово

* Како бисмо дали што комплетнију слику проблема екуменистичко-евхаристијске јереси која потреса Српску цркву подсетићемо на две ствари: 1) Још седамдесетих година цариградски патријарх Вартоломеј, који се показује као предводник у екуменизму, а не у православљу како би требало, тврдио је да је управо новотарско, евхаристијско богословље, којим се овде бавимо као неправославним богословским феноменом, богословска основа за екуменистички дијалог са римокатолицима и осталим јеретичима, и основа за уједињење са њима; 2) У Сирији, у Баламанду је још 1993. године потписан документ на једном од екуменистичких састанака са римокатолицима (у православној јавности потписани документ је остао познат као *Бламандска унија*, потписали су је „православни“ епископи, учесници дијалога, тј. екуменисти). У том документу се између осталих неправославних ставки налази и обавезивање обе стране које учествују у дијалогу да преко црквенообразовних институција шире екуменистичка схватања и да младе снаге тим путем индоктринирају и припреме за некакво реформисање Цркве, које као крајњи циљ има екуменистичко уједињење са римокатолицима. У светлу ове две чињенице јасније ћемо схватити принцип деловања екумениста унутар Српске православне цркве, тј. принцип окупирања превасходно богословско-образовних институција одакле сада несметано делују и шире своја јеретичка схватања и учења, која као крајњи циљ треба да имају неку нову унију са римокатолицима, што је јесте сврха циљ богослужбених и других реформи, као и екуменистичких стрмљења и дијалога.

јеретичко учење, као врста секуларизоване теологије која се ставља у службу глобализма, представља заправо основ свет образовања на Богословском факултету, на свим његовим катедрама, посебно на катедри догматике. Зато, богословско скретање епископа Игњатија добија трагичне размере, са несагледивим последицама, и духовно деструктиван карактер, душегубан за полазнике Богословског факултета и тиме за читаву Српску цркву.

Епископ Артемије је саставио поменуте три свеске са наведеним садржајем и уз пропратно писмо, непосредно пре заседња Светог архијерејског сабора Српске цркве 2008. године послао Синоду, у складу са процедуром, да тему јереси Игњатија Мидића стави на дневни ред Сабора. Такође је исте свеске са пропратним писмима послао на адресе дванаесторице епископа Српске цркве, које је сматрао ревноснијим у погледу одбране вере и Цркве православне, како би се и они припремили да на Сабору заједнички покрену тему јереси проповеданих на Богословском факултету у Београду. Жалосно је то што са ове временске дистанце, истине ради, морамо констатовати да поменути епископи нису оправдали поверење нити очекивања епископа Артемија, а тимени црквене пуноте. У време ових поменутих акција епископа Артемија, у циљу одбране вере, престарели патријарх Павле лежао је у болници, а функцију председавајућег на Светом архијерејском сабору вршио је митрополит Амфилохије. Представке и обраћања епископа Артемија нису унета у дневни ред Сабора, већ су игнорисана од стране Синода који утврђује дневни ред саборског заседања, очигледно по ћефу, а не како то процедура налаже. Некоме од чланова Синода ова тема није одговарала. Ипак, епископ Артемије је самоиницијативно покренуо то питање у току саборског заседања, а одговор председавајућег Митрополита је био крајње бирократског карактера у циљу дезавуисања покушаја решавања проблема у вези са проповедањем најновијих јереси у Српској цркви. Митрополит је саопштио да је представка епископа Артемија прослеђена некаквој комисији, а познато је да је Митрополит углавном председник свих Синодских и Саборских комисија, због чега ни једна од њих не обавља свој посао и намену, јер је физички немогуће да један човек, као председавајући, све то постигне и кад би хтео. Зато је стање у Српској цркви, страховито запарложено по свим питањима њеног постојања и функционисања. Такво поступање надлежних у Српској цркви недвосмислено показује отворену подршку коју уживају епископ Игњатије Мидић и остали модернистички, неправославни богослови на Богословском факултету и шире. Уосталом, намеће се

логичко питање: захваљујући коме је тако неправославан модерниста попут Игњатија уопште могао постати епископ, а камоли професор, ни мање ни више него догматике, на Богословском факултету у Београду? Одговор на ово питање показује да најновије јереси и новачења којима се ова књига бави нису изнебуха поникле у Српској цркви. Пратећи корење оваквог модернистичког богословског удаљавања од светих отаца стижемо до генерације епископа и професора Београдског богословског факултета који су прекинули и истиснули догматско предање оца Јустина са факултета и унели неправославно новачење богослова тзв. *Париске школе и фанариојској ејискојској клуба*. Ти професори, сада епископи, уједно су и главни (свакако не случајно!) прогонитељи епископа Артемија: митрополит Амфилохије, Иринеј бачки, Атанасије бивши херцеговачки. Уједно је ово појашњење и претходне констатације – коме у Синоду тема јереси Игњатија Мидића није одговарала као део дневног реда Архијерејског сабора. Велико је понижење доживела свака православна савест у Србији када су 2010. године управо ови епископи канонизовали оца Јустина а његову догматику истиснули и прогнали из богословског образовања у Српској цркви, прогласивши је неправославном. А добро је познато да у Цркви православној врховни ауторитет учитељства представљају светитељи а не академске титуле или звања. Ово је благовестио и сам Авва Јустин, понављајући да само светитељ може бити истински просветитељ. Такво њихово опречно поступање намеће питање: који је најзрелији богословски плод светитељске личности оца Јустина, ако не његова тротомна православна Догматика? Али такво њихово поступање показује да прогонитељи догматике оца Јустина и његовог богословског предања нису случајно и главни прогонитељи епископа Артемија. То говори да је заправо епископ Артемије постао оличење и фактор очувања јустиновског богословског предања у Српској цркви, зато га и гоне они који су то предање погазили. Јер ако гоне богословље оца Јустина, гониће и оне који то богословље чувају и држе. Осим директне одговорности поменутих епископа за ширење отровног јеретичког учења унутар Српске цркве, одговорност за то носе и сви остали епископи који су својим рађењем или нерађењем допринели да се у Српској цркви зацари дух модернизма, новачења, моралне декаденце и свега осталог што на самом делу разграђује нашу свету Цркву. Ова књига и документи у њој, као и сва досадашња борба епископа Артемија, изузимају га од одговорности осталих епископа, јер се свим силама бори против поменутих зала, а бориће се и даље, због чега, у ствари, сада и пребива у прогонству. То је одликовање које је у овоме свету,

од своје браће, а по Божјем допуштењу, примио због своје доследне борбе и пожртвованости за веру, Цркву и отачаство. Епископ Артемије и овом књигом сведочи и потврђује већ опште познату чињеницу да је он, после оца Јустина, до сада у Српској цркви и шире највећи противник јереси екуменизма, те да је једини одржао и проширио тај јустиновски антиекуменистички фронт. Отуда у овој књизи и реаговање на јеретички *Равенски документ* који су неки од овде поменутих уображених новотараца и екумениста срамно и својевољно потписали у Равени, показујући таквом самовољом, своју нецрквену и антисаборну гордост којом се руководе, чиме себе поставише у ред издајника вере православне, ових је кроз историју Цркве било много, и превише.

Поменута новачења и јереси и даље разједају тело наше Цркве, зато и објављујемо ову књигу као својеврсни духовни и богословски лек и противотров, настављајући борбу против наведених зала, која прете да у потпуности потисну Црквена предања и установе, тиме и сâму Цркву. Бог није ни у мноштву ни у сили, већ у истини, тим пре у истинитом исповедању и чувању вере православне. Уздајући се у таквога Бога и чувајући добру веру у Њега, и овом књигом потврђујемо наша настојања да останемо и истрајемо на путу православне побожности и спасења.

йроїосинђел Максим

ДОКУМЕНТА

Православни Епископ
Епархије рашко-призренске
и косовско-метохијске
Бр. 860
03.12. 2007. године
Призрен – Грачаница

ЊЕГОВОМ ПРЕОСВЕШТЕНСТВУ
ЕПИСКОПУ БАНАТСКОМ Г-ну,
ГОСПОДИНУ НИКАНОРУ
В Р Ш А Ц

„Боље ти је дати да ти се језик отсече,
него ли ћутати када покушавају
праву веру да искваре“
св. Теодор Студит

„Православна вера наша,
она је богатство наше, она слава,
она род, она венац, она похвала.
Нећемо те се одрећи љубљено
Православље, нећемо те издати
веро од Отаца нам предана, нећемо
одступити од тебе мајко побож-
ности, У теби смо рођени и у теби
живимо, у теби ћемо се и упокојити,
а ако и време позове и хиљаду
пута за тебе ћемо умрети“
Јосиф Вријеније
учитељ св. Марка Ефеског
ученик св. Григорија Паламе

Ваше Преосвештенство,

Иако најмањи у дому Оца свога, и најнезнатнији међу браћом својом, а имајући у виду горе наведене речи Светих Божјих људи (и многе сличне у светоотачком Предању), с једне стране, и пратећи шта се све догађа у нашој Српској Православној Цркви (па и шире у читавом Православљу), с друге стране, сматрам да даље не смемо ћутати.

Пре годину дана, захваљујући храбријима и умнијима међу браћом Архијерејима, почео је дугоочекивани процес борбе за чистоту вере и очување богослужбеног реда и поретка у нашој светој Цркви „устаљеног у вековној пракси“. Сви знамо како је то била жестока борба. Плод те борбе на прошлогодишњем јесењем и овогодишњем мајском заседању Светог архијерејског сабора, биле су две ОДЛУКЕ у вези новотарија које се у појединим Епархијама уводе у богослужење, пре свега у служење Свете Литургије. Нажалост, те саборске одлуке се и даље не поштују и не спроводе у живот од неке браће Архијереја и подручног им свештенства. То само значи и сведочи да је наша Црква заиста у великој опасности да такав однос према одлукама САС доведе до продубљивања подела у телу Цркве, како у клиру, тако и у верном народу. То се мора спречити по сваку цену.

Међутим, повод овог Нашег обраћања Вама, је нешто још озбиљније и опасније. На мајском Сабору, у жару дискусије о богослужењу, узгред је поменуто од појединих Архијереја и питање новотарија у предавањима појединих г-де професора на Богословском факултету, који отворено уче и предају студентима нова учења дијаметрално супротна учењу Цркве и светих Отаца. Тој теми на мајском Сабору није посвећена одговарајућа пажња, и она је остала на маргинама догађања. Сматрамо да се о томе не сме и даље ћутати и овлаш преко тога прелазити. Морамо на следећем САС то питање поставити у сами центар нашег рада и донети судбоносне одлуке, да наша Црква не би била она која „има обличје побожности, али је се силе њене давно одрекла“ (Тим. II, 3, 5).

У прилици смо да Вам доставимо на проучавање (у циљу припреме за Сабор) овај потресни материјал једног од наше сабраће у Сабору (који, нажалост, није и једини који такве заблуде и јереси исповеда).

Пред нама је „Уводно предавање из догматике“ које је Епископ Игњатије Мидић одржао на Теолошком факултету у уторак 23. 10. 2007. године. Први део (до 36. стране) садржи текст предавања (на аудио-снимку и транскрипту у писаној форми), подељен на 50 смисаоних целина, са нужним објашњењем које служи као кључ у даљем излагању, и резимеом целог предавања. Иза тога, у другом делу, стр. 37. и 38. садрже основне ставове Епископа Игњатија који су супротни учењу Православне Цркве, да би даље од стр. 39. до 70. сви ти поменути ставови били суочени са изворним цитатима светих Отаца, наведених према Догматици оца Јустина Поповића. На самом крају, (стр. 71) дат је ЗАКЉУЧАК изведен из предавања Владике Игњатија на основу Догматике Православне Цркве.

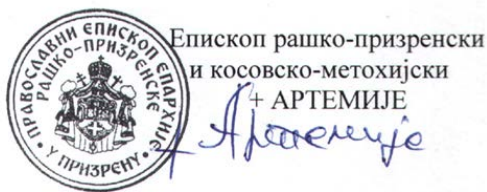
Будући да је ово своје Уводно предавање Владика Игњатије замислио као „ПРОГРАМСКО ПРЕДАВАЊЕ“, постаје јасно чему ће се све учити наши студенти, који ће даље, као професори Богословија (или чак и Епископи), то „учење“ преносити на ученике Богословија, а ови, као будући свештеници и пастири – у народ. Систем је јасан: Факултет је као срце у организму које крв (своја новаторска учења, заблуде и јереси) упумпава до последње ћелије црквеног организма и тако наркотизује и некротизује само биће Српске Православне Цркве.

Решавање тога питања, завођења од стране Синода и Сабора контроле над богословским школама (од веронауке до факултета), што им је и дужност по Уставу СПЦ, је најважније животно питање које се данас поставља пред нас, које је Бог поставио да „пасемо стадо Божије, које је Он стекао крвљу својом“. Сва друга питања су маргинална у односу на ово.

У циљу адекватног припремања за следећи Архијерејски сабор, Ми ћемо Вам, поред овог документа, још у пар наврата доставити материјале по конкретним питањима лажног учења која се предају у нашој највишој богословској школи (а и у нижима).

Вас, драги ми брате у Христу, молимо да се овом проблематиком озбиљно позабавите, како бисмо били спремни да на прави начин на Сабору бранимо чистоту наше свете вере православне.

Вашег Преосвештенства у Христу брат и саслужитељ

ДОСТАВЉЕНО:

1. Митрополиту загребачко-љубљанском Г. ЈОВАНУ
2. Митрополиту дабробосанском Г. НИКОЛАЈУ
3. Епископу нишком Г. ИРИНЕЈУ
4. Епископу зворничко-тузланском Г. ВАСИЛИЈУ
5. Епископу сремском Г. ВАСИЛИЈУ
6. Епископу бањалучком Г. ЈЕФРЕМУ
7. Епископу банатском Г. НИКАНОРУ
8. Епископу за Амер. и Кан. Г. ЛОНГИНУ
9. Епископу канадском Г. ГЕОРГИЈУ
10. Епископу милешевском Г. ФИЛАРЕТУ
11. Епископу ваљевском Г. МИЛУТИНУ
12. Епископу источноамеричком Г. МИТРОФАНУ

Православни Епископ
Епархије рашко-призренске
и косовско-метохијске
Бр. 263
08. 04. 2008. године
Призрен — Грачаница

СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ СИНОДУ

Б Е О Г Р А Д

ЗА С А Б О Р

„Боље ти је дати да ти се језик отсече,
него ли ћутати када покушавају
праву веру да искваре“
св. Теодор Студит

„Православна вера наша,
она је богатство наше, она слава,
она род, она венац, она похвала.
Нећемо те се одрећи љубљено
Православље, нећемо те издати
веро од Отаца нам предана, нећемо
одступити од тебе мајко побож-
ности, У теби смо рођени и у теби
живимо, у теби ћемо се и упокојити,
а ако и време позове и хиљаду
пута за тебе ћемо умрети“
Јосиф Вријеније
учитељ св. Марка Ефеског
ученик св. Григорија Паламе

Ваша Преосвештенства,

Иако најмањи у дому Оца свога, и најнезнатнији међу браћом својом, а имајући у виду горе наведене речи Светих Божјих људи (и многе сличне у светоотачком Предању), с једне стране, и пратећи шта се све догађа у нашој Српској Православној Цркви (па и шире у читавом Православљу), с друге стране, сматрам да даље не смемо ћутати.

Пре годину дана, захваљујући храбријима и умнијима међу браћом Архијерејима, почео је дугоочекивани процес борбе за чистоту вере и очување богослужбеног реда и поретка у нашој светој Цркви „устаљеног у вековној пракси“. Сви знамо како је то била жестока борба. Плод те борбе на предпрошлогодишњем јесењем и прошлогодишњем мајском заседању Светог архијерејског сабора, биле су две ОДЛУКЕ у вези новотарија које се у појединим Епархијама Српске Православне Цркве уводе у богослужење, пре свега у служење Свете Литургије. Нажалост, те саборске одлуке се и даље не поштују и не спроводе у живот од неке браће Архијереја и подручног им свештенства. То само значи и сведочи да је наша Црква заиста у великој опасности да такав однос према одлукама САС доведе до продубљивања подела у телу Цркве, како у клиру, тако и у верном народу. То се мора спречити по сваку цену. До мира и јединства се неће доћи блаћењем неке браће Архијереја називајући их „незнавеним“ и недовољно богословски образованим.

Међутим, повод овог Нашег обраћања Вама, је нешто још озбиљније и опасније. На прошлогодишњем мајском Сабору, у жару дискусије о богослужењу, узгред је поменуто од појединих Архијереја и питање новотарија у предавањима појединих г-де професора на Богословском факултету, који отворено уче и предају студентима нова неправославна учења дијаметрално супротна учењу Цркве и светих Отаца. Тој теми на мајском Сабору није посвећена одговарајућа пажња, и она је остала на маргинама догађања. Сматрамо да се о томе не сме и даље ћутати и овлаш преко тога прелазити. Морамо на предстојећем САС то питање поставити у сами центар нашег рада и донети судбоносне одлуке, да наша Црква не би била она која „има обличје побожности, али је се силе њене давно одрекла“ (Тим. II, 3, 5).

У прилици смо да Вам доставимо потресни материјал једног од наше сабраће у Сабору (који, нажалост, није и једини који такве заблуде и јереси исповеда) смештен и разврстан у три приложене свеске.

У првој свесци је „Уводно предавање из догматике“ које је Епископ Игњатије Мидић одржао на Теолошком факултету у уторак 23. 10. 2007. године. Први део (до 36. стране) садржи текст предавања (на аудио-снимку и транскрипту у писаној форми), подељен на 50 смисаоних целина, са нужним објашњењем које служи као кључ у даљем излагању, и резимеом целог предавања. Иза тога, у другом делу, странице 37. и 38. садрже сажетс формулисане основне ставове Епископа Игњатија који су супротни учењу Православне Цркве, да би даље од стране 39. до 70. сви ти поменути ставови били суочени са изворним цитатима светих Отаца, наведених према Догматици оца Јустина Поповића, а који јасно показују сву неправославност и неоснованост ставова Владике Игњатија. На самом крају, (стр. 71) дат је ЗАКЉУЧАК изведен из предавања Владике Игњатија на основу Догматике Православне Цркве.

Будући да је ово своје Уводно предавање Владика Игњатије замислио као „ПРОГРАМСКО ПРЕДАВАЊЕ“, постаје јасно чему ће се све учити наши студенти, који ће даље, као професори Богословија (или чак и

Епископи), то „учење“ преносити на ученике Богословија, а ови, као будући свештеници и пастири – у народ. Систем је јасан: Факултет је као срце у организму које крв (своја новаторска учења, заблуде и јереси) упумпава до последње ћелије црквеног организма и тако наркотизује и некротизује само биће Српске Православне Цркве.

У другој Свесци приведено је УЧЕЊЕ О БОГУ, изложено на предавањима Епископа Игњатија Мидића, обрађено по истом принципу као и претходни материјал, а све у светлу позитивног учења Светив Отаца Цркве Свете Православне.

И, најзад, у трећој Свесци, изнесени су ставови и учења Епископа Игњатија Мидића о РАЗНИМ ПИТАЊИМА ВЕРЕ која су у директној супротности са учењем Светих Отаца Цркве Православне, што је уз много труда показано у другом делу Свеске (стр. 79. до 151).

Молимо Свети архијерејски синод да приложеном материјалу поклони дужну пажњу, и исти уврсти у дневни ред за редовно мајско заседање Светог архијерејског Сабора.

Решавање овога питања, завођења од стране Синода и Сабора контроле над богословским школама (од веронауке до факултета), што им је и дужност по Уставу СПЦ, је најважније животно питање које се данас поставља пред нас, које је Бог поставио да „пасемо стадо Божије, које је Он стекао крвљу својом“. Сва друга питања су маргинална у односу на ово.

Светом архијерејском синоду одан у Господу

Епископ рашко-призренски
и косовско-метохијски
+ АРТЕМИЈЕ

Артемије

Православни Епископ
Епархије рашко-призренске
и косовско-метохијске
Бр. 355
14. 05. 2008. године
Призрен – Грачаница

ПРЕДСТАВКА СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ САБОРУ

Част Нам је упознати Свети архијерејски Сабор да смо још 08. априла текуће године, под Ебр. 263 поднели Светом архијерејском синоду акт, насловљен. ЗА САБОР, са три приложене свеске о догматском учењу, одн. о неправославном учењу професора догматике на Богословском факултету СПЦ, Преосвећеног Г. Г. Игњатија Мидића, које се даље преко студената и професора Богословија рапидно шири у српском православном народу, које додатно, поред питања о новачењима у богослужењу, узнемирава црквену јавност, што доводи до оштрих сукоба и деоба у нашој цркви. На крају нашег акта смо умолили Свети архијерејски синод да приложеном материјалу поклони дужну пажњу, и исти уврсти у дневни ред за редовно мајско заседање Светог архијерејског Сабора.

Када смо на првој седници добили дневни ред са одређеним темама о којима Сабор треба да расправља и донесе одговарајуће одлуке, били смо не мало изненађени, да ово питање није унето у дневни ред. Далеко би нас одвело ако би смо испитивали ко је и због чега заобишао ово горуће питање, те оно није нашло места у редовно предложеном дневном реду.

Сматрајући, пак, да је решавање тог судбинског питања наше Цркве, али и спасења многих душа, најважније животно питање које се данас поставља пред нас, које је Бог поставио да „пасемо стадо Божије, које је Он стекао крвљу својом“, Ми подносимо ову Представку Светом архијерејском Сабору са молбом да решавање овог питања, завођења од стране Синода и Сабора контроле над нашим богословским школама (од веронауке у основној школи до факултета), што нам је и дужност по Уставу СПЦ, буде уврштено у дневни ред и узето у разматрање током овог заседања САС.

У прилогу достављамо наш акт Ебр. 263 од 08. 04. 2008. године.

Светом архијерејском Сабору одан у Господу

Епископ рашко-призренски
и косовско-метохијски
+ АРТЕМИЈЕ

Артемије

Православни Епископ
Епархије рашко-призренске
и косовско-метохијске
Бр. 363
19. 05. 2008. године
Призрен — Грачаница

ПРЕДСТАВКА СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ САБОРУ

Већ осам месеци Србија бруји о „РАВЕНИ“, а тога питања нема у „Дневном реду“ за Сабор. Верни народ, коме је стало до своје вере Православне, очекује од овог Сабора јасан одговор шта се у Равени десило од 08. до 15. октобра 2007. године. И не само народ. То очекује и већина нас Архијереја који овде седимо. И ми имамо више питања и недоумица које овде ваља разрешити.

Учесник догађања у Равени, Његово Преосвештенство Епископ бачки Г. Господин Иринеј, после више од три месеца (23. јануара 2008. године), доставља Светом архијерејском синоду „Извештај о десетом пленарном заседању Мешовите међународне комисије за богословски дијалог између Православне и Римокатоличке Цркве, одржаном у Равени (Италија) од 8. до 15. октобра 2007.“ Свети архијерејски синод то прослеђује Високопреосвећеној и Преосвећеној Господи Архијерејима 05. фебруара 2008. године, а Ми то добијамо како ко, зависно од удаљености наших седишта и ажурности поште.

У том међувремену, од октобра 2007. до фебруара 2008. било је доста времена за разна нагађања, претпоставке, враћања и гатања шта се у Равени збиља догодило? Шта се потписивало? Од кога? Са чијом сагласношћу и благословом? Да ли у име самих учесника или у име свих Нас Архијереја и наших верника?

Добивши акт Светог архијерејског синода бр. 131/зап. 66 од 05. фебруара 2008. године са прилогом Извештаја брата Иринеја, очекивали смо да нађемо у њему одговоре на наведена питања. Али их не нађосмо. Остаде нада да ћемо о томе сазнати на овом заседању Светог архијерејског Сабора, кад, тог питања и нема у дневном реду!

Да не бисмо остали и даље у лавиринту многих питања, Ми подносимо Светом архијерејском Сабору ову Представку у жељи да сазнамо званично:

1. Када су, којом одлуком и од којег црквеног тела одређени представници наше Цркве владика бачки Иринеј и владика браничевски Игњатије да учествују у раду „Мешовите међународне комисије за богословски дијалог између Православне и Римокатоличке Цркве“?

2. Да ли је том Одлуком (уколико постоји) тим представницима наше Цркве дат „доживотни мандат“ или конкретан благослов за учешће у конкретном заседању те Комисије?
3. Да ли су одређени представници наше Цркве пре одласка на те скупове дужни да се консултују са Светим архијерејским синодом или Сабором, и да ли се усаглашавају ставови које ће они тамо у име наше Цркве заступати?
4. Конкретно, у вези Равене, сазнајемо из Извештаја Епископа бачког, да тај Документ усвојен у Равени представља „богословски увод у расправу о положају римског епископа у Цркви“, па се питамо: Како је могуће расправљати о „положају римског епископа у Цркви“, када римски „епископ – папа“ и није у Цркви него у јереси, ван Цркве? Зар није неопходан предуслов расправе о његовом положају у Цркви, његов повратак у Цркву? Није ли „равенским документом“ прејудуцирано уједињење Православне и Римокатоличке Цркве?
5. Тражимо да нам се презентира списак учесника у Равени 2007. бар што се тиче помесних, Православних Цркава.
6. Подносилац Извештаја Светом синоду, Епископ бачки говори о „медијским шпекулацијама о некаквом потписивању тог Документа и о тобожњим уступцима“, тврдећи да то није ништа друго „до глупе лажи и бесмислице“. Међутим, из других извора сазнајемо да је управо било и „потписивања и уступака“ и да то нису „лажи и бесмислице“, него горка истина и чињенице.
7. Очекујемо да овај Сабор СПЦ заузме по том питању свој став, одбаци равенски Документ и све оно што су представници наше Цркве тамо учинили, а нашта нису имали сагласност овог Сабора.
8. Очекујемо такође, да овај Сабор поново расмотри и преиспита своју одлуку о учешћу СПЦ у раду „Мешовите међународне комисије за богословски дијалог између Православне и Римокатоличке Цркве“, будући да после сваког таквог „дијалога“ у црквеној пуноћи СПЦ доживљавамо разорне земљотресе и урушавање поверења наших верника у ставове Архијереја наше Цркве.
9. Очекујемо да овај Сабор са ревидирањем те Одлуке, обнови, оснажи и спроведе у дело своју Одлуку из 1997. године о ИСТУПАЊУ Српске Православне Цркве из „Светског савата цркава“, и тако поведе свој народ путем Христовим и путем светосавским, који и јесте једини пут спасења.

Светом архијерејском Сабору одан у Господу

Епископ рашко-призренски
и косовско-метохијски
+ АРТЕМИЈЕ

Артемије

СВЕСКА ПРВА

**Уводно предавање из догматике које је
епископ Игњатије Мидић одржао на теолошком
факултету у уторак 23.10.2007. године**

Материјал се састоји из аудио-снимака и транскрипта предавања епископа Игњатија. Цео текст је подељен на смисаоне целине и тако презентован и у транскрипту, и у приложеним аудио-снимцима на компакт диску. Изнад сваког цитата болдом, тамнијим словима, је дат краћи садржај цитата или најважнији ставови изнети у цитату. Поједини делови текста су изостављени у транскрипту и појединачним снимцима, јер нису релевантни за тему (консултације са студентима, вицеви, лични доживљаји), али је приложен интегрални снимак предавања, тако да су и изостављени делови доступни за преслушавање.

После цитираног предавања дат је резиме, у коме је цело предавање владике Игњатија сажето – на једну страну. Затим су набројани најважнији ставови владике Игњатија, редом како су изношени на предавању. Затим је сваки од тих ставова издвојен и испод њега су наведени релевантни цитати из Догматике Православне Цркве оца Јустина Поповића, из којих се јасно види колико су ставови владике Игњатија супротни учењу Православне Цркве.

На крају је дат закључак.

1–01

Владика Игњатије упућује студенте не само да науче дефиниције које им се износе, него и да измене и своје животне ставове у складу са тим дефиницијама.

„Трудићемо се, као што сам ја то и досад радио, да у догматима, дакле у истинама вере тражимо онтолошки смисао, дакле оно што су свети оци вазда имали на уму. Сад има овде и (оних који) не знају шта значи то онтологија, и о томе ћемо више говорити. Онтолошки

смисао то значи, у ствари, тражићемо тај животни смисао, шта значи та истина вере у контексту мога, твога живота... Да ли се наш живот мења ако су дефиниције, односно истине вере такве, или то нема никакве везе са нама, са нашим животом, већ само ми то овде учимо као теолози, скупљамо нека знања, информације, или то за музеј, не знам ни ја, понављамо то, неко са више, неко са мање успеха, без да то мења наш живот, у смислу да се мења наш животни став у односу на свет који нас окружује, другог човека, и уопште Бога.“

1-02

Неколико последњих векова у хришћанству се обраћала пажња на добро и зло, на грех, на етику, на крст, на избављење од ђавола, у смислу искупљења од греха, са циљем да нам Бог опрости грехе. Али таква перспектива је, каже епископ Игњатије, била веома штетна по Цркву.

„Дакле, то посебно наглашавамо и то ће посебно бити тема нашег разговора, децо моја, зато што у последње време, неколико можда векова последњих, догматика, као и читаво хришћанство, је посматрано из угла етичког, моралног, у смислу да је централни проблем света и човека његово понашање, морално понашање, владање. И због тога, дакле, будући да је тај проблем стављен у први план, тада је централни проблем, односно занимање теологије било занимање за грех: шта је грех, шта није грех, шта, овај, не знам ни ја, је то што је добро, шта је то што је зло, шта треба чинити, шта не смемо чинити... И, следствено томе, дакле, имамо у центру пажње, нашега интересовања, ако хоћете, и уопште, све оно што чини наш живот верника, управо страдање Христово, крст, дакле, нешто што се односи на опраштање грехова, искупљење, дакле, као искупљење од ђавола, у смислу искупљења од греха, дакле. Бог нам на тај начин опрашта грехе. Дакле, оваква перспектива посматрања хришћанства не само да није исправна и да уопште није фемична, хришћански, већ је нанела велику штету Цркви уопште и, и... ако хоћете, начелно хришћанству.“

1-03

Због такве погрешне представе да је циљ хришћанства испуњавање заповести Божјих и чување моралног закона, хришћанство је у последњих хиљаду година изгубило важну улогу у друштву.

„Зато хришћанство данас нема ни из далека ону улогу коју је имало у друштву у претходним вековима, бар у претходном, првом хиљадугодишту. Нема више ту такозвану конструктивну улогу, тво-

рачку, креативну, дакле, већ је тако... видело се, у ствари, ми смо сами то доживели, да се оно посматра из те перспективе, да оно ту жели да направи неко савршено друштво, у смислу – морално друштво, и да је оно ту да чува морал и да чува Божије заповести...”

1-04

Морални закон се стално мења, у зависности од тога шта људи чине, па је са променом моралног закона дошла под сумњу и такозвана „истина Цркве“. Због тога је на Западу решење својих проблема народ потражио ван Цркве.

„А будући да (ево, рецимо, имате на Западу тај проблем), будући да се тај морални закон стално мења, мења се, дакле, и у односу на оно што људи чине, тада у ствари је аутоматски са променом тих моралних закона дошла под сумњу и та такозвана истина Цркве. Па на Западу почиње у ствари западни човек да види да Црква у ствари ту и ништа није нешто велико и да та која је задужена да чува морал једно сад проповеда, а после сто година – то што је сад забрањивала сад се дозвољава, тад је у ствари народ се одвикао, односно отишао је од Цркве, тражио је на другом месту задовољење, односно решење својих проблема.“

1-05

Владика Игњатије каже да смо и ми, православни, прихватили ту западну концепцију виђења хришћанства, везали се за прошлост, и тако доспели на маргине цивилизације, савремених збивања и читаве историје.

„Ми овде, православни, који смо такође прихватили ту опцију виђења хришћанства, то дакле морално, као ти који смо мање-више конзервативни и држимо то, ми смо се нашли у једном тренутку, дакле, наше цивилизације на маргинама... маргинама збивања уопште, друштвених и читаве историје, и окарактерисали смо друге као конзервативна Црква. И често ћете чути, па и од наших људи, а да не говоримо ови са стране, који говоре како смо ми конзервативни, како смо се... нешто смо се за прошлост неку залепили, не знам ни ја, све то... Дакле, то су све квалификације, у ствари, које су оправдане.“

1-06

Ако је то (испуњавање заповести Божјих) суштина наша, онда, по владици Игњатију, нешто није у реду. Ако се не променимо, каже он, остаћемо шачица људи, попут секти на Западу.

„Ако је то, дакле, суштина наша, а то се само по себи мења, тада у ствари нешто није у реду: или морамо ми да се мењамо, или морамо да, не знам ни ја, останемо... тако... да останемо једна мала шачица људи који ће тако за себе да се брину за то, рецимо као што су многе секте на Западу остале шака људи који брину, држе онај неки морални закон и њих не интересује што се све друго мења код њих.“

1-07

Морални закон се мења, пример је однос римокатолика и протестаната према браку.

„Рецимо, ево, примера ради ћу вам дати: пре сто година, или не знам ни ја, католичка црква не само за, рецимо, ствари које се данас упражњавају на Западу, пре сто и двеста година и триста, католичка црква је на ломачи палила. Кроз инквизиције, кроз... Толико се пазило на то. Међутим, после извесног времена, у нашем савременом свету, не само то да је постало нешто што је толерисано, у смислу толерише се као појава у друштву, већ је ушло у закон, да се то озаконоило, да то може да буде и да је то сасвим равноправно са оним другим. Рецимо, узмите брак као институцију. Некада на Западу брак... Католици су увели брак само једном, једнобрачно. За свештенство, дакле, су искључили ту једнобрачност, да би данас дошле многе цркве као што су англиканци, англиканске, овај, и рецимо протестантске цркве, али ни католици нису много далеко, то је дакле један свет, да не само, дакле, да се, овај, озакоњују многобрачни, у смислу више бракова, него се чак озакоњују и хомосексуални односи, дакле односи код истих полова. Ево, рецимо, Енглеска је донела закон, и не само Енглеска, него имате и Холандију, имате Белгију, имате, не знам ни ја, Француску, дакле, које су донеле законе да је апсолутно равноправан брак склопљен између мужа и жене, овај, са овим који је склопљен, односно склопљеним између жене и жене и мужа и мужа.“

1-08

Све то тера владику Игњатија да, заједно са студентима, преиспита своја схватања и види шта је у ствари Црква и у чему је њена суштина: да ли у испуњавању заповести Божјих или у нечем другом?

„Ово су вам неки овако драстични примери које ја вама наводим, дакле, али хоћу да вам покажем колико је то ствар, дакле, овај, постала велика и сигурно, то нас тера, у ствари, да се и ми вратимо и да видимо шта је у ствари Црква, шта је њена главна проблематика. Да ли је њена проблематика... Да ли је Господ дошао, овај, Син Божји,

оваплотио се и страдао за нас да би створио једно морално друштво, савршено, или је дошао... суштина свега тога у нечем другом?“

1-09

Суштина Цркве је у избављењу од смрти. Али не тако што ћемо се покајати и што ће нам Бог опростити грехе, јер човечанство нема проблем добра и зла по себи, него има проблем са смрћу. А смрт не зависи од добра и зла, смрт је у природи читаве творевине – вели епископ Игњатије.

„Суштина, дакле, тога је у нечем другом, а то друго, то је, дакле, избављење од смрти. То је, дакле, онтолошки проблем! Нема човечанство проблем са тим да ли је нешто добро или зло по себи, шта он ради, него има проблем са смрћу. Он поставља питање да ли је могуће превазићи смрт? То је, у суштини, децо моја, то је у суштини проблематика која мучи сваког човека. Али не само човека, него свако живо биће овде на земљи, сву творевину. И управо због тога, дакле, се Христос јавља као Спаситељ читаве творевине! Пазите ово добро што вам сада наглашавам, ми ћемо се на то враћати, ово је само увод, само наглашавам проблематике са којима ћемо се ми овде рвати.“

1-10

Пошто је сва творевина смртна, онда је Христос Спаситељ читаве творевине, а не само људи. То су свети Оци, подвлачили, каже епископ Игњатије (али не каже који свети Оци и у којим делима), а то нам данас показује и биологија.

„Дакле, Христос је Спаситељ читаве творевине! Ако Он није Спаситељ читаве творевине, не само људи, него и биљака, и животиња, и не знам ни ја, свега тога, читаве природе... Ако није Он Спаситељ читаве природе, тада у ствари не може бити Спаситељ ни човеку. То су оци, свети Оци, подвлачили. То нам данас показује и наука, биологија, да је човек неодвојиво биће од читавог осталог света, и да се уопште не може говорити о постојању човека, ако не постоји све ово око нас, природа, све то...“

1-11

Само човек је способан за етику, тј. да чини добро и зло. Животиње нису за то способне.

„Међутим, етички посматрано, ако приступимо хришћанству, спасењу, са етичке тачке гледишта, тада спасење у ствари укључује

само човека, јер човек је једино способно биће за етику, дакле да чини нешто добро и зло, и да му се на основу тога, да се награђује или се суди, док друга бића нису способна за то. Животиње не потпадају под тај етички кодекс. Оно што је за етику погрешно, дакле, и што се од човека тражи, односно, што се, гледа у човеку као погрешно, то исто може да чини животиња, али то за животињу није погрешно, нити је непогрешно, то је нешто што излази из тог оквира. Зато што животиња сама по себи у ствари нема ту слободу, није у домену етике.“

1-12

Ако би спасење било везано за питање добра и зла и испуњавање заповести Божјих, онда то, по владици Игњатију, не би било спасење целе природе, него само човека.

„Е сада, кад би спасење било само спасење на етичком плану, у смислу: „спасавамо се, награђујемо се бољим животом или лошијим, у односу на то шта смо доживели“, знате, тада не би могли да говоримо о спасењу читаве природе.“

1-13

На сва ова питања ће предавач и студенти обраћати пажњу у свим могућим сегментима наше вере, и такво посматрање ће уткати у све оно што је Црква учила.

„Дакле, то ће бити, на то ћемо посебну пажњу обраћати у свим могућим сегментима, дакле, наше вере, односно, ових, како их називамо, догмата. То је, господо моја, потка, уткано у све оно што је Црква учила.“

1-14

Христос не спасава људе од греха, него читаву творевину спасава од смрти. То је суштина свих проблема науке о Христу, о Светоме Духу, о Цркви – каже владика...

„Питање стварања света и онако како је Црква то дефинисала носи тај проблем постојања, превазилажење смрти. Христологија, оно што називамо, дакле, тајном Христовом, такође то садржи. Основни проблем христологије је у ствари то превазилажење смрти, за творевину. Пневматологија, еклисиологија, дакле, наш начин постојања, који је Црква, такође у суштини носи тај проблем, дакле, решење тога проблема – смрт.“

1-15

...и изводи овакав закључак: ако је Црква ту да чува Божанске законе, онда човек нема потребе за Црквом и њеном јерархијом.

„Иначе, ако посматрате, рецимо, Цркву у контексту моралних норми, као што је на Западу схваћено, да је она ту да чува Божанске законе и моралне законе, и да то обезбеђује и да то буде, подсећање, тада у ствари, када се дубље мало размисли, нема потребе човек за Црквом. Јер он сам... Зашто му је потребно свештенство, зашто му је потребна та структура читава: епископ, свештеници, ђакони, народ, па нешто, сабирање тамо, па молитвање... Зашто му је потребна та структура у том контексту, дакле, да он чува морални закон и да се он морално понаша и да живи, овако, добро, односно по вољи Божијој?“

1-16

Студентима сигурно са разних страна причају да је Бог усадио човеку некакву савест, па да човек зна шта је добро а шта зло. Тако је и Кант мислио. Али ако би то било истина, онда нам не би требала црквена јерархија – категоричан је Епископ браничевски.

„То сви знамо, као што уче и наши теолози, и западни, да је у човеку Бог, то сви понављате, вама понављају сигурно на другим предавањима тамо, да је Бог човеку усадио ту, овај, не знам, савест, да он зна шта је добро, шта је зло, и дакле, ако сваки то човек има у себи, што је говорио Кант, да је оно што га највише задивљује, то је звездано небо изнад њега и морални закон у њему, у смислу да човек зна шта је добро, шта је зло, шта је морално, шта је неморално, поставља се питање: „Зашто ће вам ова структура, зашто ће вам поп, кад ви то сами, сваки човек сам зна шта је добро шта је зло, и може сам да чини?“

1-17

Протестанти су обраћали пажњу на добро и зло, па су тако дошли до закључка да им не треба јерархија.

„Тако, полазећи од тога, дакле, од тих перспектива етичких, протестанти су дошли до закључка, и то су и учинили у своме, дакле, животу, пракси, да не треба попова. И укинули су свештенство. Не само римскога папу, против кога су почели да се боре, него све свештенство, нема више, сви су они рекли: „Ми смо сви свештеници, није то, нема ту посебно свештеник, и то“. И нико није, дакле, као код нас, рецимо, свештенство, посредник нечији, да ви не можете да дођете до Бога мимо свештеника.“

1-18

Предавач поново упозорава студенте да почну размишљати у том правцу: ако се хришћанство схвата као испуњавање заповести Божјих, онда нам није потребна Црква.

„Е ја вас, овако, упозоравам да ви мало почнете да размишљате о томе. Ако је то све тако, као што смо ми навикли, да се презентује наше хришћанство и наша вера у контексту тога моралнога закона и Божјих заповести – шта ће нам Црква? Шта ће вам ова структура: епископ, свештеници...“

1-19

Други архијереји, наводно, такође погрешно схватају Цркву, и епископ Игњатије им на то понекад скреће пажњу.

„Ја понекад својој браћи то... питам... пошто и они тако говоре, па кажу: 'Народ, човече, зна он и шта је добро и шта је зло, он боље то, каже, од нас, и не знам ни ја, шта има ми да га учимо, ми смо још грешнији од њега.' Ја кажем: 'Добро, реко, ако ви то заиста, браћо моја, озбиљно схватате што сад говорите, па зашто ми ту постојимо? Зашто ви не скинете то и да кажете: Шта ћемо ми, епископи, ми смо скупи за народ?' Издржавати једног епископа, свештеника – то је страшно скупо, поготову на ову скупоћу!“

1-20

Погрешно посматрање хришћанства као испуњавања заповести Божјих толико је дубоко ушло у свест, по мишљењу владике Игњатија, да чак и архијереји погрешно схватају Цркву. Многи праве „гунгулу“, тј. постављају питање ко је правоверан а ко није, па то одређују на основу чистоте живота и познавања светоотачког учења.

„Ви видите колико је дубоко ушло у свест овакво једно посматрање хришћанства, дакле, и уопште Цркве, да је то, ето ту једна... заједница и ту, ми смо сад неки чистунци... И сад, видите, читава та гунгула око тога иде управо у том правцу, и из тога схватања извире: да л' је неки правоверни или није правоверни – то зависи од морала његовога, и зависи од тога да л' он зна те... да понавља те истине које је, овај, некад Црква дефинисала или, не знам ни ја, оставила.“

1-21

Нико не може да схвати да Цркву чини структура, а не молитве, нити поштовање заповести Божјих. Поштовање заповести Божјих не може решити проблем смрти, оно нас може само још

више заглибити и створити врзино коло око нас – каже владика Игњатије.

„Нико не може да схвати, у ствари, да Цркву чини та структура, а не молитве, саме молитве које ми, овај, произносимо тамо. Јер молитву можеш и сам да произносиш у својој кући, је л’ тако, душо моја?“ – (студент:) „Јесте.“ Можеш да узмеш онај служебник, молитвеник, и сам... Што ће ти Црква, ако је суштина Цркве у молитви? Али, будући да то држимо, да су нам то оставили свети Оци, да је то Господ оставио – ту једну структуру заједнице, морамо се запитати зашто је то битно. И то све у овом контексту – у контексту превазилажења смрти, децо! Не у смислу... Видите, овде, етички ти кодекси, односно етичко посматрање не могу да реше ове проблеме. Они нас још више заглибљују и стварају око нас врзино коло!“

1-22

Ова тема је врло озбиљна. Посматрање хришћанства са становишта испуњавања заповести Божјих, по речима преосвећеног епископа Игњатија, катастрофално разбија Цркву, јер изазива осуђивање грешника и непрестано дељење на све ситније заједнице. Тако се, на пример, умножава протестантизам.

„И тема је врло озбиљна! Не само са те стране, дакле, да посматрање хришћанства из једне етичке перспективе, у ствари, катастрофално разбија Цркву, јер видећете, почело је да сваки осуђује другог да је он, овај, грешник, и не знам ни ја, неће са њим... И на крају, тај један остаде сам. Сви који се деле... Видите како су секташи, који су на тој основи, овај, се утемељили, и оснивају своја нека пријатељства, заједнице на тој основи, дакле, чистунства моралнога – они се брзо распадају! Зато што сутрадан... Они су сад у односу на мене, или неког другог грешника заузели став, и ’нећемо са њим, и сви који су против њега, пошто је он грешник, ’ајде нек се скупе овамо’. Али брзо се они међу собом распадају, ко амебе! Зато почињу између себе да... ’Аа, каже, па и ти ниси баш толико грешан, односно праведан...’ И тако се дели, и нема краја том дељењу. И тако се протестантизам умножава...“

1-23

Последице таквог схватања су трагичне и катастрофалне по живот и постојање, тврди епископ Игњатије, и жали што не може да побуди у студентима свест о томе, јер су они већ формирани и нису спремни да изађу на ветрометину смрти.

„Нико ту није праведан, нико ту не воли да понесе епитет да је хришћанин, осим неког једног. То је мало, овако, комично, било би комично да није трагично, али ја вам то говорим не само због тога дакле, што је то озбиљна ствар, што разара Цркву него што су последице катастрофалне по живот, постојање. Ја свакако не могу у вама да пробудим свест ту, јер сте се ви тако формирали и није то баш једноставно, и не можете да изађете на ветрометину смрти.“

1-24

Предавач објашњава студентима да неверујући људи налазе сигурност у бесмртности природе, док верни налазе сигурност у бесмртности душе. Мало је, каже он, таквим људима потребан Бог, у ствари потребан је ради омаловажавања или погубљења других људи.

„Ви сте се осигурали у себи. Свак је нашао неку сигурност. Овај што не верује нашао је сигурност у свом телу, природи, да је природа бесмртна, да она никад не пролази, материја се не губи, све се то окреће... Онај који је верник, он је нашао утеху и, сигурност, у бесмртности душе... Дакле, и један и други су се затворили за проблем смрти! И ту, у таквој једној констелацији, у таквом једном животном ставу, мало ту може Бог да по... мало је таквим људима потребан Бог. Он је тек само потребан тако... да се спомене, или евентуално да се употреби против другог, да би се други омаловажио, да би се други извео на губилиште, што се то чини у име Бога.“

1-25

Из ставова које је епископ Игњатије означио као погрешне, студенти никада неће схватити шта значи Бог и однос са Богом. Однос са Богом се може схватити ако се цариникова молитва овако преформулише: „Господе, ја сам ништа сам по себи, спаси ме ако хоћеш, ако имаш милости.“

„А иначе, животно, из таквог једног става ви никад, децо, нећете схватити шта значи Бог, шта значи однос са Богом, ако, рекох, не изађете на ветрометину смрти. То је, у ствари, суштина, сва суштина и подвига, ако хоћете, и хришћанског живота. То је кад признате, као онај цариник: Господе, ја сам ништа сам по себи, спаси ме, ако же... ако мо... ако хоћеш, ако имаш милости.“

1-26

Ако се уместо хришћанских појмова „грех“, „покајање“, „опроштај грехова“ и томе слично издвоји и истакне само благодарност, онда је то хришћански став који студенти треба да усвоје.

„Дакле, када измерите свој живот из перспективе, дакле, да вам је то сваки дан дар од Бога, и да ништа вас у животу, и мене и све вас, ништа не држи од онога што ми мислимо, нити наша природа, нити наша бесмртна душа, нити наше бесмртно тело, нити не знам ни ја шта, него једини Бог и Његова љубав, тада у ствари можете имати један став, хришћански, који је у ствари став благодарности – „евхаристиа“ – према Богу.“

1-27

Тако епископ Игњатије објашњава „наше занимање“: да схватимо да смо смртни и да можемо вечно постојати само ако остваримо заједницу са Богом. Ако то не будемо чинили, онда не можемо схватити Бога.

„Ако то, дакле, није занимање наше, у вези са теологијом, са вером, које долази од те, из те претпоставке, да смо смртни, и да ако желимо да постојимо вечно, треба да имамо заједницу са Богом пошто је Он једини који је извор живота, тада у ствари не можемо ми ништа да схватимо Бога, што ћу вам ја причати у овој години.“

1-28

Предавач сматра да студенти већ имају изграђене погрешне ставове и биће тешко да им се говори о смрти, јер су млади и немају тај осећај. Али „покушаћемо нешто“.

„А ја, колико видим, што каже апостол Павле, ко је тај међу вама који би могао ту нешто да се заинтересује за то, јер ви... имате ви своје већ осигуране ствари, све сте ви то се осигурали, с Богом сте дил направили... Али добро, покушаћемо нешто, покушаћемо као младим људима, пошто за вас то, на крају, можда је и бесплодно говорити о смрти, пошто ви немате тај још осећај, јер вас природа вара, као и иначе што нас вара природа, баца прашину у очи, уместо да нам покаже да смо ми и те како смртни... А на крају, кад погледате после (педесет) десет година ту своју природу, видећете како је то исцурело као песак из пешчаног сата. И после ће вам бити страшно, као што сад, кад гледате старе људе, па бежите од њих, или кад гледате болесног, па вас подсећа на то како ћете и сами себе да погледате... Зато, кажем, сад је мало тешко то да ја вама приближим тај проблем, да ми имамо проблем смрти, и да од те болести ослобађа само Господ.“

1-29

Ако Црква жели да лечи људски род, она мора да постави правилну дијагнозу.

„Дакле, ако Црква жели да буде, као што и јесте, лекар за род људски, уопште за читаву васељену, и то добар лекар, који може да лечи, мора да успостави правилну дијагнозу. Дијагноза, децо моја, је врло важна у лечењу сваке болести. Ако не успоставите правилну дијагнозу, што значи: одакле долази болест, шта је узрок те болести, не можете да дате адекватан лек и неће ту бити излечења. И можете да кљукате неког лековима, као рецимо кад вам дође болесник који је болестан од рака, а ви нисте успоставили ту дијагнозу, да је он болестан од рака, да му је болестан један део, па да то сечете, него га храните, односно кљукате аспиринама, дајете му, овај, таблете, не знам ни ја, ви му дајете неки лек, али тај лек води у смрт. А то је због тога што нисте успоставили правилну дијагнозу.“

1-30

Много је светитеља, али само су појединци названи богословима и великим васељенским учитељима, јер су само они умели да поставе правилну дијагнозу. Епископ браничевски поново упозорава студенте да је та дијагноза проблем смрти.

„Теологија има за циљ, јер велики богослови су тако радили, и зато су они велики у нашој Цркви, свети Оци Цркве... И не зове се сваки велики, и не зове се сваки васељенски учитељ светитељ. Много има светитеља у Цркви, небројено много, не могу сви да стану у календар, али су неки ти који су понели титуле богослова, неки су понели титуле великих... Дакле, велики богослови су били оци Цркве, велики, зато што су знали, у ствари, да поставе дијагнозу, видели су где је проблем и од чега Господ ослобађа. И ја вас поново упозоравам на то да је то проблем смрти.“

1-31

Темељ наше вере је васкрсење Христово. Римокатолици су то заборавили, па је Августин направио читаву теорију, где проблем није смрт, него грех у смислу прекршења Божјих заповест – каже његово преосвештенство.

„И зато је наша вера... Основ наше вере је васкрсење Христово... То је темељ наше вере! На жалост, католици, западни део цркве, је то заборавио, и то врло брзо, већ почевши од Тертулијана. Августин је већ, направио читаву теорију, комплетну концепцију, где је у ствари проблем виђен не у смрти, него у моралном закону, то јест греху, у смислу „прекршења Божјих заповести. И ту је западна црква усредсредила своје интересовање, дакле, да се ти закони поштују. А пустила је низ воду овај проблем смрти.“

1-32

Сада читаво западно друштво, у које и ми спадамо, погрешно схвата хришћанство, јер смрт склања испод тепиха.

„И видите, читаво западно друштво, савремена цивилизација, да тако кажемо, зато што је... али... и ми ту спадамо... Зато што је то потекло са Запада, из оваквог схватања и гледања на хришћанство, и у ствари, усредсређено на стварање једног савршеног друштва, да то функционише, не гледајући у ствари да ту на крају постоји смрт. И на крају, дакле, кад ја савршено направим државу и савршено то функционише, ја умрем и тада то све буде бесмислено. Јер ако то савршено друштво не ослобађа од смрти, у смислу да нам не доноси живот вечни, тад је оно глупаво! А то је урадила западна цивилизација, наша цивилизација, дакле, тиме што је смрт склонила испод тепиха.“

1-33

Западна цивилизација, тј. наша цивилизација, не примећује проблем смрти.

„Видите, рецимо, на Западу, а и код нас већ, увелико, не само да се о смрти више не говори, не само да то није постао проблем никак, већ у ствари мртац, односно реалност смрти је, у ствари, збрисана. Ви не можете на Западу да видите мртваг човека, тако, рецимо, дођете на сахрану као код нас, па га видиш, лежи у сандуку, па га оплакујеш: „Еј, до јуче смо разговарали, сад не чујеш ме, ја те зовем, не чујеш ме, где је твоја лепота, где је твоја снага, где је твоја реч?“ Него имате такве сцене, дакле, где се на сахранама придаје... тако... мртваца да уопште нема, не сме да се да утисак да се ради о смрти! И тамо су, на тим пријемима, као, сахранама, то је само онако... смех... Чак често, има... у ономе, балсмовању... То нико не примећује! Не примећује, дакле, савремени свет не примећује проблем смрти! Ја вас поново враћам на речи апостола Павла, ако мени не верујете, верујте њему, јер он то каже: Ако мртви не васкрсавају, дакле, ако се све то завршава смрћу, да сви умиремо и Бог ништа не значи, даба је проповед наша и даба вера ваша!“

1-34

На жалост, данас и у католичкој и у православној теологији доминира погрешно схватање, по коме је вера окренута прошлости. „Кад вам неко говори о вери, он вам прича о ономе што је било, и тражи од вас да ви верујете“ – негодује владика.

„И сигурно, вера као таква, она се може у складу са овим што смо говорили, тумачити на два начина. Или можда на више начина. Оно што је доминантно данас, на жалост, и у католичкој и у православној теологији, то је да је вера у ствари окренута прошлости, а не вера ка будућности, ишчекујући васкрсење мртвих и да се реши проблем смрти. Ви кад данас говорите о вери, кад вам неко говори о вери, он вам прича о ономе што је било, и тражи од вас да ви верујете. И даје вам податке, не знам, тако је... забележио...“

1-35

А нико не говори о вери оно што каже апостол Павле, а то је и наш став, „да ће ми Господ дати живот у будућности, без обзира шта се овде дешавало“.

„А нико вам не говори о вери оно што каже апостол Павле! Дакле, вера која свему се нада, која, дакле, има тврдо убеђење да постоје ствари невидљиве. О тим стварима он говори – о будућем веку, о васкрсењу мртвих, о животу нашем живом, дакле, са Господом, где ће све да престане да умире, и они који су умрли да ће васкрснути. То је вера! Али таква вера, у ствари, тада ствара један начин живота! Почевши од става нашега, дакле, да верујем да ће ми Господ дати живот у будућности, без обзира шта се овде дешавало. И да тај живот зависи од Господа. Само један такав став може да одведе на мучеништво!“

1-36

Наша вера је окренута ка будућности, јер све што видимо биће вечно када после васкрсења не буде више смрти за целу творевину, и за све нас.

„С друге стране, такав један израз вере ствара једну литургијску заједницу која у ствари прославља то будуће Царство, креће се ка њему, ништа не понавља из прошлости. И читав наш живот, дакле, све што дотакнете, све што видите око себе – све гледате у перспективи тој да ће то биће бити вечно и да је оно лепо зато што ће бити вечно. Не гледате га као једно пролазно биће које ће то данас да буде, сутра га неће бити, па можеш да се односиш са њим како хоћеш, да га шутнеш или не знам ни ја. То је у ствари једна вредност Цркве, то је оно што називамо Црквом.“

1-37

Наши који верују у прошлост, иду све дубље у прошлост, све до Христа. Али иду и даље, све до Старог Завета, па тако надилазе Христа. Такво схватање је негативно.

„Ако узмете друкчије, ако вера наша није вера, дакле, будућега века и васкрсења мртвих и потирање смрти за читаву творевину и за све нас, тада можете у ствари, ако веру окренете уназад, па верујете оно што се десило, тада ћете понављати догађаје из прошлости, да би ми у ствари били верни томе, и где ће да идете донекле, и после тога кажете: 'Где ћемо даље, професоре?' Једно је да идемо до Христа, 'ај-де. А после даље? Има још прошлост. И зато наши ти који тако раде, који веру тако схватају и понављају нешто из прошлости, иду даље, до Старог Завета, они надилазе Христа!“

1-38

Али срећа је да код нас још увек постоји и ова позитивна, есхатолошка димензија, која не верује у прошлост, него у будућност, у превазилажење смрти. Између те две димензије се ствара сукоб. И ти сукоби су све тежи, што није лоше.

„И, сигурно, будући да код нас још увек, хвала Господу, постоји ова друга димензија, која није ишчезла, ова есхатолошка димензија, димензија та која гледа на превазилажење смрти кроз васкрсење тела, кроз васкрсење читаве природе! Али постоји и ова друга, негативна. Ту се ствара сукоб. И све су тежи сукоби међу нама. Што није лоше... Јер то је, што кажу, живот живи. На Западу нема сукоба, осим ако се не сложе, не знам ни ја, око неког закона, да л' ће тај закон да буде сад или ћемо га изгласати тамо, после шест месеци. Других сукоба нема. Сукоби настају када ми убацимо одавде ту нашу проблематику васкрсења мртвих и будућег века – тада у ствари почињу да прихватају... да пазе шта раде... јер одступају од њихове традиционалне вере...“

1-39

Ми морамо стражарити над том позитивном димензијом и потенцирати је као исправну, јер у противном врло лако може да се изгуби, а у том случају ће одговорност, по владици Игњатију, сносити и студенти теологије.

„Дакле, у том смислу је добро што показује, у ствари, да постоји овај окренут став, још увек то живи у хришћанству, у православљу, пре свега. Али ако ми не стражаримо над тим, и ако ми то не потенцирамо као исправно – и то врло лако може да се изгуби. И зато ви исто сте као богослови одговорни за Цркву. Исто колико и ја. Зато што сте ви позвани овде, то значи... то је циљ вашег учења, то значи богословска школа – да ви, у ствари, помогнете Цркви у одржању управо те суштине наше вере. И ви се зато посебно и спремате.“

1-40

Велики свети Оци су такође учили незнабожачке школе, јер их је интересовала истина. И студенти су позвани да исто то чине. Није добро ако студенте теологије није брига шта се дешава у Цркви.

„Велики свети Оци су такође ишли у школу, не ове врсте школе као што ми имамо, то... пачије школе, али су ишли у школу. Свети Григорије Богослов, свети Василије Велики су из Кападокије ишли у Атину, у академију Платонову, да се школују у философији, да виде... Интересовала их је истина постојања: да ли то хришћанство заиста носи ту наду о вечном животу, о васкрсењу мртвих и о победи живота над смрћу. И сигурно, школовали су се, ето ти после велики богослови. Али исто тако сте и ви позвани, дакле, да то чините. А не тек тако, да вас није брига шта се дешава у Цркви – ви имате свог посла, који ћете ту да добијете диплому, па ћете зарађивати паре. Које паре ћете ви зарађивати с овом дипломом?“

1-41

Тешко се може живети без одговора на питање смрти. То питање се не може стално гурати под тепих.

„И сада, ако немамо ту неку, неки одговор, а сваки човек мора себи кад-тад да постави то питање и да нађе одговор на то питање. Иначе, тешко се може живети, децо моја, без одговора на то питање, питање смрти. Не можете ви то стално да гурате под тепих. Ви сад док сте млади – то у реду, не интересује вас то, не долази на памет. А видећете мало кад почнете да старите, па мало останете, мало на тренутак сами, па кад се погледате, кажете: „Аха, живот пролази, шта је то што нас чека?“ Ево, ја сам сигуран да не може бити, за двадесет година мене неће бити. Сад измерите ви сад свој живот из те перспективе, да вас једног дана неће бити, да ћемо умрети.“

1-42

„И ми ћемо“, каже предавач, „покушати да дамо одговоре онако како су свети Оци дали, а то је да се не уздамо у своју природу као стари Грци, него у Христа Који је постао човек, сјединио се с нама, узео на себе тварну природу да би нас ослободио од смрти. То је био једини начин да нас ослободи од смрти“.

„То је питање које тражи одговор! И сигурно, ми ћемо ту покушати да дамо одговоре онако како су то свети Оци дали. Не, дакле, да се уздамо у своју неку природу, као што су то Грци радили, стари Јелини некад, говорећи да је све вечно и да се све врти у круг, и ту

нема ни смрти ни... све је то исто. Ми ћемо, као људи, хришћани, да покушамо то да видимо, рекох, из перспективе као што су свети Оци говорили, а то је да је Господ дошао, Син Божји, постао човек, да би нас ослободио од смрти. И ослобађа нас од смрти на тај начин што се сједињује са нама, што узима у себе тварну природу.“

1-43

Да је спасење у опраштању грехова, онда Син Божји не би ни постао човек. Он је могао одозго да опрости грехе и решена ствар! – закључује професор.

„Једини је то начин ослобађања од смрти. Да је постојао други начин, или да је у питању било опраштање грехова, и да је то била ствар спасења, могао је Господ одозго да каже: 'Ајде, опраштам вам греси... грехе'. Ко је изнад Њега? Ако је Он Судија и ако Он хоће да опрашта грехе, нема изнад Њега већег судије и може да то буде решена ствар. Али зашто читава перипетија, да Син Божји постаје човек, да умре?“

1-44

Према речима епископа Игњатија, вара се онај ко мисли да смо ми нешто згрешили Богу, и да је Син Божји зато постао човек, ради искупљења наших грехова – таква теологија, каже он, не држи воду. Тако, наводно, уче свети Григорије Богослов и свети Атанасије Велики.

„Ако ми мислимо да је то ствар опраштања греха, у смислу: ми смо нешто направили, увредили смо, као што кажу католици, Бога, па Бог сада тражи задовољење, и Син Његов... ђаво тражи Сина Његовог, жртву: 'да даш Сина, па ћу ја тада да, овај, ти пустим то, овај, не знам ни ја, овај, одустанем од тога'. То не држи воду, таква теологија. То су још свети Оци показали. Свети Григорије Богослов, говорећи: Чекај, каже, па то је Бог, каже, није хтео Исака кога Авраам приноси. Поштедео је Исака, и заменио га овном! Зашто, каже, овде, тај Бог, који је толико човекољубив и то, према Свом Сину је такав? Неће бити, каже, да је то суштина тога. Неће бити да Син Божји иде на страдање зато што то Бог тражи задовољење и... Хоће друкчије да каже: није то проблем етички! Што каже свети Атанасије Велики: да је проблем етички, Бог је могао одозго да нам каже: опраштају се греси, и готово, завршио причу! И ништа не би било. Али није проблем етички. Проблем је онтолошки!“

1-45

И свети Максим Исповедник то каже, да свет апсолутно не може постојати ако није сједињен са Богом. А то се постиже сједињењем тварне и нетварне природе у Сину Божијем, и то не због грехова – изричит је владика Игњатије. Он каже да смрт није ушла у свет као последица пада у грех, него је свет смртан зато што је створен.

„И зато ће свети Максим управо то да каже, што је изазвало у последње време, будући да се интересовање за светог Максима подигло кроз неке радове које смо радили, да је Син Божји дошао, односно да је Бог створио свет са циљем, дакле, да се деси тајна Христова, оваплоћење Христово. Зато што тај свет апсолутно не може да постоји ако није сједињен са Богом! А тајна Христова то је то – сједињење тварне и нетварне природе у Сину Божијем. И то не због грехова природе и творевине. Она је смртна зато што је створена. Бог је једини бесмртан зато што је нестворен. И једино решење тога проблема, у смислу, ако је Господ хтео да има једно биће поред Себе, које није Он, а то смо ми, дакле, свет, да би ми били, да би постојали вечно, иако смо створени, једини је то начин да се сјединимо са Богом. То каже и свети Атанасије Велики, да је Бог, створио свет са циљем да буде учесник његовог живота, вечнога живота. Зато што је Бог једини вечни живот, Он је тај вечни живот, Он је вечно, Он је живот, Он је постојање. Све друго само кроз учешће у Богу може да понесе тај епитет: живот, постојање, вечни живот, и томе слично.“

1-46

Ето, то су назнаке онога чиме ће се професор и студенти бавити на предавањима из догматике. Треба да обратите пажњу на то, тј. да у свим учењима наше Цркве сагледавају проблем превазилажења смрти. О томе детаљније треба да читају у делима митрополита Зизјуласа.

„Ето, то су, отприлике, неке, овако, назнаке о томе чиме ћемо се ми бавити овде... и ја сам се потрудио да предупредим вашу пажњу да то тражите и да то, у ствари, на то обратите пажњу. Дакле, у свим изразима и учењима наше Цркве је тај проблем – проблем превазилажења смрти. Што се тиче литературе, имате тамо у књигама, то је оно што радимо, план и програм, на крају литературу. Има сад и нових књига, стално ту излази нешто ново. Могу да вам препоручим књигу митрополита Зизјуласа на енглеском, митрополита пергамског Зизјуласа, *‘Заједница и другојачијост’*. То је иначе нова књига,

прошле, односно ове године се појавила, односно крајем прошле године, и садржи заиста ова тумачења догмата.“

1-47

Догматика није учење догмата, него тумачење догмата – каже предавач. Задатак није да видимо шта су свети Оци рекли, него да протумачимо шта су хтели да кажу. А све опет са аспекта превазилажења смрти.

„Јер то је, у ствари, децо моја, догматика. Догматика је у ствари тумачење догмата. Ми овде имамо то. Дакле, то је наш задатак – да протумачимо, да видимо шта су хтели оци да кажу тиме што су рекли, рецимо, да су у Христу две природе, да је Христос потпуни Бог и потпуни човек, али једна личност. Или, рецимо, да је Бог Света Тројица – Отац, Син и Свети Дух, или, не знам... да је Бог створио свет из небића, да је све довео из небића у биће. Дакле, ми имамо овде у догматици задатак да протумачимо шта то значи у том, у овом контексту, у контексту, дакле, онтолошком. Шта то значи за мене, за мој живот, дакле, да ли се мој живот мења... да ли то мене може да ослободи од смрти? То је задатак догматике, и то ћемо ми радити овде.“

1-48

По владици Игњатију, задатак догматике није да понавља оно што је Црква рекла и дефинисала, или што је Господ рекао у Светом Писму. То је погрешно схватање које је дубоко ушло у народ – упозорава Епископ браничевски.

„Није, дакле, задатак догматике само да понавља то што је некада Црква рекла или дефинисала на Васељенским саборима или, не знам, шта је Господ рекао у Светом Писму, па ми то да понављамо. Али, ја вас, овако, упозоравам, пошто знам да је то тако дубоко ушло у народ, у нашу свест, да то посматрате, дакле све то, читаво Свето Писмо, одлуке Васељенских сабора, светих Отаца, да то посматрате из ове перспективе, перспективе онтолошке, а не етичке. Да видите, у ствари, да проблем, библијски проблем је смрт, и смртност наше природе, а не то да ли чинимо овако или чинимо онако. На крају, апостол Павле и сам каже да, судећи да је Стари Завет имао Закон... Али да је тај Стари Закон био довољан, не би дошло, не би било места за Нови, не би дошао Нови. Али видите да није довољан. Законским путем се ништа не решава. Ништа се не решава тиме што ће старо-заветни праведници да испуњавају Закон, ако Христа нема, ако нема тог сједињења, између Бога и човека. То је тајна Христа, децо моја.“

1-49

У систему вредности владике Игњатија праведност ништа не значи. Она може постојати и изван Цркве, и заиста је, по његовим речима, веома заступљена изван Цркве.

„Ово ништа не значи, могу да буду колико год хоћете праведници, и сви ми да будемо праведници. И погледајте (иначе би било несхватљиво!), погледајте колико праведника има изван Цркве. Људи који живе побожно, чак и верују у неког бога, сами, придржавају се закона, у свему су праведни. Не мисли зло другоме, суздржава се, поштује законе, држи све могуће! Али зашто тада Црква не каже да ти људи тако могу да се спасу? Зашто каже свети отац Кипријан, односно свети Иринеј Лионски: „extra ecclesiam nulla salus“. Зашто изван Цркве нема спасења? Зато што изван Цркве нема Христа, нема сједињења са Њим.“

1-50

Студенти треба да се припремају за предавања читањем теолошке литературе, да би могли разговарати о томе са професором на крају сваког предавања.

„И то да знате, дакле, да се спремате за предавања. Пред свако предавање ја најављујем тему предавања, и добро би било да нешто у том контексту прочитате на ту тему од теолошке литературе, и тад можемо да разговарамо. Јер ја увек остављам простора после часа, односно пред крај часа једно петнаест минута да разговарамо. А ви не можете да разговарате ако нисте упућени баш, или... Сад, не тражи човек да сте ви упућени не знам колико, али бар да имате неки, појам о томе.“

Резиме предавања

Главни проблем човечанства и читаве творевине је смрт. Смрт није последица греха, као што се у хришћанству погрешно мислило. Смрт је у природи свега створеног и она не зависи од добра и зла. Зато је погрешно истицати грех као главни проблем човечанства, искупљење од греха, крст, страдање, покајање, моралну чистоту, испуњавање заповести Божјих са циљем да нам Бог опрости грехе. Уопште, погрешно је мислити да су људи нешто згрешили Богу и да се Син Божји због тога оваплотио. Напротив, етичке норме се стално мењају и зато посматрање хришћанства из етичке перспективе, тј. из перспективе испуњавања заповести Божјих је теологија која не држи воду, и која не само да је погрешна, него наноси огромну штету Цркви, катастрофално је погубна по Цркву, разара Цркву и има трагичне последице по живот и постојање. Испуњавање заповести Божјих није циљ хришћанства, оно не може решити проблеме, него нас само још више заглављује у њих и ствара око нас врзино коло. То је погрешна вера прошлих векова, која је бацила хришћанство на маргине цивилизације и историје, и због које је хришћанство изгубило важну улогу у друштву. Не треба усмеравати веру ка таквој прошлости у којој се помињу грех, страдање, крст, искупљење, опроштај, морална чистота и испуњавање заповести Божјих, него ка будућности (есхатону) у којој ће се помињати само благодарност (евхаристиа). И у Православној Цркви има епископа чија је вера окренута ка прошлости, и то је негативна димензија. Али срећом, има и оних који су окренути ка будућности и то је позитивна димензија. Студенти теолошког факултета требало би да буду на страни позитивне, есхатолошке димензије, да стражаре над њом и да је потенцирају као исправну. Јер, ако она нестане, и студенти ће за то сносити одговорност. А да би се што боље припремили за тај задатак, не треба понављати оно што је рекла Црква, тј. што су рекли Господ Исус Христос и свети Оци, него треба тумачити њихове речи, тачније: читати тумачења у савременој теолошкој литератури, нарочито у књигама митрополита Зизјуласа.

Основни ставови епископа Игњатија који су супротни учењу Православне Цркве:

1. У последњих неколико векова догматика је погрешно посматрана из етичког, моралног угла. (1–02)¹
2. По Цркву је штетно и погубно када се обраћа пажња на грех, на етику, на крст, на избављење од ђавола и искупљење од греха, са циљем да нам Бог опрости грехе. (1–02)
3. Циљ хришћанства није испуњавање заповести Божјих и чување моралног закона. (1–03)
4. Због погрешно схваћеног циља хришћанство је у последњих хиљаду година изгубило творачку, креативну улогу у друштву. (1–03)
5. Морални закон се стално мења, у зависности од тога шта људи чине. (1–04)
6. Православни су се везали за прошлост и тако доспели на маргине цивилизације и историје. (1–05)
7. Ако је испуњавање заповести Божјих наша суштина, онда нешто није у реду са нама. (1–06)
8. Ако се не променимо, остаћемо шачица људи попут секти на Западу. (1–06)
9. Суштина Цркве није у испуњавању заповести Божјих. (1–08)
10. Суштина Цркве је у избављењу од смрти, али не тако што ћемо се покајати и што ће нам Бог опростити грехе. (1–09)
11. Смрт је у природи читаве творевине, а не само људи. Смрт не зависи од добра и зла. То су свети Оци подвлачили. (1–10)
12. Христос не спасава људе од греха, него целу творевину спасава од смрти. (1–12)
13. Ако је Црква ту да чува Божанске законе, и ако се хришћанство схвата као испуњавање моралних норми и моралних закона, онда човек нема потребе за Црквом. (1–15)
14. Ако је Бог усадио човеку савест, као што је мислио Кант, онда му не треба Црква и њена јерархија. (1–16)
15. Поштовање заповести Божјих не може решити проблем смрти, оно нас може само још више заглибити и створити врзино коло око нас. (1–21)
16. Посматрање хришћанства са становишта испуњавања заповести Божјих катастрофално разара Цркву. Последице таквог

¹ Референца у загради упућује на оригинални текст (односно аудио-снимак) где је изречен или наговештен дати став.

схватања су трагичне и катастрофалне по живот и постојање. (1–23)

17. Верници налазе сигурност у бесмртности душе. Таквима Бог није потребан. (1–24)
18. Ако Црква жели да буде лекар за род људски, уопште за читаву васељену, и то добар лекар који може да лечи, мора да успостави правилну дијагнозу. А та дијагноза је проблем смрти, а не грех у смислу кршења Божјих Заповести. (1–29, 1–30, 1–31)
19. Много има светитеља, али само поједини светитељи су схватили у чему је проблем, тј. да је смрт проблем. (1–03)
20. Августин је створио теорију по којој проблем није смрт, него грех у смислу кршења Божјих заповести. (1–31)
21. Погрешно је веровати у нешто што је било у прошлости. (1–34)
22. Господ ће ми дати живот у будућности, без обзира шта се овде дешавало. (1–35)
23. Да је спасење у опраштању грехова, онда Син Божји не би ни постао човек. Он је могао одозго да опрости грехе и – решена ствар. (1–43)
24. Вара се онај ко мисли да смо ми нешто згрешили Богу, и да је Син Божји зато постао човек, ради искупљења наших грехова – таква теологија не држи воду. Тако уче свети Григорије Богослов и свети Атанасије Велики. (1–44)
25. Није смрт ушла у свет као последица пада у грех, него је свет смртан зато што је створен. (1–45)
26. Тајна Христова је сједињење тварне и нетварне природе у Сину Божијем, али не због грехова природе и творевине, јер она је смртна зато што је створена, него зато што је Бог и створио свет са тим циљем. (1–45)
27. Наш задатак није да видимо шта су свети Оци рекли, него да протумачимо шта су хтели да кажу. (1–47)
28. Није задатак догматике да понавља оно што је Црква рекла и дефинисала, или што је Господ рекао у Светом Писму. (1–48)

Епископ Игњатије:

1. У последњих неколико векова догматика је погрешно посматрана из етичког, моралног угла. (1–02)

Догматика Православне Цркве:

Свети Григорије Ниски дели целокупно хришћанско учење на два дела: на етички део и на тачне догмате (εἰς τὸ ἡθικὸν μέρος καὶ τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν).¹⁷

Доиматики, I, 172: ¹⁷⁾ Свети Григорије Ниски, Epist. 24.

Заповести Господње у Еванђељу нису ништа друго до етичке догме. На пример: свако блаженство у Беседи на Гори јесте догма. Без првог блаженства нема спасења, јер без смирења – нема спасења. Исто тако: без молитве, без поста, без љубави – нема спасења. Све су то еванђелске етичке догме, увек неопходне, увек неизменљиве, увек обавезне за све. Свака света врлина и јесте догма; и то света догма хришћанског живота.

Доиматики, III, 578-579.

„Човеку који говори од себе, могуће је грешити, обманути и бити обманут, али васељенска Црква, пошто никада није говорила и не говори од себе него од Духа Божија (којега она непрекидно има и имаће за свога учитеља до века), не може ни на који начин погрешити, ни обманути, ни бити обманута, већ је подобно Божанском Писму, непогрешива и има свагдашњу важност“⁷⁴.

Доиматики, I, 29:⁷⁴⁾ Послание патријарховъ восточно-каѳолической Церкви о православной вѣрѣ, члан 2.

Слепу веру има онај који не извршује заповести Господње⁵⁹.

Доиматики, III, 437:⁵⁹⁾ Свети Максим Исповедник, Centur, III, 45: P. gr. t. 90, col. 1280 A.

² Референца (римски и арапски број) упућује на том и страницу књиге: „Догматика Православне Цркве“ оца Јустина Поповића, у оквиру издања „Сабрана дела светог Јустина Новог у 30 књига“, издавачи: Задужбина „Свети Јован Златоуст“ Авве Јустина Ћелијског и манастир Ћелије код Ваљева. Фусноте су пренете аутентично.

Епископ Игњатије:

2. По Цркву је штетно и погубно када се обраћа пажња на грех, на етику, на крст, на избављење од ђавола и искупљење од греха, са циљем да нам Бог опрости грехе (1–02).

Догматика Православне Цркве:

Од тренутка нарушења заповести Божје Сатана и анђели његови усели су у срце, у ум, и у тело људско, као на свој сопствени престол.⁴⁴ Нарушивши заповест Божју у рају Адам је учинио првобитни грех, и свој грех пренео (τὴν ἁμαρτίαν παρέπεμψεν) на све.⁴⁵ Адамовим преступом грех је доспео у све људе (εἰς πάντας ἀνθρώπους ἐφθασεν ἡ ἁμαρτία);⁴⁶ и људи су, зауставивши се мишљу на злу, постали смртни, и њима је овладао поквареност, трулеж (φθορὰ).⁴⁷

Доимайшика, I, 324:⁴⁴Св. Макарије Велики., *Homil.* 6, 5.;⁴⁵ Св. Василије Вел., *Homil dicta tempore famis et siccit.*, 7.;⁴⁶ Св. Атанасије Вел. *Contra arian.* *Orat* I, 51; t, 26 col. 117 C; ⁴⁷ Св. Атанас. *De incarnat. Verbi*, 4; t. 25, 104 B.

„Када је врховни апостол, вели свети Златоуст, и то пре но што је све јасно схватао, назван Сатаном зато што се постидео крста, какво ће извињење наћи они који после такве очигледности одричу овај домострој спасења (τὴν οἰκονομίαν)? Јер када такав прекор добија онај који је назван блаженим и који је исповедио Христово Божанство, онда помисли, чему ће се подвргнути они који и сада одбацују тајну крста (τοῦ σταυροῦ τὸ μυστήριον)!“⁶³

Доимайшика, II, 413: ⁶³Свети Јован Златоуст *In Math. Homil.* 54, 4: P. gr. t. 58, col. 536–537.

Ако ме ко упита, изјављује богомудри Златоуст, шта је необично учинио Христос, онда ћу ја оставити небо, земљу, море, васкрсење многих мртваца, и остала чудеса што је творио, па ћу указати једино на крст, који је славнији од свега осталог.²⁴ Свако дело и чудо Христово је превелико, и божанствено, и чудесно, али је часни крст његов чудеснији од свега (πάντων ἔστι θαυμαστότερον).²⁵

Доимайшика, II, 421: ²⁴Толкованія на прор. Исаію, гл. 28, ст. 16; Твор. Св. Ј. Златоуста, т. VI, кн. 1, стр. 169 (С. Петербургъ, 1900). ²⁵ Св. Дамаскин, *De fide*, IV, 11; P. gr. t. 94, col. 1128 D.

Ненадмашни Златоусти благовестник благовести: Шта то крст није учинио? Он је дао учење о бесмртности душе, о васкрсењу тела, о презирању земаљских блага, о чежњи за будућим благом; он је људе начинио анђелима; њиме су сви и свуда постали философи и способни за сваку врлину⁷. Крст је основао Цркву. Крст је темељ врлинама. Крст је отворио рај.⁸

Доімайшика, III, 699: ⁷⁾ Св. Златоуст, In 1 Cor. Homil. 4, 3; P. gr. t. 61, col. 35.

⁸⁾ Свети Јован Златоуст, In Math. Homil. 54, 5; P. gr. t. 58, col. 538.

Епископ Игњатије:

3. Циљ хришћанства није испуњавање заповести Божјих и чување моралног закона. (1–03)

Догматика Православне Цркве:

То је увек троструки подвиг и тространа борба: борба са смрти-ма, са гресима, са ђаволима. И увек трострука победа: над смрћу, над грехом, над ђаволом. Зато се Спаситељев спасоносни подвиг и састојао у томе: у победи над грехом, смрћу и ђаволом. Ма шта хришћанин радио, он се у ствари непрестано хрве са ова три своја непријатеља. И нема вишег, ни другог, циља за њега осим овога: да победи грех, смрт и ђавола. То је циљ хришћанства, јер то је циљ човечанства, пошто је човек створен за безгрешност, за бесмртност, за Бога.

Доімайшика, III, 332.

Бог нас створи за безгрешност, за бесмртност, за живот вечни у Богу. Да је тако, показује и сам Спаситељ, Господ Христос, који дође да нас спасе од греха, смрти и ђавола, који нас и лишавају безгрешности, бесмртности и Бога.

Доімайшика, III, 333.

Епископ Игњатије:

4. Због погрешно схваћеног циља хришћанство је у последњих хиљаду година изгубило творачку, креативну улогу у друштву. (1–03)

Догматика Православне Цркве:

Догматске истине су у свему божанске, бесконачне, безграничне и вечне, јер су од бесконачног, безграничног и вечног Бога. Оне по самој природи својој не могу бити од човека и по човеку. Ту човек не ствара, јер људи немају у себи моћи и силе да стварају вечне и бескрајне истине, већ их готове примају од Бога. Њихово се стваралаштво у овом погледу састоји у томе: да вечне догматске истине усвоје вером, и благодатним подвизима еванђелским претворе их у свој живот, у своју мисао, у своје осећање. И тако постигну светост и савршенство. У том погледу Светитељи су живо оваплоћење вечних истина догматских. Они су поседници светих истина догматских, а тиме и њихови проповедници и исповедници. Православни догматичар мора ићи њима за све догматске истине, учити се у њих, не заборављајући притом да се са Светитељима општи молитвом, постом и бдењем. Отуда је посао православног догматичара подвижнички и еклектички. Подвижнички на првом месту, јер се православни човек учи у Светитеља кроз свете подвиге у молитвеном поштовању и страхопоштовању пред носиоцима вечних истина Божјих.

Доџматика, I, 13.

Епископ Игњатије:

5. Морални закон се стално мења, у зависности од тога шта људи чине. (1–04)

Догматика Православне Цркве:

Црква широм целог света, имајући чврст почетак од Апостола, остаје при једном и истом учењу⁹. Апостоли и њихови ученици учили су онако како проповеда Црква, и постали су савршени – perfecti¹⁰. Који су ван Цркве, ван истине су – ἐκτὸς τῆς ἀληθείας;¹¹.

Доџматика, III, 460: ⁹⁾ Свети Иринеј Лионски. *Contra haereses*, III, 12, 7; col. 901 C; ¹⁰⁾ Свети Иринеј Лионски, *Contra haereses*, III, 12, 13; col. 906 C. ¹¹⁾ Свети Иринеј Лионски, *Contra haereses*, IV, 33, 7; col. 1076 B.

Епископ Игњатије:

6. Православни су се везали за прошлост и тако доспели на маргине цивилизације и историје. (1–05)

Догматика Православне Цркве:

Сврх свега, ми смо дужни држати првобитно Предање, учење и веру Васељенске Цркве, веру какву нам је предао Господ, проповедали Апостоли, сачували Оци. Јер на тој вери је основана Црква – ἡ Ἐκκλησία, τεθελίωται, и ко отпадне од ње, тај не може бити и звати се хришћанин.

Доїмаїтика, III, 462.

„Стећи саборно устројство духа немогуће је друкчије него улажењем и уживљавањем у Цркву. Сав смисао православног владања над временом и живе везе са светоотачким временом састоји се управо у нумеричкој истоветности Цркве, једне и јединствене у свом васељенском, саборном и свевременом бићу, у непрекидности јерархијске наследности, обављања Тајни, општења вере и дејствујућег у њима једног Духа и једне благодати“³³.

Доїмаїтика, III, 829; ³³⁾ Г. Флоровски, Очев дом, „Хришћански живот“ за 1925, стр. 359.

Епископ Игњатије:

7. Ако је испуњавање моралног закона (заповести Божјих) наша суштина, онда нешто није у реду са нама. (1–06)

Догматика Православне Цркве:

Наше се спасење састоји у овоме: правилно веровати у Свету Тројицу и творити свете заповести Божје.²⁸

*Доїмаїтика, III, 605;*²⁸⁾ Свети Теодор Студит, Писма, Писмо 156, стр. 535; Творенија Св. Теодора Студита, С. Петербург, 1907.

Боголик се постаје вршењем заповести Божјих⁴⁷. У заповестима Божјим је живот вечни и врлине. Јер од заповести Божјих постају

врлине, а из врлина истичу тајне, сакривене у речима Светога Писма. У врлинама се успева када се држе заповести; и опет: заповести се држе када се ревнује у врлинама.⁴⁸

Доимайшика, III, 608: ⁴⁷⁾ Свети Симеон Нови Богослов, Λογος, 30, 4; стр. 153; издање Д. Загореоса, Сирос 1886; ⁴⁸⁾ Свети Симеон Нови Богослов, Λόγος, 40; стр. 246; издање Д. Загореоса, Сирос 1886.

Преступањем заповести Божје, то јест воље Божје, први људи су преступили закон и ступили у безакоње, јер је грех – безакоње (ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία)⁴¹. Закон Божји: добро, служење добру, живљење у добру, замењен је законом ђавољим: злом, служењем злу, живљењем у злу. Заповест Божја је закон, јер изражава вољу доброг и пред доброг Бога; нарушење те заповести је грех, и јавља се као нарушење закона Божјег, као безакоње.⁴² Непослушношћу према Богу, која се пројавила као вршење воље ђаволове, први људи су драговољно отпали од Бога и приљубили се ђаволу, увели себе у грех и грех у себе,⁴³ и тиме у основу нарушили сав морални закон Божји, који није друго до воља Божја која од човека тражи једино: свесну и драговољну послушност и неизнуђену покорност.

Доимайшика, I, 304:⁴¹⁾ 1 Јн. 3, 4;⁴²⁾ ср. Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* IV, 22; P. gr. t. 94 col. 1197 C; ⁴³⁾ ср. Рм. 5, 19.

Епископ Игњатије:

8. Ако се не променимо, остаћемо шачица људи попут секти на Западу. (1–06)

Догматика Православне Цркве:

Не саображавање Богочовека Христа духу времена, него саображавање духа времена духу Христове вечности, Христове богочовечности – то је једина истинска мисија Цркве, Цркве апостолске и православне. Једино тако Црква ће моћи сачувати животворну и незаменљиву личност Богочовека, ту највишу вредност у свима световима; видљивим и невидљивим, и у свима временима, досадашњим и будућим.

Доимайшика, III, 835.

Епископ Игњатије:

9. Суштина Цркве није у испуњавању заповести Божјих. (1–08)

Догматика Православне Цркве:

Молитвено богословље Цркве описује богочовечанске заповести и богочовечанске врлине као градилачке силе Спасове које изграђују Цркву у њеној богочовечанској свеобухватности, и у њој: наше освећење, наше преображење, наше спасење, наше охристовљење, наше обогочовечење, наше обожење, наше отројичење. И најлетимичније загледање у молитвени живот Цркве то нам показује и сведочи.

Дојматика, III, 612.

Епископ Игњатије:

10. Суштина Цркве је у избављењу од смрти, али не тако што ћемо се покајати и што ће нам Бог опростити грехе. (1–09)

Догматика Православне Цркве:

Сваким својим благодатним даром, сваком својом врлином, сваким својим подвигом, сваким својим покајничким подвигом, хришћанин „Цркву изграђује“ – оікодоуеї⁸⁴.

Дојматика, III, 24: ⁸⁴⁾ Ср. 1 Кор. 14, 4. 5. 12. 26.

Покајање је света тајна у којој хришћанин исповеда своје грехе пред свештеником, и преко њега добија невидљиви опроштај грехова од самога Господа Христа, од саме Цркве, јер је сваки грех – грех против Бога, против Цркве, против људи. Ову свету тајну установио је сам Спаситељ ради опроштаја грехова, учињених после крштења.

Дојматика, III, 573.

Опчињена грехом, људска је природа склона греху. Али ако се каје, треба јој опраштати грехе: онолико пута опраштати, колико се пута каје. Таква је заповест спасења, прописана свемилостивим Спаситељем: Ако ти сагреши брат твој, покарај га; па ако се покаје, опрости му.⁹⁴ И ако ти седам пута на дан сагреши, и седам пута на дан дође

к теби и рече: кајем се: опрости му. На питање свога ученика: Господе, колико пута ако ми сагреши брат мој да му опростим? до седам пута? Спаситељ одговара: Не велим ти до седам пута, него до седам пута седамдесет.⁹⁵ Овим Спаситељ није одредио број, вели свети Златоуст, него безбројност (τὸ ἄπειρον). Он није одредио број колико смо пута дужни опраштати ближњему, него је показао да је то наша непрекидна и свагдашња дужност⁹⁶.

Доімаїшика, II, 720–721: ⁹⁴⁾ Лк. 17, 3–4; ⁹⁵⁾ Мт. 18, 21–22; ⁹⁶⁾ Свети Јован Златоуст, In Math. Homil. 61, 1; P. gr. t. 58, col. 589.

Епископ Игњатије:

11. Смрт је у природи целе творевине, а не само људи. Смрт не зависи од добра и зла. То су свети Оци подвлачили. (1–10)

Догматика Православне Цркве:

Син Божји за то дође да раскопа дела ђавола (1 Јн. 3, 8). А каква је ђаволова дела раскопао Син Божји? Пошто је природу, коју је Бог створио безгрешном, ђаво навео на преступ заповести Божје и на проналазак греха смрти, то је Бог Логос васпоставио у себи ову природу, недоступну ђаволовом завођењу и проналажењу греха⁶⁴.

Доімаїшика, II, 618: ⁶⁴⁾ Свети Атанасије Велики Contra Apollinar. lib. I, 15; P. gr. t. 26. col. 1120 CD, 1121 A.

Свети Симеон Нови Богослов благовести: Као што тело умире када се душа одвоји од тела, тако и душа умире када се Дух Свети одвоји од душе. Жаока смрти је грех, јер су смрт и трулежност пород греха. Душа је кроз грех умрла за вечни живот, одвојивши се од Духа Светог и од Царства Његовог. За душом пошло је и тело путем смрти.⁶⁰

Доімаїшика III, 437: ⁶⁰⁾ Логос IV. 1. 2. Препод. оца нашег Симеона Новог Богослова, Дела (на грчком), издање Дионисија Загореа, у Сиросу 1886.

„Смрћу Законодавац зауставља распрострањање греха“, вели свети Кирил Александријски, „и у самој казни пројављује човекољубље. Пошто је Он, дајући заповест, са преступањем заповести сјединио смрт, и пошто је преступник потпао под ову казну, то Он и удешава тако да сама казна служи на спасење. Јер смрт разорава ову животну

природу нашу, и на тај начин, с једне стране зауставља дејства зла, а с друге – избавља човека од болести, ослобађа га напора и труда, пресеца његове невоље и бриге, и чини крај страдањима телесним. Ето каквим је човекољубљем Судија разблажио саму казну⁵³. Сама казна на смрт прелази у човекољубље, вели свети Григорије Богослов, јер је смрт пресецање грешења (τὸ διακοπῆναι τὴν ἀμαρτίαν), да зло не би постало бесмртно (ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακὸν)⁵⁴.

Доімайика, I, 348: ⁵³⁾ Свети Кирило Александријски, *De incarnat. Domini*; ср. св. Трофил. *Ad Autolic*, II, 26; ⁵⁴⁾ Свети Григорије Богослов, *Orat.* 38, 12, t. 36, col. 324 D.

Грех није саставни део природе људског тела, јер је руком безгрешног Творца тело било саздано безгрешним и чистим. Грех је од ђавола ушао у човека кроз његову слободну вољу и пристанак, али он је туђ природи људског тела и сачињава једину неприродност у природи богозданог тела. Тело Господа Исуса било је природно и реално као и тело сваког човека уопште, само у њему није било неприродног наноса греховности.

Доімайика, II, 85.

Бог је створио човека украшеним сваком врлином... Створио га је по природи безгрешним, и по вољи слободним. Али не у смислу да је био неспособан за грех већ да је чињење греха условљено не његовом природом него слободном вољом.³²

Доімайика, III, 606: ³²⁾ Свети Јован Дамаскин, *De fide*, lib. II, 12; P. gr. t. 94; col. 920 B, 924 A.

Епископ Игњатије:

12. Христос не спасава људе од греха, него читаву творевину спасава од смрти (1–12)

Догматика Православне Цркве:

Из бескрајног свог милосрђа Бог Логос се оваплотио ради спасења људи од греха,⁷⁵ а Бог Отац који је из љубави послао Сина свог у овај свет назива се Оцем милости⁷⁶.

Доімайика, II, 718: ⁷⁵⁾ Лк. 1, 77–78: ⁷⁶⁾ 2 Кор. 1, 3.

Само оваплоћење Бога Логоса јесте жртва по себи, која достиже своју пуноћу у богочовечанској смрти. Циљ је боговаплоћења уништење греха: Господ се једанпут, на свршетку времена, јавио са телом, да својом жртвом уништи грех; и Он је једанпут принео себе, да узме грехе многих (εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας)⁴⁵. – Тумачећи ове речи Апостолове, свети Златоуст каже: Господ Христос је једанпут умро за све људе. Шта, зар ми више не умиремо пређашњом смрћу? Умиремо, али не остајемо у њој (ἀποθνήσκομεν μὲν, ἀλλ' οὐ μένομεν ἐν αὐτῇ); а то не значи умирати. Тиранија смрти и истинска смрт је када умрли већ нема могућности да се врати у живот; онда ово није смрт већ спавање (οὐ θάνατος τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ κοίμησις). Смрт је могла задржати у својој власти све; Христос је стога и умро, да би нас ослободио. Тако се и Христос једанпут принесе (Јевр. 9, 28). Киме се принесе? Очигледно – сам собом. Тиме апостол показује у Христу не само свештеника него и принос и жртву. Затим додаје и узрок због кога се принесе: Он се једанпут принесе, да узме грехе многих (ст. 28)⁴⁶.

Доімаїшика, II, 481: ⁴⁵) Јевр. 9, 26, 28; 10, 5; ⁴⁶) Свети Јован Златоуст, In Hebr. Homil. 17, 2; P. gr. t. 63, col. 129.

Богочовечанска сила Спаситељевих речи спасава, јер су то речи оваплоћеног Бога Логоса. Спасава од греха, јер је спасење – спасење од греха,⁵⁷ а то значи: од силе која усмрћује, умртвљује, убија. Зато спасење и извршује Онај који је Живот, јер као такав Он даје живот, оживотворава, и тиме ослобађа човека од умртвитеља: греха. Јер спасти се значи: оживети из греховног мртвила, и ући у живот нови, у живот вечни, у живот богочовечни.

Доімаїшика, II, 699: ⁵⁷) Мт. 1, 21; ⁵⁸) Јн. 14, 6; 11, 25.

Господ је дошао у свет: да пострада за грехе наше, да би нас ослободио од робовања непријатељу рода људског – ђаволу (ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ)⁵⁵.

Доімаїшика, II, 431: ⁵⁵) Во святой и великій четвертокъ на утрени, на стиховнѣ стихиры.

Богочовечански домострој спасења рода људског од греха и смрти представља собом божански мудру и складну целину, која почиње оваплоћењем Јединородног Сина Божјег, а завршава се његовим вазнесењем на небо.

Доімаїшика, II, 672.

Преживљујући то за све људе и уместо свих људи Он је плакао и тужио над гресима свега света и молио се до крвавог зноја²⁷. Све то Он није чинио ради себе²⁸, већ ради људског рода, чије је грехе, страдања и смрт драговољно узео на себе.

Доімаїи́ка, II, 423: ²⁷⁾ Лк. 22, 44; ²⁸⁾ Лк. 23, 27–38.

То значи: људска природа је тек у Господу Христу дошла до потпуне свести о ужасности и паклености греха и смрти. Дотле, она је била у неком греховном заносу, у неком бунилу, у неком полусну, у неком пијанству од зла и страсти. Да би је разбудио, отрезнио и спасао од греха и смрти, човекољубиви Господ је као истинити човек, као ималац истинске човечанске природе драговољно прошао кроз сва страдања и смрт, очишћујући и освећујући људску природу од греха и смрти.

Доімаїи́ка, II, 423.

По блаженом Теофилакту, Спаситељеве речи: „које се за вас даје и пролива“ не значе да се тело његово даје и крв пролива само за Апостоле него за сав род људски (ὕπερ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως), за сву људску природу уопште (ὕπερ τῆς ἡμετέρας φύσεως τῶν ἀνθρώπων)⁸².

Доімаїи́ка, II, 435: ⁸²⁾ Блажени Теофилакт, Enarratio in evang. Lucae, cap. 22, v. 20; P. gr. t. 123, col. 1069 AB.

Епископ Игњатије:

13. Ако је Црква ту да чува Божанске законе, и ако се хришћанство схвата као испуњавање моралних норми и моралних закона, онда човек нема потребе за Црквом. (1–15)

Догматика Православне Цркве:

Не само обредним, већ и моралним и грађанским законом Бог је припремао изабрани народ за вечни морални закон, који је имао објавити Месија и дати људима благодатну силу за његово извршење. Немоћан да људима да савршенство и да их спасе греха и смрти, старозаветни закон је будио и продубљивао сазнање о грешности, а тиме појачавао чежњу за Искупителем од греха и упућивао људе вери у Њега⁵.

Доімаїи́ка, I, 375: ⁵⁾ Рм. 8, 3; 3, 20; 7, 7–8; Јевр. 10, 1.

И заиста, они су за Спаситеља и спасење били припремани моралним законом који је Бог написао у срцима њиховим те је дејствовао кроз савест њихову¹².

Дојмашика, I, 376: ¹²⁾ Рм. 2, 14–15.

Епископ Игњатије:

14. Ако је Бог усадио човеку савест, као што је мислио Кант, онда му не треба Црква и њена јерархија. (1–16)

Догматика Православне Цркве:

Закон греха, који се таји у природи људској, војује против закона ума и чини човека својим робом, те човек не чини добро које хоће него зло које неће, поступајући тако због греха који живи у њему (ή οἰκοῦσα ἁμαρτία)³³. У природи људској борави смрад и осећање греха, вели свети Дамаскин, то јест похота и чулна наслада, и називају се законом греха; а савест сачињава закон ума људског³⁴. Закон греха који се таји у природи људској, војује против закона ума...

Дојмашика, I, 321: ³³⁾ Рм. 7, 14–23, ib; ³⁴⁾ Свети Јован Дамаскин, *De fid.* IV, 22; col. 1200 B.

Безбожнике пак често и потајно мучи савест због злих дела њихових.²⁹

Дојмашика, I, 360: ²⁹⁾ Блаж. Августин *Enarr. in psalm.* 53, 8.

Епископ Игњатије:

15. Поштовање заповести Божјих не може решити проблем смрти, оно нас може само још више заглибити и створити врзино коло око нас. (1–21)

Догматика Православне Цркве:

За време кушања у пустињи Господ Христос је, по светом Иринеју, коначно отерао од себе Сатану, као законито побеђенога (*quasi legitime victum*); и некадањи Адамов преступ заповести Божје уништен је помоћу заповести Закона, коју је сачувао Син човечји, не преступивши заповест Божју... Пали анђеол побеђен је од Сина човечјег који

је сачувао заповест Божју. Јер као што је он у почетку наговорио човека да прекрши заповест Творца, због чега га је и имао у својој власти, а његова се власт састоји у преступу и одступништву (*potestas autem ejus est transgressio et apostasia*), којима је свезао човека, – то је, с друге стране, Сатана имао бити побеђен кроз човека и бити свезан оним истим оковима којима је он био свезао човека, да би се човек, ослободивши се, вратио своме Господу, остављајући оне окове, којима је био свезан, то јест преступ (*transgressionem*). Јер везивање Сатане било је ослобођење човека, јер: не може неко ући у кућу јакога и покућство његово отети, ако најпре не свеже јакога (Мт. 12, 29). Стога Господ изобличава Сатану за противљење Богу, Који је све створио, и побеђује га помоћу заповести, а заповест је Божја Закон⁷⁰.

Доиматишка, II, 488: ⁷⁰) Свети Иринеј Лионски, *Contra haeres.* V, 21, 2. 3.

Епископ Игњатије:

16. Посматрање хришћанства са становишта испуњавања заповести Божјих катастрофално разара Цркву. Последице таквог схватања су трагичне и катастрофалне по живот и постојање. (1–23)

Догматика Православне Цркве:

Свестрано облагодатањени Свети Симеон Нови Богослов благовести: Ко љуби Бога и држи заповести Божије, облачи се у силазећу с висине силу Духа Светога, која се не јавља вештаствено, већ као умна светлост – ἐν εἰδει φωτὸς νοητοῦ⁶².

Доиматишка, III, 555; ⁶²) Св. Симеон Нови Богослов, Λόγος; 19, 2; стр. 108. Издање Дионисија Загореоса, у Сиросу 1886.

Човек треба стално да приморава себе на свако добро, на вршење свих заповести Господњих, макар се то и не хтело срцу због греха што је у њему. На пример: приморавати себе на смиреност пред свима људима; принудно обучавати себе милостивости, снисходљивости, човекољубљу, доброти, сталном пребивању у молитвама, и у свако време просити са вером да Господ дође, настани се у њему, усаврши га и укрепи у свима заповестима својим, да би душа његова постала обиталиште Господа Христа⁵⁹.

Доиматишка, III, 588: ⁵⁹) Св. Макарије Велики, *De custod. cordis*, 12. 13. 14; col. 833 C, 840 B.C.

Ако Духом Светим живимо, нема смрти у нама; све је у нама живо за сваку Божју истину и правду и добро. Но ми можемо Духом Светим живети, ако Духом Светим и ходимо. А ходимо Њиме, ако свете заповести Његове држимо, ако свете врлине Његове творимо.

Доімайшика, III, 351.

Док не станемо држати све заповести Господње, немојмо очекивати да ћемо се удостојити Духа Светога⁴².

Доімайшика, III, 414: ⁴²⁾ Свети Василије Велики – Правила кратко изложена, питање 204; Р. gr. t. 31, col. 1218 В.

Епископ Игњатије:

17. Верници налазе сигурност у бесмртности душе. Таквима Бог није потребан. (1–24)

Догматика Православне Цркве:

Судбина нашег људског бића и у овом и у оном свету зависи од наших врлина и од наших порока. Свети Јефрем благовести: У час изласка нашег из овог живота, при разлучењу душе од тела, збива се велика тајна. Души приступају добри Анђели и мноштво небеске војске. Исто тако приступају и све супротне силе и кнезови таме. И једни и други хоће да узму душу и да јој одреде место. Стога, ако је душа овде, на земљи, стекла добре особине, водила честит живот и била врлинска, онда се и у дан изласка њеног, врлине, које је стекла овде, претварају у добре Анђеле, окружују је, и не допуштају да је се дотакне никаква супротна сила. И свети Анђели с радошћу и весељем узимају душу и односе је Христу, Господу и Цару славе⁴³.

Доімайшика, III, 585: ⁴³⁾ Творенија Светог Јефрема Сирина, Москва 1848, стр. 77–79. част пјатаја.

Епископ Игњатије:

18. Ако Црква жели да буде лекар за род људски, уопште за читаву васељену, и то добар лекар који може да лечи, мора да успостави правилну дијагнозу. А та дијагноза је проблем смрти, а не грех у смислу кршења Божјих заповести. (1–29, 1–30, 1–31)

Догматика Православне Цркве:

Вечно здравље и богочовечанско савршенство даје се души Духом Светим за држање заповести Господњих. Из срца те истине благовести Свети Григорије Палама: Господ Христос је једини лекар душа људских; љубављу према Њему и држањем заповести Његових постиже се здравље душе и савршенство. Спасоносно савршенство у области познања и учења састоји се у сагласном мишљењу са Пророцима, Апостолима и са свима уопште Светим Оцима, преко којих говори Дух Свети о Богу и Његовим тварима. Ствари пак које је Дух Свети изоставио и други су их открили, некорисне су за спасење душе⁷³.

Доиматики, III, 440: ⁷³) Triade II, 1, 42 Jean Mayendorf, *Defence des saints hesychastes*; Louvain 1959.

Из своје пребогате ризнице Св. Симеон износи и ово богочовечанско бисерје: Заповести Христове су као лековито биље. Када благодат Свесветога Духа дође у човека, она искорењује и уништава страсти једну за другом, док не ослободи сву душу од њих. На тај начин благодат обнавља човека и по души и по телу. И човек, напредујући у врлинама, расте, „у меру раста висине Христове“⁶⁶. И уколико више успева у вршењу заповести Божјих, он се утолико више очишћује, просветљује, просвећује, и удостојава видети откривења великих тајни. Просвећиван Духом Светим, такав човек стиче нове очи, и нове уши, и на све гледа духовно. Такав човек види Бога, уколико је то могуће за људску природу, и уколико је то благоугодно Богу⁶⁷.

Доиматики, III, 556: ⁶⁶) Еф. 4, 13; ⁶⁷) Св. Симеон Нови Богослов, Λόγος 65; стр. 339, 340, 341. Издање Дионисија Загореоса, у Сиросу 1886.

Епископ Игњатије:

19. Много има светитеља, али само поједини светитељи су схватили у чему је проблем, тј. да је смрт проблем. (1–30)

Догматика Православне Цркве:

Да је смрт уништена, и да је крст постао победа над њом, и да она нема више силе, него да је стварно мртва (εἶναι νεκρὸν αὐτὸν ἀληθῶς), не мали је знак и јасан доказ тога то што је сви ученици

Христови ниподаштавају, сви ударају на њу и не плаше је се, већ је крсним знаком и вером у Христа потиру као мртву. У старо време, пре божанског доласка Спаситељевог, смрт је била страшна и самим Светитељима, и сви су оплакивали умрле као пропале. А сада, пошто је Спаситељ васкрсао тело, смрт више није страшна, него је сви који верују у Христа потиру као ништа (ὥς οὐδὲν αὐτὸν ὄντα πατοῦσι), и више воле да умру него да се одрекну вере у Христа. Јер они сигурно знају да они који умиру не пропадају већ живе и кроз васкрсење ће постати нетрулежни (ἄφθαρτοι). Једино је лукави ђаво, који нам се у старо доба горко наругао смрћу, остао истински мртав (ἔμεινε ἀληθῶς νεκρός), пошто су уништене смртне муке. И ево доказа за то: пре но што поверују у Христа, људи сматрају смрт страшном и плаше је се; а чим приступе Христовој вери и Христовом учењу, они толико презиру смрт, да с радошћу насрћу на њу и постају сведоци васкрсења, које је Спаситељ извршио ради уништења смрти. Чак и дечица хитају да умру. И не само људи, него и жене се уче како да се боре са смрћу. Она је тако немоћна постала, да је и жене, које је она раније држала у обмани, исмевају као мртву и уништену. Пошто је Спаситељем на крсту смрт побеђена и осрамоћена, и пошто су јој свезане и руке и ноге, то сви који ходе у Христу потиру смрт, и постајући мученици за Христа они јој се ругају и са подсмехом јој говоре: смрти, где ти је победа? пакле, где ти је жалац?⁸⁹

Доиматишка, II, 527–528: ⁸⁹⁾ Св. Атанасије Велики, *De incarnat. Verbi*, 27; col. 141 C, 144 AB: ср. Ориген, *Contra Cels. lib. VII*, c. 17.

Свети Атанасије Велики благовести: За правилно разумевање Светог Писма потребан је врлински живот, чиста душа и христолика врлина – τῆς κατὰ Χριστὸν ἀρετῆς, да би ум био у стању достићи оно што жели... Јер без чистог ума и без подражавања живота светих нико не може разумети учење светих¹⁵.

Доиматишка, III, 581: ¹⁵⁾ Св. Атанасије Велики, *De Incarn. Verbi*, 57; P. gr. t. 25, col. 196.

Епископ Игњатије:

20. Августин је створио теорију по којој проблем није смрт, него грех у смислу кршења Божјих заповести. (1–31)

Догматика Православне Цркве:

Стога нас је Он научио да и у молитви говоримо: И опрости нам дугове наше (Мт. 6, 12), пошто је Он Отац наш, чији дужници постадосмо, преступивши његову заповест⁵⁴. Окусивши од забрањеног плода, наши прародитељи су истовремено са тим примили у себе смрт, јер су окусили у непослушности, а непослушност према Богу доноси смрт⁵⁵.

Доімаїи́ка, II, 454: ⁵⁴) Св. Иринеј Лионски, *Contra haeres.* V, 17, 1; ⁵⁵) Св. Иринеј Лионски, *Contra haeres.* V, 23, 1.2.

Где нема греха, нема ни смрти, јер једино грех производи смрт.
Доімаїи́ка, III, 822.

Свеопшту наследност првородног греха, која се пројављује у свеопштој грешности људи, није измислио човек, већ она сачињава богооткривену догматску истину хришћанске вере. „Нисам ја измислио првородни грех, писао је блажени Августин против пелагијанаца, у који васељенска Црква верује од искона, него си ти, који одбацујеш тај догмат, без сумње нови јеретик“⁵⁴.

Доімаїи́ка, I, 325: ⁵⁴) Бл. Августин, *De nupt. et concup.* II, 12.

„Преступивши заповест Божју човек је пао у греховне помисли, не што је Бог створио ове помисли које га заробљују, него што их је ђаво лукавством посејао у разумну природу човекову (τῇ λογικῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου), која је постала преступна и од Бога одбачена, тако да је ђаво установио у природи човековој закон греха (νόμον ἁμαρτίας), и смрт царује кроз дело греха“⁵⁰.

Доімаїи́ка, I, 311: ⁷⁰) Св. Атанас. Вел., *Contra Apollinar. lib.* II, 6; P. gr. t. 26, col. 1141 A.

Епископ Игњатије:

21. Погрешно је веровати у нешто што је било у прошлости. (1–34)

Догматика Православне Цркве:

Посматран из чистих историјских чињеница Светог Откривења, Исус се у свему показује као Бог, као Бог у телу, као Бог у исто-

рији, као Бог у временском и просторном животу. Верност чињеницама Откривења, то је оно што се тражи од непристрасног истраживача при испитивању онога што се односи на Исуса историјске еванђелске стварности. Ако се изврну, унаказе, извитопере или одбаце историјске чињенице откривења, онда се губи реална подлога, на којој се једино може осетити и познати Божанство Господа Исуса. Само буквално усвајање историјских еванђелских чињеница може нам дати тачан и јасан појам о Исусу као Богу и Господу. Напуштање историјских чињеница Светог Откривења значи напуштање јединог пута који човеково осећање и сазнање одводи у тачно и правилно схватање Личности Исусове.

Домаћика, II, 33.

Епископ Игњатије:

22. Господ ће ми дати живот у будућности, без обзира шта се овде дешавало. (1–35)

Догматика Православне Цркве:

Вечни живот, који је дат у Личности Господа Исуса, неминовно се пројектира и као његово учење. Отуда: испуњавање његових заповести даје живот вечни. На питање богатог младића: Учитељу благи, шта ми треба чинити да добијем живот вечни? Спаситељ одговара: Ако желиш ући у живот, држи заповести⁹⁵. Спасити се у ствари значи стећи живот вечни⁹⁶, јер спасење бива ослобођењем од греха као једине силе која усмрћује. А смрт се потискује и уништава животом. А у једној другој прилици Спаситељ на исто питање одговара, да се живот вечни добија држањем заповести Божјих, које се све синтезирају у два заповести о љубави према Богу и ближњему, стављајући као пример милостивог Самарјанина⁹⁷. Зато што се живот вечни задобија вршењем заповести, Господ Исус и назива тај пут уским путем⁹⁸. И свима благовести: Заиста, заиста вам кажем: који држи реч моју, неће видети смрти никада⁹⁹.

Домаћика, II, 734–735: ⁹⁵⁾ Мт. 19, 16; Мк. 17; 10, 17. 19; Лк. 18, 18. 20; ⁹⁶⁾ Мт. 19, 25; ⁹⁷⁾ Лк. 10, 25 – 37; ⁹⁸⁾ Мт. 7, 14; ⁹⁹⁾ Јн. 8, 51.

Епископ Игњатије:

23. Да је спасење у опраштању грехова, онда Син Божји не би ни постао човек. Он је могао одозго да опрости грехе и решена ствар. (1–43)

Догматика Православне Цркве:

Шта је Богочовеков подвиг спасења рода људског ако не подвиг опраштања грехова људима?

Доімаїиика, II, 720.

Невини Господ Христос постао је за нас клетва на тај начин што је примио на себе проклетство првороднога греха и свих грехова свега света⁸⁹, са свима страшним последицама греха: немоћима, мукама, страдањима, смрћу, које и сачињавају тужну и неминовну казну за грех. Спаситељ је, иако безгрешан, те као такав слободан од проклетства за неиспуњење Закона, поднео све муке и казне које због греха леже на људском роду, и тиме нас искупио од проклетства греха. Сви су народи били под проклетством (ὕπὸ κατάραν), вели свети Јустин, јер су сви били подложни гресима и пороцима. Господ Христос је примио на себе проклетство свију, за сав род људски поднео понижење и смрт, да би својом смрћу и васкрсењем победио смрт⁹⁰.

Доімаїиика, II, 498: ⁸⁹⁾ Ср. Јн. 1, 29; ⁹⁰⁾ Св. Јустин Муч. и Философ, *Dialogum Tryph.* с. 95; *Apolog.* I, 63.

Ми смо преступили заповест Творца и постали његови непријатељи. Оваплоћењем својим Господ нас је вратио у пријатељство са Богом, поставши посредник између Бога и људи (1 Тм. 2, 5), умиловљивавајући за нас Оца коме смо сагрешили, и својом послушношћу покривајући нашу непослушност и дарујући нам покорност и општење са нашим Творцем. Стога нас је и научио да у молитви говоримо: и опрости нам дугове наше (Мт. 6, 12), јер је Он Отац наш коме смо постали дужници, преступивши његову заповест⁵⁵.

Доімаїиика, II, 353: ⁵⁵⁾ Св. Иринеј Лионски, *Contra haer.* V, 17, 1.

Смрћу безгрешног Праведника, коју је Он добровољно претрпео место неправедника, род људски је ослобођен одговорности за

грех, ослобођен и самог греха, те једине препреке између њега и Бога, тог јединог непријатељства његовог према Богу, и приведен Богу.
Дојмайшика, II, 444.

Тумачећи Апостолове речи: Христос даде себе у откуп за све⁵⁹, свети Кирил Александријски вели: Нема сумње, Христова смрт је спасоносна за цео свет (σωτήριος τῷ κόσμῳ παντί). Да Христос није Бог, како би Он сам био довољан за откуп свих (πῶς ἂν ἀρκέσειεν εἰς τὸ γενέσθαι πάντων ἀντίλυτρον αὐτός τε καὶ μόνος)? Али Он сâм би довољан умревши за све, јер је и изнад свих (ὅτι καὶ ὑπὲρ πάντας ἐστί). Бог је дакле Онај који је смрћу свога тела удаљио смрт од света⁶⁰. Само зато што је Христос – Бог Логос, Његова крв нас очишћава од свакога греха. Само зато што није под тиранијом греха, Он је могао осудити грех и спасти род људски од тираније греха.

Дојмайшика, II, 455–456: ⁵⁹⁾ 1 Тм. 2, 6; ⁶⁰⁾ Св. Кирил Александријски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col. 1296 BC; ср. ib. col. 1293 A; ⁶¹⁾ Св. Кирил Александријски, *quod unus sit Christus*; P. gr. t. 75, col. 1269 B.

Пошто је смрт ушла у свет кроз непослушност првога човека, тога ради се изгони послушношћу другога човека (Рм. 5, 12–19). Стога Господ бива послушан до саме смрти (Флб. 2, 8), да послушањем исцели грех непослушања, а васкрсењем из мртвих уништи смрт која је ушла у свет са непослушањем⁷⁴.

Дојмайшика, II, 622: ⁷⁴⁾ Св. Атанасије Велики, *Adversus Apollinar. Antirrhetic*, ib. 21; col. 1165 AB.

Епископ Игњатије:

24. Вара се онај ко мисли да смо ми нешто згрешили Богу, и да је Син Божји зато постао човек, ради искупљења наших грехова. Таква теологија не држи воду. Тако уче свети Григорије Богослов и свети Атанасије Велики. (1–44)

Догматика Православне Цркве:

Погружен молитвено и трепетно у велику тајну боговаплођења, свети Атанасије Велики говори: Ми смо узрок што је Он сишао, и ми смо својим преступом изазвали човекољубље Логоса, те је Господ

дошао к нама и јавио се међу људима. Ми смо дакле повод (ὁπόθεν) његовом оваплоћењу (τῆς ἐκείνου ἐνσωματώσεως)⁷³.

Доиматики, II, 22:⁷³) Св. Атанасије Велики, *De incarnat. Verbi Dei*, 4; P. gr. t. 25, col. 104 A.

Безгрешан у свеколикој реалности своје Богочовечанске личности Господ Христос, по неизменљивим божанским законима, није могао умрети, јер је смрт последица греха, плата за грех.⁹² Он, нови ради нас Адам и Бог, постао је, по речима светог Григорија Бого-слова, страдајућим у борби са грехом⁹³. Иако по природи своје божанске безгрешности бесмртан и надсмртан, човекољубиви Господ је добровољно примио смрт за људе које је због греха и свеопште огреховљености пустошила смрт, и својом искупитељском жртвом постао Искупитељ и Спаситељ рода људског од греха и смрти.

Доиматики, II, 437: ⁹²) *Serm.* 186; P. lat. t. 39, col. 999. ⁹³) Св. Григорије Бого-слов, *Orat.* 30, 1; P. gr. t. 36, col. 104 CD.

Епископ Игњатије:

25. Није смрт ушла у свет као последица пада у грех, него је свет смртан зато што је створен. (1–45)

Догматика Православне Цркве:

Бог није створио смрт, нити ужива у разорењу живих бића, него је смрт ушла у свет завишћу ђавола (Прем. Сол. 1, 13; 2, 24)⁶².

Доиматики, II, 357: ⁶²) Св. Кирил Алексан., *Quod unus sit Christus*; P. gr. t. 75, col. 1352 BC.

Смрт је не само природна последица греха, него и природна казна за грех.

Доиматики, II, 525.

Грехом је човек осмртио себе, и смрт је постала закон за људска бића; рађајући се као човек, Господ Христос изгони из људске природе начело смрти – грех, и обесмрћује сав род људски⁹⁸.

Доиматики, II, 365: ⁹⁸) 22 декем. Предпраздненство..., на утрени, сѣдалеъ, Слава и нынѣ: Христосъ бо Господъ, Божій Сынъ, изъ Дѣвы раждается чистыя, весь родъ чловѣчъ обезсмертвуютъ, разрѣшая же клятву праматере Евы.

„Из греха су се као из извора изиле на човека болести, невоље, страдања“, вели свети Теофил⁹². Грехопадом је тело изгубило своје првобитно здравље, невиност и бесмртност, и постало болешљиво, порочно и смртно. Оно је до греха било у савршеној хармонији са душом; та је хармонија са грехом престала, и настао је рат тела са душом. Као неминовна последица првородног греха јавила се смрт тела зато што је грех унео у тело разорно начело болести, немоћи и трулежи, и што је Бог удаљио прародитеље од дрвета живота, чијим би родом они могли одржати бесмртност свога тела⁹³, а то значи: бесмртност са свима болестима, невољама и страдањима.

Доимашика, I, 315: ⁹²) Св. Теофил, *Ad Autolic.* 11, 25; ⁹³) 1 Мојс. 3, 22.

Ставивши, дакле, човека у заједницу са собом (јер га је створио за нераспадљивост, – Прем. Сол. 2, 23), Он га је путем заједнице са собом одвео до нераспадљивости. А пошто смо преступањем заповести помрачили и унаказили црте лика Божјег у себи (τοὺς τῆς θείας εἰκόνης χαρακτῆρας) то смо се ми, поставши зли, лишили заједнице са Богом, и, обревши се изван живота (ἔξω τῆς ζωῆς), потпали под распадљивост смрти⁷⁵.

Доимашика, II, 362: ⁷⁵) Св. Дамаскин, *De fide*, IV, 4; col. 1108 ABC.

Својим безгрешним животом, својом незаслуженом смрћу (јер смрт је последица греха, а греха у Спасу није било) Господ Христос је у себи оправдао људску природу, показавши је Богу као безгрешну, и на тај начин уклонио са ње праведни гнев и суд Божји, а пропутио пут сваком људском бићу у васкрсење.

Доимашика, II, 516.

Бог нас је створио за нетрулежност (ἐλ' ἀφθαρσίαν), а када смо преступили његову спасоносну заповест, Он нас је осудио на трулежност смрти (φθορῇ θανάτου), да зло не би било бесмртно; али као многомилостив, сишавши к слугама својим, и поставши сличан нама, Он нас својим страдањем избави од трулежности (τῆς φθορᾶς διὰ τοῦ ἰδίου πάθους ἐλυτρώσατο); из светог и непорочног ребра свог изведе нам извор опроштаја: воду за наш препород и умивање од греха и трулежности, а крв као пиће које даје вечни живот⁵⁰.

Доимашика, II, 430: ⁵⁰) Св. Дамаскин, *De fide.* IV, 9; P. gr. t. 94, col. 1120 BC–1121 A.

Све што је у човеку од Бога природно је; једино грех није од Бога, зато је он нешто противприродно. Кроз преступ, вели свети Да-

маскин, ми смо из онога што је природно (ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν) запали у оно што је противприродно (εἰς τὸ παρὰ φύσιν).⁷⁴

Доімаїтика, II, 361: ⁷⁴⁾ Св. Дамаскин, *De fide*, III, 14; P. gr. t. 94, col. 1044 CD–1045 A.

Неминовни завршетак греха јесте смрт и погибао.

Доімаїтика, II, 703.

Епископ Игњатије:

26. Тајна Христова је сједињење тварне и нетварне природе у Сину Божијем, али не због грехова природе и творевине, јер она је смртна зато што је створена, него зато што је Бог и створио свет са тим циљем. (1–45)

Догматика Православне Цркве:

Предвиђајући још пре стварања човека да ће овај по слободном дејству воље своје пасти у грех и залутати у беспућа и поноре зла, Бог је, побуђен човекољубљем, решио да палог човека спасе у своје време. Тога ради решило је Тројично Божанство да се паломе човеку пружи средство спасења оваплоћењем Јединородног Сина Божјег.

Доімаїтика, I, 363.

Још пре постања света (πρὸ καταβολῆς κόσμου) Господ Исус је одређен да скупоценом крвљу својом искупи људе препорађајући их Духом Светим кроз веру у Тројично Божанство⁴³.

Доімаїтика, I, 364: ⁴³⁾ 1 Петр. 1, 19–23.

Са премноге љубави своје према људима Бог их Господом Христом оживљава из греховне осмрћености, васкрсава их са Њим на нови живот у Духу Светом, преображава их у Њему чудном благодаћу својом⁵⁰.

Доімаїтика, I, 365: ⁵⁰⁾ Еф. 2, 4–6; Рм. 8, 10–11; 6, 4–5.

За велико дело спасења људи у Господу Христу од греха и смрти, које је у превечном Савету предодређено од Пресвете Тројице, човекољубиви Бог је постепено припремао род људски. Одредивши од вечности да палог човека спасе оваплоћењем, животом, смрћу и вас-

крсењем Јединородног Сина свог, Бог је своју одлуку привео у дело, не чим су први људи пали, ни ускоро после пада, него када је наступила „пуноћа времена (πλήρωμα τοῦ χρόνου)“⁵¹, времена схваћеног и гледаног са гледишта Божјег, са гледишта вечности. Ова пуноћа времена, гледана изнутра, из самог времена, означава сазрелост греха у свету, његову претећу пустошност, потпуну ускислост људске природе ква-сцем греховности, савршену немоћ људске природе да себе собом спасе од греха и смрти, потпуну огрезлост људи у греху, свестрану осмрћеност и поробљеност смрћу.

Доїмайшика, I, 365: ⁵¹) Гал. 4, 4.

Одмах по грехопадку човекољубиви Господ је у промислитељској љубави својој открио Адаму и Еви тајну искупљења обећавши им да ће „Семе женино“ сатрти змију = ђавола и његову творевину: грех и смрт, и спасти род људски⁵⁴, и тиме постати смисао и центар целокупне историје људске од Адама па до последњег човека на земљи.

Доїмайшика, I, 366: ⁵⁴) 1 Мојс. 3, 15.

Епископ Игњатије:

27. Наш задатак није да видимо шта су свети Оци рекли, него да протумачимо шта су хтели да кажу. (1–47)

Догматика Православне Цркве:

Свети Дамаскин је једном за свагда утврдио руководно начело за православне догматичаре, говорећи у предговору свога догматског система „Тачно изложење православне вере“ о својој улози: „Ја нећу ништа своје говорити, него ћу укратко изложити оно што су рекли Божји и мудри људи“. Наводећи ове речи великог и светог богослова ја се, у ништавности и убогости својој, једва усуђујем рећи, да сам се и ја при раду држао овог начела његовог. И још додајем у пламеној искренности: према њему и осталим Оцима Цркве, философима Духа Светога, ја сам као глувонем; ја муцам (о, да ми је да сричем!) вечне истине Божје са великим Оцима, великим у светости и мудрости, а најпре за чудесним музичарем вечних истина – светим Јованом Дамаскином.

Доїмайшика, I, 13.

Епископ Игњатије:

28. Није задатак догматике да понавља оно што је Црква рекла и дефинисала, или што је Господ рекао у Светом Писму. (1–48)

Догматика Православне Цркве:

Свето Писмо је извор светих догмата само у оном смислу, облику и садржини, како га од Господа Христа и светих Апостола има, чува и тумачи једина, света, саборна, апостолска Црква Православна. Као богочовечанско тело Христово, које оживотворава Дух Свети, она једина има божанску силу и власт да светом ревношћу чува и очува сву богооткривену садржину и смисао Светога Писма⁷⁵.

Доиматики, I, 29: ⁷⁵⁾ у Јевсевија Кесаријског, *Hist. eccles.* V, 28.

Да би догматика испунила свој задатак, неопходно је потребно да у своме бескрајно одговорном послу има не само стручног већ и непогрешног руковођа. Такав руковођ не може бити човек, нити ишта човечије, због ограничености, релативности, огреховљености свега људскога. Не може бити ни само Свето Откривење, због разлога које смо напред изнели при разматрању питања о односу између Откривења и догмата, и између Откривења и Цркве. Такав руковођ може бити само Једина, Света, Саборна и Апостолска Црква Христова, која живи изнад свих људских релативности на висинама богочовечанске непогрешности и коју Дух Свети води кроз мрачну и страшну историју овога света путем безгрешне истине Христове, држећи њено васељенско сазнање и осећање у границама божанске непогрешности. Стога је православни догматичар дужан да се у своме раду руководи искључиво тим васељенским сазнањем и осећањем Цркве. Он то може постићи ако благодатним подвизима еванђелским постане сутелесник у вечно живом богочовечанском телу Цркве, јер само на тај начин биће у стању да непрестано осећа и сазнаје све божанске истине, којима се храни и живи васељенско сазнање и осећање Цркве Христове⁷⁶.

Доиматики, I, 61: ⁷⁶⁾ ср. Еф. 3, 6; 1 Кор. 12, 27, 6. 15; Еф. 4, 25; 5, 30; Рм. 12, 5.

Свака реч Божја – пуна је истине Божје, истине свете и вечне, која, када уђе у душу, уноси у њу божанску светлост и освећује је на сву вечност. Стога се Спаситељ молитвено обраћа Оцу Свом небе-

ском за ученике своје: Оче, освети их истином Својом, реч је Твоја истина (ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι)⁷¹, – то јест: „учини их светима дајући им Духа Светога и праве догмате (ἀγίους ποίησον διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δόσεως καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων). Јер исповедање правих догмата о Богу освећује душу. А да Спаситељ говори о догматима види се из онога што је додао: реч је твоја истина, – то јест, у њој нема ничег лажног, него све што је речено треба да се на сваки начин испуни; исто тако у њој нема ничег фигуративног (οὐδὲν τυπικόν), ничег телесног (οὐδὲν σωματικόν). Тако и Павле говори о Цркви, да је њу Христос осветио речју – ἐν ρήματι (Еф. 5, 26). Значи, и реч Божја очишћује⁷². Ако човек не прима реч Христову као реч Божју, као реч Истине, иза његовог непримања стоји лаж и отац лажи, у коме нема истине и који није од истине⁷³.

Доиматики, II, 683–684: ⁷¹) Јн. 17, 17; ⁷²) Св. Ј. Златоуст, In Joan. Homil. 82, 1: P. gr. t. 59, col. 443; ⁷³) Ср. Јн. 8, 44; 18, 37.

ЗАКЉУЧАК

изведен из предавања владике Игњатија на основу Догматике Православне Цркве

Овакав однос према заповестима Божјим и учењу светих Отаца неминовно води у даље одступање од православне вере и порађа многе друге, још веће заблуде и још веће негирање или извртање најважнијих хришћанских истина, и то општепознатих и свима доступних истина о Богу, Цркви, светим тајнама, вери, души, моралу, греху, крсту и свему ономе што је код светих Отаца тако јасно и недвосмислено објашњено. Сматрамо да православном хришћанину не треба посебно доказивати, на пример, да је смрт последица греха, а не обрнуто (а преосвећени епископ Игњатије тврди управо обрнуто), јер је православно учење свима познато и доступно. Па ипак, потрудићемо се да у наредном периоду припремимо материјал сличан овоме за сваку од поменутих важнијих тема, јер и светом апостолу Павлу није било досадно писати једно исто, нама на укрепљење. Зато и овде, на крају овог прилога, желимо да подсетимо свакога на основе

православне вере, тако лепо и речито изложене у следећим речима оца Јустина Поповића³:

„У целокупном Спаситељевом учењу, од прве до последње речи, таји се једна иста тајна. Благовест спасења, Еванђеље спасења. Свака Спаситељева реч има спасоносни значај за сву природу људску, за свако биће људско. Ниједна Спаситељева реч није без значаја по спасење света. У његовом учењу је све важно, све – најважније. Ништа се ту не може ни додати ни одузети, а да се не оштети Богочовечански домострој спасења, јер све сачињава једну спасоносну целину: Богочовечанско учење о спасењу човека од греха, зла и ђавола у свајањем Богочовека за живот и циљ живота. Зато целокупно Спаситељево учење свети Оци називају ‘заповестима спасења’. Тако, свети Учитељ васељене, Василије Велики, вели у својој Литургији која је апостолског порекла: ‘И поживевши у овоме свету, и давши заповести спасења (δοὺς προστάγματα σωτηρίας), и одвојивши нас од идолске обмане, Јединородни Син Божји приведе нас познању истинитог Бога и Оца’. Све заповести спасења дате су зато што су неопходне (ἀναγκαῖα) за постигнуће циља спасења (πρὸς τὸν τῆς σωτηρίας σκοπόν), иначе не би биле прописане“.

³ Доімайшика, II, 701.

СВЕСКА ДРУГА

УЧЕЊЕ О БОГУ, изложено на предавањима епископа Игњатија Мидића

Материјал се састоји из аудио-снимака и транскрипта предавања епископа Игњатија. Цео текст је подељен на смисаоне целине и тако презентован и у транскрипту, и у приложеним аудио-снимцима на компакт диску.

Изнад сваког цитата подебљаним словима је дат краћи садржај цитата или најважнији ставови изнети у цитату. Сваки цитат је обележен бројем 2 (што значи: свеска друга) и редним бројем цитата, на пример: 2–15. На исти начин су обележени и приложени аудио-снимци сваког цитата понаособ. У садржају који следи може се видети са ког предавања је преузет дати цитат. Аудио-снимци комплетних предавања биће приложени уз трећу свеску.

После цитираних предавања набројани су најважнији ставови владике Игњатија, изношени на предавањима. Затим је сваки од тих ставова издвојен и испод њега су наведени релевантни цитати из дела Светих Отаца, из којих се јасно види колико су ставови владике Игњатија супротни учењу Православне Цркве.

На крају су уместо закључка наведене речи светог Јована Кронштатског.

Цитати су коришћени из следећих предавања

2–01 Еклисиологија Б, 2002.

2–02 О вери у Бога у Старом Завету 6.11 2007.

2–03 О вери у Бога у Старом Завету 6.11.2007.

2–04 Свети Оци о стварању света 24.12.2007.

2–05 О вери 30.10.2007.

2–06 О постојању Бога – Света Тројица 23.10.2003.

2–07 О вери у Бога у Старом Завету 6.11. 2007.

2–08 О постојању Бога – Света Тројица 23.10.2003.

2–09 О постојању Бога – Света Тројица 23.10.2003.

2–10 О вери у Бога у Старом Завету 6.11.2007.

- 2-11 4,3; 26.11.2003.
- 2-12 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш Б 11.12.2007.
- 2-13 О Светој Тројици 13. 11. 2007.
- 2-14 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш Б 11.12.2007.
- 2-15 07.3; 17.12.2003.
- 2-16 Блажени Августин 29.11.2007.
- 2-17 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш 11.12.2007.
- 2-18 IV-04-10.12.2003
- 2-19 Блажени Августин 29.11.2007.
- 2-20 Блажени Августин 29.11.2007.
- 2-21 О есхатону 13.11.2007. (слободно предавање)
- 2-22 Свети Оци о стварању света 24.12.2007
- 2-23 Догмат о стварању света 13.12.2007.
- 2-24 IV-04-10.12.2003.
- 2-25 Догмат о стварању света 13.12.2007.
- 2-26 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш 11.12.2007.
- 2-27 IV-04-10.12.2003.
- 2-28 IV-03-03.12.2003
- 2-29 Еклисиологија Д 2002.
- 2-30 03-III-12.11.2003
- 2-31 Еклисиологија Б 2002.
- 2-32 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш 11.12.2007.
- 2-33 О вери у Бога у Старом Завету 6.11.2007.
- 2-34 Еклисиологија Б 2002.
- 2-35 Еклисиологија Ц 2002.
- 2-36 Свети Оци о стварању света 24.12.2007.

2-01

Тек ће да вас заболи глава кад чујете ово шта причам...

Владика Игњатије: „Јел вас боли глава? Изађите, душо, слободно...”

Студент: „Боли ме када слушам предавање.”

Владика Игњатије: „Болеће вас више када чујете ово што причам.”

2-02

Тврдња да је Бог свет зато што је праведан и непогрешив је незнабожачка и погрешна, као и тврдња да ми треба да будемо свети у смислу поштовања заповести и закона. Они који тако схватају светост Божију и светост људску често кваре своје односе са другим људима и прекидају свој однос са Богом. Исправно сх-

ватање је да је Бог свет у онтолошком смислу, тј. зато што постоји, а не зато што испуњава заповести.

„Узмите, рецимо, кад говорите људи о светости Божијој. Светост, дакле, Божија светост, а уопште после и наша светост, као људи, као светитеља, је у ствари виђена из перспективе јелинске, да је Бог свет зато што Он апсолутно поштује све законе, и непогрешив је у смислу томе: никад не прекорачује законе, и то законе, пре свега законе добра, законе правде, законе, не знам... естетске и не знам све то. И тада у ствари кад се то преноси на нас, и када говоримо о светости људи, да будемо свети, треба да будемо свети као што је свет Отац наш небески, то се ставља као идеал у смислу испуњења заповести и закона! Међутим, то нема никакве везе са светошћу. Бог је свет у онтолошком смислу, свет је зато што постоји, што вечно постоји... а не зато што испуњава заповести. Пазите добро, ово вам скрећем пажњу на ово, зато што је ово врло дубоко ушло у нашу свест, и ми не можемо другачије, и зато наши односи са другим људима се често кваре, зато што и ми у ствари посматрамо другог човека, а и Бога пре свега, да Он мора, дакле, да испуњава те норме, иначе аутоматски се наш однос са Њим прекида.“

2-03

Када посматрамо библијског Бога пада у очи да је Он слободан од моралних норми. Он не поштује принципе добра, за разлику од Платоновог бога, и не придржава се таквих принципа као што су, рецимо, правда и лепота.

„Други један моменат који пада у очи када посматрамо библијског Бога, то је у ствари Његова слобода у односу на свет, и у односу на законе природе, и дакле етичке законе, моралне, ове, такозване друштвене законе. Бог је апсолутно слободан и Он је Тај који ствара свет, али га не ствара, дакле, нити се понаша у односу на свет пазећи на законе, на принципе. Као што би то, рецимо, било код Платона. Код Платона Бог ствара свет и увек пази на идеје. Ништа не ствара што прекорачује, дакле, што није идејно, у смислу, што не постоји... и зато каже Платон да Бог ствара свет елиптичког облика, односно округлог облика, зато што је идеја круга најсавршенија што се тиче форме, и Бог ако би створио други, другачији свет, Он би на тај начин у ствари прекршио, односно био би контра тим идејама, и тада у ствари то за Грка није било могуће. С друге стране, Бог ствара свет апсолутно хармоничним, дакле такође придржава се закона и ништа не ради у односу на свет што би евентуално довело у питање те за-

коне... лепоту, законе лепога, законе складнога, хармоничнога и тако даље. Јевреји виде Бога у односу на свет, као Онога у чијој је власти тај свет и његово постојање и Он не полаже рачуне и не придржава се никаквих принципа. Такође, Бог се не придржава у библијском искуству никаквих етичких одредби и норми, као што је рецимо правда, као што је рецимо... нешто... лепота или... не знам ни ја.“

2-04

Платон увек говори да бог чини нешто што је добро и не може чинити ништа што није добро и праведно. Ово није било прихватљиво за хришћане, јер су они хтели Бога који је слободан, тј. може чинити и добро и зло. Данашње схватање Бога да он не може чинити ништа неправедно остатак је грчке мисли и веома је далеко од оригиналне библијске мисли.

„И то је било тако важно, у ствари, за Јелине, и кад се говорило о Богу, Платон управо тако говори о Богу, да Бог у ствари... чини нешто што је добро, у складу са идејом добра, лепоте, и не може ништа да ради што је противно тој идеји. А ту су и друге ствари: рецимо Бог не може да ради нешто што није праведно, што се коси са идејом правде, јер аутоматски доводи у питање своје постојање и свој просто божански, дакле, један карактер. Међутим, рекох, овде за хришћане ово није било прихватљиво из тог разлога што Бог тада није био слободан, Он је био условљен у својој делатности. А хришћани су хтели једнога Бога, библијскога Бога од Кога све зависи, а Који не зависи ни од чега, и Који се не придржава никаквих идеја, никаквих закона, дакле где нема закона који стоје изнад Бога. То сад када упоредите данас са схватањем, рецимо, данашњим схватањем Бога, видећете колико то... одудара, и колико је то далеко од оригиналне библијске и хришћанске мисли о апсолутној слободи Божијој, јер ми данас мање-више тако верујемо у Бога да Бог нешто може да чини, а нешто не може... нешто не сме, јер аутоматски доводи у питање постојање своје. Али такав нам је и однос према људима, и у ствари нешто човек сведочи, и нешто не сме, и када то што мислимо да не сме – учини, тада га ми у ствари негирамо као човека, као... поготову негирамо спасење и тако даље. Дакле, али то је све оно што је заостало, рекох, из грчке мисли о Богу.“

2-05

Понашање старозаветних праведника не уклапа се у Божји закон. Бог даје контрадикторне заповести. Најпре заповеди једно, а затим друго, сасвим супротно од првог.

„Јер рецимо, ако узмете и уопште понашања старозаветних праведника, и упоредите то са законом који Бог даје, пазите, говоримо о Декалогу, то се не уклапа. Не уклапа се у закон. Како може да се уклопи у закон ако вам Бог каже: „Поштуј оца и матер да будеш срећан и да поживиш на земљи“, Божја да заповест... како ти може рећи на другој страни: „Ако не омрзнеш на оца и матер, жену и децу – ниси мене достојан“? То су контрадикторне ствари, од истог Бога. И како може Бог да каже, рецимо, у закону: „не чини прељубу“, а да каже овоме: иди сад да легнеш са својом слушкињом, и, овај, имаћеш не знам пород, оваки, не знам, онаки... и чуда тамо. И како може Бог да каже: „не убиј“, а шаље анђела и он, и он убија све... мисирске првенце? Где је ту закон, где је ту поштовање закона од стране истог тога Бога који даје те законе? Можемо ми то да схватимо данас? Можемо ми да изађемо на такав један, један однос са Богом? Или смо у стању да свакога вешамо на Теразије који само ту врдне нешто да поремети оно што смо ми створили, а камоли Бог. Не може. Али, ово је вера. Ово је вера, дакле, која све границе упоређује са... нелогичним. То је љубав. То је слобода.“

2-06

Стари Завет је пун разних неморалних преступа који су директна наређења Божија и које Бог чини.

„Зато данас имате... морализам царствује свуда, и у хришћанству. И нема више ту... Морализам чак више не може да иде и с опраштањем. И више не збуњује и то кад каже Господ: Ето, ја више се не сећам ваших грехова, и то... Како се не сећа?! Како може то?! Зар не улази вечно у то моје биће ако ја данас, рецимо, овај, учиним нешто? То што ће, рецимо, држава да ме забележи по том неком преступу моме, и ја могу и да чиним тај преступ и да оставим то, а остајем тај што сам то учинио, или не знам, нарушио неки закон природни. И нико више не може да га опере, и нема више, не знам... И кад кажемо: па ето, опростили смо неком – то није тачно! Ми га позивамо и гледамо га, идентификујемо га са тим. Међутим, то у Старом Завету, бар изворном томе, је у ствари било недопустиво, када се говорило о Богу. И зато Стари Завет је пун тих и таквих неких моралних преступа, која су директно наређења Божија и које Он чини... разне. Отуда, и сами знате, ови... хелсиншки одбори, не знам, за људска права и не знам ни ја шта већ како се не зову ти код нас представници, овај, не дозвољавају да се веронаука предаје у школи између осталог зато што, каже, говоре о геноциду, каже, тамо у Старом Завету, и Бог њи-

хов је геноцидни Бог што убија тамо све то... И то, недопустиво је да се то деци говори данас у двадесет првом веку... Дакле, једно тотално поистовећење постојања и Бога са једним нормама природним, или моралним, или не знам ни ја каквим, да више ни Бог не може да изађе из те... из те... тога... те своје... односно... и Он више не може да ради нешто што би хтео, можда, мученик, и тако... Он мора то да ради, ако Му... ако не, нема више, не постоји и готово! Зачас ћемо ми да Му решимо судбину као што решавамо судбину са српским народом или са ирачким или не знам ни ја... зато што Он дрзнуо се да он, ето, тражи неку слободу и да постоји тако, у једном Свом изразу и не знам ни ја све то..."

2-07

Код Јелина (незнабожаца) и код Платона бог никада није могао учинити нешто што се косило са правдом, нити нешто што је ружно. Библијски Бог је, међутим, апсолутно слободан од тих ограничења, тј. може чинити оно што је неправедно и ружно. Платонов бог не може да воли неправедност, а библијски Бог може. Зато је Стари Завет пун убистава, пун кршења свих могућих моралних одредби, чак и оних које Бог даје Сам. Он их даје, а затим их Он крши. На пример, Он даје заповести: „не убиј“, „не чини прељубе“, „поштуј оца и матер“, а затим тражи да се то не поштује. Стари Завет је пун прељубе, и то по Божјим инструкцијама. Ово наглашавам, јер је данас у хришћанство ушло јелинско одређење Бога и ми често погрешно говоримо о Богу у јелинским категоријама.

„Дакле, оно што је било апсолутно потребно, дакле, и код Јелина, када су они говорили о Богу и о Његовом односу према свету: Бог јелински, Платонов, рецимо, бог никад није могао да учини нешто што се косило са правдом, и што се косило са тим такозваним устављеним моралним нормама. Зато су код старих Јелина ти такозвани митови мање-више и били нека философска, да тако кажем теоретисања, односно спекулације о Богу, и мит, рецимо, да је бог рецимо, врховни бог Зевс, ожењен богињом Темидом која је у ствари богиња правде – то изражава у ствари да тај врховни бог не може чинити ништа што је неправедно. С друге стране, дакле, Бог није могао да чини нешто што је ружно, дакле није могао да буде у ствари слободан, једном речју, у односу на свет.

Има једна дивна студија која се бави овом проблематиком, а то је студија једног грчког научника Сикутриса, који је анализирао појам Бога код Платона и појам Бога хришћанског, у смислу библијског.

И оно што запажа Сикутрис, то је да хришћански Бог је апсолутно слободан, у смислу библијски Бог је апсолутно слободан, и то га карактерише. То му је основна карактеристика која га раздваја од такозваног јелинског схватања бога. И зато он тамо констатује, дакле, да код Платона бог апсолутно не може да воли грешника, зато што не може да воли неправедност, не може дакле да допусти неправедност, не може да допусти ружноћу, јер и грешник... И то значи, дакле, све то што је везано за тај... ту хармонију, праведност, јер и праведност као етичка категорија има везе са овим, дакле праведност, знате... и тако се и она представља – нека правда са неким теразијама које су апсолутно у истој равни, дакле не може да буде непропорционално, мора да буде праведно. Али то, рекох, та праведност има везе са овим што називамо естетиком, дакле што је апсолутно, дакле, хармонично. Бог Платонов, како каже Сикутрис, уопште није могао да допусти тако нешто и да он у ствари се пројављује на такав начин, као дисхармонија, као нешто што искаче из оквира етичких норми и принципа. Међутим, каже, ако хришћанског Бога, односно библијског Бога, желимо да уклопимо у ове принципе, видећемо у ствари да се Он губи, односно да ту више нема Бога никаквог, јер библијски Бог је апсолутно Бог који искаче из свих тих форми. И зато Стари Завет је пун убистава, пун дакле кршења свих могућих моралних одредби, чак и оних одредби које Бог даје Сам. Он их даје као норме на Синају Мојсију, и после тога Он их Сам крши. Узмите, рецимо, пример, када имате заповест: „не убиј“, или „не чини прељубе“ или... не знам ни ја, „поштуј оца и матер“ или не знам... све то Бог у другим случајевима тражи да се то не поштује. Кад, рецимо, стари Израјљци освајају обећану земљу и управо под инструкцијама Божјим они чине у ствари то, убијају све што је живо, не сме ништа да остане, дакле и... То је апсолутно нешто што се коси са тим, са тим законом, односно са одредбом да се не убије, или рецимо... пуно је сад, сад у тих... Старог Завета прељубе, рецимо не знам ни ја, и то по Божјим неким инструкцијама. Дакле, једном речју: Бог Старог Завета је апсолутно слободан, у односу на свет. Трансцендентан, дакле, не може се уопште гледајући, посматрајући свет, доћи до закључка да постоји Бог и какав је Он, и с друге стране Тај Бог је и апсолутно слободан, ради шта хоће и, једном речју, не полаже рачуне никоме, нити изнад Њега постоји нека... неке норме, неки закони које Он, којима је Он потчињен, као што је то случај код Грка: постоје идеје вечне којима је Бог потчињен, не може да ради... не може ништа да учини да прекорачи те идеје. Ово вам говорим због тога и наглашавам, што је данас

у хришћанство ушло сасвим ово, дакле, јелинско одређење Бога, и ми у ствари често о Богу говоримо у овим категоријама, јелинским. И за нас Бог мање-више постаје једно неслободно биће и један принцип, а не једна слободна личност.“

2-08

Библијски Бог може зачас све да отера у ништавило, јер је хировит.

„О богу код Платона, код философâ, рецимо, који у ствари поистовећују бога са нусом... Бог је један безлични, дакле, један нус који, у ствари, све контролише, а он сам постоји зато што постоји – нема он никаквог узрока, нити се код Платона може говорити да је он личност, па може сад да промени сву ту ситуацију наглавачке и да каже: „сад ми се не свиђа ово“, као што, може то код Јевреја. А лични Бог, тај Бог, дакле, у кога верују Јевреји може зачас све да отера у ништавило као што је и довео све из небића у биће! Он је такав, хировит, Који може да убије, и Који убија и оживљава, и опет дакле, у Његовој руци се све налази.“

2-09

Јов пати ни крив ни дужан зато што је Бог слободан да поступи с њим наопако и неправедно.

„Јов тамо ни крив ни дужан пати, и то је остао проблем за све нас. И данас се појављују, видим, и натписи које ја добијам: зашто је патио, Јов, не треба... сад то нико не може да одговори, важно је да се врте те приче око тога: нит' је овако, нит' је онако, не знам ни ја... Али сви су заробљени тим такозваним етичким нормама и као, етика је ту најважнија! И стога се одговара на то питање: Зашто Јов пати? А једноставно тамо показује та историја Јовова да је Бог ту слободан, и да може зачас и да уништи Јова и каква ту етика, шта он ту има... Па му каже: 'ајде, кукаш, и, овај, не знам ни ја, ја сам ту неправедан, 'ајде устани! Где си ти био, каже, кад сам ја стварао свет? Шта мислиш, да ћу ја да се покоравам или сам ја ту Бог? Ко је ту, овај, не знам ни ја... Дакле, такав је разговор један могао да се догоди, и Јов на крају каже: Ја... Нека извини Искупитељ мој. Дакле, он хоће тај лични однос са Богом. И зато он жени својој, кад му жена каже: Хајде похули на крају на Бога па да се отарасиш, и да ти умреш, и да се ми смиримо, јер ту више нема никаквог Бога! И онај адвокат који је био ту, односно наговарао Јова, пријатељ његов... Дакле, то више није био Бог зато што се посумњало, тај Бог ради све што је наопако! Али Јову, Јову је

стало, нека ради Он што је наопако, стало му је до те личне заједнице, дакле да ја стојим пред Тобом, да си Ти личност, и Ти можеш... И зато и каже, завршава: и знам да је жив Искупитељ мој. Дакле, Он је једна личност која стоји над прахом мојим! И који ће ме подићи, овај, у последњи дан. Дакле, то је сва суштина тога, дакле, тога једног личног односа са Богом који жели да подвуче Стари Завет.“

2-10

Књига о Јову се често тумачи на незнабожачки начин, у смислу да ми не знамо шта је за нас добро, и да је све добро што Бог чини.

„Књига о Јову је управо инкорпорирана у канон Старога Завета зато што носи ову димензију односа, јеврејског односа према Богу и његовог јеврејског схватања Бога. Тамо Јов, видите... све је добар и не знам ни ја, и дешавају му се ствари катастрофалне, дакле, али он на крају тамо стоји пред Богом и каже: Бог даде, Бог узе, нека је благословено. Апсолутно дакле изражава слободу Божију у односу на Њега и на опште, на свет. И зато кад читате, рецимо, многе трактате о тој теми, а има то... Вазда богослови се огледају и желе да се, овако, пројаве, да се, мислим, да покажу своју мудрост, па пишу о томе... И увек се то заврши на тој основи некој етичкој, некој јелинској, а то је у ствари да ми на крају крајева не знамо шта је то добро, све је то добро за нас што Бог чини... Или, не знам ни ја, зашто праведници страдају, а грешници благују – то су вазда биле теме... Ја знам, нама су наставници у школи давали, и на факултету, и у средњој школи, у богословији... То је била тема вечна – зашто праведници страдају а грешници благују, и све то у оквиру овога, дакле, што није библијско, и није дакле... и не би требало да буде ни хришћанско – а то је тражење неких објашњења, каузалних и у вези... све у вези са етичким нормама, где Бог, ипак Он поштује етичке норме, али то је за привремено и не знам ја већ какве већ све дефиниције имамо, односно објашњења ове проблематике.“

2-11

Бог није Бог по нужности, него по слободи.

„И то су свети Оци тако формулисали, свети Григорије Богослов, свети Максим Исповедник, када су рекли да је највеће светогрђе и богохулство да рећи да Бог јесте Бог зато што мора да буде Бог... да је Бог Бог по нужности. Једно је дакле, и ту треба правити ту разлику јер није постојање Божје у односу на нас. Бог је за нас нужност зато што постоји независно од нас али то не значи да је он нужност и за самога себе.“

2-12

Шта би било ако би Бог постојао по природи, и да се ту ништа не може променити. То би значило да Бог није слободан, јер не може Сам Себе да уништи. Ако Божије постојање зависи од Његове природе, онда и наше постојање зависи од наше природе.

„Ако приступимо Богу са тачке гледишта Августина, где се Бог првобитно посматра као постојећи, као једна суштина, која има у себи елементе тројичности, тада у ствари имамо једно постојање Божије које је детерминисано у смислу: Бог постоји зато што постоји. И постоји на такав начин зато што је такав, таква Му је суштина. И ту се не може ништа променити. Али ако тако посматрамо Бога први проблем је у ствари да Бог није слободан, онтолошки. Он може, дакле, да нешто чини у смислу слободе некога избора, да бира између нечега, овога или онога, али није онтолошки слободан, у смислу да од Његове слободе зависи Његово постојање. Јер ако постојање зависи од природе божанске, тада, то како природа садржи, каква је она – то је тако, ту сада не може ништа да промени нити Отац, нити Син, нити Дух Свети. Дакле, проблем у ствари који се намеће и који се кроз теологију провлачи, јесте проблем слободе Божије, и то је нешто што апсолутно потенцира Свето Писмо Старога Завета, дакле да је Бог апсолутно слободно биће, и не само у односу на нас, пазите добро, него у односу на своје сопствено постојање. Дакле, ако би приступили овом проблему Божијег постојања са Августинове тачке гледишта, имамо проблем са нама, са, дакле, човеком, са људима уопште, са створеном природом. Ако Бог постоји зато што природа Га чини таквим, или природа је бесмртна и... апсолутно, дакле, таква каква је, тада у ствари људи исто тако су по природи то што јесу. Будући да смо ми створени, то значи да смо нека друга природа, другачија него што је то божанска природа. Али без обзира како окарактерисали ту нашу природу, оно што је битно, то је ако је Бог завистан од Своје природе у Свом постојању, тада апсолутно смо и ми зависни у свом постојању од – природе. Ако од Божије слободе не зависи Његово постојање, дакле Божије постојање, већ од природе, тада ни од наше слободе не зависи наше постојање, већ од наше природе. Сада може да вам се овај проблем учини неважан ако посматрате то површно.“

2-13

Бог постоји зато што је слободан и хоће да постоји, а не по Својој суштини. Доказ: ако се ја убијем, па после ипак постојим, онда ту нема никакве слободе. Бог је слободан и не мора да постоји.

„Трећи моменат који свети Оци кападокијци изводе из овога да је Бог конкретна личност, дакле Отац, и да је Он узрок постојању Сина, јесте у ствари да на овај начин Бог постоји апсолутно слободно. Зато ће рећи свети Григорије Богослов да, ако говоримо о Богу да Он постоји зато што мора да постоји, то, каже свети Григорије Богослов, је највеће светогрђе! То је највећа богохула! Ако би се за Бога рекло да би морао да постоји. Али пазите сад: како би могли да кажемо за Бога и зашто рецимо у главама наших људи не може још увек да пробије то да Бог постоји слободно зато што хоће да постоји, него увек иде ова димензија да се уопште не пита, не поставља питање: да ли Бог хоће да постоји? Него Бог постоји зато што, ето тако, Он је Бог и нема ту оће-неће. Одакле је то? Па то је одатле што се Бог поистовећује са суштином, и што суштина у ствари је узрок постојања. Узмите наш пример: ако ми, ако ја рецимо, желим да своју слободу постојања доведем у зависност, односно моје постојање да доведем у зависност од моје слободе, то не могу зато што суштина моја постоји независно од мене. Али то значи да сам ја створено биће, да ми је неко дао суштину и ту готово, нема ту шта... да се мисли. Ја могу да извршим самоубиство! Али, ја ништа нећу променити! Зато што ја не могу да убијем ту суштину... која и овако постоји. То кад би ја могао да извршим самоубиство, па на тај начин, како каже Достојевски, да одједном свега нестане – то би значило у ствари да ја... да моја... моје постојање зависи од моје слободе! Дакле, ако би Божије постојање зависило од суштине Његове, тада не би могло да се постави питање нити узрока у Богу, у смислу да... а поготову не да Бог постоји слободно. Он би морао да постоји тако како постоји, као суштина. И суштина то диктира, суштина је вечна, и суштина је таква, и ту сад... нема ту Бог, овај, шта... Он, дакле, није слободно биће, као рецимо у овом случају као што сам вам то говорио.“

2-14

Било би највеће светогрђе и највећа погрда Бога тврдити да је Бог Бог и да мора да буде Бог зато што је Бог по природи – каже владика Игњатије и приписује те своје речи светом Григорију Богослову, светом Максиму Исповеднику и плејади других светих Отаца. Насупрот томе, по Августиновој философији све зависи од природе, а слобода се схвата само као могућност да чинимо ово или оно, а не као могућност да постојимо или не постојимо.

„Дакле ако је Бог, како каже Свети Григорије Богослов, а понавља то после свети Максим Исповедник и плејада других светих Отаца,

ако је Бог Бог зато што мора да буде Бог, зато што је тако по природи, тада, каже, то је највеће светогрђе! „И мегалитера ибри енанти ту Теу“, како каже тамо дословно. То је највеће светогрђе, највећа... највећа, овај... погрда Бога, да Он мора да постоји такав какав је, и да ту нема шта да буде. Дакле, то нам, такав закључак нам даје Августинова философија, односно Августинов приступ Богу, и то се, видите, манифестује у целом животу. Данас људи су апсолутно прихватили овакав став: да све зависи од природе. Слобода је нешто што само може да се о њој разговара на нивоу феномена, у смислу етичкога, политичкога ако хоћете, нивоа, социјалног... Значи, слободан си да чиниш ово или оно. Слободан си, дакле, да бираш између ове и ове опције, партије и не знам ни ја ту шта у животу. Али ниси слободан у том смислу да од твоје слободе зависи твоје постојање или непостојање. То је нешто што је детерминисано – ти постојиш, постоји природа и ту ти ништа не можеш да промениш. И зато, у ствари, данас се нико не брине за смрт. И уопште нико не поставља проблем смрти.“

2-15

Данас у догматикама погрешно пише да Бог има једну суштину, што значи да је то једна безлична суштина која има своја својства, и то није израз слободне личности. Ако у Символу Вере ставимо запету после речи „Верујем у једнога Бога“, онда ће испасти да ми верујемо у једнога безличнога Бога који има једну суштину. То је августиновска теологија, која је, на жалост, доминантна у нашој теологији.

„Дакле, овде би требало истаћи, да је постојање, дакле, Божије, у контексту онако како га је представио Августин, није израз једне слободне личности – Оца, већ у ствари Бог постоји тако по Себи. Један Бог је, дакле, једна безлична суштина која има своја својства. И зато у догматикама, и Истока и Запада, на жалост, сад и Истока, када се говори о Богу увек се говори прво, када се говори о једном Богу, говори се о једној божанској суштини и о њеним својствима, не знам... да је она неограничена, духовна, нематеријална, не знам ни ја.. и... А у другом плану се говори о Тројици, о Богу Оцу, Сину и Светоме Духу и њиховим својствима: да је Отац нерођен, Син је рођен, Дух Свети производи... и тако редом. Дакле, овде се види утицај Августина који, у ствари, под једним Богом, дакле, подразумева то, то, ту, тај „дивинис“, дакле божанство. И зато смо се и спорили са покојним оцем Лазаром Милином, он је сад покојни, где ће да стоји зарез и да ли је, да ли је важно то, где ће да стоји зарез у Символу

Вере? Да ли ће да стоји после, „Верујем у једнога Бога“ па зарез, па после „Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље“, или ће стајати: „Верујем у једнога Бога Оца“, па запета, зарез у ствари, не знам.. односно зарез, запета, свеједно... Запета је српски израз, кажу неки, а ово је... ово је хрватски, али... мени то баш... Дакле, овде је врло важно, ја сам рекао: да ако ставимо овде, дакле, ако ту узмемо, овај, дах, ако ту прекинемо, како ви то саветујете сада и мислите, то значи да верујемо у једнога Бога! Кога Бога? Безличнога? И да је за вас један Бог, дакле, једна суштина? Е он... То је, па такав је, то! Јер ако кажемо, тад је он то схва... ако кажемо да верујемо у једнога Бога Оца, шта ћемо са овим другим? Дакле, и поред свег напора, дакле, да се то, овај, схвати, остао је тај... дубоко, дакле, тај траг од Августиновске теологије која је, на жалост, доминантна и у нашој теологији.“

2-16

Августин је пошао од једнога Бога као једне суштине, а затим је у тој суштини тражио узроке за постојање Свете Тројице. То је неоплатонистички приступ који је, нажалост, заступљен и код свих наших догматичара новијег времена и због тога се у свим нашим догматикама најпре говори да је Бог један по својој суштини, па тек онда се говори о Оцу, Сину и Светоме Духу.

„Августин је пошао од једнога Бога као једне суштине, безличне, и код Августина кад се говори о једном Богу мисли се на једну суштину. Прво се дакле то именује као један Бог, а затим, после тога се у тој суштини траже узроци за постојање Свете Тројице: Оца, Сина и Светога Духа. И тај приступ на жалост је и код свих наших догматичара новијег времена, и зато ћете у свим нашим догматикама да видите, прво се говори о једном Богу као Божанској суштини, а после тога се говори о Светој Тројици, дакле Богу Оцу, Сину и Светоме Духу као личностима које у ствари су на неки начин, дакле, својства, ако хоћете, те суштине. Ово је Августин, овакав један прилаз Светој Тројици, односно овом проблему, пресликао, односно узео је од Платоновог... неоплатонистичке философије и уопште неоплатонистичког приступа, дакле, антропологије, односно човеку, али и на крају и Богу.“

2-17

У наше догматике је ушло погрешно Августиново учење по коме се најпре тврди да је Бог један, па тек онда да Бог има три Лица. Тако су учили сви који су ишли у богословију и радили по оцу Јустину или по било коме другом.

„Дакле, тако је отприлике Августин објаснио да је Бог Света Тројица, дакле да је Он ум, као нус, али унутар себе као суштина, дакле, и зато је и ушао у терминологију тај термин „дивинис“. То је термин у ствари у латинском језику јер се односио на Бога, што је означавало у ствари Божанство или Божанску суштину. И тако је ушло у ствари и у наше догматике и то да се прво, кад се говори о Богу, сви који сте завршили богословије имате те догматике и то сте учили, било да сте радили по оцу Јустину, било да сте радили по неком било коме, дакле, овај... То је тако, прво имате то поглавље које говори о једном Богу као суштини, па после тога имате поглавље које говори о Светој Тројици, зато што је овде то било апсолутно могуће, по Августиновој концепцији, то дакле тако извести. И зато се о Богу говори да је Он суштина, непозната, духовна, неограничена и то је Један Бог, Он је Један по суштини... А после тога се говори о личностима и њиховим својствима, као да су у ствари, то је управо то Августиново, да су то својства, у ствари, те суштине... Очинство, не знам, Синовство... Дух.“

2-18

Данас се људи Богу моле „џумле“. И кад их питате ком се Богу моле, они се чуде таквом питању. Али пошто је Бог тројичан, онда се треба молити само једном Лицу Свете Тројице, јер у противном ће та молитва бити безлична и биће упућена неком безличном Богу, а то никад није било у Цркви. Богу Оцу се хришћанин може обраћати једино на литургији, никако изван литургије. То значи да се молитва „Оче наш“ не може изговарати ван литургије.

„Врло је битно разликовати личности у Светој Тројици, и ово, дакле, овај догађај христологије сам показује, а да не говоримо када будемо говорили о еклесиологији, видећете колико је ту битно такође разликовати личности Свете Тројице. Данас, рецимо, све то иде џумле: „ми се молимо Богу“. Када питате: Ком се Богу молити? – то буде чудно питање! И... Коме се молити? Оцу? Или Сину? Или Светоме Духу? Бог је, дакле, Света Тројица! Конкретне личности! Не можете овако... безлично да се молити: само се молити Богу, неком безличном Богу. То никад није било у Цркви и зато и говоримо у појединим молитвама, рецимо, као што је молитва Господња „Оче Наш“, и желимо да покажемо да је то литургијска молитва. Људи не схватају шта то значи и поред толиких објашњења која чинимо и која су чинили свети Оци, и која чинимо ми сада новији.. новије генерације богослова, да је литургијска молитва због тога што је та моли-

тва упућена Оцу! И Богу Оцу се може обраћати хришћанин и једино се обраћа само у литургији! Никад изван литургије! Изван литургије могле су да постоје молитве Христу, Духу Светоме, светитељима, не знам ни ја, али не на литургији! Односно, не Богу Оцу изван литургије. Зато све молитве литургијске, осим оних које су касније уведене, па се направила једна велика папазјанија и у контексту литургије сада... свако ту убацује шта хоће... молитву коју хоће, и... не знам ни ја шта већ тамо све не иде. Најстарије молитве је, пре свега, анафора, молитва благодарности – једина молитва која је била литургијска, после су ове додате. И ово што је Оче Наш коју нам бележи Свето Писмо – то су две молитве које су биле литургијске. Оне су у ствари упућене Богу Оцу. Касније тек, у једанаестом веку, односно дванаестом, и постоји та... тачно се зна ко све учествује у тим расправама, када су увели у ствари завршетак анафоре, који у ствари се обраћа, односно као да се анафора обраћа Светој Тројици: Оцу и Сину и Светоме Духу, „и Теби приносим, Оцу и Сину и Светоме Духу“. А иначе, претходно, до једанаестог века, најстарије молитве биле су само... молитве анафоре су биле само упућене Оцу, без завршетка `Оцу и Сину и Светоме Духу`.“

2-19

Код источних Отаца Бог увек значи Отац, а данас је Бог постао безличан и људи не могу да одговоре ком се Богу моле, тј. не разликују када се моле Оцу, када Сину, а када Светоме Духу, јер има разлике када се коме молите.

„Али овде сада да резимирамо, да је Августин у ствари, у том свом делу „De Trinitate“ или „О Тројици“, управо поставио један други темељ, вративши се поново на онтологију старојелинских философа, а то је да је суштина у ствари та која претходи у Богу, у смислу да кад говоримо о једном Богу ми га идентификујемо са једном суштином, божанском. И отуда од Августина па надаље ћемо имати у терминологији западних теолога, а и философа, израз за Бога, а то је у ствари Divina или Divinitatis, Θεότης или Божанство, Божанство у смислу обраћамо се Божанству, у смислу обраћамо се једној божанској суштини. И Бог у ствари, у том контексту, за разлику од источних Отаца где Бог увек значи Отац, Бог Отац, једна конкретна личност, Бог је постао једна реч безлична, дакле, једна: Бог. Ја се сједињујем са Богом, односно ја се молим Богу, а кад га питате: Коме Богу се молите? – „Па Богу!“ – Дакле, и код нас више не може бити више речи да ли се молите Оцу, или Сину и Светом Духу, а не можете се

молити Богу изван ове три личности, али има разлике кад се коме молити! Има разлике у поретку, ако хоћете, пре свега црквеном, литургијском поретку. И има разлике у припадности, дакле, Цркви ако се молити Богу, или сте само... верујете у Бога, то не значи да морате да budete и припадник Цркве да би веровали у Бога. Верују људи у Бога без крштења или рецимо припадници неког чланства, односно чланови неке заједнице, верују у Бога, постоји Бог. Да не говоримо друге религије, рецимо муслимани, који такође верују у Бога, али не верују у Бога као личност, него верују у Бога као у безлично.“

2–20

Бога чини једним Отац, а не суштина. Када кажемо да верујемо у једног Бога, ми кажемо: верујемо у Једног Бога Оца. Један Бог је Отац.

„Бог је један, нераздељив, али су истовремено три бића, три конкретне личности. Оно што још свети Оци кападокијци наглашавају, то је у ствари да је тај један Бог, у ствари, то да Бога чини једним, не чини Га суштина, него Отац. И када се обраћају хришћани, и уопште у Старом Завету, дакле људи који верују у Бога, у том библијском, дакле, искуству о Богу, они се увек обраћају Богу као једној конкретној личности. За хришћане је то Бог Отац. За Јевреје је то био Бог Који је имао многа имена, али је био такође једна конкретна личност. Дакле, то није једна суштина безлична, која чини, која јесте тај један Бог, већ је то Отац. И кад кажемо ми да верујемо у Једног Бога, ми кажемо: верујемо у једног Бога Оца. Један Бог је Отац.“

2–21

Најкатастрофалније објашњење Свете Тројице је поређење са Сунцем, зрацима и топлотом. Боље објашњење је кад видите тројицу људи: Петра, Панту и Јанка. Они имају исту суштину, једну суштину, а три су различите личности.

Студенткиња одговара: „Када се постави појам Свете Тројице, па да се каже да ли су то три Бога или је то један Бог, а то је један Бог по суштини, а три лица, Његова... То је објаснио... мислим, мени се то свиђа то објашњење: када погледате у Сунце, Сунце је једно, а оно има своју светлост, топлоту и жар. Три битија суштина једна, тако да је то Бог Отац, Бог Син, Бог Дух Свети.“

Владика Игњатије: „То вам је најкатастрофалније објашњење које сте могли да чујете...“

Студенткиња: „Мени се свиђа...“

Владика Игњатије: „...али би могло да буде боље објашњење, као кад видите тројицу људи: Петра, Панту и Јанка, и они су сва тројица људи, имају исту суштину, дакле једну суштину, али су тројица, три личности, три бића. И зато што је човек икона Божија, није Сунце икона Божија. Не можемо гледати Сунце и говорити о Богу, али гледати у човека и говорити о Богу, то би могли, зато што је то икона, не можеш да видиш, рецимо, овај, не знам ни ја, кућу па да кажеш: аха, па ја знам ову кућу, то је... познајем сада и владику Игњатија. Него мораш да видиш моју слику, па да кажеш: аха, то је Игњатије. Дакле, слика Божија је човек, а не Сунце.“

2-22

Бог није унапред знао да ће створити свет и какав ће тај свет бити. Хришћани су одбацивали идеју да Бог све зна унапред, јер би то значило да се постојање света пројектује у вечности, дакле пре самог стварања, а то је јелинистичко учење о вечним идејама. Бог је једноставно у једном тренутку пожелео да створи свет и створио га је, а пре тога тај свет није постојао чак ни у Божијем свезнању.

„Дакле, Бог не ствара свет из своје предпостојеће суштине, и друго да није, дакле, из неке друге предпостојеће суштине, дакле, пре него да створи свет, да Бог створи свет, света није било у апсолутном смислу те речи, није било ни у каквој форми. Нити опет можемо поистоветити, односно можемо сместити свет у његовом идејном постојању у уму Божијем, у смислу да Бог од вечности има ум и у уму созерцава, све зна, будући да све зна, зна и ствари које ће радити у будућности, зна и свет и на тај начин у ствари се пројектује, да тако кажемо постојање света у вечности. Дакле и то су хришћани одбацивали. Оно што остаје као закључак из овога, то је у ствари да је Бог слободно створио свет, да је у једном тренутку зажеleo и створио нешто што није постојало дотле ни у каквом случају.“

2-23

Опција коју су хришћани хтели гласи да је Бог пре стварања био само Бог, без вечних идеја и мисли и без знања о ономе што није Бог, тј. о ономе што тек треба да буде створено.

„И зато су свети Оци у том периоду настојали да кажу да је у ствари Бог Створитељ, али је Створитељ не у оном Платоновом смислу, нити у овом Оригеновом смислу, да Он има вечно идеје у себи, или да у Њему савечно постоји материја, него да је Он Створитељ ни

из чега (ἀπὸ τὸ μὴ εἶναι). Међутим, шта то значи „μὴ εἶναι“ то небиће? Како је ту категорију могуће објаснити? И шта је то што су подразумевали хришћани под тим изразом? Небиће је могло да се протумачи двојако. У једном хришћанском смислу, дакле да ништа није постојало пре него да Бог створи свет. Постојао је само Бог. И да тај Бог нема у себи никакве примесе нечег другог осим што је Он. Нити вечне идеје, нити мисли у себи о нечему што није Он, нити опет, материју поред себе. Дакле, то је била једна опција коју су, отприлике, хришћани хтели. Међутим, овај израз је тумачен, то „μὴ εἶναι“ и у једном другом контексту, контексту дакле какав су дали Аристотел и Платон у своје време, и Филон. А то је у ствари да то „μὴ εἶναι“, дакле то небиће, да је свет створен из небића за њих је подразумевало једну другу категорију постојања. Није подразумевало ово апсолутно небиће. Као, рецимо, што је говорио Аристотел: вода и облак. Вода није облак, али... то није облак – вода, дакле пара, није вода. То није апсолутна категорија зато што пара јесте вода у једном другом облику. Када се пара згусне, тада постаје вода. Или, рецимо, други пример: узбрдо и низбрдо, катίφορος καὶ ἀνίφορος. Узбрдо није низбрдо – то сви знамо. Али то није низбрдо, то није апсолутна категорија, зато што ако погледате одоздо јесте узбрдо, а ако погледате одозго то је низбрдо. Ради се о истој ствари.“

2–24

Да Адам није погрешно, Адам би био Христос, јер би се сјединио са Сином Божјим. Тада Христос не би био Исус Христос, него Адам Христос. Међутим, Адам је неочекивано одбио такву могућност и уместо да се сједини са Богом и постане један дух са Њим, он се сјединио са блудницом и постао једно тело са њом. Пад првога Адама изненадио је Бога.

„Да Адам није погрешно, Адам би био Христос. Опет би говорили о Христу, само што би тај Христос био сада Адам Христос, не би био Исус Христос. Адам би се сјединио са Сином Божјим, и том сједињењу би у ствари... тварна природа не би искусила смрт, иако ју је носила у себи као потенцију. Међутим, пад првог Адама, одбијање дакле, оно што је и Бога изненадило, то је у ствари донело један нови момент у христологију, а то је смрт. Дакле, Бог је сада имао да бира, Син Божји је имао да бира: или ће да се оствари првобитни план Бога Оца о творевини да се с Њим сједини сва створена природа, преко човека наравно, и да тако постоји вечно, али ако то хоће да оствари, сад мора да прође кроз ову... искуство смрти, зато што је сад тај, у ствари човек,

тај који у ствари има смрт, носи смрт у себи, или ће дићи руке од тога и оставља природу да пропадне, не желећи дакле да... будући да је то у ствари била... грешка Адамова, и да није то предвиђено првобитним планом Божјим... дакле страдање Христово. И Христос прихвата, у ствари, Бог дакле није оставио свет, и Син Божји је прихватио, добровољно, да уђе у тај свет и да претрпи смрт, ту дакле нову димензију, ново искуство, које је дошло неочекивано, због греха Адамовог, зато што је Адам одбио, и што је уместо да се сједини са Богом почео да се сједињује са женом. Како каже свети Максим Исповедник: уместо да се сједини са Богом и постане „ен пневма“, мислећи на превазилажење односа смрти, да постане један дух са Богом, он се сјединио, каже, са блудницом и постао је „ен сома“ у смислу смртности, будући да код светог Максима Исповедника „ен сома“ је тело, дакле, које је пре свега носиоц те реалности смрти, искуства смрти у нашем животу.“

2–25

Епитет „вечни“ Богу је приписао Ориген. И Платон каже да у Богу не би требало да буде тих такозованих промена, а хришћани су касније то преузели од Оригена и Платона. Ориген није могао да дозволи да свет не постоји, а да не буде Сведржитељ, или да је Бог Сведржитељ постао, а да некад није био. Идеја о вечности и непроменљивости Божанства произлази из јелинизма.

„То је као, како каже Ориген, као кад би имали извор и воду. Дакле, вода потиче од извора, али је вода исто тако вечна зато што је извор вечан и што не може вода, односно не може извор да буде без воде. Ту аргументацију је употребио Ориген, и рекао је: ако је Бог Творац и Сведржитељ, тада Он би морао да буде вечни Творац и вечни Сведржитељ, јер у Богу не би могло да буде напредовања и опадања, тих такозованих промена. Јер сам појам Бога управо то тражи, као што то каже и Платон, а што усвајају и хришћани касније (...), дакле, вечно биће и исто вечно биће, нема ту горе-доле, и не знам ни ја... нешто што није било у Богу, па се појавило или нешто што се појавило и ишчезнуло. То је својствено материји, односно створеним бићима, и зато Ориген није могао да дозволи, у ствари, да свет не постоји, а да Бог буде Сведржитељ, или да је Бог Сведржитељ постао, а некад није био. Јер ако нема шта да држи, ако није Пандократор, (...) дакле ако није у власти, ако нема, дакле, оно на чему Он спроводи своју власт, не може се говорити о Његовој власти. Али то је нешто што произлази, рекох, из јелинизма, где јелинисти, у ствари, јелинистички философи то желе. И зато за њих у ствари је све вечно, и зато то

што је вечно оно је Божанство. И непроменљиво је, истина је непроменљива.“

2–26

Свети Атанасије Велики одбацује могућност да је Бог могао одозго опростити грехе и да није морало доћи до оваплоћења Сина Божијег. И други свети Оци тврде да то није било могуће.

„Да је било ствар енергије, дакле нашег односа са Богом, да је то ствар енергије само, тада ништа ово не би се дешавало. Зашто би морало бити да Син постане човек, да страда, да васкрсава, да... не знам ни ја... петља се ту са нама? Зар није могло то одозго, онако да исијава? И не знам ни ја, како хоћете узмите те енергије, да одозго Бог, овај, чини што чини, и да нас све дотера тамо где треба. Али то свети Атанасије Велики у своме делу „О оваплоћењу Сина Божијег“ одбацује такву једну могућност да Бог одозго може да прашта, што за вас, за ваше главе, теологије ваше... и не знам ни ја... ових који вас уче теологију то је могуће, зато што ви мислите све се то може, овај, стрпати у један појам да је Бог свемогућ. И чим је Бог свемогућ немаш више расправе! А чекајте, сад је овде једно брдо ствари... који су се десили догађаји и који траже објашњење! Који не могу тек тако да се прекриже једном цртом, да је Бог свемогућ и готово. Могло је све то да се не деси и могло је све то да буде, овај, не знам ни ја, да не буде. Али свети Оци инсистирају да није могло. Без оваплоћења Сина Божијега нема спасења нама! И то није Божије изигравање, дакле ‘ај-де сад Он нема шта да ради, ‘оће да жртвује Свога Сина сада, а може то и другачије да буде.’“

2–27

Етички гледано Христос је много грешан, јер су многи Његови поступци, етички гледано, били грешни, за шта су га Јевреји и оптуживали. Али Христос је безгрешан у том смислу што није подложен смрти, будући да није рођен од мужа и жене као ми, него на други начин.

„Ми управо кажемо да је Бог, Син Божји, постао човек, савршен у свему нама, односно савршен као човек, савршен у свему нама по човечанству – осим греха. Шта се овде подразумева под грехом? Не само етичка категорија јер, ако би етички мерили поступке Христове, тада многи би се нашли грешни, за шта су Га и оптуживали Јевреји. Али Он је мимо греха, зато што је управо рођен на овај начин, дакле Он је мимо смрти, Он је бесмртан, није подложен смрти као

ми, а ми смо подложни зато што се рађамо од мужа и од жене, међутим Христос се рађа на другачији начин и Он је зато безгрешан, пре свега зато.“

2–28

Угледање на Христа и следовање за Христом је погрешно – то је последица Августинових и Оригенових заблуда.

„На жалост, код Августина имамо то одвајање човека од природе, најпре под утицајем Платонове антропологије, где у ствари једино душа има тежину, и она је једино важна, бесмртна душа... Августин узима такву антропологију, и он у ствари у почетку говори о спасењу само душе, оно што, је говорио и Ориген, али касније укључује и тело, јер на то га тера и исповедање вере у Васкрсење мртвих, и уопште догађај Христов, Оваплоћења, да је Христос постао човек, што у ствари и у Оригеновој концепцији, и у августиновској, колико год да је Августин радикалнији у односу на Оригена када каже да ништа новог под Сунцем нема осим то да је Бог постао човек, ипак у крајњој инстанци, крајњи закључак је у ствари, да тај догађај Христов није онтолошке категорије за Августина, него гносеолошке, као што је био за Оригена. Христос је постао човек да би нама указао пут и да би нам дао савете, законе по којима треба да се владамо да би и ми стигли тамо, овај, у вечност. Он је сада као један ту управитељ, у смислу он... учитељ! За Оригена и за Августина. И зато је у ствари тај пут у спасење на Западу вазда био *imitatio Christi*, имитација Христа, дакле имитирање Христа: ићи стопама, дакле, треба радити оно што је радио Христос, зато што је Он, много тога није нам реко, али је показао Својим делима. Дакле то треба разликовати од овог и оваквог приступа сједињења са Христом и последовања Христу, односно имитација Христа. Имитација Христа може да буде и ван Цркве, дакле ван једног догађаја сједињења са Христом. Могу ја сам да узмем да читам оно што Христос препоручује, и да имам пред собом Његово житије, односно живот Његов, како је Он живео и да тако у ствари се надам да ја тако живим. Међутим, то је сасвим другачије од онога што називамо сједињење са Христом.“

2–29

Христос је одсутан, али је на литургији присутан кроз друге људе, окупљене на литургији. Присутан је као кад неко дође на капију, па мајка помисли да је то њен син кога је послала у војску. У том тренутку њој се учинило да је то њен син, и то значи да је он

био присутан у том догађају, а после, кад приђе ближе, она види да није то њен син. То је пример који објашњава присуство Христово Духом Светим на литургији.

„И то је тајна, у ствари, што можемо да некако објаснимо присуство Христово као личности у литургији, као литургијско сабрање, иако је Он одсутан. Ја сам вам причао те примере и наводио, и још није згорег опет да... Може једна личност да буде присутна иако је физички одсутна, ако сте везани за њу, ако сте, дакле, лично везани за ту личност. Говорио сам онај пример са... кад су два пријатеља који су блиски, договорили се да се нађу на једном месту. И један од њих је дошао, а други није. На том месту су били други људи, али оно што је запамтио тај који је дошао, он је то уствари, оно што је приметио, то је да је овај, да је читав простор био испуњен оном личношћу која је била одсутна. Или, рецимо, он може после да се сети, он се сећа свих који су били тамо, ал' у оном тренутку, дакле, овај је био присутан иако је био одсутан физички, био је присутан, као личност, и он је испунио сав тај простор, а сви су ови отишли у други план. Исто се дешава када мати пошаље дете на војску, у рат, кад га чека да се врати, неизвесно је да ли ће се вратити, неће се вратити, кад ће се вратити... Она тад, дакле, у свакоме који се појави на њеној капији, који закуца на врата њена, она у том тренутку констатује присутност њенога сина! Док га види издалека како иде, она види свога сина! Кад дође овај, па се увери по природи да њен син није то, она тада у ствари може да констатује... Али претходно, претходно је она у ствари... Догађај се десио такав да је њен син био присутан! И па сада, она се уверила да није. Дакле, то у ствари чини Дух Свети, дакле ту личну заједницу са Христом, која у ствари чини Христа присутним кроз људе који се ту пројављују, односно сабирају на светој евхаристији. Дакле, то, дакле, треба добро, запамтити, да Дух Свети, у ствари, чини једну заједницу, најприснију заједницу са Христом, али на тај начин што чини, у ствари, што установљује јерархијску структуру.“

2-30

Ако нема многих на литургији, онда у источном, православном искуству не може бити говора о присуству Христовом на Литургији, па макар се Христос поистовећивао са хлебом и вином.

„Али све управо указује на то, и то добро треба запамтити, да управо без ове једне, једне... једног искуства реалнога, литургијскога, је немогуће у ствари објаснити пре свега зашто кападокијски Оци разумеју ту проблематику и постављају је друкчије него што ће је

постављати западни, и зашто данас у ствари православни могу да говоре о тој проблематици, дакле о једном и мноштву, а да западни то уопште не могу да схвате... И да још увек је проблем тај тријадолошки између Истока и Запада, кога сада у последње време научници као што је: Шилсо, као што је Ранер, као што су... Карл Барт, који су поставили као проблем и указали да овде нешто није у реду – ту нема идентичне... идентичног тумачења у односу на то шта подразумева Запад под Тројицом, под Богом, Једним Богом, а шта подразумева Исток? Али оно што је митрополит Зизјулас у једном свом чланку навео, то је у ствари... Запад не може да, како се он тамо изразио, не може то да схвати, зато што нема ту антену с којом може да ухвати те сигнале, односно нема то искуство... литургијско. Јер код њих Литургија је у ствари нешто што чини један човек за себе, и даје постојање... Литургија дакле постоји као... независно од многих. Дакле, Христос тамо постоји независно од постојања многих. Међутим, у источном искуству литургијском не може бити речи о Христу, и уопште присутности Христа на Литургији, макар се Он поистовећивао и са хлебом и вином, ако нема многих! Зато што нико не може у православном искуству да служи, или у предању да служи литургију сам, као што је то на Западу могуће.“

2–31

Код многих теолога, рецимо код оца Јустина, под Телом Христовим се погрешно подразумева Христос као јединка који је прототип подвижника, и као такав одређује идентитет Цркве. Са таквим схватањем човек који хоће да постане члан Цркве директно иде на причешће, које поистовећује са Телом Христовим, и при том нема у виду заједницу са епископом. Било је од пресудне важности да се појави антагонизам између та два схватања Цркве: 1) као литургијског сабрања и 2) као подвижничког испуњавања заповести Божјих, јер то су целине које су међусобно неспојиве.

„Иако се каже, код многих теолога, да је Црква Тело Христово, узмите рецимо код оца Јустина, под Телом Христовим се подразумева управо то, Христос као јединка, који у ствари тим својим начином живота, подвигом дакле, јесте то, дакле, Црква, тајна. То значи поново имамо тај такозвани прототип подвижника, који у ствари одређује идентитет Цркве, без обзира што се он сад назива Христом. Чак... чак и када се са Телом Христовим поистовећује, поистовећују дарови... литургијски, дакле, дарови причешћа, такође у ствари, односно, под тим се подразумева да је то Тело Христово. И кад неко

дође сада у Цркву, он у ствари да би узео Тело Христово, да би, дакле, постао члан Тела Христовог, он директно иде на причешће, узима то у себе и постаје Тело Христово, он уноси у себе Тело Христово, Христа, немајући у виду заједницу – то му уопште не треба... Са мном који сам тамо, служим... Са оном баком тамо, мојом једном Дробићком тамо која, све, овај, стално... Она је тамо учитељица нека, она је ревносна за Цркву, увек стоји ту, али она је стално ту, али свакога ће да исправи: зашто ти онако си нагнуо рамена, зашто ти овако, требаш да се клањаш овако... Ја сам је мало, овај, опомињао... Али добро, видимо, не може она то, али она је добронамерна. И сад има ту један мали, неки попов син, мали, који у ствари не воли она да га опомиње, и он некако има нешто против ње. Кад год прође поред ње, а она ту нешто увек гестикулира, он се окрене, још не зна да говори, зна нешто да говори, али он јој прстом показује. Неће он ту сад ту њу да, да, да слуша, да она ту... овај, учи. Он оће да буде ту сад... Дакле, то је независно од тога. И управо, у ствари, у оваквом једном виђењу Цркве, идентитета Цркве, у монашком подвигу, и уопште у подвигу, сав богослужбени циклус, укључујући ту и свету литургију, је у ствари постало средство за тај монашки подвиг. Литургија у многим главама људи, и поготово монаха, али и ових других, има своју важност само због тога што је то подвиг: два сата стојиш у дупке. Односно стојиш, ὀρθῶς; стојиш, онако, не помераш се. То је дакле... подвиг правиш! Још кад је зима, замисли: минус 20 степени, па још у цркви нема грејања... Утолико је то... има важност та Литургија, зато изражава подвиг! Да је то тачно, што он каже, без обзира што ви овако се смејете, то се показује, у ствари, да се Литургија више не може доживљавати као радост! Нити икако може сада да уђе у наше главе да кад се служи Литургија тај дан је дан радости, који разрешава пост, и тако и по типичу то. Зато што је, рекох, постало средство за остварење тога подвижничкога... који у ствари има управо то за циљ – сједињење са бестелесним Логосом, где у ствари сада долази до изражаја управо та... као што је то, рецимо, Платон говорио, да чинити добро, у смислу, свети Оци су, ја гледам код светих Отаца, то је врло чест мотив, да сам по себи, у ствари кад чиниш добро, учествујеш у добру, јер учествујеш у идеји добра, а будући да је врховна идеја добра Бог, тада непосредно учествујеш у Богу. Значи, није ти потребно да будеш, у крајњем случају, члан једне конкретне заједнице, у овом смислу литургијске, него самим тим, дакле, што си добар, што, рецимо, размишљаш о Богу, што си, не знам, теолог си већ. И зато су и философе у ствари приброджали у теологе, поготово Плато-

на, у теологе пре, у хришћане пре хришћанства, зато што су о Логосу говорили, а у хришћанству се појавио Логос. Дакле, учествовао је на неки начин у Логосу Божијем, имао је заједницу са Њим, без да мора да се појави Тај Логос у телу. И одатле цела етика код Платона, да оно што је паметно, што је мудро, што је добро, то треба чинити, и тада у ствари учествујеш у том космичком, космичком логосу, који одржава космос, одржава свет у хармонији и даје му биће. И ако случајно нешто... У томе и јесте, у ствари, у моралном закону код старих философа, код Платона, и грех што твој грех нарушава ту складну целину. Врлина је, подупрети то опште, тај општи космички логос кроз своје понашање, те тако се уклапамо сви у то. Ово је дакле било нешто што је било пресудно да се појави тај такозвани антагонизам између подвижништва и литургијске праксе. Односно, дихотомија литургијскога идентитета. И она, на жалост, још увек постоји у нашим главама. Ми не можемо, тешко можемо то сад да спојимо. Али и кад спојимо то, ми то спајамо као две целине, које видимо да су у ствари (стално негде нам праве проблем), неспојиве.“

2-32

Ми данас говоримо нашој браћи да је Христос тај који се моли Оцу на Литургији, и зато су на Литургији непримерене оне молитве које су упућене Христу, јер онда ти, Христе, који служиш, који се приносиш, у ствари убацујеш једну негацију у своју молитву, тј. молиш се самоме себи. Али ви то не прихватате, као и они, и супротстављате се из мржње према другоме, желећи да постанете славни подупирући нешто што је неодрживо.

„То што ми данас говоримо нашој браћи и људима који неће да чују, није то само да је старије то да није тропар трећег часа био у Литургији употребљаван. Није то само ствар старине. И то се апсолутно зна кад је ово настало и кад је убачено у Литургију, него је апсолутно важно због теолошке ствари. Јер ако су све молитве упућене Оцу на светој Литургији, одједном ти убацујеш једну молитву која је упућена и Сину. Шта то значи? Који је тад онај који се моли? Ако сам ја, ако тамо исповеда епископ и онај који каже да си ти Христе, Који служиш, Који приносиш, и Који се приносиш, тада одједном имаш ту негацију тога. Зато што: како може да буде тај, Христос Који се моли, да се моли самом себи? Али то у ваше главе не долази. Ви само запнете за нешто и ћерате, и то ћерате из мржње према другоме! Није вама стало, као ни њима, до Цркве много, него он промовише себе! И он мисли: Ако је овај постао славан што је рекао тиме да је

овај, не знам ни ја, посто славан, сви га пљују... али под знацима.. у њиховим главама... да неко тако мисли, и да ми све што чинимо, у ствари чинимо да промовишемо себе, и та... они ће постати славни тиме што ће сада да... да, овај... подупиру небулозе, односно нешто што не може да опстане, и што је уопште неодрживо!“

2–33

Када би нас неко упитао: Где је Бог ваш? – требало би да одговоримо: Ево, то је та заједница, тај догађај литургијски, недељни, кад служимо – то је Бог наш. Али на жалост, под утицајем јелинизма и наших мудрих теолога ви ћете тражити присуство Божије у мртвој природи и одговорићете да је Христос присутан у хлебу и вину, моштима, светитељима, итд. Међутим, присуство Божије би требало поистоветити са живим личностима, али то данас, на жалост, није тако.

„Наш литургијски, дакле, догађај... Литургија је у ствари, пре свега је догађај. И ако би хтели да то изједначимо са Старим Заветом и оно што нам Стари Завет говори, тад би морали у ствари да се... то уђе у нашу свест: да се Бог пројављује као један литургијски догађај! Ако поштујемо ово што говори Стари Завет да се Бог пројављује у једном догађају, а не по природи, јер по природи нико од старозаветних људи није могао нити очекивао да види Бога, већ као један догађај, тада у ствари би морали да имамо, рекох, то, такав приступ, да је тај догађај у ствари пројава Божија. Сада говоримо рецимо, пројава Христа као Бога, дакле, морала би да буде везана за Литургију, за један догађај. И кад би нас неко питао: ‘Где је ваш Бог Кога ви славите?’ – требало би да буде одговор наш: Ево, то је та заједница, тај догађај литургијски, недељни, кад служимо – то је Бог наш. Међутим, шта се десило? Десило се, у ствари, под утицајем јелинизма и уопште и других, да је сада у ствари, Бог исто код нас поистовећен са природом или са енергијама, које се често, овај, говоре да су... имају и природне и неприродне, односно натприродне, нетварне. Али у сваком случају, дакле, одсуствује овај, ова свест о томе да је Бог догађај, да се пројављује у једном догађају. И зато, рецимо, ви сви, ко од вас то не схвата тако да, кад говоримо о Христу, о Телу Христовом, о Самом Христу, дакле, ко од вас не поистовећује Христа са хлебом и вином? И уопште, том читавом, овај, тим процесом трансупстанцијације, будући да хлеб и вино су хлеб и вино, дакле, тај процес претварања, у ствари, је битан, који претвара сада у тело и крв Христову. Али кад вас неко пита тамо: Где је Христос на Литургији? – апсолутно дакле

сви ћете се сложити, односно сви ћете у глас одговорити дакле, да је то у ствари тело и крв Христова, односно хлеб и вино да је Христос. И сви тако верници, на жалост под утицајем нас и наших мудрих теолога, под знацима навода, то ту виде. Или, рецимо видимо Божије присуство у моштима, светитељима, енергијама, и... дакле... али одсуствује дакле апсолутно овај приступ, дакле, да је... Бог се поистовећује са једним догађајем. Да не говоримо да о томе дакле, данас не можемо да поистоветимо присуство Божије са живим личностима. Иако сви исповедамо да је човек икона Божија, дакле икона Божија што би подразумевало, дакле, да у њему, у том човеку, видимо Бога, јер он је икона Његова, као што би, рецимо, једна моја фотографија, ваша фотографија била та, тај, дакле, један елеменат који показује, дакле, указује на нешто, чини присутним онога кога изражава фотографија. Дакле, чак и то апсолутно не може да уђе у наш ум више, и да ми Бога поистоветимо са живим човеком, макар у тој форми рекох, иконијској, да је икона Божија, али ипак мимо њега нема Бога. И то се све дешава управо због тога што одсуствује, рекох, овај елеменат догађаја и догађања као присуства Божијега или пројаве Божије и одсуствују ови елементи други, као што су лични однос и однос слободе са Богом, дакле, већ се Бог поистовећује са природом. И најлакше је у ствари, као што видите и сами, најлакше је поистоветити Бога са једном мртвом природом, ако би тако, под знацима навода... кажем, мртвом природом, јер је она која не... не мрда, која се не мења на неки начин. То је типично за грчко схватање, јер и природа код Грка је била истина само у том контексту непроменљивости. И истина је зато код Грка била истина која се не мења. То је био... то је била карактеристика, апсолутна карактеристика истине, нешто што се мења није имало истину у себи, само што је непроменљиво. Е сад замислите кад човек... и човек је природа једна, али он се мења, и зато он не може да буде... поистовећен са Богом, али овамо нешто што се не мења, рецимо што је статично, узмите симболе хлеб и вино, или узмете рецимо икону саму по себи, када узмете рецимо мошти, то... то је све нешто што више нама улива поверење да је то Бог, него рецимо оне живе личности. Пробудите ту девојку, нек иде да се умије.“

2–34

Христос није ништа друго него јединство тварне и нетварне природе у једној личности. Свети Максим је први међу светим Оцима поставио тај проблем: да ли би Христа било да Адам није погрешио. И одговорио је: било би. И зато не може постојати Црква без

Литургије на којој Христос присуствује као једна конкретна личност, као један човек. А тај човек је епископ. У епископу се на литургији пројављује Христос. Зато је епископ гарант јединства Цркве и њенога идентитета.

„Он сад развија једну другу концепцију, библијску концепцију виђења истине света које је у ствари у сједињењу са Богом укупне материјалне природе, који је у ствари последњи догађај. Зато ће свети Максим Исповедник христологију и Христа да стави као нешто прво што није зависно и од пада човековог. Ставиће га као циљ стварања света, јер Христос није ништа друго него јединство тварне и нетварне природе у једној личности. То је Христос, то је Тајна Христова. И зато рекох свети Максим Исповедник ће први, у ствари, у односу на своју концепцију есхатолошку, тако библијску, да постави тај проблем, који неће бити постављен код светих Отаца до светог Максима. А то је: Да ли би Христа било и да Адам није погрешео? И одговара свети Максим: било би. Зато што је Христос циљ света. Циљ због кога је свет створен, а тај циљ је сједињење са Богом. Без кога сједињења не може да постоји тварна природа. Док међутим, код Платона, свет је вечан, он је вечан у својој нематеријалној природи, и дакле, он нема онтолошку потребу да има заједницу са Богом, он је по себи бог, по своме бићу, по својој природи, зато што је вечан. И зато цела та драма после тога, коју је Ориген после узео, се у ствари одвија управо на овом подвижничком плану, моралног, дакле чишћења од страсти, гашења и све тако. Међутим, оваква концепција светог Максима уводи поново литургијско сабрање као епицентар Цркве. Јер ако је крајњи циљ сједињење свега са Христом, али Христом тим који подразумева сједињење материјалне и нематеријалне природе у једној личности, личности Сина Божијег. Тада у ствари икона тога последњег догађаја је и сада и овде, Литургија као предокус тога сједињења. Зато не може у ствари, по светом Максиму, да постоји Литургија односно Црква без Литургије као једне конкретне заједнице, у којој треба да буде присуство Христово као једне конкретне личности, човека, будући да је Христос постао човек, и сабрања око њега, јединство са њим. И управо свети Максим ће се поново вратити на, на искуство светог Игњатија Богоносца и уопште прва три века, који у ствари у оваквој концепцији виде у епископу пројаву Христа и живо присуство Христа у Литургији кроз епископа и у епископу који ће бити гарант јединства Цркве и њенога идентитета, док управо монашки, управо једна оваква друга концепција, монашка, подвижничка, она је сучелила Христа, односно епископа

са монахом. И епископ може да буде утолико поштован у Цркви уколико буде монах, уколико дакле је.... поистовећује се са монашким подвигом. Уколико он буде тај, е сад, како ћете да... Да ли идентитет епископа извире из његовог подвижничког живота, или извире из места, односно хиротоније места које он заузима на Литургији, о томе ћемо говорити, али ово је битно да је ова концепција ставила, сучелила ова два, и зато није случајно данас, да ви када идете негде духовнику никад никоме од вас неће пасти на памет да одете до епископа. Он нема никакве везе са побожношћу у вашим главама, али код духовника се иде, тамо, код подвижника. И сада где вам је центар око кога се ви окупљате, епископ или подвижник, јер тамо где се окупљате тамо ће у ствари бити нека црква и шта ли друго. Тамо!“

2-35

После Васкрсења Христовог сва Христова јављања и литургијско присуство Христово је у ономе који служи Литургију: а то је епископ, окружен народом Божјим. Та заједница епископа (оприсутњеног Христа) и народа Божијег назива се Тело Христово. Погрешно је римокатоличко учење, као и учење оца Јустина Поповића, да заједница није битна, а да је Тело Христово у ствари тело једне индивидуе, поистовећено са даровима који се приносе на литургији (хлебом и вином). У стварности, међутим, Тело Христово није тело неке индивидуе, него заједница коју конституише Дух Свети, и није потребна нека велика философија да би се то тако протумачило.

„Иначе, у Светом Писму се изричито, и после Васкрсења Христовог и Вазнесења на Небо, изричито се подвлачи да је присутност Христова у ствари у Литургији, и то у лицу онога који служи, приноси дарове. Зато сва јављања Христова после Вазнесења, Васкрсења, Васкрсења Христовог, су у ствари литургијска јављања, литургијско присуство Христово, и управо онога који тамо служи, који начелствује. Он је тај који ломи хлеб и даје ученицима својим, и благосиља и даје, причешћује их, што ученици тада у том догађају виде његово присуство, и он је тај који стоји на средини и говори: ‘Мир вам’. Дакле, Свето Писмо Новог Завета нам указује, најстарији документи нам указују, у ствари, да је присуство управо Христово, живог Христа, у Литургији и кроз литургијско сабрање, које има у ствари ову, ову дакле, структуру: један, први, дакле епископ, окружен народом Божјим. Отуда и име за Цркву као Тело Христово. Међутим, овде, кад смо код Тела Христовог, треба разликовати поједина учења као што

су то... католици, римокатолици, па и наши већином, узмите оца Јустина читајте, и друге ове, православне теологе, који у ствари када говоре о Цркви као Телу Христовом, они говоре о једном индивидуалном телу које у ствари се промиче кроз векове, како су то говорили римокатолици – *prolongatus Christus* је у ствари тај индивидуални Христос, дакле једно, под Телом Христовим као Црквом се подразумева индивидуално тело, једна индивидуа. Одатле, одатле је произашло и то да данас заједница нема никаквога... никаквога смисла за такве теологе, она је у другом плану, то је нешто што није битно, али је Тело Христово у ствари поистовећено са даровима, хлебом и... и... и вином дакле, крвљу као... дакле, једна индивидуа. Међутим, с обзиром на оно што нам догађаји Педесетнице говоре, а то је у ствари да Дух Свети конституише Тело Христово као заједницу многих око Христа, конкретних личности, тада у ствари то Тело Христово, Црква као Тело Христово... треба у ствари протумачити, треба у ствари... и то није баш нека велика философија протумачити, да је то у ствари заједница, која има, рекох, овакву структуру: Христос и околo Њега апостоли и народ Божји.“

2-36

И међу људима мора постојати једна личност која је гарант јединства Цркве. За јединство није битно исправно исповедање вере, него једна личност која пројављује слободу тиме што тражи нешто од вас.

Владика Игњатије: „Ако говоримо, ако смо начисто са тим, дакле, да у Богу јединство, које је неопходно за постојање Бога, остварује једна личност, дакле Отац, како ми јединство у Цркви остварујемо? Како, рецимо, можемо ми да дођемо до закључка да си и ти и ја и Марко и Јанко, да смо сви ми, овај, Црква и да смо у Цркви?“

Студент: „Па прво, је ли, што зрачимо љубав ка Богу Оцу кроз...“

Владика Игњатије: „Ма дај, глупости... Шта причаш, човече, глупости? Ти први пут излазиш сад на испит?“

Студент: „Да... први пут на догматику, да.“

Владика Игњатије: „Доћи ћеш други пут, душо моја, не може тако, мораш ти то... ипак ти је задњи испит, мораш да учиш.“

Студент: „Да, задњи испит...“

Владика Игњатије: „Дакле, ето видиш какав је тај проблем. Ако није једна личност која чини јединство и чини заједницу, и да будемо једно као што је у Богу, тада би могли да се сложимо са овим људима који кажу да у Цркви ми меримо наше постојање у Цркви тиме

што исповедамо праву и истиниту веру. Њему не треба епископ нити било који први унутра, да постоји, дакле, да се он везује за њега у смислу да има јединство са њим и да је он, да је једна личност гарант јединства Цркве. Него за многе данас је гарант јединства вера у смислу: ја понављам то што су свети Оци говорили, ја сам истинити и прави и... овај, сваки који не понавља то није прави. Али видиш, душо моја, то не води ка стварању Цркве. Ви можете и да сами исповедате веру и да учите то што су свети Оци говорили, не треба никакав поп или владика, или не знам ни ја... Али владика је потребан! Односно једна личност је потребна која осигурава јединство управо ако схватимо постојање, дакле, овако, на основу онога што су нам свети Оци говорили о Светој Тројици. Дакле, не чини нас јединственим суштина, тиме што си ти човек, ја човек, имамо исту природу, не! Ми да би били јединствени мора да постоји једна личност око које се уједињујемо, и увек постоји, у сваком, чак и да су двојица, или две личности, мора да постоји један, који у ствари има ту... то је гарант јединства. Он је тај који пројављује ту слободу, ако хоћете, он тражи нешто од вас и ви одговарате на то. Не можете бити у јединству са једном другом личношћу, ако мислите да вам јединство осигурава природа, или да јединство осигурава идеја, нека. Зато што имате исте идеје, као што рецимо ја имам исте идеје, имам исте... као данас, рецимо, чујем често међу младим људима, како они кажу, како ето њима то одговара, они не знам ни ја, они су у пару... са не знам, многи би се, овај, удали, забављали, пријатељи, није важно шта... Зато што ми, каже, имамо заједничка интересовања која нас уједињују. То да нас уједињују заједничка интересовања, то је мислим... Јединство може само да буде лично тиме што ви одговарате на његову љубав коју је он тражио од вас, а не заједничка интересовања. Тада сте ви личност у односу на ту другу личност, која је исто тако личност у односу на вас. И то је у ствари онтолошки однос, то је онтолошко искуство. Тада у ствари, кад се тако сједињавате једно са другим, дакле одговарате на лично... лични... да тако кажем... љубав другог према вама, тада ви не можете без њега. Ако су вам иста интересовања, тада ви не можете без тих интересовања, а не без њега! Ви ћете наћи другог који има иста интересовања, или на крају, ако нема никога ви ћете сами са тим што вас интересује, не знам биоскоп, не знам фудбал, не знам, овај, дискотека, не знам... слушам Елвиса Прислија, не знам, овај, кога већ имате ви сада... многи... да. Дакле, али то, то, дакле, одмах ствара индивидуу. Милоше! Да дођете други пут, душо, мора да учите то.“

Студент: „Јасно.“

Ставови епископа Игњатија који су супротни учењу Православне Цркве

1. Незнабожачка је тврдња да је Бог свет зато што је праведан и не-погрешив. Бог је свет зато што постоји, а не зато што испуњава заповести. (2-02)⁴
2. Библијски Бог се у Старом Завету не придржава принципа правде и морала, Сам поступа неправедно и другима заповеда да поступају неправедно. (2-03, 2-07)
3. Библијски Бог у Старом Завету је хировит, даје контрадикторне заповести, тј. заповеда да се крше заповести које је Он Сам дао. (2-05, 2-07, 2-08)
4. Бог је био неправедан према Јову. Књига о Јову се погрешно тумачи у смислу да ми сами не знамо шта је за нас добро, а Бог зна, и да Бог што год чинио, увек чини оно што је за нас добро. (2-04)
5. Хришћански Бог је апсолутно слободан, тј. није обавезан да увек чини само добра дела и да увек постоји. Он може чинити и зло, и може прекинути Своје постојање (тј. уништити Самога Себе). (2-03, 2-07, 2-11, 2-12, 2-13, 2-14)
6. Бог није једна суштина, него једна личност. (2-15, 2-16, 2-17)
7. Не можемо се молити једноме Богу уопштено, него увек само једном конкретном Лицу Свете Тројице – или Оцу, или Сину, или Духу Светоме. У противном, наша молитва ће бити упућена неком безличном Богу. (2-18, 2-19)
8. Богу Оцу се хришћанин може молити само на Литургији, никако изван Литургије (то значи да молитву „Оче наш“ не треба изговарати изван Литургије). (2-18)
9. Бога чини једним Отац, а не суштина. Када кажемо да верујемо у једног Бога, ми кажемо да верујемо у једног Оца. Један Бог је Отац. (2-20)
10. Најкатастрофалније објашњење Свете Тројице је поређење са Сунцем, зрацима и топлотом. (2-21)
11. Боље објашњење Свете Тројице је поређење са тројицом људи – Петром, Пантом и Јанком, кад их видимо. Сва тројица имају

⁴ Референца у загради упућује на оригинални текст (односно аудио снимак) где је изречен или наговештен дати став.

- исту човечанску суштину (тј. сва тројица су људи), али су то три различите личности. (2–21)
12. Бог не зна унапред шта ће се догодити, јер би то значило да све ствари и сви догађаји постоје од вечности у Божијем свезнању. (2–22, 2–23)
 13. Пад првога Адама изненадио је Бога. (2–24)
 14. Бог је променљив. Идеја о вечности и непроменљивости Божанства је незнабожачка. (2–25)
 15. Свети Атанасије Велики одбацује могућност да је Бог могао одозго опростити грехе и да није морало доћи до оваплоћења Сина Божијег. И други свети Оци инсистирају да то није било могуће. (2–26)
 16. Етички гледано Христос је много грешан, јер су многи Његови поступци, етички гледано, били грешни, за шта су га Јевреји и оптуживали. Али Христос је безгрешан у том смислу што није подложен смрти, будући да није рођен од мужа и жене као ми, него на други начин. (2–27)
 17. Угледање на Христа и следовање за Христом је погрешно – то је последица Августинових и Оригенових заблуда. (2–28)
 18. Христос је одсутан у овоме свету. (2–29)
 19. Ако нема многих на Литургији, онда у источном, православном искуству не може бити говора о присуству Христовом на Литургији, па макар се Христос поистовећивао са хлебом и вином. (2–30)
 20. Погрешно је схватање оца Јустина и многих других теолога да се под Телом Христовим подразумева Христос као јединка. Са таквим погрешним схватањем човек занемарује заједницу са епископом и, кад постане члан Цркве, иде директно на причешће, које поистовећује са Телом и Крвљу Христовом. (2–31, 2–35)
 21. Христос је тај који се моли Оцу на Литургији, и зато су на Литургији непримерене оне молитве које су упућене Христу, јер тако испада да се Христос, који служи, сам себи моли. То је у ствари негација молитве. (2–32)
 22. Бог наш је заједница на Литургији, али под утицајем јелинизма и наших мудрих теолога људи траже присуство Божије у мртвој природи и говоре да је Христос присутан у хлебу и вину, уместо да га траже у живим личностима. (2–33)
 23. Христос је присутан на Литургији у личности епископа, који је у заједници са многима. (2–34)
 24. У епископу се на Литургији пројављује Христос. Зато је епископ гарант јединства Цркве и њеног идентитета. За јединство није

битно исправно исповедање вере, него једна личност која проја-вљује слободу тиме што тражи нешто од вас. Та личност је епископ. (2–34, 2–36)

25. Тело Христово није тело једне индивидуе, поистовећено са даровима који се приносе на Литургији (хлебом и вином), него заједница епископа (оприсутњеног Христа) и народа Божијег. (2–35)

Епископ Игњатије:

1. Незнабожачка је тврдња да је Бог свет зато што је праведан и непогрешив. Бог је свет зато што постоји, а не зато што испуњава заповести. (2–02)

Догматика Православне Цркве:

Светост (ἁγιότης) је својство Божје које показује да се воља Божја у свему руководи апсолутним добром, да је њено перманентно стање – потпуно јединство са добром у коме царује савршена чистота и одсуствује свако зло. Савршена светост је одлика свега Божијег. У Богу су и светост и слобода безгранични и неизменљиви, зато Он не може грешити ни постати несвет. Његова је воља хармонична у свима својим својствима и дејствима; у њој је немогућ сукоб, или противречност, или немоћ.

Доиматики, I, 124.

Попут Светога Писма, верни чувари богооткривених истина, свети Оци многострано истичу, објашњавају и посведочавају светост Божију као апсолутно, вечно, самобитно, неизменљиво својство Божије. По њима, Бог је једини свет по природи и стога једини извор светости, а људи могу постати свети једино заједничарећи у Божјој светости помоћу благодатних подвига. „Ваистину, једини је свет Онај који је по природи свет (φύσει ἅγιος); и ми смо свети, али не по природи већ заједничарењем (μετοχῇ) подвижништвом (ἀσκήσει) и молитвом“.⁸³ Пошто је апсолутно добар, апсолутно свет, апсолутно неизменљив, Бог не може грешити; признати могућност греха у Богу исто је што и одбацити Бога као вечно и апсолутно биће.

Доиматики, I, 125: ⁸³⁾ Св. Кирил Јерусал. Catech. XXIII, 19.

Сам Спаситељ одлучно изјављује: Нико није добар (ἀγαθός) осим једнога Бога.⁷⁸ Доброта људска, упоређена са Божјом, не може се назвати добротом; а и кад се назива добротом, назива се уколико долази људима као дар од једине апсолутне доброте – Бога.⁷⁹ Пошто је апсолутно свет и апсолутно добар, то Бог не може ни чинити зло ни бити узрок зла.⁸⁰ За Бога је природна немогућност – бити зао, чинити зло, бити узрок зла.⁸¹ То најречитије показује и доказује Бого-човек Христос, у чијој је чудесној личности и безгрешном животу објављена људима савршена светост и савршена доброта Божја.⁸²

Доїмаїшика, I, 125: ⁷⁸⁾ Мк. 10, 18; ⁷⁹⁾ Јак. 1, 17; Јн. 3, 27; ⁸⁰⁾ Јак. 1, 13; Прич. Сол. 11, 20; Јн. 1, 5; ⁸¹⁾ 1 Јн. 1, 5; Јн. 8, 12; 9, 5; ⁸²⁾ ср. Јн. 1, 5; 9, 46; 1 Петр. 2, 22; 1 Јн. 3, 5.

Епископ Игњатије:

2. Библијски Бог се у Старом Завету не придржава принципа правде и морала, Сам поступа неправедно и другима заповеда да поступају неправедно. (2–03, 2–07)

Догматика Православне Цркве:

У својој апсолутној правди и светости Бог је не само једини свеправедни Законодавац, већ и једини свеправедни Судија: Једин јест законоположник и судија,⁹² који као такав праведно награђује извршиоце свога закона, а нарушиоце праведно кажњава.⁹³ Све што ради на испуњењу праведног и светог закона Божјег Бог награђује или у овом или у оном свету; све пак што нарушава, потиरे и омаловажава Његов свети закон Он кажњава или у овом или у оном свету. Праведни Законодавац је у исто време и праведни Судија,⁹⁴ који по вечној правди суди, и судиће на завршетку света и века сваком човеку посебно и свима људима скупа.⁹⁵ Одлуке пресвете и савршене правде Божје су апсолутно праведне и правичне, јер се она не обазире на лице и порекло, не гледа ко је ко, него праведан суд суди по вери и делима.⁹⁶ Нико и ништа не може поколебати правду Божју, јер правда Јего пребивајет во вјек вјека.⁹⁷

Доїмаїшика, I, 128: ⁹²⁾ Јак. 4, 12; ⁹³⁾ Пс. 7, 12; 9, 9; 66, 5; 95, 13; 118, 75; Пс. 3, 13; Д. А. 17, 31; ⁹⁴⁾ 2 Тм. 4, 8; ⁹⁵⁾ Д. А. 17, 31; Мт. 25, 32–46; Рм. 14, 10; Д. А. 10, 42–43, Еф. 6, 8; 2 Кор. 5, 10; 2 Тм. 4, 7–8; 1 Петр. 3, 12; Рм. 12, 19; 5 Мојс. 32, 35; ⁹⁶⁾ 1 Петр. 1, 17; 3, 12; Рм. 2, 6; 11; Пс. 5, 12–13; 23, 4–5; Прич. Сол. 3, 33; 2 Кор. 5, 10; ⁹⁷⁾ Пс. 110, 3; ср. 47, 11; 101, 28.

Вечна правда праведног и светог Законодавца захтева од људи добровољно вршење светих и праведних закона и заповести Божјих, како би на тај начин узрастајући растом Божјим достигли у меру раста пуноће Христове⁹¹.

Доїмаїи́ка, I, 127: ⁹¹) Кол. 2, 19; Еф. 4, 13.

Ко је учинио своје срце чистим, неће спознати само логосе од Бога нижих и од Њега зависних бивствујућих, него ће, све то превазилазећи, видети донекле и Бога самог, који је крајње савршенство свих врлина.

Свети Максим Исповедник, *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – Αἰεκήϊη φιλοσοφске и θεολογске мисли Максима Исїовједника, Гносїички сїослови*, Луча, Никшић 2006, стр. 229.

„Бог је добар, вели свети Атанасије Велики, или боље рећи: Он је извор доброте; а пошто Доброме није својствена завист ни према чему, то је Он, немајући зависти ни према чему, створио све из ничега Речју својом, Господом нашим Исусом Христом“.⁷²

Доїмаїи́ка, I, 247: ⁷²) Св. Атанасије Велики *De incarn. Verbi*, 3; P. gr. t. 25, col. 101 AB.

Епископ Игњатије:

3. Библијски Бог у Старом Завету је хировит, даје контрадикторне заповести, тј. заповеда да се крше заповести које је Он Сам дао. (2–05, 2–07, 2–08)

Догматика Православне Цркве:

Божански Логос Бога Оца мистички присуствује у свакој од (Његових) заповести, а Бог Отац је по природи (Својој) целосно и неразделно присутан у Логосу. Ко прихвата божанске заповести и ко се по њима влада, прима Логоса Божијег који је у њима. Ко преко (поштовања) заповести прима Логоса, задобија и природу Оца и Духа који су у њему. „Заиста вам кажем: који прима онога кога шаљем, мене прима, а ко мене прима, прима Онога који ме је послао“ (Јн 13, 20). Тако, ко прима и држи се заповести, мистички прима Свету Тројицу.

Свети Максим Исповедник, *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – Αἰεκήϊη φιλοσοφске и θεολογске мисли Максима Исїовједника, Гносїички сїослови*, Луча, Никшић 2006, стр. 225.

Бог је благ, али и праведан. Праведноме је, пак, својствено да даје по заслуги, као што је написано. Ублажи, Господе, добре и праве срцем, а оне који се уклањају на криве путеве, отераће Господ са оних који чине безакоње (Пс. 124,4–5). Он је милостив, али и Судија, јер, речено је: Господ воли милостињу и суд (Пс. 32,5). Стога и каже: Милост и суд ћу ти певати, Господе (Пс. 100,1). А ми смо научили на којима је милост, будући да је речено: Блажени милостиви, јер ће бити помиловани (Мт. 5,7). Видиш ли како Он са расуђивањем употребљава милост. Он не милује без расуђивања, нити суди без милости. Јер, Господ је милостив и праведан (Пс. 114, 5). Стога немојмо познавати само (једну) половину Бога, окрећући Његово човекољубље у повод за лењост. Грмљавина и муње постоје стога да доброта не би била презрена. Онај ко заповеда Сунцу да обасјава, кажњава и слепоћом. Онај ко даје кишу, сипа и огањ. Једно показује благодат, а друго строгост. Ради једнога волимо, а ради другог се бојимо, да и нама не буде речено: Или презиреш богатство доброте Његове и кротости и дуготрпљења, не знајући да ме доброта Божија на покајање води? Него својом упорношћу и непокајаним срцем сабираш себи гнев за дан гнева (Рим. 2, 4–5).

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској њодвиџа*, Хиландар 1999, стр. 116.

Епископ Игњатије:

4. Бог је био неправедан према Јову. Књига о Јову се погрешно тумачи у смислу да ми не знамо шта је за нас добро, а Бог зна, и да Бог што год чини, увек чини оно што је за нас добро. (2–04)

Догматика Православне Цркве:

„Промисао Божји често допушта, вели свети Дамаскин, да праведник западне у невоље, да би се другима показала добродетел која се скрива у њему, као што је то случај са Јовом... Понекад Бог допушта да свети, побожни човек тешко страда, да не би отпао од праве савести нити пао у гордост због дароване му силе и благодати, као што је то случај са апостолом Павлом“.

Доџмаџика, I, 359: ²⁰⁾ Св. Јован Дамаскин *De fid.* II, 29; col. 965 A; ср. *ib.* col. 956 B.

Када Бог допушта или шаље невоље на праведнике, Он поступа по својој премудрој правди, јер на земљи нема праведника који не би ни у чему сагрешио.³ Бог то чини са добром намером: да их помоћу тога још више прекали у добру и утврди у вери, а тиме и од свакога греха очисти.⁴ Када пак Бог у овом свету обасипа грешнике својим добрима, Он то чини да би их добротом пробудио и побудио на покајање, показујући им тиме своју милостиву правду и сведочећи им да је блаженство и радост само у божанском добру.⁵

Доімаїи́ка, I, 130: ³⁾ 1 Јн. 1, 8; 3 Цар. 8, 46; Прич. Сол. 20, 9; Јов. 14, 4–5; 15, 14; Пс. 50, 7; Ис. 64, 6; Еклез. 7, 21; ⁴⁾ 1 Петр. 1, 6–7; 2 Кор. 4, 17; Рм. 8, 18; 5, 3–5; Јов. 23, 10; Прич. Сол. 17, 3; 27, 21; Сирах. 2, 5; Зах. 13, 9; Јак. 1, 2–4; Прем. Сол. 3, 6; 2 Кор. 12, 10; ⁵⁾ Рм. 2, 4; 2 Петр. 3, 9; Ис. 30, 18.

Као свесавршено и једино самобитно биће, Бог нема предмет свога хтења ван себе. Имајући у апсолутној пуноћи сва савршенства, Бог је као такав сам предмет своје воље и хтења. Ван Њега и нема добра, нити га може бити.

Доімаїи́ка, I, 120.

Бога познајемо не по суштини Његовој, него по величанственом делању Његовом и промислу о (Својим) створењима. Јер кроз њих као кроз огледало ми видимо Његову безграничну доброту, мудрост и силу (ср. Рим 1, 20).

Свети Максим Исповедник, *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – Асїеќїи фїлософске и тїеолошке мисли Максима Исїовједника, Чейїири сїюїїине їлава о љубави*, Луча, Никшић 2006, стр. 101.

Добро је и предобро оно што је божанско, а такође и Његова воља: јер оно што Бог хоће, то је добро. А закон представља заповест која нас томе поучава; односно, да пребивајући у вољи Божијој налазимо се у светлости; док преступање те заповести јесте грех.

Св. Јован Дамаскин, *Тачно изложење їправославне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 341–342.

За телесна добра Господ је заповедио: „Иштите најпре Цраство Божије и правду Његову, и ово ће вам се све додати“ и „не брините се душом својом шта ћете јести (...) и у шта ћете се оденути. Отац ваш небески даће свакоме што му је потребно.“ Кад ми по нечему од овога оскудевамо, то се збива зато што смо лакомислени и неверни, и што се не држимо ове заповести – а тада је и оскудица и молитва у вези са њом наше дело. Или се то, као код Јова, збива због Промисла и чове-

кољубља Божијег, како бисмо стекли још већа и драгоценија добра; а тада је ова оскудица, наравно, дело Божије, и она не постаје разлог за мољење и за прозбу, него за славословље и благодарење, као што је и Јов говорио: „Да је благословено име Господње“ у све векове.

Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, стр. 189–190.

Бог је благ, бестрасан и непромењив. У праву је и (поседује) истину онај ко мисли да се Бог не мења. Он, међутим, може бити у недоумици због тога (што се каже) да се Бог радује добрима, а одвраћа од злих, што се гневи на грешнике, а милује оне који се исправљају. (Њему) треба рећи да се Бог не радује и не гневи (радост и туга, наиме, представљају неко страдање). Њему се ни даровима не може угодити, јер би (то значило) да је савладан уживањем. Није исправно на основу људских ствари закључивати да Божанство поступа добро или рђаво. Бог је благ и само користи људима. Он никада никоме не шкоди, већ је увек исти. Ми, пак, или смо добри и сједињујемо се са Богом због сличности са Њиме, или постајемо зли и одвајамо се од Њега због несличности. Живећи по врлини, ми имамо (образ) Божји. Прозливши се, пак, чинимо да Он постаје наш непријатељ, иако се Он не гневи ни за што. Наши греси не допуштају да нас Бог изнутра, у нама самима, просвећује, већ нас везују за мучитеље демоне. Задобивши разрешење од грехова кроз молитве и доборчинства, ми не придобијамо и не мењамо Бога, већ се својим поступцима и својим обраћањем ка Божанству исцељујемо од злоће, и већ се опет наслађујемо Божијом добротом. Премда, рећи да се Бог окреће од злих, исто је што и рећи да се Сунце скрива од оних који су лишени вида.

Свети Антоније Велики, *Добројољудље*, I том, Хиландар 1996, стр. 76.

Епископ Игњатије:

5. Хришћански Бог је апсолутно слободан, тј. није обавезан да увек чини само добра дела и да увек постоји. Он може чинити и зло, и може прекинути Своје постојање (тј. уништити Самога Себе). (2–03, 2–07, 2–11, 2–12, 2–13, 2–14)

Догматика Православне Цркве:

Приговор: „Бог није свемогућ зато што не може грешити и што не може умрети“,⁶⁴ у ствари је софистички силогизам. Свети Епифа-

није богомудро расуђује када вели: Бог може чинити све што зажели, али чини само оно што је сагласно са Божанством.⁶⁵ Свети Климент пак пише: „За Бога нема ничег немогућег осим лажи“.⁶⁶ Блажени Августин богословствује: „Када говоримо да Бог не може умрети, ни обмањивати, тиме се не умањује његова моћ. Напротив, његова би моћ постала мања, кад би ово немогуће постало за Њега могуће. Зато управо Он и јесте свемоћан што не може умрети, ни обмањивати се. Јер свемогућему ваља да је својствено како учинити оно што хоће, тако и не покушавати оно што неће, и што би учинило, кад би се десило с њим, да не буде свемоћан“.⁶⁷

Доімаїтика, I, 123–124: ⁶⁴) Виклиф је писао: Deus „eccare non potest, ergo non est onnipotens“; ⁶⁵) Св. Епифаније Haeres. 70, 7; ⁶⁶) Св. Климент Epist ad Cor. 27; ⁶⁷) блажени Августин De civit. Dei, V, 10, 1.

Свемоућство (павтобунцаіа) је својство Божје којим Бог остварује све што је угодно његовој пресветој, предоброј и премудрој вољи. Свемогућство је Божје у апсолутној хармонији са свима осталим својствима Божјим, и дејствује из њих, кроз њих, и са њима, а никако без њих или против њих. Отуда Бог чини све што може штети својом савршено светом, савршено добром, савршено праведном, савршено мудро, савршено неизменљивом природом. Он не може штети нешто, што би било у супротности са његовим вечним бићем и неизменљивим својствима.

Доімаїтика, I, 122.

Као биће савршено и апсолутно добро Бог не може ни штети, ни бирати, ни чинити ишта друго осим добра. Воља Божја, зато што је по природи својој највише добро, и то добро – неизменљиво, вечно, савршено, не може се у своме добру мењати, ни усавршавати, ни опадати.⁵²

Доімаїтика, I, 122: ⁵²) Ориген, Contra Cels. V, 14; бл. Августин, Contra Faust. XXII, 22; Св. Василије Вел. Neahaem. hom. 2, 4; Св. Григорије Богосл. Orat. 34, 10; Св. Кирил Алекс. In Joan. lib. V c. 8, vers. 29.

И видје Бог да је добро (Постања 1). Прво откровење, браћо, о овоме свету, које нам саопштава Свето Писмо, јесте то, да је свет произашао од добра а не од зла, од Бога а не од неке силе супротне Богу, и не од некакве уображене праизворне мешавине од добра и зла. Друго откровење, браћо, о овоме свету јесте то, да је све добро што је добри Бог створио. Добра је светлост, добар свод небески, добро копно, добро море, добра трава, биље и родно дрвеће, добра светила небеска: сунце, месец и звезде, добре животиње водне и птице

небеске, добре све живе душе по врстама њиховим, добра стока и ситне животиње и зверови земаљски; најзад добар и човек, господар над свим створењима под господством Божјим. И видје Бог да је добро. Оценитељ вредности овога свега није и не може бити неко ко површно и делимично гледа овај свет него само Онај који види сва створења укупно и свако на по се, који зна њихов број, име, својства и суштину несравњено боље од свих људи на земљи. Он видје да је све добро веома. Па ипак је било људи, који су клеветали дело Божје говорећи, да је овај свет зло у суштини својој, да су зло појединачна створења, и да је зло материја из које су бића земаљска уобличена. Зло је међутим у греху, а грех је од злог духа; зло је дакле, у духу зла а не у материји. Дух отпали од Бога сејач је зла у свету. Отуда кукољ по Божјој пшеници. Дух зла труди се, да као своја оруђа зла употреби и дух човечји и материјалне ствари у опште. Он је тај, који и убацује помисао у разум људски, као да је сав створени свет зло, и као да је материја, из које су створења уобличена, основно зло. Он клевета Божја дела, да би заклонио своја; оптужује Бога, да не би он био оптужен. О браћо моја, чувајмо се коварства злого духа. Чувајмо се нарочито од злих помисли које он сеје по уму нашем. О Господе Исусе Христе, истинити Просветитељу и Спаситељу наш, у Твоје руке предајемо ум наш и срца наша. Обасјај нас Ти Твојом истинитом светлошћу. Теби слава и хвала вавек. Амин.

Епископ Николај, *Охридски ѿролої*, 5 децембар, *Беседа о одсуству зла у делима Божјим*, Београд 1961, стр. 994.

Епископ Игњатије:

6. Бог није једна суштина, него једна личност. (2–15, 2–16, 2–17)

Догматика Православне Цркве:

„Три су једно (τὰ τρία ἓν), али једно не ипостасју него Божанством. Јединица у Тројици обожавана (Μονὰς ἐν Τριάδι προσκυνούμενη), и Тројица у Јединици оглављена (καὶ Τριάς εἰς μονάδα ἀνακεφαλαίουμένη), сва достојна обожавања, сва царска, једнопрестолна, свеславна, надкосмичка, надвременска, нестворена, невидљива, неприкосновена, недокучива, која једино зна какав је поредак у њој, а коју ми подједнако поштујемо и којој служимо, и која једина улази у Светињу над светињама остављајући сву твар изван“.⁸⁶

Доїмашика, I, 172–173: ⁸⁶⁾ Св. Григорије Богослов *Orat.* 6, 22; t. 35, 749 С.

Доїмайшика, I, 156: ⁶⁵⁾ Гелас. Hist. concil. Nic. I, 11.

Доїмайшика, I, 97: ¹⁶⁾ Св. Атанасије Велики Contra arian. Orat. IV, 2; P. gr. t. 36, col. 469 B; ср. Св. Иларије De Trinit. lib. 8.

Доїмайшика, I, 169: ⁷¹⁾ Св. Григорије Богослов, Orat. 40. 45; t. 36, 424 A.

Свети Максим Исповедник, ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – *Асїєкійи философске и тїє-олошкє мисли Максима Исїовїедника, Мисїаїоїија*, Луча, Никшић 2006, стр. 177.

„Заједничко и једно у Тројичном Божанству јесте то што сва три савечна Лица имају једну исту суштину (το ταυτον, της ουσιας), једно исто дејствовање, једну исту вољу, једну исту власт, једну исту моћ, једну исту доброту. Свака од три Ипостаси је једно са осталима не мање него са самом собом, тј. Отац, Син и Дух Свети у свему су једно (ката павта εν ειςιν) осим нерођености, рођености и исхођења. Очинство је лично својство Оца, синовство – Сина, исхођење – Духа Светога.“⁷⁵

Доімайшика, I, 170: ⁷⁵⁾ Св. Ј. Дамаскин, De fid. I, 8; P. gr. t. 94, col. 828 CD.

Епископ Игњатије:

7. Не можемо се молити једноме Богу уопштено, него увек само једном конкретном Лицу Свете Тројице – или Оцу, или Сину, или Духу Светоме. У противном, наша молитва ће бити упућена неком безличном Богу. (2–18, 2–19)

Догматика Православне Цркве:

„Замислите, вели Свети Григорије Богослов, Тројицу као један бисер, који је одасвуд исти и подједнако блиста. Ако се ма који делић бисера оштети, сва лепота његова пропада. Тако када омаловажавате Сина да би указали поштовање Оцу, Отац не прима ваше поштовање. Отац се не прославља непоштовањем Сина. Поштовање Сина постаје поштовањем Оца. Ако омаловажавате Духа Светога, Син не прима ваше поштовање. Јер иако Дух Свети није на исти начин од Оца на који Син, ипак је Он од истог Оца (ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς). Или поштуј васцелу Тројицу, или је омаловажавај целу, да би био доследан себи.“⁸⁴

Доімайшика, I, 172: ⁸⁴⁾ Св. Григорије Богослов, Orat. 37, 18; t. 36, 304 AB.

„Ако је, дакле, својим Божанством најпре обожио плот коју је узео, тада и све нас обожује, не пропадљивом плоћу, него обоже-ном, тако да Га никако више не познајемо као човека, него као једног истог савршеног Бога у двома природама, јер један је Бог – пошто је непропадљивост прогутала пропадљивост и тело није ишчезло од бестелесног, него се читаво измешало и остало несмешано, неизрециво помешано и у несмешаној смешаности сједињено са тројичним

Божанством, тако да један Бог у Оцу и Сину и Светоме Духу прима поклоњење и нити да од домостроја Тројица прима неки додаток у броју, нити да од тела буде подвргнута некој страсти.“

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 345.

Епископ Игњатије:

8. Богу Оцу се хришћанин може молити само на литургији, никако изван литургије (то значи да молитву „Оче наш“ не треба изговарати изван литургије). (2–18)

Догматика Православне Цркве:

„И кад се молиш Богу, не буди као лицемјери, који радо по синагоама и на раскршћу улица стоје и моле се да их виде људи. Заиста вам кажем: примили су плату своју. А ти кад се молиш, уђи у клијет своју, и затворивши врата своја, помоли се Оцу своме који је у тајности; и Отац твој који види тајно, узвратиће теби јавно. А када се молите, не празнословите као незнабошци, јер они мисле да ће за многе ријечи своје бити услишени. Не будите, дакле, слични њима; јер зна Отац ваш шта вам треба прије но што заиштете од Њега. Овако, дакле, молите се ви: Оче наш који си на небесима, да се свети име твоје; да дође царство твоје; да буде воља твоја и на земљи као на небу; хлеб наш насушни дај нам данас; и опрости нам дугове наше као што и ми опраштамо дужницима својим; и не уведи нас у искушење, но избави нас од злога. Јер је твоје царство и сила и слава у вијекове. Амин.“ (Мт 6, 5–13)

Епископ Игњатије:

9. Бога чини једним Отац, а не суштина. Када кажемо да верујемо у једног Бога, ми кажемо да верујемо у једног Оца. Један Бог је Отац. (2–20)

Догматика Православне Цркве:

„Тројица је заиста Тројица, али Тројица означава не набрајање неједнаких предмета него збир једнаких и равночестних, при чему назив сједињује оно што је сједињено по природи и не дозвољава да се распадањем броја разори оно што је неразориво“.⁸⁷

Доиматика, I, 173: ⁸⁷⁾ Св. Григорије Богослов, *Orat.* 23, 10; t. 35, 1161 В.

„Указивање на тројичност Лица у Богу свети Оци виде такође и у серафимској песми: *Свейѣ, Свейѣ, Свейѣ Госѣод Саваѣѣ*, коју је пророк Исаија чуо приликом свога боговиђења.¹⁹ Трикратно понављање речи: Свет, разматрано у вези са осталим текстом ове главе, показује да се песма односи на једног Бога у Тројици. Пророк је видео Господа где седи на престолу високу и уздигнуту, и чуо глас његов који говори: Кога ћу послати, и ко ће за нас ићи?²⁰ Ово питање показује да се једно лице Свете Тројице обраћа себи равнима. Контекстом ових места са новозаветним местима²¹ потврђује се да је пророк Исаија у овом виђењу видео Господа Бога, тј. Оца и Сина и Светога Духа. Када Серафими, вели свети Атанасије Велики, славослове Бога, говорећи трикратно, Свет, Свет, Свет Господ Саваот, они славослове Оца и Сина и Светога Духа... Јер Отац и Син и Свети Дух јесте Господ Саваот. Јер једно је Божанство и један Бог у трима Ипостасима.²² Најјасније сведочанство Старога Завета о Светој Тројици налази се у књизи: Премудрости Соломонове; оно гласи: Вољу Твоју ко би познао, да Ти ниси дао Премудрост и послао Твог Светог Духа са висине.²³

Доиматика, I, 150: ¹⁹⁾ Ис. 6, 3; ²⁰⁾ [Ис.] *ib.* ст. 8; ²¹⁾ Јн. 12, 41; Д. А. 28, 25–26; ²²⁾ Свети Атанасије Велики, *De incarn. et contra arian.* 10; t. 26, col. 1000 В; ср. Св. Григ. Богосл., *Orat.* 38, 8, *Orat.* 45, 4; Св. Васил. Вел., *Advers. Eunom.* III, 3; Св. Амвросије, *De fid.* II, 12; св. Ј. Златоуст, *Advers. Judaeos*, *Orat.* 1, 1; ²³⁾ Прем. Сол. 9, 17.

Три Божанске Ипостаси су један Бог јединством суштине; Оне владају њоме потпуно и савршено једнолико. Ипостаси су нарочити начини троличног постојања (τρίτοι ὑπάρξεις) једне и исте Божанске суштине.⁹⁹

Доиматика, I, 174–175. ⁹⁹⁾ Ср. Св. Васил. Вел. *Homil. contra sabel. et Arium et anom.* n. 6; P. gr. t. 31, 613 А; Св. Атанасије Вел. *Contra arian.* *Orat.* III, 15.

„Такви, дакле, знају, покретани божанским Духом, једнакост у части и јединство Оца и Сина. Јер у Оцу Они виде Сина и у Сину Духом виде Оца, као што је написано: Ја сам у Оцу и Отац у мени, односно Дух сапостоји са Оцем. Наиме, ако Он од Оца исходи, а Отац је

читав у читавом Сину, читав је у њима и Дух Свети. А Отац и Син и Свети Дух су један Бог, Који прима поклоњење од свега што дише. И како ћеш моћи да кажеш да су три сунца једно? Јер ако их сјединиш, сјединиће се, а ако не, изгубићеш јединство. И нипошто нећеш наћи Оца, без Сина и Духа, али ни Сина без Оца и Духа, нити Духа Светог без јединства са Оним из Којег исходи. Јер верују да су у Духу Отац и Син, и у Сину Отац и Дух, а у Оцу Син Који савечно свагда постоји и са којим блиста Дух Свети. То је један Бог и не тројица, Који Јесте у трима Ипостасима и јесте на исти начин, Који од бескрајних сила прима славопојање у једној саприродности и царству и Божанству. Јер, премда се у сваком од Њих сагледавају саприродне одлике божанске особености, три су ипак једно и једно је три, што не бива када су и питању сунца.“

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 383–384.

Епископ Игњатије:

10. Најкатастрофалније објашњење Свете Тројице је поређење са Сунцем, зрацима и топлотом. (2–21)

Догматика Православне Цркве:

„Када кажем Бог, вели овај свети Богослов, треба да вас једновременно обасја једна и трострука светлост; трострука према својствима или Ипостасима или Лицима (κατὰ τὰς ἰδιότητας εἶθουν ὑποστάσεις εἴτε πρόσωπα), а једна – због суштине, то јест због Божанства (κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, εἶθουν Θεότητος). Јер ако се Божанство дели недељиво (διαίρεῖται ἀδιαρέτως), ако се тако могу изразити, и сједињује се раздељиво (συνάπτεται διηρημένως). Јер Божанство је једно у трима (ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ Θεότης), и три су једно (καὶ τὰ τρία ἐν); у њима је Божанство, или тачније рећи: они су Божанство.“⁸⁵

Дошмаишика, I, 172;⁸⁵⁾ Св. Григорије Богослов *Orat*, 39, 11; t. 36; 345 CD; ср. *Orat*. 43, 30; t. 36, 537 B.

Епископ Игњатије:

11. Боље објашњење Свете Тројице је поређење са тројицом људи – Петром, Пантом и Јанком, кад их видимо. Сва тројица

имају исту човечанску суштину (тј. сва тројица су људи), али су то три различите личности. (2–21)

Догматика Православне Цркве:

„Јер је троје што свједочи на небу: Отац, Ријеч и Свети Дух; и ово је троје једно. И троје је што свједочи на земљи: дух, и вода, и крв; и троје је заједно. (1 Јов. 5, 7–8)

Кад читамо Свето Писмо треба будно да мотримо на сваку реч. Брзом читаоцу, нпр., неће пасти у очи разлика коју Јеванђелист повлачи између небеског тројства и земаљског тројства. За небеско тројство он каже: и ово је троје једно, а за земаљско: и троје је заједно. Огромна је разлика између бити једно и бити заједно. Отац, Син и Дух Свети су једно, док су дух и вода и крв само заједно, а не једно. Јер и непријатељи могу бити заједно али не и једно. Сви су људи на земљи заједно али нису једно. Вода и крв чине тело, а дух је дух. Тијело пак жели против духа а дух против тијела (Гал. 5, 17); нису, дакле, једно, али су пак заједно. И кад човек умре, заједница се кида и престаје: крв и вода иду на једну страну, а дух на другу. Дочим је божанско тројство на небесима не само заједно него и једно. Но има једно тројство у унутрашњем небу човековом, које треба да буде не заједница него јединство, да би човек блажен био и овога и онога света. То је јединство ума, срца и воље. Докле је ово троје само у заједници, дотле је човек у рату и са самим собом и са небеским Тројством. Када пак ово троје постане једно, тако да ниједно не влада и ниједно не робује, онда човек бива испуњен једним миром који превазилази сваки ум (Фил. 4, 7), сваку реч, свако објашњење, сваки страх и сваку жалост. Тада мало небо у човеку почиње личити на велико небо Божје, и образ и подобије Божје бива тада јасно у човеку. Господе троједини, помози нам личити бар на оне који личе на Тебе. Теби слава и хвала вавек. Амин.“

Епископ Николај, *Охридски ѿролої*, 6. јануар, *Беседа о ѿајансївеном божанском Тројсїву*, Београд 1961, стр. 57.

„Шта је Бог у суштини, то не може знати не само ниједан видљиви створ него и невидљиви, тј. ни сами Анђели, пошто нема никаквог поређења између Творца и твари. Али за нашу побожност довољно је и то, као што сведочи свети Кирил Јерусалимски, када знамо да има Бога јединога, Бога вечитога, који је вазда себи самом подобан и раван.“²³ Али надумност и несхватљивост Божанства врхуни у Тројичности Божанских Лица при апсолутном јединству суштине. ‘Ни-

каквим поређењем није могуће потпуно објаснити ову догму и разговодно представити у нашем уму на који начин је Бог један у суштини а Тројичан у лицима... Никакав ум, не само људски него и анђелски не може постићи Њега, ни језик изразити. Верујући на такав начин, ми ништа више не истражујемо... За нас је доста што Свето Писмо... говорећи о једном Богу, показује нам Тројичност Лица.... О томе многократно говоре и Учитељи Цркве.’²⁴

Доиматијика, I, 81: ²³⁾ Правосл. исповѣд. Ibid; ²⁴⁾ Правосл. исповѣд. Ibid. 10.

„Никакво поређење, никакав символ, никаква слика, никаква реч, узети из људског живота у времену и простору, не могу довољно и јасно изразити ову пресвету тајну. ‘Ја сам врло брижљиво размишљао о овоме,’ изјављује Свети Григорије Богослов, ‘Посматрао са сваке стране, тражећи неко поређење (εἰκόνα τινά) за ово, али не пронађох ништа на земљи што би се могло упоредити са Божанством. Јер ако се и пронађе нека малена сличност, она већим делом умакне, остављајући ме доле са поређењем... Најзад сам дошао до закључка да је најбоље оставити на страну сва поређења и сенке као нешто варљиво и далеко од истине, а држати се побожне мисли остајући при мало речи, имати Духа Светог за путовођа, чувајући до краја као свог присног друга и саговорника озарење које примих од Њега, пролазити овај век и, према својим моћима, убеђивати и друге да се клањају Оцу и Сину и Светоме Духу – једноме Божанству и сили.’“²

Доиматијика, I, 175: ²⁾ Св. Григорије Богослов Orat. 31, 31. 33; t. 36, 169 A. 172 A; cp. ib. n. 10, col. 144 BC, Бл. Августин, De Trinit. VII, 7.

Епископ Игњатије:

12. Бог не зна унапред шта ће се догодити, јер би то значило да све ствари и сви догађаји постоје од вечности у Божјем свезнању. (2–22, 2–23)

Догматика Православне Цркве:

„Као самобитни, вечити и апсолутни дух, Бог поседује свесавршени, вечити ум. У Божјем уму све је безгранично и бескрајно. Ту нема границе између бити и знати. Његово је знање у сваком погледу свезнање. Нема мере ни његовој природи ни његовом знању. Стога Свето Откривење учи да знању Божјем нема мере,¹² Бог је – Господар знања.¹³ Савршено знање и савршена мудрост су на тајанствен на-

чин једно у Богу; у Њему је дубина мудрости и знања.¹⁴ Нема сумње да Божје знање није резултат спољних утисака, прерађених затим у уму мисленом делатношћу. Бог зна на начин несхватљив за наш ум. То Свето Откривење потврђује говорећи: Ко позна ум Господњи (τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου)?¹⁵

Дојмайшика, I, 116: ¹²⁾ Пс. 146, 5; ¹³⁾ 1. Цар. 2, 3; ¹⁴⁾ Рм. 11, 33; ср. Ис. 11, 2; ¹⁵⁾ Рм. 11,34; 1 Кор. 2, 16; Ис. 40, 13; ср. Прем. Сол. 9, 13; Сирах. 1, 5.

Свезнање (παύνοια) је својство ума Божјег, којим Бог на најсавршенији и најпотпунији начин зна и себе и све остало. Непосредни предмет Божјег сазнања јесте биће и својства самог Бога. У Богу као бићу саомобитном, вечном и неизменљивом, савршено самосазнање и свезнање је непосредни, вечни акт. Самосазнање човеково, као тајанствена суштина боголике душе његове, у сравњењу са Божјим самосазнањем није друго до бескрајно далеки одблесак, који никако не може да проникне у суштину Божјег самосазнања, које је за сваки створени ум ограђено натприсутном светлошћу.¹⁶

Дојмайшика, I, 116–117: ¹⁶⁾ ср. 1. Тм. 6, 16.

Бог нас посматра као да смо у позоришту, као што и земаљски цар гледа оне који се боре у позоришту, како рекосмо. Али цар земаљски не зна унапред оне који има да буду поражени или да победе, док не види исход, и припрема венце, а да не зна коме ће их предати. А небески Цар и о једнима и о другима добро све зна и пре борбе. Зато је онима који су Му тражили да седну са десне и леве стране у слави Његовој Он говорио: Није моје да вам то дам, јер то ће се дати онима којима је припремљено.

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 293. .

Епископ Игњатије:

13. Пад првога Адама изненадио је Бога. (2–24)

Догматика Православне Цркве:

Он зна унапред све, и прошлост и садашњост и све што има да се догоди до краја времена, те све то гледа као да већ постоји. Око Њега и у Њему све постоји.

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 292.

Иако унапред зна све мисли, сва осећања, сва дела људска,²⁵ Бог ипак тиме не умањује, нити стешњава, нити предодређује мисли, осећања, дела људска, јер је сама слобода дар Божји човеку, чија неприкосновеност чини човека човеком, тј. боголиким бићем. Поред тога, предвиђајући дела људска, Бог у исто време предвиђа и слободу људску као узрочника и извршиоца тих дела. Унапред знајући све мисли људске, и осећања, и дела, Бог их зна као слободне мисли, као слободна осећања, као слободна дела, а не као неопходна.²⁶

Доиматијика, I, 117–118: ²⁵⁾ ср. Пс. 138, 2–4; 118, 168; 37, 10; Мт. 6, 6; Дан. 13, 2; ²⁶⁾ ср. Блажени Августин, *De liber. arbitr.* III, 4.

Бог, по својој доброты, преводи из небића у биће све оно што је постало, и унапред зна све што се има догодити. А да није требало да постану, не би имали ни зли да постану, нити би Бог имао предзнање о њима. Јер знање је у вези са свим оним што постоји, а предзнање са свим оним што се има догодити; превасходно је, дакле, биће, а затим добро и зло биће. Међутим, ако је требало да, добротом Божијом, буду створени, а њихов постанак да буде ометен тиме што ће по властитом произвођењу бити зли, онда би зло надвладало доброту Божију. Према томе, све што се ствара, Бог ствара добрим, а свако бива добар или зао по властитом произвођењу. Иако је, дакле, Господ рекао: Боље би му било да се није родио тај човек, није то говорио корећи властиту творевину, него зло које је приопштено творевини, по њеном властитом произвођењу и несмотрености. Јер несмотреношћу властите воље човек је учинио Саздатељеву добродетељ бескорисном за себе; као када би неко, примивши од цара богатство и власт, злостављао свога добродетелца, те га овај, савладавши га како му доликује, казни, видећи да овај до конца остаје при своме злоделу.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 341.

Епископ Игњатије:

14. Бог је променљив. Идеја о вечности и непроменљивости Божанства је незнабожачка. (2–25)

Догматика Православне Цркве:

Бог је беспочетно и бесконачно саомобитан, и као такав – неизменљив и у суштини, и у својствима, и у делима.³²

Доиматики, I, 101: ³²⁾ Ср. Јевр. 6, 17; Пс. 32, 11; Ис. 46, 4; Прич. Сол. 19, 2.

Но да ли је оваплоћењем Сина наступила промена у неизменљивој природи Свете Тројице? Ово питање врло целисходно решава Црква богооткривеним учењем о начину сједињења двеју природа у личности Господа нашег Исуса Христа. По том учењу, које су формулисали Оци IV Васељенског Сабора, две природе у Господу Христу сједињене су не само нераздељно и неразлучно него и несливено и неизменљиво (*ἀτρέπτως*), тако да се ни Божанство није променило у човечанство, ни човечанство у Божанство, већ су и божанска и човечанска природа остале у својим својствима и границама при једној ипостаси Богочовека Христа, због чега је Божанство остало неизменљиво. Оваплоћењем би наступила промена у Тројичном Божанству само у том случају када би се у личности Господа Исуса божанска природа измешала са човечанском и на тај начин образовале једну нову, мешовиту природу, што у ствари и сачињава суштину монофизитске јереси.³⁸

Доиматики, I, 103: ³⁸⁾ Св. Григорије Ниски о томе пише: Бог „у односу према свакој врсти промене има својство неизменљивости, и Он ју је пројављивао не само у једно извесно време него је увек био такав; и од времена домостроја спасења, и за време самог домостроја, и после тога; у своме неизменљивом и непроменљивом јестеству Он није, за време своје делатности за нас, ништа изменио у нешто што не одговара овоме јестеству. Јер нераспадљивост и неизменљивост по природи свагда остаје иста и не мења се заједно са нижом природом када се по домостроју спасења сједињује са овом, слично сунцу које, бацајући зрак у таму, не помрачава светлост зрака већ помоћу зрака претвара таму у светлост. Тако и светлост истинита, засијавши у тами нашој, није помрачила тамом већ је собом осветлила мрак... И као што се Божанство, будући у распадљивом телу, није подвргло распадљивости, тако исто Оно није постало другачије и није се изменило лечећи изменљивост душе наше... Ми објављујемо и сведочимо да је Христос, Божја сила и Божја премудрост, увек неизменљив, увек нераспадљив“ (Письмо 3, стр. 465, 466 и 470, Творения св. Григ. Нискаго, т. VIII, Москва 1871).

Епископ Игњатије:

15. Свети Атанасије Велики одбацује могућност да је Бог могао одозго опростити грехе и да није морало доћи до оваплоћења

Сина Божјег. И други свети Оци инсистирају да то није било могуће – тврди владика Игњатије. (2–26)

Догматика Православне Цркве:

По неисказано премудром човекољубљу свом Бог је изабрао оваплоћење Јединородног Сина свог као средство за спасење рода људског. Он је то учинио не што спасење света није могао извршити на други начин, већ што је спасење оваплоћењем најкорисније за људе и најцелисходније. О томе свети Атанасије Велики овако богословствује: И не долазећи у свет Бог је могао само рећи реч и тако разрешити клетву. Али треба имати у виду оно што је корисно за људе, а не предавати се размишљању о томе шта је све могуће Богу. Господ промишља о ономе што је корисно за људе, па то и чини. Он је дошао да устроји наше спасење (τὴν ἡμῶν ἐρῳάσηται σωτηρίαν). Нема сумње, Он је, по свемоћи својој, могао с неба изрећи реч, опростити грехе људима и разрешити их клетве. Али то би могло бити штетно по људе, јер би они, охрабрени опраштањем, убрзо поново пали у грех; тада би им опет требало опростити, и не би било краја таквим опраштањима, а они би се све више навикавали на грех и постајали би све гори и гори. Грешећи непрестано, њима би непрестано било потребно опраштање, и никада се не би ослободили грехова и њихових погубних последица.⁸⁵

Доимайика, II, 23–24:⁸⁵ Св. Атанасије Велики *Contra arian.*, Orat. II, 68; P. gr. t. 26, col. 292A–293A.

Има глупих људи, вели блажени Августин, који говоре: зар Премудрост Божја није могла другачије ослободити људе него на тај начин што постаде човек, што се роди од жене и што поднесе сва она зла од грешника? Ми им одговарамо: свакако, могла је; али и да је другачије учинила, вашој се глупости и то не би допало.

Доимайика, II, 25:⁸⁹ Блажени Августин *De agone christiano*, c. 11; P. lat. t. 40, col. 297.

Епископ Игњатије:

16. Етички гледано Христос је много грешан, јер су многи Његови поступци, етички гледано, били грешни, за шта су га Јевреји

и оптуживали. Али Христос је безгрешан у том смислу што није подложен смрти, будући да није рођен од мужа и жене као ми, него на други начин. (2–27)

Догматика Православне Цркве:

Живећи у свету који у злу лежи,¹⁹ Господ Исус грѣха не сотвори, ни обрѣтесе лествѣ во устѣхъ его,²⁰ јер греха у Њему нема (ἀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι).²¹ Будући једини безгрешан међу свим људима свих времена, Спаситељ је могао, смео и имао право да ђаволски лукаве непријатеље своје, који су Га непрестано вребали да би Га окривили у греху, неустрашиво и јавно упита: који ме од вас кори за грех (τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας).²²

Доімайшика, I, 319:¹⁹⁾ 1 Јн. 5, 19; ²⁰⁾ 1 Петр. 2, 22; ср. 2 Кор. 2. 5. 21; ²¹⁾ 1 Јн. 3, 5; ср. Ис. 53, 9: ²²⁾ Јн. 8, 46.

Попут Светога Писма, верни чувари богооткривених истина, свети Оци многострано истичу, објашњавају и посведочавају светост Божију као апсолутно, вечно, самобитно, неизменљиво својство Божије. По њима, Бог је једини свет по природи и стога једини извор светости, а људи могу постати свети једино заједничарећи у Божјој светости помоћу благодатних подвига. „Ваистину, једини је свет Онај који је по природи свет (φύσει ἅγιος); и ми смо свети, али не по природи већ заједничарењем (μετοχή), подвижништвом (ἀσκήσει) и молитвом“.⁸³ Пошто је апсолутно добар, апсолутно свет, апсолутно неизменљив, Бог не може грешити; признати могућност греха у Богу исто је што и одбацити Бога као вечито и апсолутно биће.

Доімайшика, I, 125:⁸³⁾ Св. Кирило Јерусал. Catech. XXIII, 19.

Грех се ни у каквом виду не може приписати Богу. Сваки грех је преступање воље Божје, што човек чини злоупотребом богодане му слободе. У ствари, грех је једино зло. А све остало што ми називамо физичким злом, као земљотреси, помори, глади, разне невоље, којима нас Бог кажњава за грехе, – није по себи зло, нити се због тога може рећи да је Бог виновник зла, као што су то неки јеретици говорили.

Доімайшика, I, 126.

Епископ Игњатије:

17. Угледање на Христа и следовање за Христом је погрешно – то је последица Августинових и Оригенових заблуда. (2–28)

Догматика Православне Цркве:

Значи, Господ Исус и Бог наш Који ништа није сагрешио био је бијен, да би грешници који Му подражавају не само примили опроштај грехова, него да би због своје послушности постали и сапричасници Његовог Божанства, а од онога ко то не прима у смирењу срца, јер се срами да подражава Владичиним страдањима, постидеће се Христос пред ангелима и Оцем Својим Који је на небесима. А смисао тога је у следећем: Он, будући Бог, ради нас је постао човек. Био је шибан, пљуван и распет, као да нас је кроз то, како је, нестрадалан Божанством, пострадао, поучавао и говорио нам: „Ако хоћеш“, каже, „човече, да постанеш бог и да достигнеш вечни живот и да пребиваш са Мном, што твој прародитељ није достигао, јер је некада пожелело зло, смири се како сам се смирио Ја ради тебе; и одложивши надменост и гордост демонског умовања, прими шамаре, прими пљување и бијење, претрпи то до смрти и нећеш се постидети. А ако је ради тебе, ја ћу о Свом доласку са славом показати како се стидим тога да ти будеш са Мном, те ћу рећи Својим ангелима: Он се постидео Мога смирења и није прихватио да остави славу света и уподоби се Мени, а сада када се сам обнажио од пропадљиве славе, док сам се Ја прославио у бесмртној слави Свога Оца, стидим се и да га гледам! Нека зато буде избачен одавде, нека буде уклоњен као нечастив, да не види славу Господњу!“ То ће, дакле, чути они који наизглед држе све заповести како доликује, али из стида пред људима не примају увреде и срамоћење или псовке које им се упућују, нити трпе шамаре и ударце од њих.

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 203–204.

Постанимо као Христос, јер је и Христос (постао) као ми; постанимо богови ради Њега, јер је Он ради нас (постао) човек. Узео је (на Себе) оно што је лошије (тј. људску природу), да би (нама) дао оно што је боље (тј. Божанство); осирوماши, да се ми Његовим сиромаштвом обогатимо; узео обличје слуге, да ми слободу добијемо; сиђе доле, да би се ми узвисили (горе); би кушан – да би ми победили (кушача); би лишен части – да би (нас) прославио; умре – да нас

спасе; узнесе се (на небо) – да Себи привуче оне који су лежали доле у паду греха. Нека свако даје све, нека плодоноси све Ономе који је Себе дао у откуп и замену за нас. А неће дати ништа такво какав је сам он, кад схвата тајну (Христову) и кад постаје ради Христа све оно што је Он за нас постао.

Свети Григорије Богослов, *Празничне беседе*, Требиње – Врњачка Бања 2001, стр. 39.

Епископ Игњатије:

18. Христос је одсутан у овоме свету. (2–29)

Догматика Православне Цркве:

А да би познао да и Христа виде они који Га воле и чувају Његове заповести, послушај самога Господа шта каже: Ко има заповести Моје и држи их, то је онај који Ме љуби. А који љуби Мене тога ће љубити Отац Мој, и Ја ћу га љубити и јавићу му се сам. Дакле, нека приме на знање сви Хришћани да је Христос нелажни и истинити Бог и да се онима, који чувањем заповести показују љубав према Њему, он несумњиво јавља, као што је сам рекао. И сам Свети Дух дарује им се Његовим јављањем, а исто тако кроз Светог Духа и Он и Отац неопдељиво пребивају са њима.

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 353.

Где је духовна наука, тамо је и смирење, и честитост, и скромност. Где су муж, жена и деца у слози и љубави сједињени узама врлине, тамо је међу њима Христос. Он не тражи ни златне кровове, ни блиставе стубове, нити леп мермер, него лепоту душе, духовну лепоту, трпезу која обилује праведношћу и плодовима милостиње. Када Он угледа такву трпезу, истог тренутка долази и учествује у сабрању.

Свети Јован Златоусти, *Девећ беседа на њосћање (Шесћодневник)*, Вршац 2001. стр. 81.

Епископ Игњатије:

19. Ако нема многих на литургији, онда у источном, православном искуству не може бити говора о присуству Христовом на

Литургији, па макар се Христос поистовећивао са хлебом и вином. (2–30)

Догматика Православне Цркве:

Од Своје непорочне плоти, коју је примио из чистих бедара свенепорочне Марије и Богородице, од које се роди телесно, нама предаје храну. И, једући је, сваки од нас верних који достојно једемо плот Његову у себи има целог оваплоћеног Бога и Господа нашег Исуса Христа, Самог Сина Божјег и Сина Дјеве и свенепорочне Марије, Који седи са десне стране Бога и Оца, сагласно ономе што Сам Он каза: Који једе тело Моје и пије крв Моју у Мени пребива и Ја у њему, а да никада не проистиче, нити се телесно рађа и одељује од нас. И Он се више не познаје у нама по плоти као плод утробин, него је бестелесно у телу, на неизрецив начин мешајући се са нашим суштинама и природама и боготворећи нас као Своје сателеснике и оне који су плот од плоти Његове и кости од костију Његових. То је у нама највеће чудо Његовог неизрецивог домостроја и снисхођења које је изнад сваке речи, та тајна пуна сваког ужаса, коју сам оклевао да запишем и дрхтао у страху да макар и покушам да то учиним.

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 275.

Јединство Личности чини те Господ Исус говори о себи, да ће Он, Син Човечји, дати живот вечни онима који верују у Њега, јер је Он – хлеб Божји који силази с неба и даје живот свету.²¹ При томе, Господ изјављује, да је Он, Исус из Назарета, у свој својој човечанској стварности, хлеб живота, и који долази к Њему неће огладнети, и који верује у Њега неће никада ожеднети.²² Но најнепосреднији човечански реализам звучи из ових Спаситељевих речи које најочигледније сведоче о Њему као једној јединој Личности оваплоћеног Бога Логоса: Ја сам хлеб живи који сиђе с неба (ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς); који једе од овога хлеба живеће вавек; и хлеб који ћу ја дати тело је моје (ἡ σὰρξ μου ἐστίν), које ћу дати за живот света. Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тела Сина Човечјега и не пијете крви његове, нећете имати живота у себи. Који једе моје тело (ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα) и пије моју крв (καὶ τὶνὼν μου τὸ αἷμα) има живот вечни, и ја ћу га васкрснути у последњи дан. Јер је тело моје право јело и крв моја право пиће.²³

Доиматишка, II, 100: ²¹⁾ Јн. 6, 27. 29. 33. 42;²²⁾ Јн. 6, 35; ср. 6, 38–40; ²³⁾ Јн. 6, 51. 53–55.

Епископ Игњатије:

20. Погрешно је схватање оца Јустина и многих других теолога да се под Телом Христовим подразумева Христос као јединка. Са таквим погрешним схватањем човек занемарује заједницу са епископом и кад постане члан Цркве иде директно на причешће које поистовећује са телом и крвљу Христовом. (2–31, 2–35)

Догматика Православне Цркве:

Неисказане речи изговорене Павлу у рају, односно вечна добра која око не виде и ухо не чу и на срце човеку не дођоше, која је припремио Бог онима који Га љубе, не налазе се на висини, не ограничавају се местом, не крију се у дубини, нити су скривена добра на крају земље или мора, него су пред тобом и пред твојим очима. А шта су она? Уз блага припремљена на небесима, то су само тело и крв Господа нашег Исуса Христа које ми свакога дана видимо и једемо и пијемо, а мимо њих нигде нећеш успети да нађеш ништа од поменутог, макар обишао целу творевину. А ако хоћеш да сазнаш да је истина то о чему је реч, постани делањем Божјих заповести свет и тако се причести светињама, па ћеш тада тачно упознати смисао тога што чујеш. А да би се додатно уверио, почуј и речи самога Господа, Који овако говори Јудејима и Својим ученицима: Заиста, заиста вам кажем: није вам Мојсеј дао хлеб са неба, него Отац Мој даје вам истинити хлеб са неба. Јер хлеб је Божји онај који силази са неба и даје свету живот. Рекоше му: Господе, дај нам свагда тај хлеб. А Исус им рече: Ја сам хлеб живота, који долази Мени неће огладнети и који у Мене верује неће никада ожеднети. Тада гунђаху Јудејци на Њега, јер рече: Ја сам хлеб живота који силази са неба, и говораху: Није ли ово син Јосифов, коме ми знамо оца и мајку? Како онда говори да је сишао са неба? Немој онда и ти да се уподобиш Јудејима, ропћући и говорећи: „Није ли ово на дискосу хлеб и у путу вино које ми свакодневно видимо и једемо и пијемо?“

Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Београд 2005, стр. 320.

Шта је својствено хришћанину? Да се очисти од сваке нечистоте тела и духа Крвљу Христовом, да твори светињу у страху Божјем и љубави Христовој, да нема нечистоте или порока или нечег сличног, већ да је свет и непорочан, будући да једе тело Христово и пије крв.

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској подвиџа*, Хиландар 1999, стр. 90.

Епископ Игњатије:

21. Христос је тај који се моли Оцу на Литургији, и зато су на Литургији непримерене оне молитве које су упућене Христу, јер тако испада да се Христос, који служи, сам себи моли. То је у ствари негација молитве. (2–32)

Догматика Православне Цркве:

Али, рећи ће неко, Христос је Онај Који ову свештену радњу савршава. Према томе, шта је чудно у томе ако Он посредује и за светитеље и за саму Своју Мајку? Али нема никаквог разлога да то чини; јер није то начин Христовог посредовања. Он је заиста постао „посредник између Бога и људи“, али не уз помоћ неколико речи и молитава, но Самим Собом; тиме што је Он исти и Бог и човек, сјединио је Бога са људима постављајући себе као заједничку међу двеју природа. Мислити да Он увек посредује у молитвама свете Литургије, то је сасвим погрдно и неумесно. Иако је Христос Онај Који савршава свету литургију, ипак нећемо Њему приписати све што се на тој служби чини и изговара. Наиме, дело и циљ ове свете Тајне, односно освећење Дарова и освећење верника, Он Сам остварује, а молитве и прозбе у вези са тим приноси свештеник; јер оно прво припада Господу, а ово друго служи. Свештеник се моли, Он испуњава молитве; Спаситељ дарује, а свештеник благодари за то што је даровано; Свештеник приноси Дарове, а Господ их прима. Приноси, наравно, и Господ али он Оцу приноси Самога Себе и ове дарове, кад они постану Он Сам, односно кад се претворе у Његово Тело и Његову Крв. А пошто Самога себе приноси, због тога се и вели да је Он исти и Који приноси и Који се приноси и Који прима. Но, Хлеб и Вино, који су још увек Дарови, приноси свештеник, а прима их Господ.

...Но, ако и поред овог што је речено, неко ипак тврди да литургијске молитве – или све, или само поједине од њих – представљају речи Христове, тај се не разликује много од оних непобожних који су се дрзнули да оспоре славу Његову. Прочитај све молитве, и схватићеш да све речи у њима јесу речи слугу. Прочитај и ону молитву у којој свештеник помиње светитеље, а коју они дрско приписују Христу, и нећеш у њој пронаћи ништа што приличи Сину равночасном са Оцем, него све речи у њој приличе слугама. Пре свега, ово није евхаристија само једног човека, него заједничка благодарност свеколиког људског рода; у њој благодаре људи који су сагрешили, али ко-

је ипак није напустило човекољубље Божје. Затим, ова благодарност није упућена само Оцу, него и Сину и Духу Светоме; у њој верници помињу и Мајку Божју, као што слуге помињу своју господарицу, и траже да се њеним заступништвом и заступништвом светитеља удостоје и посете Промисла Божијег.

Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, стр. 177–179.

Заиста, Христос је посредник, чијим посредовањем до нас доспеше сва добра која нам је Бог даривао; или боље рећи, која нам увек дарује. Јер, Христос није посредовао само једанпут за свагда и све нам предао, а затим то посредовање напустио, него увек посредује, и то не речима и молитвама, као што то чине свештеници, него делом. А којим то делом? Тиме што нас сједињује са Собом и што нам Собом предаје Своје благодати у складу с тим колико је свако од нас достојан и колико је очистио себе.

Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, стр. 159.

Зашто свештеник, ради освећења Дарова не призива Сина, Који је Свештеник и Који освећује, као што је већ речено, него призива Оца? Зато да би ти научио да силу освећења Спаситељ не поседује као човек, већ као Бог, и то због божанске силе коју у заједници са Оцем поседује.

Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, стр. 124.

Епископ Игњатије:

22. Бог наш је заједница на Литургији, али под утицајем јелинизма и наших мудрих теолога људи траже присуство Божје у мртвој природи и говоре да је Христос присутан у хлебу и вину, уместо да га траже у живим личностима. (2–33)

Догматика Православне Цркве:

Али, ако би Хлеб и приликом жртвоприношења остао Хлеб, тада би Хлеб био тај који је поднео жртву и тада би се жртва састојала у

жртвоприношењу Хлеба. Но, пошто су претворени обоје, и оно што је нежртвовано и Хлеб, и пошто је уместо нежртвованог постао жртвовани, односно пошто је од Хлеба постало Тело Христово, због тога и верујемо да се оно жртвоприношење савршава не на Хлебу, него на Телу Христовом; због тога ова жртва није жртва Хлеба, него жртва Јагњета Божјег, како се и назива.

Свети Никола Кавасила, *Тумачење Светије Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, стр. 128.

Да будемо његове крви и његова духа, сродници по телу и по духу, – то је Спаситељ хтео да оствари помоћу причешћа крвљу његовом и телом његовим.

Епископ Николај, *Сабрана дела*, књига V, *Мудра и љубавињска*, Диселдорф 1977, стр. 466.

Епископ Игњатије:

23. Христос је присутан на литургији у личности епископа који је у заједници са многима. (2–34)

Догматика Православне Цркве:

Свештеник казује повест о оној страшној Вечери: и како ју је Христос пре свог страдања предао Својим ученицима; и како је узео Чашу у руке; и како је узео Хлеб и заблагодаривши, осветио их; и како је изрекао речи којима је Тајну објавио. Па пошто понови те Христове речи, свештеник приклања главу и моли се Богу и преклиње га да оне божанске речи Његовог Јединородног Сина и Спаситеља нашега буду примењене и на ове предложене Дарове; а Дарови, пошто приме Његовог Пресветог и свесилног Духа, да буду претворени: Хлеб у само часно и свето Тело Његово, а Вино у саму пречисту и свету Крв Његову. Пошто свештеник све ово учини и изговори, тиме се целина свештенослужења испуни и изврши; Дарови су освештани, жртвоприношење је окончано, а велики жртвени Принос свештено Јагње које је заклано за свет, почива пред нашим очима на светој Трпези. Јер, Хлеб више не представља обличје Тела Господњег, нити дар представља образ истинског Дара, нити он, као на каквој слици, собом изображава спасоносна страдања Христова – то је са-

мо Пресвето Тело Владике Христа, које је истински поднело све оне патње, увреде и ране; које је распето и заклано; које је посведочило пред Понтијем Пилатом добро исповедање; које је шибано, злостављано, које је подносило пљувања, окусило жуч. Исто тако, и Вино постаје сама Крв која је истекла кад је Тело било прободено. Ово је Крв и ово је Тело, које је зачето од Духа Светога, рођено од Блажене Девице Марије; које је погребено, које је умрло у трећи дан, узнело се на небеса и село са десне стране Оца.

Свети Никола Кавасила, *Тумачење Светије Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, стр. 107–109.; Наведене су речи молитве из Литургије светог Василија Великог; ова молитва се изговара на крају Литургије, док се свештеник враћа ка Трапези предложења.

Он (свети Василије Велики) удостојен да напише речи које Господа с Неба доносе не земљу. Оваплоћујући га у Свету Крв која је од вина, у Свети Хлеб који је од брашна, и дешава се највеће чудо: да Господ оваплоћује Себе, и претвара и вино и хлеб у Тело Своје Духом Светим. Удостојен свети Василије, он и свети Јован Златоуст, да Господ буде међу нама. Господ Телом Својим сав присутан увек оваплоћује Себе, увек показује Себе очигледно свима нама, и даје Себе свакоме од нас, да ми испунимо себе Господом Христом. Оно што је свети Василије називао чистотом живота, јер се Господ уселио у душу његову, то и ми хришћани кроз Свето Причешће чинимо ако се трудимо да што више чистимо и очистимо себе од сваког греха. Црква Христова је Тело Христово, једна на Небу и на Земљи, Анђели и људи измешани, Светитељи и грешници измешани.

Авва Јустин, *Празничне Беседе*, Београд 1998, стр. 84;

Епископ Игњатије:

24. У епископу се на Литургији пројављује Христос. Зато је епископ гарант јединства Цркве и њеног идентитета. За јединство није битно исправно исповедање вере, него једна личност која пројављује слободу тиме што тражи нешто од вас. Та личност је епископ. (2–34, 2–36)

Догматика Православне Цркве:

Као што је Личност Богочовека Христа једна и јединствена, тако је и Црква, Њиме и у Њему и на Њему основана, једна и јединствена.

Јединство Цркве неминовно следи из јединства Личности Богочовека Христа. Органски један и јединствен Богочовечански организам у свима световима, Црква се, по свим небоземним законима не може делити. Свако дељење значило би њену смрт. Сва у Богочовеку, она је најпре и по свему Богочовечански организам, па онда Богочовечанска организација. У њој је све богочовечанско: и живот, и вера, и љубав и крштење, и евхаристија, и свака њена света тајна, и свака њена света врлина; и сво њено учење, и сав њен живот, и сва њена бесмртност, и сва њена вечност, и све њено устројство. Да, да, да: у њој је све богочовечански једно и недељиво: и охристовљење, и освећење, и обожење, и преображење и отројичење, и спасење. У њој је све органски и благодатно повезано у једно Богочовечанско тело, под једном Главом – Богочовеком Господом Христом. Сви њени чланови, иако као личности увек целостни, слободни и неприкосновени, но сједињавани једном благодаћу Светога Духа кроз свете тајне и свете врлине у органско јединство, сачињавају једно тело и исповедају једну веру, која их сједињује међусобно и са Господом Исусом. Христоносни Апостоли богонадахнуто благовесте јединство и јединственост Цркве, заснивајући их на јединству и јединствености њеног оснивача – Богочовека Господа Христа и Његове Богочовечанске Личности; „јер темеља другога нико не може поставити осим онога који је постављен, који је Исус Христос.“¹

Доиматијика, III, 209–210: ¹⁾ 1 Кор 3, 11.

Обећање које је Спаситељ у тренутку свог вазнесења дао својим ученицима, а кроз њих Цркви: И ево ја сам са вама у све дане до свршетка света,¹⁴ могао је испунити, испунио је, и непрекидно испуњује тиме што као Богочовек вечно живи налазећи се с десне стране Бога Оца и молећи се за нас.¹⁵ Јер је као Богочовек Он глава телу Цркве, којој сва сила и моћ и свемоћ долазе од Њега, Богочовека.¹⁶ По речи светог Григорија Паламе: Удаливши се од својих ученика телом (τῷ σώματι), Спаситељ је увек остао са њима Божанством (τῇ Θεότητι).¹⁷

Доиматијика, II, 668–669: ¹⁴⁾ Мт. 28, 20; ¹⁵⁾ Рм. 8, 34; ¹⁶⁾ Еф. 1, 22; Кол. 1, 18; ¹⁷⁾ Св. Григорије Палама *Homil.* 22, *In Ascension. Domini e Salvat. nostri J. Christi*; P. gr. t. 151, col. 296 C.

Јединство и јединственост Богочовечанске вере, – то је основ и темељ целокупне Цркве Христове. А у тој вери све и сва је Богочовек Господ Исус Христос, који је Собом као Црквом заувек сјединио небо са земљом, анђеле с људима, и што је важније од свега

најважнијег: Бога са људима. Историјски је очигледно и несумњиво: у Богочовечанској вери се садрже све богочовечанске свете тајне и свете врлине, које обављају наше охристовљење, наше обогочовечење, наше обожење, наше отројичење, и кроза све то – наше спасење. Из вере, као из првоврлине, роје се све свете врлине и све свете тајне. Оне нас преко чудесног Богочовека, оваплоћеног Бога Логоса, и сједињују са Трисветим Божанством. То је за нас људе најсавршеније и најпотпуније јединство, свејединство.

Домаћика, III, 211.

Епископ Игњатије:

25. Тело Христово није тело једне индивидуе, поистовећено са даровима који се приносе на Литургији (хлебом и вином), него заједница епископа (оприсутњеног Христа) и народа Божијег. (2–35)

Догматика Православне Цркве:

Из њега је све тијело, састављено и склопљено како приличи сваким додиром даровања, по дејству и мери свакога дела (Еф. 4, 16).

Реч је овде, браћо, о телу духовном, о цркви Божјој светој. Из Њега, то јест из Христа, цело је то тело састављено и склопљено како приличи. Апостол премудри не налази никакво боље сравњење цркве него са телом човечјим. Што је глава на телу човечјем то је Христос Господ на телу Цркве. Из главе разилазе се нерви по свима деловима тела, и помоћу нерава сви делови тела опажају, осећају и крећу се, а у том опажању, осећању и кретању и јесте живот њихов. Могло би се рећи, да глава кроз мозак и нерве присуствује у сваком делу тела. Одсече ли се глава, сваки део тела тренутно бива умртвљен. И Христос присуствује у сваком делу цркве, тј. у свакоме верноме члану њеном. Кроз Њега сваки верни опажа царство духовно, осећа љубав и креће се правилно к Богу. Од Њега сваки члан добија силу, према дејству и мери, тј. према служби и дару. Ту силу Господ даје непосредно, додиром, осязанијем, само личним присуством Својим. Љубав је чудотворна спона, која спаја Христа са вернима, верне са Христом, и верне међу собом. Шта бива, браћо, с једним делом тела, када се искидају нерви, који га везују с главом? Постаје безделан,

неосетљив, непокретан – мртав. То бива и са сваким чланом Цркве, који изађе из састава Цркве и тиме прекине везу своју с Главом цркве. Да нас Бог сачува, браћо, од те пропасти. О Господе Исусе, изворе живота и љубави, не допусти никаквој мрачној сили, у нама или ван нас, да нас одвоји од Тебе и тела Твог, Цркве Твоје свете, коју си Ти платио крвљу Твојом скупоценом. Теби слава и хвала вавек. Амин.

Епископ Николај, *Охридски ѿролої*, 29. новембар, *Беседа о сїројном склоїу Цркве слично једном їелу*, Београд 1961, стр. 976.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

„Својство је греха (по намери ђаволовој) да све изопачава: да све искривљено поима, представља, замишља, предузима, говори и чини, да у целини, колико је могућно, изопачава наравствени (морални) поредак или законе установљене од Бога и Саздатеља свега. Тако је ђаво код људи искривио појам Бога и научио их апсурдном идолопоклонству, које и дан-данас постоји код многих народа: тако је, преко злобних и гордих људи, он успео да искриви и богооткривену веру Христову, посејавши бројне јереси и расколе, разделивши хришћане на многе супротстављене таборе који ненавиде истиниту веру хришћанску, православну; па и међу самим православцима он је изазвао и изазива маловерје, безверје, расколе и апсурдна учења.“

Свети Јован Кронштатски, *Близу је Суд Госїодњи*, Београд 2004, стр. 311.

СВЕСКА ТРЕЋА

Учење епископа Игњатија Мидића

о постојању, творевини, слободи, греху, смрти,
светости, светитељима, учењу светих Отаца,
покајању, Светом Писму, Литургији, богослужбеним
текстовима, Крсту и страдању Господњем и другим питањима
изложено на његовим предавањима

Материјал се састоји из аудио-снимака и транскрипта предавања епископа Игњатија. Цео текст је подељен на смисаоне целине и тако презентован и у транскрипту, и у приложеним аудио снимцима на компакт диску.

Изнад сваког цитата подебљаним (болдованим) словима је дат краћи садржај цитата или најважнији ставови изнети у цитату. Сваки цитат је обележен бројем 3 (што значи: свеска трећа) и редним бројем цитата, на пример: 3–7. На исти начин су обележени и приложени аудио снимци сваког цитата понаособ. У садржају који следи може се видети са ког предавања је преузет дати цитат. На компакт диску приложени су и аудио-снимци комплетних предавања, коришћених у све три свеске.

После цитираних предавања набројани су најважнији ставови владике Игњатија, изношени на предавањима. Затим је сваки од тих ставова издвојен и испод њега су наведени релевантни цитати из дела светих Отаца, из којих се јасно види колико су ставови владике Игњатија супротни учењу Православне Цркве.

На крају су уместо закључка наведене речи самог владике Игњатија о његовом програму за веронауку, и речи светог новомученика Константина, које могу послужити као наш одговор на све изјаве које смо чули од владике Игњатија, односно прочитали у ове три свеске.

С обзиром на то да владика Игњатије критикује учење Цркве, које су сви свети Оци у свим временима и на сваком месту прихва-

тали (*consensus patri*), нашли смо за сходно да у овој трећој свесци наведемо речи светих Отаца из разних векова и поднебља, доступне на српском језику, и тако бар делимично покажемо колики је облак сведока православне вере данас доступан свим верницима Српске Православне Цркве, јер ми не верујемо само једном светитељу, или само једној поуци једног светитеља, – ми верујемо целокупном светоотачком учењу, складно и једнодушно изложеном у сачуваним делима светих Отаца, по речима светог Игњатија Брјанчанинова⁵: „Небо је примило свете Оце у своја блажена недра. Тиме је оно посведочило да су му угодне мисли, осећања и дела светих Отаца. Свети Оци су своје мисли, своје срце и начин свога деловања изложили у својим делима. Дакле: дела светих Отаца представљају тачно руководство ка Небу, посведочено од стране самога Неба! Сва дела светих Отаца састављена су на наговор или под утицајем Духа Светога. Чудесна је њихова сагласност, чудесно помазање! Онај ко се њима руководи без икакве сумње за руководиоца има Духа Светог.“

Цитати су коришћени из следећих предавања:

- 3–01 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–02 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–03 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–04 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–05 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–06 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–07 Догматика, Створеност, 2002.
- 3–08 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш, 2007, Б 11.12.2007.
- 3–09 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш 2007, Б 11.12.2007.
- 3–10 О првородном греху, А 25.12.2007.
- 3–11 О првородном греху, А 25.12.2007.
- 3–12 Свети Оци о стварању света Б 24.12.2007.
- 3–13 Свети Оци о стварању света Б 24.12.2007.
- 3–14 Догмат о стварању света 13.12.2007.
- 3–15 О Светој Тројици Б 13.11.2007.

⁵ Свети Игњатије Брјанчанинов, Енциклопедија православног духовног живота, Београд 2005, стр. 549.

- 3-16 IV-03-3.12.2003.
- 3-17 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш Б 2007.
- 3-18 IV-02-26.11.2003.
- 3-19 IV-03-3.12.2003.
- 3-20 08.06.2008.
- 3-21 IV-03-3.12.2003
- 3-22 О првородном греху А 25.12.2007.
- 3-23 Еклисиологија Ц 2002.
- 3-24 08. 06. 2008.
- 3-25 IV-02-26.11.2003.
- 3-26 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш Б 2007.
- 3-27 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш А 2007.
- 3-28 III-06-10.12.2003.
- 3-29 Еклисиологија Д 2002.
- 3-30 О вери у Бога у Старом Завету А 6.11.2007.
- 3-31 Еклисиологија Б 2002.
- 3-32 Еклисиологија Ц 2002.
- 3-33 Еклисиологија Ц 2002.
- 3-34 Еклисиологија Ц 2002.
- 3-35 Еклисиологија Б 2002.
- 3-36 О есхатону (слободно предавање) 2007.
- 3-37 Догмат о стварању света 13.12.2007.
- 3-38 Вера у Свету Тројицу и утицај те вере на живот наш Б 2007.
- 3-39 О есхатону (слободно предавање) 2007.
- 3-40 IV-03-3.12.2003.
- 3-41 4.3.2008.
- 3-42 О вери А 30.10.2007
- 3-43
- 3-44 Од маске до личности СКЦ.
- 3-45 8.6.2006.
- 3-46 IV-02-26.11.2003.
- 3-47 Свети Оци о стварању света Б 24. 12. 2007.
- 3-48 III-03-12.11.2003
- 3-49 О есхатону (слободно предавање) 2007.
- 3-50 Свети Оци о стварању света Б 24.12.2007.
- 3-51 Блажени Августин 29.11.2007.

3-01

Немојте ово писати, ово су ствари суптилне и тешке за разумевање, али су врло битне за разумевање теологије: када некој ствари приступате рационално, логички, мислећи о њој, онда је

то ствар. Али ако приступате слободом, хтењем и љубављу, онда та ствар постаје живо, постаје личност!

„Пазите овако. Ако... То немојте писати! Слушајте мало. То су ствари суптилне, тешке за разумевање, али су врло битне да знате нешто о теологији. Када ви приступате, рецимо, једном бићу, било коме: или човеку, или ствари, приступате рационално, логички дакле, мислећи о њему – тада, у ствари, та ствар, то биће је у ствари ствар! Анализирате га, дакле, логички дакле га посматрате као једну ствар. Међутим, ако приступате једном бићу слободом, хтењем, жељом дакле, то значи љубављу, тада у ствари ви то биће чините личношћу! Кад посматрате, дакле кад узмете једну ствар с љубављу, кад је заволите, кад је волите прво, она за вас постаје личност, постаје дакле живо, постаје нешто непоновљиво!“

3-02

Постојање ствари и људи треба некако да буде израз наше воље. Ствари и људи нису нешто објективно, они долазе из небића у биће када их ми заволимо, и тада постају личности. Свака ствар коју заволимо постаје личност, непоновљива личност, ми се вежемо за њу и кад је изгубимо то нас боли. Кад волиш неку ствар, онда не можеш да купиш другу. То је кључ за разумевање стварања света. Свет није случајан и није мртва логика или једна природа, свет је једна личност!

„За нас постоје људи, постоје ствари, за нас људе, само ако им лично овако приступамо, с љубављу! По слободи! Хотећи их! Хтети! Треба дакле некако да буду ствари и људи изрази наше воље! И њихово постојање да буде израз наше воље! Наше жеље! Нашег хтења! Наше слободе! Наше љубави! И тада, у ствари, ти људи и те ствари постају личности! Постају наше! Оне нису нешто објективно, које постоје за себе! Узмите једну ствар, дакле, коју можда се служите, или не знам ни ја... И уопште некако не примећујете да постоји. Пипате је прстима, узимате је, служите се њоме, видите је очима, умом констатујете да је она још ту, али она као да за вас не постоји! Не примећујете је. Међутим, када вам једну ту ствар даје једно биће које волите, дакле када ви ту ствар заволите на неки начин, тада та ствар постаје за вас нешто посебно! Пазите сада шта радимо у тој... шта можемо констатовати, шта се дешава! Дешава се, у ствари, да та ствар сада долази из небића у биће! До јуче је нисмо примећивали! Иако смо је држали у рукама! Сад излази пред наше очи као постојећа! И не само као постојећа, као постојећа објективна ствар, него

као једна личност! И зато када је изгубите – боли вас! Зато што у њој видите непоновљиво биће! Не можете рећи: овај, баш ме брига што се разбило и што су то деца полупала, или што сам, овај... то што сам добио из љубави, што сам заволео... Ја ћу да идем у самоуслугу, купићу другу. То да купиш другу, то се може десити само са стварима које не волиш. Али ону ствар коју волиш не можеш да купиш другу! Никад друга не може да замени ову! Е управо овде је у ствари кључ, зашто је свети Максим настојао да Бог ствара свет слободом Својом, љубављу и, дакле, да познаје свет као Своју вољу, а не на основу мисли и на основу онога... И тако имате: свет није случајан, зато што га Бог жели, случајно је нешто што ви не желите и што... А с друге стране, свет није једна мртва логика, једна природа, него је у ствари свет једна личност!“

3-03

По хришћанском схватању свет се може посматрати само као једна конкретна личност.

„Сад смо видели, у ствари, видели да по хришћанском схватању свет се не може гледати безлично! Само, дакле, као личност, као једна конкретна личност. Имате на иконографији, погледајте само иконографију. Мислим, узмите старе иконе, фреске силаска Светог Духа на Апостоле. И видећете, у ствари, како Апостоли седе горе, на горњем месту, Дух Свети у виду огњених језика, а доле имате једног човека, стао, па пише „космос“. „О космос“, у ствари је свет. Али овде је свет представљен као један човек! Ако сте видели, рецимо Крштење Христово, видећете тамо, опет у води, како један тамо човек... и пише „о потамос иорданис“. Дакле, иконограф види реку такође као једног човека! Имате одмах поред тога, обично се тако слика, имате једну девојку која јаше на неком делфину, тако, или не знам, морски... морска кера, ајкула, и пише „и таласа“, дакле, море, будући да Јордан се иде према мору, улива се у море или не знам ни ја... Али хоћу да вам кажем, како су у ствари хришћани видели природу као личност! Не дакле безлично.“

3-04

Ако Бог ствара свет вољом Својом, а не некако друкчије, онда га ствара као једну личност и кроз једну личност.

„Ако Бог ствара свет вољом Својом, дакле хтењем, слободом: хоће и ствара, тада у ствари Бог ствара свет као једну личност! И кроз једну личност! Ако је друкчије, свет тада је у ствари безлична природа.“

3-05

Једна личност је носилац постојања целе природе. Та личност је Адам. Када апостол Павле каже да је Бог створио све кроз Христа, у Христу и за Христа, то значи да је Бог створио све у Адаму!

„Дакле једна личност је носиоц постојања целе природе. И зато посматран свет у једној личности друкчије изгледа него кад га посматрате безлично и, не знам, не знам како. И то је управо оно... сад долазимо на оно што каже свети апостол Павле за Христа, да је Бог, каже, створио све кроз Христа, у Христу и за Христа: „екс авту, ди авту ке ис автон та панда“. Друкчије речено: Бог је створио све у Адаму! И видео је један свет као једну личност! Имао је пред Собом, дакле, једну личност, са којом је општио.“

3-06

Бог на крају ствара човека као једну личност и у њему возглављује сву природу, тако да захваљујући томе човеку сав возглављени свет постаје једна личност.

„И, ако сад то преместимо (ово што сам ја говорио) на библијско искуство, видећете у ствари следеће: да Бог на крају свега створенога ствара човека, у коме возглављује (ствара једну личност, дакле, Адама и Еву), у коме возглављује целу природу! Тако Бог, дакле, није створио једну природу безличну, башка себе са својим природним законима, већ је у ствари створио један свет на који гледа и са којим општи као кроз једну личност, односно свет као једну личност! То значи створити из љубави! Знате, кад направите нешто, своје, из љубави, у ствари то што сте направили има димензију личности! Без обзира што је ствар!“

3-07

Бог је створио свет у Адаму и кроз Адама! Добро запамтите ово!

„Дакле, Бог је створио свет у Адаму и кроз Адама! Кроз једну, дакле, личност! Добро запамтите ово!“

3-08

Бог је човеку направио проблем тиме што га је створио, а није га претходно питао, и није му дао онтолошку слободу, тј. могућност да се врати у небиће. Тај проблем се огледа у нетрпељивости према сопственим родитељима, јер су нам они наметнути, али и према свим другим људима, пошто они нису производ наше слободе и постоје независно од наше воље. Рецимо, студенти иритирају

владику Игњатија самим тим што постоје, што су присутни. А кад човек сам изабере неко биће и заволи га, тиме га он створи, и тако оно постаје производ човекове слободе.

„Сада, можда овај проблем вам се учини неважан ако посматрате то површно. Дакле, проблем слободе. Ако посматрамо проблем слободе са етичке тачке гледишта, или са неке друге, али не са онтолошке, тада у ствари тај проблем не постоји – у смислу: ми смо сви слободни етички, можемо да бирамо ово и оно... Дакле: хоћу ово да радим, нећу оно да радим, изражавам дакле своју слободу, ту сам слободан. Али, у дубини човековог бића (и то је оно зашто сам рекао: ако површно посматрамо), дакле, ако посматрамо суштински, дубински, у дубини људскога бића је у ствари жеђ за слободом онтолошком! Да моје биће зависи од моје слободе, а не од природе! Тај проблем, у ствари, који постоји код људи, било о ком проблему да се ради, било како да га именујемо, он извире из овога проблема! Из проблема дакле што ми имамо биће, што постојимо а није то израз наше слободе! Што нам је неко дао биће! Што нам је неко, што нас је неко, дакле, довео, није нас питао! Довео нас у живот, дао нам биће, није нас питао! И што смо ми заточеници тога! Тога нашег бића које имамо. То, рецимо, човек изражава на различите начине. Прво на основу онога што Достојевски описује третирајући овај проблем, истражујући овај проблем – слободе, а то је где се младић буну у ствари против својих родитеља, постављајући питање зашто су га родили кад га нису питали. Када у ствари желе да му се наметну као ауторитет. Али то је проблем суштински са свим, не само са родитељима! То је проблем, дакле, и са људима који нас окружују. Зато што људи који нас окружују, у ствари, постоје за себе! Нису производ наше слободе. Они су нама дати. Рецимо, ја сам ушао овде међу вама, међу вас, и ви ми сметате једноставно, иритирате ме што, што постојите, што сте ту! Као и ја вас! А с друге стране, човек показује ту своју тежњу за слободом и управо он оно биће жели, оно биће га не иритира и не смета му које он сам изабере, које он воли! Јер на тај начин га, у ствари, он том својом љубављу га... прихвати, ако хоћете тако, односно он га створи! Он га учини да он буде производ његове слободе! Зато, рецимо, тај библијски проблем да ће се човек... да ће оставити оца и матер и прилепиће се жени, у ствари третира проблем слободе! Јер отац и мати су у ствари бића наметнута! Нисам ја бирао своју мајку, нити сам бирао оца. Они су мени наметнути као отац и мати! И зато ја више волим једно друго биће, које ја изаберам, него оне који су мени ту наметнути!“

3-09

И природа око нас постоји независно од наше слободе – нисмо је ми створили и зато нам смета, па је уништавамо и тако пројављујемо своју слободу. Тек када је уништимо, онда можемо да будемо мирни. То је као кад некеме кажеш: „Нећу те, за мене не постојиш“ и тиме пројављујеш своју слободу. И заиста, што ја хоћу – то постоји! А што нећу – то не може да постоји! Нас чак и наша сопствена (људска) природа иритира, јер нам је наметнута! Наша слобода и наша природа не стоје у добром односу. Ми не можемо својом слободом да променимо своју људску природу и зато мрзимо сопствено постојање. Е сад замислите када би и Бог био у истој ситуацији, тј. кад не би могао да укине сопствено постојање! Он би могао да се љути као мало дете, али ништа ту не би могао да промени.

„Исто тако је са природом око нас. Будући да и она ту, независно од наше слободе, нисмо ми створили природу, и она нам смета! Угрожава нашу слободу! И зато се ми са природом односимо управо тако! Кад ми нешто хоћемо то хоћемо! А кад нешто нећемо – нећемо! И то наше „нећу“ иде до уништења онога, јер тада можемо да будемо мирни! Зато што и кроз то „нећу“ се пројављује моја слобода, то је оно када кажете некеме: „Нећу те, за мене не постојиш“. То дакле „за мене не постојиш“ – то ће рећи да постојање је само израз слободе! Дакле, што ја хоћу – то постоји, иначе не... а што нећу нема да постоји, не може да постоји! Али то иде, дакле, суштински толико далеко, да нас у ствари наша природа иритира! Зато што нам је наметнута! Наша слобода, дакле, ми као слободне личности, ако хоћете тако, и наша природа не стоје у добром односу! Колико пута сте у ствари били кивни на самог себе! Кад не можеш нешто да урадиш, кад ти природа не дозвољава, или када си болестан! Па би хтео нешто, па си сав љут! У ствари ту љутину, ту... дакле, ту мржњу преносиш на другог, али у суштини је мржња према самом свом постојању, дакле, које је зависно... не зависи од тебе, од слободе твоје, него од нечег другог!

Е сад замислите да Бог, у ствари, постоји тако што Га природа тера да постоји, што Он није... Ако Он није, дакле, извор постојања, Његова слобода, шта би било са Њим? Он би могао колико хоће да се љути, као мало дете, али то Му је то, не може Он да буде друкчији, и не може ту да се ништа промени.“

3-10

Сасвим је природно што је човек негирао Бога као другу личност и рекао му „не“, јер је Бог створио човека и самим тим му се

наметнуо као Творац, угрожавајући тако човекову слободу. Отуд и човекова нетрпељивост према родитељима, као и према сваком другом бићу које постоји, јер му је све то наметнуто. Човек је слободно биће само у релацијама које сам створи, а то су оне најпримитивније: породица, рецимо.

„Требало би мало ближе да се, овај, да објаснимо то зашто је човек рекао Богу „не“. Па управо због тога што је човек као створено биће... У ствари у том искуству своје створености он има Бога као једну личност, као једно биће које га ствара, и које је самим тим човеку наметнуто! Као што наше искуство са родитељима нам показује у ствари да су нам родитељи наметнути и зато ми имамо нетрпељивост према родитељима од оног тренутка, дакле, када осетимо слободу! Или кад, ако хоћете, зажелимо да будемо слободни. Кад човек зажели да буде слободан, он прво што чини у том тренутку, то је у ствари да се разиђе са породицом, односно са родитељима – оцем и мајком. Јер они су у ствари за свакога (то је наше искуство, најдубље искуство људско), они су изазов за нашу слободу! И то је апсолутно код сваког човека, та фаза је присутна, да он у једном тренутку негира своје родитеље. Сметају му. Али у истом тренутку, дакле, у истом том добу, он некако жели да створи своју заједницу, да... И то због тога што та заједница... и она га више привлачи зато што је она израз његове слободе! Овде у контексту стварања човека, и његовог односа према Богу, Бог се јавља управо у таквом једном искуству, као неко Ко је човеку наметнут. И било је природно да човек, желећи да буде слободан, негира Бога, као другу личност! И то је у ствари, то је узрок зашто је човек рекао Богу „не“. И то је у ствари нешто што је проблем свакога од нас, и то не само у односу на Бога, него у односу на све друго што постоји, на сваку другу личност, на свако друго биће. Све оно што постоји, дакле, на неки начин је нама наметнуто и чини нам се да нам угрожава слободу. Само онде можемо да се крећемо, и човек почиње да се креће као неко слободно биће, само у релацијама које он сам створи. А то су, рецимо, оне најпримитивније: породица, рецимо.“

3-11

Када неком хришћанину причате да постојање и непостојање зависи од слободе, он то не узима озбиљно, не иде му у главу! По њему, човек има слободу само да се повинује закону Божјем или да се не повинује, и због тога ће бити награђен или кажњен. Али онтолошки гледано слобода је у томе: човек може изабрати хоће ли

постојати или неће. „Права слобода је“, каже Степанов, „када извршиш самоубиство.“

„И нормално, сада када причате неком од хришћана да постојање, у ствари, и непостојање, оно зависи од слободе и зато је толико битна та слобода човекова, то нико не... овај... не узима за озбиљно! Слобода је само утолико дата човеку уколико он може да бира између закона да ли да се повињава закону Божјем, или неће да се повињава, и због тога ће бити награђен или кажњен... блаженством. Или испаштањем или блаженством, уживањем. Али да ви поставите проблем! Онтолошки! – То не постоји! Зато што то никоме не иде у главу! Зато што нас је навикла, рекох, ова Августинова филосо... односно теологија, да и Бог тако постоји – завистан од суштине, и да суштина је та која чини Бога Богом... и постојећим. Али управо то Достојевски у своме делу, у ‘Злим духовима’ тај проблем сада он ставља на тапет! И ту каже Кирилов: ‘Ма, каже, ви сте ситна боранија што мислите да ћете... ти ћеш да убијеш некога, или ћеш завладати светом кроз твоје, овај, партије, оно што спрема онај Степанов, и, овај, комунисти око њега, да ћете ви мислити... Али ви сте јавна бића, каже, ви нисте слободни, ви уопште нисте ту... овај мислите да... слобода је, каже, ако ти можеш да извршиш самоубиство! То је слобода! Зашто?! Па зато што, каже, том приликом ти показујеш да си апсолутно слободан! И тада постајеш Бог — каже Кирилов! Зато што тада показујеш да од твоје слободе зависи биће! Не да се ти ту прилагођаваш, а овамо кад је у питању биће не можеш ништа да учиниш.“

3–12

Човек својом слободом може довести у питање постојање света, и може рећи: „Ја ћу сад овај свет да уништим“. Он може да уништи свет зато што му је тај свет наметнут и коси се његовом слободом. Зато се човек према свету понаша као према једном бићу и каже му: „За мене не постојиш, и сад ћу ја да покажем да нећеш да постојиш!“

„Може све да имате, не знам ни ја, овај, комфор, и не знам шта вам ум замисли, али ако слободе немате – човек се не мири са тим, човек не прихвата! То је карактеристика човека! Све друго може да се прилагођава, сва жива бића се прилагођавају животним условима, али човек је то биће које у ствари може својом слободом да стави под знаком питања сва та прилагођавања и да доведе свет у питање... питање дакле његовог постојања од своје воље, слободе. То животиња никада не може да уради! Да она сада одједном каже: ‘Ја ћу сад

овај свет да уништим!’ – то ниједна животиња не може! Али човек може! Зато што има слободу! Не у смислу што има снаге и, не знам ни ја, и рације да он... него зато што може да уништи, зато што је тај свет њему наметнут, односно ту је и то се коси са његовом слободом! И он се према њему понаша тако... као једном бићу које он може да негира! Да каже: ‘За мене не постојиш! И сад ћу ја да покажем да нећеш да постојиш!’“

3–13

Човек има проблем зато што његово биће није израз његове слободе, јер он жели да сам себи даје биће и не слаже се са чињеницом да му је неко други дао биће. Та чињеница га прогони и мучи; а исто тако ни другим бићима која га окружују није он дао биће, него неко други. То човеку ствара проблем и зато он стално ратује са светом. Зато се и младић буни против својих родитеља – што су га родили, а нису га питали. Човеку не смета само оно биће које је изабрао, све док то биће не почне да се отима и пожели да има своју вољу. Тада човек томе бићу говори: „за мене не постојиш“.

„Е сад како ту слободу треба схватити? Обично људи под слободом подразумевају вољу: ‘хоћу-нећу’, па тад кажу: „Па да, и код... код, рецимо, животиња има то: „хоћу-нећу“. И животиње нешто хоће, нешто неће“. Међутим, слобода у ствари није у смислу томе: ‘хоћу-нећу’, у смислу дакле једнога природнога својства, које носи природа по себи. То је сад тешко објаснити логички, али ја ћу покушати на неким примерима да вам покажем дакле, управо то да је то човекова слобода, односно шта је човекова слобода, шта је слобода и како се она и зашто се она поистовећује са иконом Божјом у човеку. На основу онога што су нам свети Оци говорили о постојању Божјем видели смо да Бог постоји захваљујући Оцу, дакле једној личности, Који слободно рађа Сина и исходи Духа, и у тој слободној заједници Он постоји као Отац, вечни Отац. Дакле да је извор постојања, дакле, Бога – слобода. То је дакле оно Његово само биће. То би свакако требало тражити и у човеку као икони Божјој! И управо ту се човек апсолутно разликује од свих живих бића, и ту је његово... ту можемо лоцирати слободу. Човек дакле има проблем тај, зато што његово биће није израз његове слободе! И што сва друга бића која га окружују нису израз његове слободе! А човек би хтео да буде он тај, да он сам себи даје биће, да дакле... да он... да његово биће зависи од његове слободе! То је оно што се пројављује када младић буни се против својих родитеља, и као проблем ставља то што су га родили, а нису

га питали! И у дубини, у ствари, човековога бића стоји тај захтев да он хоће... без обзира што то можда на први поглед и површински овако кад се гледа, то се не види, ал у дубини стоји тај захтев да хоће да буде сам себи, да... по својој слободи постоји! И то не само да би-ра између 'хоћу-нећу ово, па ћу ово да узмем, ово нећу', па на основу тога да се види да је слободан, него на основу тога што он у ствари жели да сам себи даје биће! И не слаже се са тим да му је неко дао биће, то га прогони, то га мучи! Исто тако друга бића, свет који га окружује, будући да кад сам се ја родио, нисам ја створио... ја сам затекао један свет око мене. Тај свет, будући да сам га затекао, то значи он није извор моје... односно није израз моје слободе, не постоји зато што ја хоћу да он постоји – он ми ствара проблем! Ја стално са њим ратујем! Час смо у неким... примирју неком, пријатељству, али... час смо опет у рату, отворено. Али, с друге стране, истовремено дакле са овом релацијом, са овим испољавањем човековог бића, имамо ту паралелу да човек признаје да он постоји, и он жели да постоји оно што он воли! Што је на неки начин израз његове слободе, са чим се он сложи! Зато бића која волите – она вам не сметају! Не сметају само дотле док она у ствари су израз ваше слободе, ваше воље. Чим биће почне да... да... овај се... отима и да хоће своју вољу да пројави у односу на вас, тада долазите у сукоб и са њим! Зато што аутоматски тада се ствара проблем да он, видите, може да постоји и хоће да постоји мимо моје воље! И тад му кажете: 'За мене не постојиш!' Дакле, то су искуства око којих се врти сав људски живот. Све ово друго је надградња, све ово друго је плашт, иза и испод тих... тих дубинских тектонских поремећаја, дакле који се дешавају у човеку.“

3-14

Губитак једне личности даје нам искуство небића у апсолутном смислу.

„За физичара и за... не знам, људе, које... философе, то није никакав страشان догађај – смрт, зато што је то промена егзистенције те природе исте, али природа се не губи. Рецимо, један такав физичар ће у ствари, једној мајци која је изгубила своје дете, чије је дете умрло, да предложи сасвим нормално решење, да она роди друго. И тако имате рецимо, људе, и хришћане, добронамерне, и уопште... који се у ствари боре против смрти на тај начин што се рађамо! Дакле, што се више рађамо, све је наша борба против смрти јача, у смислу овоме, дакле, као што сам рекао. Али овај аргумент неће баш да упали код свакога, да може мати да роди друго и да се то ништа није десило, што је њено...

њено дете умрло, или евентуално да дође ту неки добар теолог па да каже: 'То ништа се није десило, он је на небу горе, живи, и овај, душа му је жива, душа је бесмртна, не може да умре, и готово', и да она иде кући певајући с гробља! То неће да се деси уколико се ради о здравим људима. Губитак једне личности у ствари, ставља пред нама, пред нас, дакле, доноси... даје нам то искуство небића у апсолутном смислу! Могу да се роде стотине деце, и може иста та мати да роди још њих четири пет, али не може се надокнадити ово што је изгубљено! Овога више нема и не може њега природа да надокнади! То искуство ако немамо и ако то заборавимо, дакле, искуство слободе, ако се темељимо на природи, тада ништа од онога што смо говорили ни о Богу као Светој Тројици, нити о овој проблематици, дакле о стварању света ни из чега, не можемо ништа да кажемо позитивно, јер ће бити све те небулозе, које можемо ми да причамо себи у браду, али свет ће нас иовако, овај, отресати, као што нас сад отреса, зато што сматра: ви причате бајке, то није наука! Али без обзира што то... што то није наука за науку, то је искуство с којим се рве цео свет! Сваки човек! Без обзира да ли се звао научник, поп, или не знам ни ја шта!"

3-15

Када волите једно биће, ако њега нема, онда не постојите ни ви. То искуство има мати када изгуби сина, било да га је родила својом вољом, било да је силована.

„То је рецимо, искуство које има мати кад изгуби сина, кад изгуби дете. Она га воли, дакле, даје му биће својом вољом, својом љубављу... Ни једна мати не рађа биће без своје воље, или рецимо у крајњем случају, ако буде рецимо, силовање и то све, али у сваком случају она.. воли рецимо, јер то значи да има сина, дакле, да га признаје као свога сина, без обзира ако га је можда родила без своје воље, дакле да га воли, али у том тренутку кад га изгуби, она и сама у ствари каже да њој више живот, и њој је живот изгубљен! Е видите дакле у тој једној, у то таквом једном искуству... имате то управо искуство да чините ви својом љубављу једно биће да буде за вас, ваше биће... да оно постоји, али истовремено дакле тиме што га волите ви сами себи дајете постојање! Јер у колико њега нема – нема, не постојите ни ви! Можда вам није много јасно али... овако ме гледате... тупаво, али добро, још ћемо се ми враћати на то.“

3-16

Човек може и сам у односу на себе да схвати шта то значи „не бити“, „не постојати“. Животиње нису за то способне. Велика је

трагедија што је Црква одавно престала да се бави проблемом смрти као опасности од небића. Црква је тај проблем решила на незнабожачки, платонистички начин, прогласивши душу бесмртном.

„Човек може у једном бићу, односно и сам у односу на себе, да схвати у ствари шта то значи ‘не бити’, ‘не постојати’. За то нису потребне... односно за то нису способне животиње. И зато човек ствара... све ово што имамо, дакле дела човекова управо на ту... на жалост... што се ми са тим не бавимо и одавно је престала Црква да се бави са тим још, на велику трагедију. И тај проблем, у ствари смрти, више не постоји ни код кога, поготову не као опасност од небића! Црква је то решила на један сасвим платонистички начин: бесмртност душе дакле, човек је бесмртан по себи, и све је пало у воду, нема више ни личности, ничега, све је безлично, све се врти око неких закона, нужности. Међутим, и поред свега тога човек као биће, зато што никад не престаје да буде икона Божја, да игра дакле мало... један... бића и не бића, да поставља проблем у ствари вечнога постојања, и да тај проблем, у ствари, поставља из перспективе угрожености од небића, а не промене природе као што то доживљавају животиње: мења се и ја ћу сад да родим једно дете, дакле, то сам ја, променила се форма али сам ја то, оно ће родити друго опет, ја и оно... и све то тако, дакле...”

3-17

Ако би Бог створио душу бесмртну, онда ми не бисмо више имали проблем спасења и смрти, јер бисмо сви постојали сами од себе и сви бисмо били обожени. Нико се не би мучио у паклу, јер је само смрт узрок бола и патње, а ако не можете да умрете, који онда бол може нешто да вам нанесе?

„Или рецимо да... то не знам, како кажу, бесмртност душе, у смислу: Бог је створио душу бесмртну... Тада у ствари имамо један други терен! Може и тако, да се неко са тим задовољи и да каже: ‘у реду’, али тада имамо један други терен, у смислу, ако мало дубље то почнемо да анализирамо, шта би то значило? То би значило у ствари да ми немамо проблем сада... спасења! То што каже један тамо професор, тамо на оно... чуо сам, били су на симпосијуму неком у Москви, па овај каже, објашњава, каже: али ви не схватате ви то, ми смо, каже, сви смо ми обожени каже, готово је то са нама! Дакле, то би то било отприлике, „апакс диа пандос“ је нешто урађено, и ми немамо више проблем спасења, дакле. Чим смо створени, и као бесмртне душе, то значи ми немамо проблем спасења и смрти, ми смо решили тај про-

блем! Али сада да вас ја питам, да пођемо мало дубље! У чему би се тад састојала та казна, и то испаштање? Та, дакле... тај бол! Јер ја могу аргументовано да вам покажем, ако ви то можете да схватите, да бол у ствари зависи, и он постоји само тада када постоји реална опасност од смрти! То је оно што каже песник... овај шпански... који каже: 'Ма мене ништа не... не плаши! То... ваши казани са ужареним уљем, и не знам ни ја... Мене, каже, једино што плаши – то је ништавило! То је страх мој да мене неће бити!' Али сад замислите ви... Ајде ако логички да посматрамо мало, ајде да мало укључимо и тај наш орган, овај, који је скупоцен у Босни зато што, прво: не мош га наћи свуда, друго: и ако нађеш... тешко му је разбити главу и то... доћи до органа да видиш... Ајде да укључимо мозак! Ако сте ви бесмртно биће, ако ви не мож да умрете, па који бол може вама да нанесе нешто?! Бол у ствари је бол зато што је у питању смрт! Физичка бол, физички дакле посматрано бол је у ствари атак на... уништаваш једно... једну хелију, једно биће дакле разараш! Психолошки гледано бол је страх од смрти! И у једном и у другом случају се садржи смрт као узрок бола и патње.“

3–18

На жалост, данас се грех схвата као кршење норми, тј. Божјих заповести и воље Божје. То је, на жалост, доминантно тумачење греха и око њега се све врти. Потребан је велики напор да изађемо из тог зачараног круга и вратимо се на исправно, библијско тумачење греха – а то је да грех има везе са онтологијом, а не са етиком. Грех има везе са постојањем, а не са понашањем, тј. са оним што човек чини у односу на законе, било да су они Божји закони или људски. Извор греха јесте смрт, а не наше понашање. Зато и каже у Светом Писму, тамо код светог апостола Павла: „у њему сви сагрешисмо“, мисли се: „у смрти сви сагрешисмо“. Грешни смо зато што смо смртни.

„Грех је, најшире узето, данас за хришћане и нехришћане у ствари прекршај норми, норми понашања. Дакле, грех је... посматра се, једино из етичке перспективе. Прекршити заповест, прекршити неку норму понашања, или вољу Божју, или опет, норме које стварају људи у свом животу, значи грешити, погрешити, значи у ствари начинити грех. То је данас доминантно тумачење греха. И на жалост око њега се све врти, и не можемо у ствари из тога зачараног круга да изађемо, потребан је велики напор да се вратимо поново на библијско тумачење греха, а то је да је грех онтолошке природе! Дакле да има везе са онтологијом, а не са етиком! Да има везе, друкчије

речено, да има везе са истином бића! Са постојањем, дакле, а не са понашањем и ономе што човек чини у односу на законе, било да су они Божји закони, или људски. У Светом Писму грех је у ствари... и грешни смо, осим по библијском тумачењу, зато што смо смртни. Извор греха јесте смрт, а не наше понашање! Зато и каже у Светом Писму, тамо код светог апостола Павла: 'у њему сви сагрешисмо', мисли се: 'у смрти сви сагрешисмо', зато што сви умиremo. Овакво једно тумачење има за последицу, најпре... Последице виђења греха као етичке категорије и виђења греха као онтолошке категорије су велике и тичу се нашега спасења, односно тичу се уопште нашега става животнога кога заузимамо.“

3-19

Погрешно је Августиново учење да је грех преступ закона, а као последица тога преступа долази казна од Онога Ко је поставио закон, и та казна је смрт. Исправно, библијско схватање греха изложили су свети Григорије Ниски и свети Максим Исповедник, и оно гласи да је грех последица смрти, а смрт последица створености. Дакле, грешни смо зато што смо смртни, односно зато што смо створени. И апостол Павле кад каже да смо у њему сви сагрешили, он мисли на смрт, дакле у смрти смо сви сагрешили, зато што смо сви смртни.

„Грех је дакле преступ закона по Августину, и као последица тога преступа долази казна, казна од Онога Који је поставио закон. У овом случају, у случају првороднога греха, Бог даје закон човеку, и онда када је човек преступио тај закон, он је у ствари направио грех и Бог га је казнио смрћу. Дакле, овде је смрт последица греха као етичке, моралне категорије, као јуридикке... јуридикког односа човека према Богу. Међутим, библијско схватање греха, онако како је то... како су то и свети Оци, поједини свети Оци протумачили, као што је свети Григорије Ниски, свети Максим Исповедник, али и библијско, извор греха је у ствари смрт! Није последица греха смрт, него извор греха је смрт! Човек је смртно биће, па је због тога грешан! Оно што каже свети псалмопевац Давид, дакле: 'у греху роди ме мати моја'. Дакле у греху се родих, то значи и апостол Павле кад каже да смо у њему сви сагрешили, и мисли на смрт. Дакле у смрти смо сви дакле сагрешили, зато што смо сви смртни, смртни се рађамо! То је ствар природе! Смртни смо зато што смо створени! И зато свети Максим Исповедник говори о греху као промашају, управо из перспективе, видећемо касније, христологије, односно из перспективе бића за

свет, односно да свет може да живи само ако дође у заједницу са Богом, и то у личну заједницу са Богом.“

3-20

Ми смо смртна бића, и зато што смо смртни грешни смо. Свети Максим Исповедник каже да је извор греха смрт. Пазите, не обрнуто! Чак и кад чинимо зло своме ближњем, ми мислимо да ћемо на тај начин да се спасемо.

„Ми смо пре свега бића смртна и зато што смо смртна грешна смо. Интересантна је поставка св. Максима Исповедника који у ствари грех поистовећује са смрћу, и да је у ствари извор греха смрт! Пазите, не обрнуто! Није дакле смрт последица греха, него грех последица смрти! Зато што смо смртни и што нас страх од смрти прогони, зато грешимо! Зато што мислимо да ћемо се спасти на овај или онај начин, чак и кад чинимо зло своме ближњему, мислимо да ћемо на тај начин да се спасемо. Човек све што чини у последњој некој подсвести, и у његовог... свакога његовог дела стоји та жеља у ствари да буде вечно биће, да буде дакле, да буде тај који јесте, али да буде вечно биће! Да се спасе од смрти на крају крајева. Ми смо дубоко прожета бића смрћу и то не можемо да избегнемо ту, ту... без обзира што некад то мислимо да... да као ми о томе не мислимо, и то да се нас не тиче и не знам... ма није смрт ствар логике и ствар ума, да буде неко свестан тога! Смрт је нешто што је испод коже наше и оно нас прати, дакле од кад се родимо па све док траје тај процес нашега живота, односно, рекао би свети Максим Исповедник, умирања.“

3-21

Смртни смо зато што смо створени. Грех је промашај, и то није етичка него онтолошка категорија. Може човек да буде етички савршен, али ако није остварио заједницу са Богом, он остаје онакав какав је био кад је створен, тј. остаје несавршен, а та несавршеност је у ствари смртност, тј. грешност.

„Смртни се рађамо! То је ствар природе! Смртни смо зато што смо створени! И зато свети Максим Исповедник говори о греху као промашају! Управо из перспективе, видећемо касније, христологије, односно из перспективе бића за свет, односно да свет може да живи само ако дође у заједницу са Богом! И то у личну заједницу са Богом! Све дакле друго је промашај за светог Максима и то је грех. Ако остане човек изван ове заједнице, може било шта да ради: и да буде етички савршен, и не знам ни ја, – он је промашио, он је грешан.

Грешан је зато што је грех онтолошка категорија за светог Максима, и уопште за Свето Писмо, библијско схватање греха, а не етичка! У том контексту првородни грех, као промашај, као одбијање дакле Адама да има заједницу са Богом, једну личну заједницу, у ствари оставља Адама у оном стању у каквом је он као створен, а то је у ствари смртност! Овде добро је да се подсетимо учења светог Иринеја Лионског, који управо говори о Адаму као несавршеном! Дакле, када је Адам изашао из руку Творца, он није савршено биће! Он је тек, по светом Иринеју Лионском, требао да буде савршен у заједници са Богом! Ово, дакле, указује на то: ако не оствари заједницу са Богом, остаје несавршен, по светом Иринеју Лионском, а та несавршеност је у ствари смртност, то је грешност.“

3–22

Ово је један сасвим другачији приступ греху: имате у Цркви много светитеља који су неморални, и етички гледано не само да не би могли бити светитељи, него би им требало и судити због онога што су радили у животу, почевши од светог Илије, па до краљева и царева византијских, свете Ирине и наших царева и краљева, и уопште свих. То показује да светост нема везе са етиком (испуњавањем Божјих заповести).

„Ово је један сасвим, рекох, другачији приступ греху, који нас сада води на једну другу... на један други пут, на један други ниво, не дакле етичке природе, него онтолошке. Видећете кад будемо говорили, опет ћемо се враћати, ово је врло важна проблематика и то треба да, мало напора уложите да то разумете, видећете да, кад будемо говорили о Цркви, да има људи, рецимо, има и у Цркви који су морални, праведни, мислим, испуњавају запо... придржавају се свих норми, али свети Оци су изричито да мимо Цркве нема спасења! А имате опет у Цркви и светитеље који су неморални, узмите почевши од светог Илије, па узмите до краљева и царева византијских, свете Ирине, па узмите, рецимо, и наших царева и краљева и уопште свих – шта су они све радили у животу, кад би се њихов живот посматрао у етичком, из етичке перспективе, ту не само да не би могли да буду светитељи, него би морали да буду суђени за оно што су учинили! Међутим, то показује у ствари да светост, такође, није ствар етичка него онтолошка!“

3–23

На жалост, код нас се, као и на Западу, светост погрешно схвата као подражавање Христа. Код нас постоји такозвана комисија ко-

ја проглашава некога за светитеља. То је смешно када они почну да набрајају добра дела неког светитеља: написао је то и то, певају се његове песме... Међутим, сви смо ми свети, без обзира на наше грехе. Црква истиче поједине светитеље због њиховог доприноса одржању заједнице.

Студент: „Хтио сам да питам колико је утицало поимање светости на Западу на светост која се десила тамо, и зато какво је поимање светости на Западу?“

Владика Игњатије: „Па, као и код нас, на жалост. Поимање светости је у ствари... светитељ се... показује у ствари у томе што као индивидуа копира прошле светитеље, а најраније Христа. То је на Западу светитељство. Светитељство је у ствари „*imitatio Christi*“, копија Христова. И зато у ствари су и постојале у средњем веку, па и данас на Западу, али и код нас на жалост... Зато ја... кад овако... то се деси, па ме овако изненади, рецимо дакле, и на нашем сабору, па кажем: јао људи па шта вам је то, реко? Али постојала је та, и постоји и данас рекох, дакле, та такозвана комисија која проглашава некога за светитеља. И та комисија има за циљ да прикупи доказе да је он заиста живео таквим животом и не знам ни ја, овај, дакле, животом који је у ствари саобразан животу Христовом, или светитеља из прошлости: индивидуална његова добра дела, не знам... дела милосрђа... и тако, овај, рецимо, имате тако, сад мајку Терезију и не знам овај, беатификације те последње код католика. Али и код нас, ја кажем, зато сам се мало насмејао... И код нас почињу тако сад да говоре о новим светитељима, дакле, и сад кажу, да... једни кажу: па имао је ово добро дело, овај каже: ово је добро дело урадио, овај каже: па он је то написао, човече Божји! Видиш ти, то певају од њега... овај он... И ја тад кажем, мало ми је смешно, кажем: људи чекајте, како то сад да то, ми смо ко католици! Сад они то, ништа то не схватају, како, шта овај сад трабуња, Игњатије ту... Али хоћу да кажем, овај, разлика између таквог поимања светитељства и правога хришћанског поимања светитељства је у томе што светост у ствари произлази из заједништва са, са Богом, из те дакле структуре у којој живите, дакле из Цркве! И зато не може бити светитељ ако није у Цркви! Ако није члан Цркве, прво. Међутим, то данас за ове људе који одређују светост, и који схватају светост овако, то није проблем, та је, та Црква у ствари је нешто само као на папиру, да то... Ја кажем, рецимо: зашто би се тај разликовао, рецимо, од једног будисте? Зашто би се разликовао један наш светитељ, кога ‘оћемо ми да прогласимо за светитеља, не знам, умну молитву има... Будиста знате какву молитву има? Људи...

људи се тотално отцепе од овога света, будисти. Ако сте икако могли да видите шта, шта раде то... А да не говоримо о аскези, овај, о посту и то. Међутим, зашто сад будиста не може да буде, и добра дела има, и све то... Е није, ми у Христу то радимо, он, он не ради у Христу. Али шта му то значи „у Христу“? У Христу само што ето, он Србин па, не знам ни ја... У Христу подразумева да си члан Цркве! И то је у ствари извор светитељства! Заједница са једним светим, са Господом, али у црквеном телу! А Црква је дакле... и зато свети апостол Павле назива у Цркви, све, све назива светима. И ми смо сви свети! Без обзира на наше грехе! Све дотле док смо у Цркви. Међутим, што Црква истиче поједине светитеље, то не значи да она њих показује да су они свети, а ми други нисмо свети, него их истиче због неких ствари за пример. Жели да покаже у ствари њихов, неки, да тако кажемо, допринос тој заједници, одржању заједнице.“

3–24

Православље не заговара бекство од света. Велики проблем стоји пред нама: да будемо хришћани, али да будемо у све укорени, да будемо реални људи. Православна теологија у већини случајева гледа на човека као на бајку, окитила га је моралним врлинама а, у ствари, кад га добро истресете, видећете да смо сви лицемери и сви смо катастрофа од људи на моралном нивоу.

„А то што се тиче дакле есхатологије ми, говорећи о Царству Божјем... не... Православље не заговара бекство од света. Ја мислим да у томе и јесте велика философија живота, и која данас стоји пред нама као један велики проблем, а то је: да будемо хришћани, али да будемо у исто време укорени у све, да будемо живи људи! Оно што би рекао... да будемо реални људи, дакле да смо реална историјска бића. Мени се чини да смо сада у таквом једном процепу, односно једном вакууму, где православна теологија у већини случајева гледа на човека као на бајку, окитила га је моралним врлинама, а у ствари кад га добро истресете видећете да смо сви лицемери и сви смо катастрофа од... од људи, на моралном нивоу.“

3–25

Шта ћемо са васкрсењем грешника? То је други проблем, о томе треба расправљати. Сви смо учесници природе, а то значи да ћемо сви победити смрт. Тачно је да грешници (тј. они који не остваре заједницу са Богом) постоје као природа, али не и као личности. Јер да би личност вечно постојала, она мора бити у за-

једници са вечном личношћу, у овом случају са Богом. Сви чланови литургијске заједнице, без обзира на то колико су грешни у етичком смислу, у рају су на основу онтолошких категорија. Суштина покајања није да се човек покаје психолошки, него је исповест и покајање у ствари повратак у литургијску заједницу.

Студент: „Ако могу да се надовежем на оно питање: ако кажете да се гријех превазилази превазилажењем смрти, значи у суштини васкрсењем, шта ћемо онда са васкрсењем грјешних, који ће такође превазићи смртност бића и ући у бесмртност, а опет неће бити у заједници са Богом?“

Владика Игњатије: „То је сад други проблем... ако су... то је сад проблем о коме треба расправљати. Дакле Христос је узео целокупну природу у себе и аутоматски дакле, сједињењем целокупна природа превазилази смрт у Христу. То значи, уколико смо сви учесници природе, а јесмо у ствари, тада сви смо... на неки начин побеђена је смрт за све, за сву творевину, у Христу. Међутим, грешници, односно тако... тако речено они који неће бити у заједници са Богом тиче се управо ове, ове заједнице личне коју ми остварујемо кроз крштење и кроз свету литургију. То значи, они који нису остварили ту заједницу... сад се то поставља питање. Јесте, постоје као природа, али не и као личности! Јер да би личност постојала потребује заједницу са другом личношћу. Односно, у овом случају, ако жели да постоји вечно, личност, тада треба... потребује заједницу са једном вечном личношћу, у овом случају са Богом, са Христом. Дакле, о томе можемо говорити из тога контекста о губитку... и то је добро... рецимо свети Максим Исповедник има... и оптуживан је у ствари, има израз тај ‘апокатастасис’, апокатастаза... Оригенов... који је код Оригена осуђен, али код светог Максима стоји... и многи су били у дилеми шта он значи код светог Максима, да ли је то оригеновско или није. У чему је оригеновска концепција? Оригеновска концепција апокатастасиса је била, па и код Григорија Ниског, управо то да ће се све вратити у првобитно стање! А код светог Максима, у ствари, има управо ову димензију коју ја објашњавам: да природа, будући да је Христос узео природу, природа је спасена! Али није узео личност! Личност у Христу је личност Сина Божјега, то није људска личност! Зависи, дакле спасење наше, као личности, од нас, да ли ми желимо сада да уђемо у заједницу са Христом! И управо у томе и јесте разлика између раја и пакла, а не у смислу овоме што ми данас имамо: грешника и... па чак, рецимо, ми говоримо о томе да и они људи који су у Цркви и који су крштени, и који су чланови литургијске заједни-

це, ми их стављамо у грешнике и не знам... и у паклу ће они горети... и не знам ни ја, на основу етичких категорија! А они су у ствари у рају на основу онтолошких категорија, зато што су ушли у заједницу са Христом! А могли су да буду грешници не знам ни ја какви! То је на крају и суштина покајања! Суштина покајања која је у ствари првенствено поистовећивана са крштењем, јер крштење је то значило – покајање, ‘метаноиа’, у смислу заокрет. И у ствари, покајање је у ствари улазак у заједницу са Христом, литургијску заједницу. И зато је рецимо касније кроз историју исповест била управо то: кад је неко у ствари био искључен из заједнице, тада је постојала исповест, да се он поново врати у заједницу, дакле. Да поново буде причислен заједници. Међутим данас шта имате? Исповест, и шта? Он га исповеда, он је и даље био у заједници, и до јуче, и док се није исповедио, и кад се исповеди, поново је у заједници – ништа се не дешава... али се дешава само на психолошком плану, што је у ствари католички приступ, етички, а не онтолошки. Ја не знам колико сам био јасан, има ли још неко нешто да пита?“

3–26

Свети Оци кажу да је мржња према другоме једини грех који је препрека за улазак у Царство Божје.

„Сва суштина хришћанства, ако хоћете, и монашки живот, и подвижнички и сваки други... литургијски, она је управо у томе да се ваша слобода увек изрази као љубав према другоме. Ако сте и једном ставили тачку на другога... мржњу... према другоме, макар у име чије, макар у име Бога, у име не знам ни ја чега, аутоматски сте негирали и Бога и слободу и... и... и све! И то, управо кажу свети Оци: једини грех који не уводи, који не може... који је препрека за улазак у Царство Божје – то је мржња према другоме, мржња према ближњем. И то није то, децо моја, из етичке, алтруистичке неке побуде, него то је само биће! Зато је то једина препрека уласка у Царство Божје, не у смислу да Царство Божје има врата па ће сад неко да нас... него Царство Божје је начин постојања створене природе и човека који је у ствари идентичан са начином постојања Божјег! То нам је донео Господ Исус Христос својим Оваплоћењем! Начин постојања у који је сада позвао да уђемо и ми!“

3–27

Божански закони се мењају. Много тога је Господ променио у односу на Стари Завет. И морал се мења. Слушаћете наше теологе

који кажу да је хомосексуализам грех, док је брак нешто природно. Боже мој, па и ово је природно, није то пало с неба!

„Закони се мењају! Као што и сами видите! Некад су биле, не знам, узмите и законе, које ‘оћете: божанске и не знам ни ја какве, видите да се то мења! И из Старога Завета колико су, у односу на Нови Завет, колико се то променило! Шта је све Господ променио и шта су све хришћани променили у односу на Стари Завет, а и ово је божански закон! А да не говоримо, рецимо, о моралним законима који често нас ту држе, као неко, као то је и.. мерило истине. Морал се мења! И морални закони. Све зависи то од цивилизације, од тога како коме приступи... то... не знам ни ја све то. Али понекад нас то држи, у ствари, у тој некој, некој позицији, да ми у ствари ништа не разумемо, само се боримо као рецимо сада, не знам ни ја, ви ћете слушати наше теологе, и не знам, који заузимају ставове: да ли је хомосексуализам, је л’, то је грех, а... не знам ни ја, брачна заједница то је благослов од Бога и то... То су произвољне ствари! Ако се мери, то једно на основу другог, и да је ово истинито што је природно, а ово је неистинито, Боже мој „није природно“. Па и то је природно! Одакле, није то пало с неба! Али су свети Оци мерили на основу Царства Божјега! И зато у Царству Божјем не улази ни брак! Зато, зато што у Царству Божјем нити ће се женити, нити ће се удавати! И зато су свети Оци попут светог Максима, светог Григорија Ниског, говорили да је секс грех! То је извор смрти! Не из.. некога моралнога, не знам ни ја што је то природно, морално... Ко ће данас да каже... Је л’ то неморално?!“

3–28

На жалост, Августин је до дана данашњег определио и свету тајну исповести, па је данас исповест извртање душе, односно реч је о унутрашњим збивањима која се карактеришу као грех. То данас мање-више сви потенцирају, а нарочито душебрижници, тј. духовници, као и многи свети Оци у новијој историји Православља. Такво схватање исповести руши сваки јерархијски поредак у Цркви.

„Августин позива дакле човека Римскога царства, ондашњег времена, који је несигуран зато што су закони проиграни, стављени под знак питања, државе нема, у смислу да... законски уређене државе, као институције... позива да се окрену себи, и да унутар себе, унутар свога ‘ја’ пронађу један свет, психолошки дакле, у својој души, пронађу један чудесан свет унутра, на коме треба да оснују и утемеље своје постојање и своју сигурност. То је један нови моменат који се

јавља на Западу, али који је битан у ствари да бисмо одредили западну теологију! Јер ће бити касније доминантан, уз све ове, које смо већ побројали. И зато Августин први пише, од отаца, од светих отаца, први пише исповести овакве врсте, као што је он то написао, износећи унутрашња своја преживљавања, износећи, дакле један свој... говорећи о једном своме унутрашњем свету и животу у њему. И на жалост он ће одредити до дана данашњег и саму тајну исповести и на Истоку, где ће у ствари исповест бити то, и на истоку и на западу, – управо извртање душе, односно реч о мојим унутрашњим збивањима, које ће се карактерисати као грех, или као... као, овај, једно блажено стање. И то данас, мање-више, сви потенцирају, узмите нове калуђере, нове... душебрижнике, у смислу духовнике, који управо о томе говоре кад говоре о хришћанству. Дакле то... циљ хришћанства, и да се ту проверава свака истина, а то је у ствари тај унутрашњи ваш свет, у који ћете ви да се затворите и који у ствари... нема, који је ваш и који не може нико да вам разруши! Одатле се развија психологија и одатле се, у ствари, после тога, развија и учење о личности, које ће бити утемељено на томе психолошком моменту, нешто што је подсвесно, што је дакле унутра... и што ће крајње да, дакле, да одреди, рекох, истинитост хришћанства и истинитост хришћана. И зато ће данас... немој да спаваш!.. да то буде у ствари то. Ма сада он, дакле, унутра, у себи је он то... све то... доживљава, мани то што ради и не знам ни ја, то што се види, и не знам већ... И то је нешто што је у ствари породило пијетизам на Западу, а који је дошао и код нас кроз форму побожности, а која у ствари руши сваки поредак! Све односе у Цркви, јерархијске да тако кажемо, и Цркву своди... истинитост дакле Цркве и хришћанскога опита, доживљаја, нас води на управо тај, на свој унутрашњи доживљај! И одатле у новијој историји православља имате пуно светих отаца који о томе говоре, дакле, о свом... хришћанском искуству, које значи у ствари једно психолошко индивидуално искуство. То је дакле од Августина потекло.“

3–29

Платонизам се појавио зато што Царство Божје касни, зато што Христос не долази одмах. Требало је решити проблем постојања у условима тог кашњења, а Платон је ту издашан, јер се лако схвата: уместо да чекаш постојање после васкрсења мртвих и да се стално питаш: хоће ли ме Господ васкрснути у постојање, или ће ме оставити у небићу, боље је да кажеш: имам бесмртну душу и сигурно ћу постојати! И решио си проблем!

Учење које су исповедали сви свети Оци у свим временима и на сваком месту (*consensus patrum*) страшно је погубно по Цркву, по њену историју. То учење је толико опасно, јер нарушава живу историју Цркве, јер онемогућава да се у Цркви каже нешто ново, тј. нешто друкчије од тог учења. А управо је Црква позвана да увек доноси нешто ново.

„Овде нас ово интересује... Дакле, нас као, овде, као научнике, црквене људе, интересује, дакле, ова појава коју треба... појава, дакле, платонистичкога... визије, која се управо јавља тада, у ствари, када Царство Божје касни! Када Христос не долази одмах! Када дакле је било потребно решити тај проблем: постојања! И ту је у ствари био Платон издашан, јер он је одличан, одмах се схвата. Ево вам: уместо да чекаш на постојање у васкрсењу мртвих, и да постављаш питање слободе Божје: да ли ће те васкрснути или неће (или не знам ни ја) – имаш сигурност! Ево ти, ту ти је душа, ту ти је не знам ни ја... и готово, решио си проблем! Нема, не зависиш више ти од Бога, нити од Његове, овај, добре воље. Ти имаш нешто сигурно у својим рукама! Међутим, то нису свети Оци тако, овај... поједини... Поједини јесу, поједини нису, и то сам и о томе говорио. Ми такође имамо под утицајем тога такозваног консензуса, „*consensus patrum*“, те теорије католичке, која је страшно погубна за Цркву, за њену историју! *Consensus patrum* у ствари је тол’ко опасан зато што нарушава живу историју Цркве! И ви сте склони у ствари, да свуда, како год неко тамо чинио и радио, да кажете: „Аха, све је то добро, зато што је он свети, и не знам ни ја... све то“. Тад се поништава, дакле, тада у ствари прелазимо од једне живе историје која се темељи на Царству Божјем, и која као таква је увек нова, зато што је Царство Божје неисцрпно (важно је да се сачува структура његова). Тада у ствари идемо на то, дакле то нас тера да наш живот буде копирање овога... прошлих догађаја. И сада нам испада, у ствари, тако изгледа на први поглед, да је свет који је око нас – он је иноватор, он доноси ново, а ми, хришћани, који смо у ствари ту позвани, где је Дух обећао да Дух све ново чини у свету, ми смо постали, овај, нешто што умртвљује живот. Али у ствари није тако! Погледајте добро: нема ништа ново да донесе свет, зато што се свет базира управо на прошлости и на природи. Он само модификује ту исту природу, мења моделе! И зато није чудо да су у моди... Мало-мало, па се поново врати оно што је било пре десет година. И сад, за вас је мода! Односно, ново нешто! А да мене питате, овај, ја сам то носио пре петнаест година, кад сам ја био млад, то је тако било, па после петнаест година опет се то вратило, дакле, то се све некако врти

у круг, враћа се на старо! А ново у ствари би требало да доноси хришћанство, зато што је то раст у меру раста Христова који је у ствари неи... неисцрпан!“

3–30

Бог је апсолутно слободан и ствара свет како хоће, а не по неким законима и нормама. Зато је немогуће на основу изучавања законитости творевине и заповести Божјих доћи до закључка о томе какав је Бог. То су стари Грци радили, и под њиховим утицајем су касније били и свети Оци. Свети Максим Исповедник је такође био под таквим утицајем јелинизма.

И библијски текстови Старог Завета, као што су Књига Проповедникова и Књига премудрости Соломонових, под апсолутним су утицајем јелинизма. Тамо се, додуше, на једном месту премудрост третира као личност, јер гради себи дом, коље стоку и припрема трпезу, али у многим другим сегментима види се утицај јелинизма, јер се мудрост третира као нека логичка категорија, а не као једна личност.

„Други моменат је моменат слободе, дакле где Бог апсолутно се не придржава никаквих закона, и да не можете студирајући свет и законе света, природе, и уопште... и етичке норме и не знам ни ја, да дођете до закључка о Богу, као што су то Стари Грци радили. Рецимо, то нису, после тога нису могли да избегну ни свети Оци! Рецимо, свети Максим исто тако, овај, говори о тим... анализира, дакле, постојање света и из тога изводи неки закључак. Али, светомаксимовски закључци су на другој основи. Они, у ствари, показују једну другу димензију, а та је димензија, уствари, да је свет зависан од Бога, у том смислу да он креће се ка Богу и не може без Бога. Али, у сваком случају постоји овај елеменат, дакле, где свети Максим Исповедник, дакле, укључује ту димензију и по томе се види да је под утицајем јелинизма, у смислу, дакле, тражи у тим неким законитостима природе доказ томе како Бог делује и у ком односу Он стоји. Међутим у библијским текстовима, који су апсолутно библијски, у смислу: семитски, у смислу, ако изузмемо рецимо... јер имате и у библијским текстовима Старог Завета такве, рецимо... такве елементе као што су рецимо у књизи Проповедниковој, рецимо у књизи Премудрости Соломонових, али то је апсолутно, показала је то наука, да су те књиге биле под апсолутним утицајем јелинизма, дакле јелинскога елемента који је имао од Александра, овај, Македонског, који је освајао те територије, јер Грци када су освајали територије нису освајали та-

ко што су само војску распоређивали, не знам ни ја, да чува и да брани, него су уносили своју културу, дакле, своју... своју, овај... да тако кажем образовање, дакле све то, своје погледе на свет! И ти елементи су били врло привлачни за народе, поготову за рецимо народе освојене са грчке територије зато што су имале ту такозвану моћ, када их посматрате, када их чујете, оне апсолутно налазе одјека у човеку и његовом уму! Јер су Грци са својом философијом, својом културом у ствари пресликавали свет, они су видели... зато и карактеристика да су грчки философи били у ствари физичари. Они су посматрали физику, природу, и на основу тога су доносили закључке философске! Нису били ти људи који су... сад легне, па мисли о нечему... Он посматра природу дакле. И зато је та култура грчка била пријемчива за народе са којима су они долазили у контакт, и види се, дакле, да у појединим књигама Ново... Старога Завета постоји апсолутни утицај јелинизма. Не знам, узмете... Иако задржавају ту једну... Рецимо, књига прича... односно премудрости Соломонових, када говори о мудрости, задржава тај неки лични карактер! Јер мудрост која сагради себи дом, и покла своје... своју стоку, и припреми трпезу, и не знам раствори своје вино, и Левиј позва на... дакле те врсте мудрости, код кога још увек... које, дакле, имамо код Соломона, то су такозвани библијски елементи, који мало спасавају, да тако кажем, овај, од овог потпуног утицаја јелинизма, али у многим, у многим дакле сегментима другим се види у ствари тај јелинизам, где се и мудрост подразумева као принцип, као нека, нека... у ствари једна, једна логичка категорија! А не као једна личност!“

3-31

Када приписујеш оригенизам (дакле, јерес) онима који нису били светитељи, то лако иде. Али када исту такву оптужбу износиш против светих Отаца, онда се то теже прихвата. Рецимо, свети Дионисије Ареопagit је био под утицајем јереси оригенизма, свети Герман Цариградски такође, а и свети Максим Исповедник је прошао једну оригенистичку фазу и зато његова дела треба читати веома опрезно и добро отворити очи.

„И ту се види, рецимо... ако анализирате, рецимо... не... Сад кад се каже то да је то оригенистичко учење, не знам, па, знамо да је Ориген, оригенизам, осуђен на Петом васељенском сабору, и кад кажете Климента Александријског, па кад кажете Евагрија Понтијског, који је такође осуђен, то лако иде! Зато што они нису светитељи и тад можемо некако... Али, проблем је у ствари у томе кад ви видите

међу светитељима такву једну концепцију! Узмите рецимо Дионисија Ареопагита. Свети Дионисије Ареопагит у својој... својим делима 'Небеска јерархија' управо пројављује ову платоновску концепцију! И зато у ствари је света Литургија слика небеске литургије, у смислу једног паралелног света духовног који горе постоји у односу на овај доле. И тај горе је у ствари истинити, а овај доле је лажан. Овај доле је утолико истинит уколико се саображава, уколико идеолошки, дакле, личи на онај горе. И зато, рецимо, код светог Дионисија Ареопагита, Литургија је у ствари Литургија анђеоска, горе на небу, бестелесних духова, и оних који су дакле се упокојили, па се отарасили тога тела, отишли дакле у, сада у блаженог, односно у блаженство, односно у духовни свет... То је, дакле, тај истинити свет, а Литургија је, дакле, нешто што је символ тога. И из ове перспективе рецимо, видећете литургичаре, или оне коментаторе литургичара, и оне који су... као што је свети Герман Цариградски, који у ствари имају ту такозвану тенденцију, да некако заобиђу овај материјални свет. Или евентуално ако га признају, признају га утолико, што он може да буде путоказ и путовања за један горњи свет. Међутим, један велики свети Отац, који је израстао, чија теологија израста из искуства Цркве, која је у ствари носила ове две димензије – подвижничку и литургијску, а то је, свети Максим Исповедник је успешну направио једну синтезу ових димензија. Али у чему је у ствари полазна тачка светог Максима Исповедника кад говоримо о синтези? Јер синтезу, знате, можете дефинисати и на тај начин што и једна и друга димензија дају идентитет Цркви. Дакле, може да се то тако протумачи та синтеза: да и једно и друго ту може да постоји! Па сад, за шта се определиш. Неће бити тако! Један је идентитет Цркве и он може да извире само из једнога од ових, не може из два! Два идентитета Цркве не могу бити истинита! Две истине не могу да постоје! Само једна! И зато кад говоримо о синтези коју је свети Максим направио, треба добро отворити очи! И видети о чему се ради. И покушаћемо да то, колико је то у нашој моћи, објаснимо. Свети Максим Исповедник је био калуђер, монах, и највероватније, као што су то показали истраживачи, а и ја сам се бавио светим Максимом, он је прошао једну фазу оригенизма, и утицаја оригенизма на своју теологију.“

3–32

Од блаженог Августина Црква губи есхатолошку димензију. Августин први говори о Цркви у једнини, јер види Цркву као једну апстрактну заједницу у свету, док су пре њега свети Оци говорили о многим црквама као конкретним литургијским заједницама.

„Међутим, на Западу врло брзо, већ од Августина, и Августин је, често га помињемо, али заиста прекретница у једном континуитету између Истока и Запада, и уопште теологије и предања, да тако кажемо јединственог предања хришћанскога, и он у ствари... од њега почиње да Црква... Црква, и уопште Литургија, губи тај такозвани есхатолошки, есхатолошку димензију. Најпре се то дешава код Августина у вези са Црквом! Први је Августин од свих отаца Цркве, који ће име за Цркву употребити у једнини: „и еклисиа“, „еклесија“, док сви претходни оци који су писали о Цркви употребљавају овај израз двојак: и у једнини и у множини. Говоре... свети апостол Павле говори о Црквама, и говори и о Цркви. Климент, односно... посланице Климентове, Климента Римскога такође говоре, то је већ други век, такође говоре, и о Цркви и о Црквама, употребљавају двојак овај израз, а већ да не говоримо код светог Игњатија Богоносца, који исто такође настоји на томе. У чему је овде проблем? Проблем је управо у томе што Августин у ствари Цркву већ посматра као једну апстрактну заједницу, и зато је она једна, једна у свету, као светску, да тако кажем Цркву, док ови до њега, свети Оци, виде у ствари Цркву као конкретну литургијску заједницу, и зато говоре о многим Црквама, зато што постоје многе литургијске заједнице. То је, дакле, први елеменат који се среће код Августина и који је у ствари и учинио то да је Црква у ствари, више није поистовећена са конкретном литургијском заједницом, већ је добила, у ствари, један апстрактни појам, дакле, Црква као једна у свету!“

3-33

Од Августина Црква губи димензију есхатона и све више се окреће историји, односно прошлости, те тако постаје понављање Тајне Вечере, изображавање страдалнога Христа, сећање на страдања Христова и учествовање у Његовим страдањима ради искупљења. Све се то дешавало на Западу, али посебно је болно што се то дешава и код нас на Истоку.

„Други моменат који је врло битан за промену идентитета Цркве јесте што Запад од Августина, али и мало раније, али од Августина баш интензивно, губи ту димензију есхатона, не црпе више свој идентитет и дакле, пројаву своју из есхатона, из последњег догађаја Царства Божјега, већ у ствари све више се окреће историји, односно прошлости. Зато ће, у ствари, Црква код католичких теолога, бити пре свега понављање евхарист... односно, Тајне Вечере, а Тајна Вечера је по њима указивала на страдање Христово, те ће тако

у ствари Литургија, односно евхаристија бити, у ствари, изображење страдалнога Христа, дакле, страдања Христовога, Који страда за све нас и на тај начин нас искупљује! И ми, учествујући у Телу Његовом, дакле у том страдању Христа и ми се искупљујемо. То је теологија и Анзелма Кентерберијског, то је теологија Августина, то је теологија и свих каснијих Отаца, односно писаца, хришћанских писаца на Западу. Али оно што нас боли то је што је то постала теологија и наша, и на Истоку.“

3–34

На Истоку почињу да се увлаче елементи који указују на прошле догађаје. То је присутно код светог Дионисија Ареопагита, светог Германа Цариградског, светог Симеона Солунског. Сви су они тумачили Литургију у контексту Тајне Вечере. Насупрот њима, свети Максим Исповедник је тумачио Литургију као изображење будућих, а не прошлих догађаја.

„На Истоку почињу да се увлаче, или тако да се, овај, уносе елементи у Литургију који у ствари указују не на будући век, него указују на прошле догађаје. И зато ћемо имати, у ствари, од најранијих литургијских тумача литургичара, као што је био... Дионисије Ареопагит, али већ он је прича за себе, о њему ћемо посебно говорити, али и... Мопсуетијски... и уопште Антиохијска школа, а затим и Герман Цариградски, да не говоримо о Симеону Солунском, четрнаести век. Сви дакле ови тумачи литургије, да тако кажемо, да их тако назовемо, у ствари тумаче Литургију у контексту Тајне Вечере и догађаја уствари, искупитељских догађаја Христових везаних за историју. Ретки су писци као што је свети Игња.. свети Максим Исповедник, који ће у ствари у својој Мистагогији указати да је Литургија икона Царства Божјега, а не изображење прошлих догађаја, него изображење будућих догађаја! Али то је у ствари, уопште та промена теологије, је утицала и на промену Литургије. И зато данас мислим да је неозбиљно говорити о добрим литургичарима ако не... нису добри теолози пре свега, не може бити добар литургичар, а исто тако не може се говорити о добрим теолозима, ако нису добри познаваоци литургијске... литургије и уопште литургичари. То једно са другим иде.“

3–35

Свуда у нашој црквеној химнографији се даје превага духовном над материјалним. Зато црквене химне потенцирају израз „небоземни ангео“, потенцирају „спасење душа наших“, потенцирају

мржњу на тело јер „бо научилсја јеси презирати плот, јер преходит бо“. Ниједна од тих химни не садржи у себи прототип хришћанског живота – Христа као човека, него нематеријално биће, анђеле.

„Док је есхатологија библијска: један временски догађај, историјски, који ће се збити у последњем дану, и дакле обухватиће сву природу – материјалну и сву створену природу, која ће бити у заједници са Христом, – овамо имамо есхатологију која је, у ствари, првобитно стање, дакле, није последњи догађај временски, да идемо напред ка есхатологији, него ка есхатологији би требало ићи тако што се враћамо! И то не би била есхатологија, зато и кажем ‘условно речено’, то би била протологија! Враћамо се кроз напуштање овога света и уопште свега што је материјално. У том контексту дакле, тако виђен свет, једино истинито што је било у ствари овде из хришћанства – то је у ствари подвиг. Подвизавање дакле, као борба против материје, борба против тела. Да би се дала превага у ствари том духовном! У контексту духовном, духовнога бића човековог ум има највећу улогу, зато што је он нематеријалан, и има, дакле, та својства, те такозване вечне нематеријалне природе, својства божанства ако хоћете. Бог је невидљив, неограничен, не знам ни ја, ум је такође, невидљив, али постоји, нематеријалан. Дакле, на неки начин је, овај, сличан Божјем, Божјој природи, та природа ума. И управо, идеал живота, виђен из ове монашке перспективе је у ствари ангелски лик. Да кроз подвиг, у ствари, човек постане анђеол, нематеријалан, да се ослободи тела. И то имате... Немој да ме, да се мрштите, госпођице... То имате у нашој, рецимо, химнографији црквеној свуда. Ниједна више химна које су настале из овога периода па касније под утицајем овим, више није имала прототип хришћанског живота, Христа као човека, него нематеријално биће – анђеле. И зато се све оне завршавају, управо потенцирају то: „небоземни ангео“, овај, не знам ни ја, и потенцирају „спасење душа наших, потенцирају мржњу на тело, „јер бо научилсја јеси презирати плот, јер преходит бо“. То су дакле, то није нешто што ми говоримо сада, као да је то било и не знам, то је... то постоји и сада. Само што ви слабо идете у цркву, па уопште ви то не можете да видите! Ви сте теолози некога типа таквога, не знам ни ја, слушате код мене предавања, а никад вас у цркви нема! И не знате то како и када... сигурно, то кад тако без искуства литургијског ви чујете ово што вам ја причам, буди Бог с нама шта у вашим, овај, ушима и главама не, не звони. Дакле, то сам вазда говорио: хиљаду студената има овај факултет! Да ви хиљаду budete на литургији недељом, то би се у Београду осетило! Али у Београду и даље има пет баба, које и даље долазе у цркву, и не... а ви сте

теолози, Боже, на високом нивоу, то знате знање, шта ћете ви у цркви? И ту сте да браните православље!“

3-36

Иако је оригенизам осуђен на Петом васељенском сабору, још увек се задржао у многим тропарима, где се пева: јер си се учио да презиреш плот, да презиреш тело јер оно пролази, а о души... приљежати о души бесмртњеј, души вечној дакле, зато што је она бесмртна и вечна.

„И дакле, тако је и са душом човековом, која је у ствари једна из духовног света, вечна, дакле, бесмртна, отуда је и тај појам о бесмртности душе – да је душа од Бога створена, али је бесмртна, исто као и ова друга бића, да је савечна Богу дакле, по природи. И она је затворена у људско тело, и циљ, односно спасење душе је у томе да се она ослободи тог људског тела. И зато ћете у многим тропарима, рецимо, који још и данас постоје, иако је Црква осудила оригенизам на пе... рецимо пе... рецимо дакле, на Петом васељенском сабору, задржало се... тај оригенизам, па ћете у многим тропарима певати, овај: ‘јер си се учио да презиреш плот, да презиреш тело, јер оно пролази, а о души, приљежати души бесмртњеј’, души вечној дакле, зато што је она бесмртна и вечна. То значи, дакле, оригеновску концепцију: тело пролази, оно није потребно, а душа је оно што чини човека човеком, дакле, то је његов идентитет, у смислу то је његово истинско постојање. И управо кад се душа одвоји од тела приликом смрти, она иде, враћа се поново у горње, дакле... у Царство Божје одакле је и дошла, али сада ту заузима место на основу онога како се понашала овде доле, дакле, да ли је испуњавала Божје заповести, да ли се ослобађала, да ли се ослободила материје у потпуности.“

3-37

Црквена химнографија је под јаким утицајем оригенизма. На пример, за свете Оце подвижнике говори се: „небесни човек, земни ангео“, или: „јер си се учио да презиреш тело, а да се прилепљујеш души бесмртној, јер тело пролази, душа остаје“, или завршеци скоро свих химни: „и спаси Боже душе наше“.

„Дакле, монашки кругови су почели у ствари да то практикују, ту... такво једно виђење света, материје, од стране Оригена, на тај начин што су у ствари ставили као циљ свога живота, дакле да је циљ хришћанског живота, монашког живота, ослобођење од материје, ослобођење од тела, и зато је прототип хришћанског живота, дакле,

идеални тај хришћански живот у ствари био анђеоски живот. Хришћани су тежили да буду анђели, у смислу да се ослободе материје. И то ћете видети у химнографији црквеној, где се за подвижнике, за свете оце говори управо том терминологијом, да је он „небесни човек, земни ангео“, или не знам, „јер си се учио да презиреш тело, а да се, овај, прилепљујеш души бесмртној, јер тело пролази, душа остаје“... Или, не знам, завршеци скоро свих химни: „и спаси блаже... и спаси душе наше“, „спаси Боже душе наше“, дакле... Све је то произашло из ових, дакле, кругова, који су били под јаким утицајем Оригена и његовога схватања постојања света.“

3-38

У тропарима и химнама има страшно много оригенизма. То је неприхватљиво и за учене и за неучене. Сваки хришћанин ће приметити да ту нешто није у реду. Рецимо, тропар где се каже: „Преподобни учил бо сја јеси трудитисја презирати плот, предходит бо“, дакле да презиреш тело зато што пролази а да се држиш „души, вешчи безсмртњеј“, односно да се држиш душе као ствари бесмртне. Или, рецимо, вазда завршетак химнографије „и спаси души нашја, и спаси души нашја“. Ту се види веома јак оригенизам.

„Постоји и такав, рецимо, један приступ и то је евидентно дакле, да после Оригена имамо... будући да је оригенизам био јако распрострањен међу монашким круговима, а обично су монаси били химнописци, иако имате... ако видите рецимо те тропаре, и те рецимо, овај, химнографије, односно химне које се певају видећете страшно много оригенизма ту, рецимо које су неприхватљиве, како год окренули, дакле, да ли се ради о ученим људима или неученим, али сваки хришћанин ће видети да нешто није у реду! Рецимо, имате тропар где каже, рецимо: ‘Преподобни учил бо сја јеси, овај, трудитисја презирати плот, јер предходит бо’, дакле да презиреш тело зато што пролази, а да се држиш ‘души безсмртњеј... вешчи безсмртњеј’, односно да се држиш душе као ствари бесмртне и тако даље... Дакле, сама та дакле поставка, или рецимо вазда завршетак химнографије ‘и спаси Гос... души нашја, и спаси души нашја’, дакле то је нешто што указује у ствари на један јако присутни оригенизам, који у ствари се темељи на овоме: негацији материје, а... овај... потенцирање душе!“

3-39

Погледајте било коју Догматику, и видећете тамо учење о загробном животу душе које није хришћанско, него незнабожачко

Платоново и јеретичко Оригеново. Још и данас ово учење се одражава у многим тропарима, иако је Црква осудила оригенизам на Петом васељенском сабору: „Јер си се учио да презиреш тело, јер оно пролази, приљежати же о души бесмртњеј“, вечној дакле. То је Оригенова концепција: тело пролази и оно није потребно, а душа је оно што чини човека човеком, она се приликом смрти одваја од тела и враћа у Царство Божје одакле је дошла, али сада ту заузима место на основу онога како се понашала овде доле, тј. да ли је испуњавала Божје заповести, да ли се ослободила материје у потпуности.

„И рекли смо да есхатологија данас отприлике говори о загробном животу душе. Есхатон се зато... односно налази, односно он је стварност после смрти у коју душа одлази, дакле, у Царство Божје као есхатон, у коју душа одлази после смрти. Зато је и есхатологија у ствари и на последњем месту у Догматици, и ако листате било који уџбеник догматике, ваших догматичара, видећете у ствари да је есхатон поглавље које је смештено на крају, о свему се говори па и на крају после о есхатону. Говорили смо и о томе одакле овакво схватање есхатона, да ли је то хришћанско схватање. Видели смо да великих заслуга за то има Ориген, али не малих заслуга има и Августин, Блажени, који су у ствари направили платформу, ако хоћете, створили услове за овакво схватање есхатологије, тиме што су унели у хришћанску онтологију нешто што није хришћанско, то у ствари што је Платоново! Из те такозване старогрчке онтологије, пре свега Платонове. И у чему се састоји та Платонова онтологија? Платонова онтологија се састоји у томе да душе, односно идеје, или како ће их назвати касније Ориген: духовна бића – постоје вечно. То је један свет идеја на који Бог гледа и ствара свет, утеловљујући или отеловљујући, формирајући свет на основу тих идеја, вечних идеја. И зато је свет по Платону идеја, зато што одражава те вечне идеје којих се Бог држи приликом стварања. Као рецимо кад ви имате идеју човека и после тога цртате тог човека. Нацртате га, он има и... постане на неки начин, тај... то постане у ствари реализација те идеје! Е тако је отприлике Платон говорио да је Бог створио свет по узору на вечне идеје. Идеје су вечне, а све ово друго је пролазно. Рецимо, човек је идеја. Марко, Јанко, Перса умиру, али човек остаје. Човек је вечан! Или рецимо, не знам, идеја дрвета, стола... Овај сто можете да исецкате и ставите у камин да изгори, али нисте уништили идеју стола! Идеја стола остаје, то је вечна идеја. Е сада, Ориген је унеколико модификовао ово, и он је у ствари под тим идејама подразумевао ду-

ховна бића која су у ствари од Бога. Бог их је створио, али су вечна, савечна Богу. Како је то Ориген схватио, и зашто она треба ту да буду савечна Богу, та духовна бића? Па зато што, каже Ориген, ако је Бог Творац, ако кажемо да је Бог Творац, онда Он је као Бог вечни Творац! Не може да буде: једном био Творац, па после није, или прво није био па после постао. То, дакле, да нешто напредује и назадује, каже Ориген, то је за нас, а не за Бога. У Богу је све постојано, све вечно. Ако је дакле Бог Творац, Он треба да буде вечни Творац! А како ће бити вечни Творац ако нема творевине, ако нема оно што ствара? И зато је, каже Ориген, Бог створио духовна бића, али Он их је вечно створио, од кад је Он од тада су и та духовна бића. Али од Њега су, полазе од Њега, Он је узрок. И та духовна бића су била у заједници, у јединству са Богом, и то са Богом Логосом, у смислу Логоса Божјега дакле, који би могао да се као протумачи Син Божји, али није то баш код Оригена јасно, зато што је у тој... у његово време још увек није то јасно искристалисано шта значи Логос Божји... у ствари личност, да је она личност као конкретно биће које стоји наспрам Бога, већ овде имамо и код Оригена и код других... без обзира што Ориген овде употребљава ипостас да би показао да је Бог Логос или ипостас. Та ипостас се у то време употребљавала и за суштину и могла је да означава и оно што је Филон под овим подразумевао, а то је да је Бог Логос у ствари Божји Ум, а Бог у своме уму има вечне идеје, од вечности има идеје ствари, или оно што ће касније говорити: логосе ствари. Логоси ствари су од Логоса, Бога Логоса, и то су мали логоси, на то дакле, у том једном великом Божјем Уму постоје многе идеје. И Он те идеје после тога када ствара свет само реализује. Дакле, та духовна бића која су савечна Богу, она постоје у Божјем Логосу, каже Ориген, и када су се покренула, направила су, дакле кретање и хтела су да промене ту заједницу са Богом Логосом, тада их је Бог, да би их казнио због тог њиховог хтења да желе нешто друго, заједницу са неким другим, а не са Богом Логосом, Он је створио творевину, у смислу материју, из небића, у њих је затворио. И дакле, тако је и са душом човековом која је у ствари једна из духовног света, вечна дакле, бесмртна, отуда је и тај појам бесмртности душе, да је душа од Бога створена али је бесмртна исто као и ова друга бића, да је савечна Богу дакле по природи, и она је затворена у људско тело, и циљ, односно спасење душе је у томе да се она ослободи тог људског тела. И зато ћете у многим тропарима, рецимо, који још и данас постоје, иако је Црква осудила оригенизам... петсто педесет треће године, дакле на Петом васељенском сабору, задржао се тај оригенизам, па

ћете у многим тропарима певати, овај: „јер си се учио да презиреш плот, да презиреш тело, јер оно пролази, а о души прилежати, души бесмртњеј“, души вечној дакле, зато што је она бесмртна и вечна. То значи дакле оригеновску концепцију: тело пролази, оно није потребно, а душа је оно што чини човека човеком, дакле, то је његов идентитет, у смислу то је његово истинско постојање. И управо кад се душа одвоји од тела приликом смрти, она иде, враћа се поново у горње дакле... у Царство Божје, одакле је и дошла, али сада ту заузима место на основу онога како се понашала овде доле! Дакле, да ли је испуњавала Божје заповести, да ли се ослобађала... да ли се ослободила материје у потпуности. И зато је и код Оригена, као и код Платона, могло да буде, одакле и долази и касније на западу и идеја о чистишту, и код Оригена та идеја постоји у апокатастасису, дакле да ће на крају у тој вртешки, стално ће Бог да враћа те душе док се све оне потпуно не очисте, док не прођу дакле то чистиште, и све ће на крају да постане опет онако као што је то у почетку било: да се поново душе врате у духовни свет. То је отприлике концепција есхатологије која извире из Оригенизма. Међутим, ово сада схватање, овакво схватање постојања, истинског постојања, умногоме је побркао Христос и уопште Његово Оваплоћење. И ми обично не узимамо то у обзир, то нам некако увек промакне, али ово оригеновски – то смо доста добро усвојили, и данас не можете са хришћанином почети никакав разговор, јер сва њихова вера у бесмртност, односно у Бога састоји се на темељима бесмртности душе. И када мене оптужују како ја говорим о смртности душе, како ја сам безбожник... али ја ћу сад овде показати како то у ствари неће бити да је баш тако као што они схватају!

У чему је дакле Христос променио и, односно, зашто Христос стоји као проблем да се усвоји оваква концепција Оригенова? Па управо због тога што је Христос, Син Божји, постао човек, узео материју на себе, постао је тело! На томе инсистира свети апостол Јован када каже да је Логос ‘саркс егенето’. Дакле Логос је постао тело! Али саркс, саркс је нешто још ако се узме оригинал, сарка... сарка је још нешто онако меснатије. Зато су неки покушавали да... да, овај, тај превод у ствари учине што буквалнији грчком па су преводили ‘месо’! Јер то би грчки израз значио. Саркс је месо и кад говоримо ‘о саркофагос’, онај који једе – ‘фагос’, ‘фагос’ то значи онај који једе, ‘саркофагос’ значи онај који једе месо! Е то би одговарало сад овим другима који кажу: ‘Јао, ви кркате месиште, и то месиште...’ Дакле то месо не би могло да се... овамо рецимо... уклопи, јер видите Господ је

узео месо! То значи постао је ме... постао је тело! Дакле, ово је апсолутно било обавезујуће за свете оце да поред душе имају у виду и тело. Али с друге стране Васкрсење Христово, које у ствари потенцира, и апостоли потенцирају, да је то у ствари васкрсење тела! И пазите, истинитост Христовог Васкрсења, то значи да Он и после смрти постоји, није душа, него тело! То је дакле елеменат кога траже апостоли! И зато кад се појављује Господ Он каже: „Као што видите, каже, ја нисам дух! Јер дух, каже, тела и костију нема, као што ви мислите да ја имам!“ То им говори после Васкрсења! И уопште пипање Томино, и тако, сва та, овај, гунгула око признавања Христовог Васкрсења у ствари управо изражава ову проблематику, да је тело било битно за одређење истинског постојања, идентитета после Васкрсења!“

3-40

На жалост, сви се данас држе погрешног Августиновог тумачења и тешко је све ово објаснити људима, променити у њиховим главама читав тај склоп, тј. схватање да је човек погрешно и Бог га кажњава смрћу. То да је Христос Својом смрћу искупио људске грехе пред Богом, тј. да се Син жртвује, то је као идолопоклонство у старо време, када су се приносиле жртве да умилоствиве Бога. Такво схватање доводи у питање целокупну теологију, и на крају крајева страшно доводи у питање постојање Цркве.

„То рецимо за Августина није случај. Августин, будући да је јуридички поставио ствари, и етички дакле, он је нашао и такво тумачење дао, да је у ствари... На жалост, тога тумачења се сви држе данас, тешко је све ово објаснити људима, променити у њиховим главама цео тај склоп сада, а то је да он дакле види у томе да је човек погрешно и Бог га кажњава смрћу. И читава Христологија Августина и касније читаве католичке цркве, и уопште Запада, ће се исцрпљивати у томе: у откуп, дакле, који даје Христос сада. Али Он даје откуп, ту се не ради о сједињењу, јер Он жртвује се, даје откуп некоме и искупљује нас дакле, пере нас од тих грехова етичких. Пошто Бог... дакле то Анзелмо Кентерберијски, Тома Аквински тумаче, Бог је... увређена је правда Божја! И требао је неко да задовољи ту правду Божју, и ето, Син се жртвује, Он је без греха... То је као када приносите жртву у старо време, идолопоклонство, да умилоствивите бога! Зато што је у његовој руци... Али то... такво једно схватање доводи у питање све ово што су свети Оци Истока градили, теологију, па на крају крајева страшно доводи у питање постојање Цркве! Она постоји сада као институција, као и све друге институције, која је у ствари закриљује, видећете као

држава што даје идентитет многим, тако и Црква, али не постоји као догађај сједињења тварне и нетварне природе у Христу, у коме догађају једино може да постоји свет!“

3-41

Код католика је Васкрсење Христово на другом плану, а на првом плану је Крст и страдање Христово. На жалост, то су и наши узели и сада имате крстаче свуда по црквама, али то нам долази од католика.

„Васкрсење Христово, дакле, код католика је у другом плану. Оно се не слави и не полази се у ствари од Васкрсења Христовог, и не слави се као дођај који чини и даје смисла свему, и без чега не би могло да буде ничега, већ у ствари код римокатолика крст је у центру, и страдање Христово у центру теологије и уопште у центру занимања хришћанскога. И зато кад дођете у католичку цркву прво што ћемо срести то су огромне крстаче, дакле, и то је нешто што... где кроз целу историју ренесансе показује се да се католици утркују ко ће да што верније прикаже страдање Христово и катастрофу Његову, овај Његовог страдања, трагедију страдања за нас. На жалост, сад су и наши то православни узели, сад свуда имате крстаче и нема, то сад... крст је то... не може ништа друго да буде, само то сви сад, овај... Али, то нам долази, рекох, отуда.“

3-42

У крштењу „запад“ симболизује биолошко постојање, дакле родитеље, војску, државу, посао, храну и све што иде са тим. Крштење симболизује заокрет ка нечему што није биолошко, ка заједници која није биолошка.

„Ви се рађате, дакле, у једну породицу, улазите у једну породицу, дакле, кад се родите... Али та породица има шири тај контекст, јер породицу штити тамо неко, не знам, држава или неко племе или не знам ни ја... Удружују се па бране једни друге, не знам, деле храну, заједно иду у лов... Или, рецимо, савремене ове државе, дакле, имају војску, па ту вас штите, они вам дају, дакле, сигурност, постојање, обезбеђују вам посао, храну и све тако то што иде са тим, да не набрајамо много. То је у ствари оно што у овоме искуству крштења подразумева „запад“. Е сада, да би били верници, да би неко постао верник, он треба да промени то све, односно да се окрене од тога, да направи један заокрет животни, и да се окрене ка нечем другом. И шта је то ‘друго’ у односу на овај биолошки начин живота који неми-

новно прати веру? Односно, у смислу да будете верник. Ту, у ствари, ви се сад okreћете ка нечему, у ствари, што није биолошко! И свој живот, у ствари, утемељујете на нечему што, рекао бих, је апсолутно супротно од свега овога. Отуда и Господ када каже ко може да буде верник, Он управо то користи тад: сваки онај који не остави оца и матер, жену и децу, мене ради, није мене достојан. То значи не можете веровати, ићи за Христом, ако сте у исто време везани за оца, мајку, породицу. Или на другом месту каже: ако не омрзне неко на оца и матер, жену и децу, не може бити мој ученик. Не може бити у овом случају, овде нашем, не може бити верник! Ове речи Христове су свакако потекле из искуства црквенога, дакле, које је, ето, преточено у овој симболици крштења, па подразумева заокрет, дакле, од тога такозваног биолошкога начина живота или идентитета који стичете у том биолошком, у породици, држави... и излаза, и остварење нечега, неке заједнице која није биолошка. Е сад, и то треба имати у виду, дакле, да крштење у ствари никад не може, дакле и вера, никад не може, дакле, неко да буде крштен, односно да постане верник без заједнице са другим, односно без да му тај други постави питање, у смислу да га позове да он буде са њим, односно да буде верник. Простије речено, не можете, рецимо, ви да кажете, не може ниједан човек да каже: ја ћу сад... ето, од данас ћу ја почети да живим као што живе хришћани. Ја ћу, рецимо, сада да поштујем све законе, сад ћу ја да се молим Богу, да идем у цркву, не знам ни ја, све то, да поштујем све обичаје... Дакле... Господине! Дођи 'вамо! Немој више да ти се то дешава, да никад више ниси дошао на моје предавање! И то за свакога важи. Не можете ви овде да устајете и расправљате своје ствари као да ја не постојим овде и као да предавања нема. То радите ви код своје куће и тамо, не знам, одакле сте, из Босне, и не знам одакле, а не овде. И то је пре свега основно непоштовање, и колега ваших који су ту, а и мене као професора. Ајде, губите се!"

3-43

У карневалу човек предокуша шта значи бити слободно биће у односу на све могуће законе постојања. Али та слобода траје само док траје карневал, а после карневала, кад се маске скину, нема више трте-мрте. Карневал кратко траје, али човек свакога дана изиграва карневал, стављајући различите маске с циљем да буде слободно биће, чије постојање зависи од његове сопствене воље.

„Дакле у карневалу човек навлачи маску и у том тренутку, колико траје карневал, он изиграва, у ствари предокуша, шта значи бити

слободно биће, у односу на богове, на људе, на све могуће, дакле... законе постојања, државу, политичаре и не знам ни ја... све то. Али то је у ствари, као и у позоришту, било трагично, зато што он у ствари није то могао да оствари у реалном животу, то је само толико трајало колико је трајао карневал. Када се маске скину, тада више нема трте-мрте. Тако је било и у позоришту, само што је позориште то научавало, односно едуковало на један сасвим опипљиви начин тамо, где онај јунак на позоришту, на крају, дакле тај глумац бива кажњен, од богова, од тога вечног поретка, од богова који чувају тај вечни поредак. Бива кажњен за свој... како су... како га назива Еврипид 'иврис', грех или светогрђе, да се он дрзнуо у ствари да... да се стави насупрот тога вечног космоса, уређенога, и да се постави да хоће да буде конкретно и слободно биће. То се дешава и са карневалом, само у карневалу нема казне, него... али казна је у томе што... не успева да учини, односно то не траје дуго. Али то је у ствари и у нашем животу: човек савременога света изиграва карневал сваког дана, стављајући различите маске, иза којих се крије... Али све оне имају, односно, све његове те активности имају исти циљ, исту жеђ – да буде апсолутно слободно биће! Да његово дакле постојање зависи од његове слободе, а не од закона и од других који ће га научавати, кажњавати, не знам, награђивати за то што он чини.“

3–44

Употреба маске је везана за оно што су свети Оци говорили о личности, у смислу да маска може бити један подстрек за личност. Маска није негативан појам, као што смо ми навикли да мислимо. Маска у позоришту, али и у обичном животу је израз слободе, јер човек не жели да буде оно што јесте, него жели да буде нешто друго, али не може то да оствари, па му ништа друго не преостаје него да стави маску и бира шта хоће да буде.

„Ја сам хтео само да се осврнем на овај термин маске и уопште употребу маске, јер она је у ствари везана и за оно што су свети Оци говорили о личности. Наиме, појам дакле, тај термин маске, у грчком 'просопион' је у ствари везан за личност, 'о просопон'. Али мислим да треба доћи, у смислу, треба објаснити неке ствари. Наиме, у ком смислу се маска може, у ком смислу маска може да буде један подстрек за личност? Пре свега треба схватити то да маска није увек негативан појам. Ми смо навикли отприлике да кажемо да је: 'Ааа, маска!'; не знам ни ја, 'Маскирао се!'; или не знам ни ја: 'Скини маску са лица!'; или не знам, овај, 'Он навлачи стотину маски!'; и не знам

ни ја све то, дакле, у том контексту звучи нам то некако негативно. Међутим, маска у позоришту, али и у обичном животу, значи у ствари не само да играте улогу некога, дакле да изгледате као неко други, да се сакријете дакле, да нисте то ви, него да дате идентитет, односно слику о себи да сте неко други, макар тај чију маску носите, то не значи да само човек жели да се сакрије, него то може да значи и да човек жели да то буде, а не може да оствари, дакле не може да постигне то да јесте, па му ништа друго не преостаје него да стави маску, дакле да игра улогу ту, овај. То је, то је у ствари позитиван појам, који је још и у ствари и натерао, односно који је послужио да свети Оци узму овај израз 'просопон', дакле за личност, везујући га за маску. И она управо то, дакле, носи у себи, дакле управо ту, тај појам слободе. Дакле хоћу да будем ја тај, такав, то је моја воља и то је моја слобода, да хоћу да будем. Дакле, не слажем се са оним што јесам сада, него.. не слажем се са оним датим, дакле, него хоћу да будем нешто, дакле хоћу да поставим своје биће на својој слободи, али бирам ја шта ћу да будем. И ту, у односу на то, дакле стављам ту маску.“

3-45

Треба да апелујемо на слободу и љубав према природи и другом човеку, а не да се оптерећујемо разним потребама, као што су на пример границе. А не знамо да се границе мењају и да ће се још променити ко зна колико пута. Није важно где су границе и чија је земља, много је важнији наш однос према природи, јер то и земљи даје идентитет.

„Дакле, људи, ми смо оптеретили себе да нам требају ствари многе, а не требају нам! Али то кошта природу, кошта, кошта нас живота! Дакле то све, да ако имамо велике прохтеве, дакле оне који не требају, уништавамо природу и нема те... ако ми на логику се будемо, овај, ослањали, она ће нас одвести у пропаст! Него да некако мало апелујемо на човека, на слободу, на љубав ту, и према природи и према другом човеку. Ето то би била нека моја размишљања, нека моја порука и требало би то теологија и Црква да о томе више говори. На жалост, ми смо много у тим нашим националним проблемима, стално са неким границама, стално ту се бакћемо све, не знамо да се те границе мењају! И да ће се оне променити ко зна колико пута! Али да гледамо нешто суштинско! Да спасемо тај идентитет тога народа! Тај један живи живот, тај однос који има наш човек према другом човеку, према природи. То је наше благо које може да послужи као извор за преображење света! А не сад – правимо границе, па

мислимо ако ту не буду границе ми смо готови, треба да се селимо, и убијамо, не знам шта... А границе, и сами знате који читате историју... ко је... где су све биле и где неће бити! И земља чија није била и чија неће бити! Али оно што су, што је вазда било важније, које у ствари и земљи даје тада идентитет један – то је у ствари тај човек и тај његов однос према томе свему.“

3–46

Ако је грех етичка категорија, онда човек мисли, или бар има наду да ће својим понашањем, дакле испуњавањем заповести Божјих, доћи до спасења. Такво схватање је кроз историју породило разне месијанизме, тј. многе „спаситеље“ који нам нуде разне етичке системе по којима планирају да искорене зло из света. Етичко посматрање греха ствара лажан утисак да људи могу својим силама искоренити зло и направити рај на земљи. Тако се Црква, на пример, бави социјалним проблемима да би створила рај на земљи. Али сви ти напори падају пред чињеницом да на крају сви умиру, и људи и све унаоколо. Ти храниш гладнога, а он на крају умре. Дакле, тиме не можеш да му решиш проблем. Али зато онтолошко виђење греха подразумева да ће грех, зло, глад, жеђ, неправде и све остало бити излечени кад смрт буде побеђена. Људи чине зло из страха од смрти.

„Ако етички посматрамо грех, и ако грех у ствари јесте етичка категорија, тада у ствари стиче се утисак, и човек тако у ствари живи, да мисли... убеђен је, или бар има наду да ће својим начином понашања, испуњавајући дакле норме етичке, доћи до спасења, и бити истинско биће. Одатле имамо кроз историју различите месијанизме, у смислу спаситеља многих који нам управо ово нуде! Нуде нам у ствари различите форме, етичке системе по коме ће се у ствари искоренити зло из света. И не знам, чули сте често, и слушате често о томе, како кажу наши богослови: ‘Кад би једну само заповест испунили из Декалога, аутоматски би настао рај на земљи’. То је у ствари етичко посматрање греха које даје такав утисак, лажан утисак и ствара једну такву свест код људи, да људи могу својим силама у ствари, да искорене зло! И да направе савршено... рај на земљи! Одатле и ти политички месијанизми, али чак и у Цркви, често то напомињем, овај пример сам вам поменуо, или још много примера има рецимо, да се Црква бави социјалним проблемима и програмима, желећи да покаже у ствари да је она једина та која, ако социјалне програме она испуни, а испуниће зато што су сви други лажови, а

црквени људи су искрени људи, поштени и они ће то одрадити поштено, они ће у ствари створити рај на земљи! Међутим, све то у ствари пада пред једном чињеницом, а то је смрт! Јер какве год хоћете социјалне програме да спроведете у живот, како год хоћете да се понашате према људима, и не знам ни ја, на крају умирате и ви, и ти људи, и сви около, све умире... И то је нешто што у ствари све ово показује да је лажно! Јер ти храниш... храниш гладнога, и он на крају умре! Умре зато што му је природа смртна! Зато што је смртно биће! Дакле не можеш на тај начин, тиме... својим односом према њему да га ослободиш управо то... тога проблема. Али рекох, ако се грех види у етичком смислу, из етичке перспективе, тада он даје тај утисак лажни, и вазда људи као некако да поново почињу и поново мисле: ајд сад ови други пре нас нису знали, нису били поштени, нису били довољно искрени, сад ћемо ми то да урадимо боље. И вазда иста, исти... исти... исте последице, исти завршетак. Међутим, онтолошко виђење греха подразумева да ће грех и зло у ствари, и све ово што имамо: гладни, жедни, не знам, овај, неправде, и не знам ни ја, све ће бити то излечено када буде смрт побеђена! Е на крају ако се мало дубље анализира људски поступак, односно човек и његово дело, сваки човек, видеће се у ствари да људи чине ово или оно, и уопште чине зло – управо из страха од смрти! Управо због тога што у себи имају, макар и несвесно, тај страх од смрти који их гони у ствари да чине ствари које су и лоше и не знам ни ја.“

3-47

Ја ово што причам покушавам да сведем на најнижи могући ниво. На пример, медицинари су разбили људско биће на делове, па кад офталмолог посматра човека, он га види као једно велико око. И не може да схвати да ту није око једино, него ту је и рука, и срце, и уши...

„Е сад то не може, и када говорите о слободи у ствари, не може слобода да постоји без тела, без човека, мислим... то не може! И кад говорите о личности исто тако. Слобода није нешто... мислим ви можете да кажете као појам ‘слобода’ не знам, али слобода је, мислим, увек једно конкретно биће, једна личност! И тако, опет се враћамо на оно светоотачко где у ствари ниједна природа не може да постоји мимо личности! Личност и природа се разликују! Разликују се код нас, у нашем постојању, људском постојању, личност и природа. Ми смо по природи сви исти! Али смо као личности различити! Али та личност у ствари за свете Оце, то није опет један ентитет који је сам

по себи као нека природа друга, него личност је у ствари слобода која се пројављује у односу на некога. И зато личност су свети Оци дефинисали као заједницу са другим, и личност... Отац је Отац, личност, само име вам каже, зато што је у заједници са Сином! Ако можете то да схватите, ако не можете ја заиста немам снаге ни да вам... немам моћи да вам то објасним, ја знам да ви то тешко можете... али, ја покушавам да то сведем на нај могући нижи ниво, дакле да ја не употребљавам овде никакву 'хох теологију', овај, да ја вас збуним ту са својим неким знањем... ја спуштам се на нај могући... али даље од тога ни ја не могу сам, не знам ни ја како би могао, можда би неко могао боље да вам то објасни, али то је у ствари то! Дакле морамо искључити, ја вас то позивам... дакле да у својој глави имате раздвојено биће једно, које се састоји из тога и тога, па да после... из човека... дакле се састоји из душе и тела, па да после покушавате да то спојите. То је врло тешко, то је неспојиво! Ако већ кренете од два ентитета, а то је Ориген урадио! Он је кренуо тако, он је рекао: 'Душа предпостоји, она је вечна! Од Бога јесте, Бог је дао њој биће, али вечно биће она има, она је духовна! И он је од тога ентитета пошао и он је спајао телу! И ви имате два, увек двоје!' И сад, сваки мој напор и сваки напор светоотачки да од тога направе једно је врло тежак! Али, томе су допринели и ови савремени методи знања и сазнања, где они такође у ствари у сазнању нечега користе тај метод разбијања дакле, да направе више тих делова, па после тога од тих делова желе да саставе целину, а то после тешко иде, никад не може да се то... чим сте ви један део... Рецимо кад ви разбијете човеково биће, рецимо медицинари, на ортопедију, на офталмологију, на ухо, грло и нос – оториноларингологију, на не знам... кардиологију, на... на... на... – ви сте разбили те целине и... односно једну целину на делове! И сваки је тај део постао целина! И зато сад не може овај... овај кад посматра човека, овај... офталмолог, он га види као једно велико око! И он не може сад да схвати да ту није баш око само једино, ту је и рука, ту је и срце, ту су уши, ту су не знам ни ја... ту сам на крају крајева и ја као неки ту, овај, додатак на скупоћу, као нека личност! То посебно, дакле, овај, прави проблем њима, али ајде сад они не улазе у то, али хоћу да кажем: то је савремена наука тако урадила!"

3-48

Математика је чудна игра. Она стално показује да се нешто умножава, али се то у ствари умножава на један сасвим вештачки начин. Онтолошки се, у ствари, ништа не умножава. Јер када до-

дате јединици нулу, која би требало да буде израз за ништавило, односно да се ништа не додаје, дакле, када додате јединици нулу – постане десет! Видите? Ништа нисте додали, а оно се умножило! То значи да нас математика вара, математика, са овим компјутерима, у ствари манипулише нама.

„И зато математика вам је чудна игра, она стално показује да нешто се умножава, а у ствари се то умножава на један сасвим вештачки начин. У ствари онтолошки ништа се не умножава. Јер ви и када додате тој јединици и нулу (једно обично објашњење), нулу која би требало да је израз за ништавило, односно да ништа се не додаје, када додате тој јединици нулу – оно постане десет! Али уствари, видите, додали сте једноме не... ништа нисте додали, а оно се умножило! То значи вара тај... да тако кажем... математика нас вара да се нешто умножава, ништа се не... онда су добро објаснили, кажем, и питагорејци... и сви други, и на жалост то се данас исто тако... математика, са овим компјутерима, манипулише у ствари нама, она нам ствара утисак... Она нам у ствари ствара тај такозвани виртуелни свет, свет иминарни, који не постоји у ствари! Постоји само један, тај реални, који се модификује и у који се поново све враћа, и то је једно... доста добро замлаћивање, али мислим од тога се живи данас... Па не знам како сад то... пала ми... мислим доста добра манипулација, ако хоћете тако, али је то, тако свет живи, то је у ствари нешто што човек види да је то тако и... то није ништа ново, ако добро проучимо грчку философију у односу на оно... Међутим, хришћани овде, изражавајући своје негодовање са свим овим покушајима да се објасни овај проблем да је Бог Један, а Тројица, упорно покушавају да ставе у исту раван једнога и многе!“

3–49

Ко добије шестицу код владике Игњатија, тај може да предаје догматику у Русији, јер је за руско подручје то знање доста добро.

Владика Игњатије: „А Ви, тамо сте, у Русији?“

Студенткиња: „Не, ја сам била у Русији.“

Владика Игњатије: „Аха... Ја сам мислио, тамо би могли и догматику да предајете... то је за руско подручје... то... доста добро... Па добро, Татјана не... не... нећемо даље, кад Ви то тако знате, то што најбоље знате, шта... Ево ја ћу да Вам дам једну шестицу и Ви можете да идете... Али, душо, морате да учите, зато Вам ја то дајем шест, да се упишете и да дођете поново код мене на полагање. Једино ако волшебно ако то не избегнете, али... са тим знањем... слаба вајда.“

Дијалог служи да се аргументима покаже ко је у праву. Човек напише две књиге, „рецимо Атанасије, а овај други, иако је за дијалог, једноставно ништа то не признаје. Ви не прихватате наше аргументе и тиме показујете да сте тупави.“

„Ја вам пре свега... није само дијалог ради дијалога, у смислу: ‘ај-де ти говориш, па ћу ја да говорим’ и готово, него дијалог је у ствари то да се аргументима покаже ко је ту у праву! А видите, наш дијалог у Цркви, као и уопште... уопште у свим сферама живота је такав! Овај човек напише две књиге, два тома и стави им све, документа на располагање и то... па, рецимо, Атанасије, и овај други, једноставно... а он је за дијалог, ал он то ништа не признаје! И ето шта ћеш. То је у ствари... а то... ми смо дошли у такву једну ситуацију, где сви ти други који са страна пљују, они тако заузимају став. Не! Они... без обзира какве ми аргументе износили, он једноставно ништа не прихвата! Али тиме показујете не да сте генијалци него да сте тупави! Ви у ствари не знате истину и ви не можете никакав аргумент да изнесете! Без обзира колико у својим очима ви мислите да сте ви генијалци који то... Имам ја тамо једнога свештеника који тамо све... ма о свему што се прича он на крају ће да каже: ‘Ма све су то трице и кучине!’ А кад га питате нешто он понавља причу некога који заиста баш нема везе, ал’ ето њему се он свиђа и он нека... и ту немате... помоћи.“

Ставови епископа Игњатија – супротни учењу Православне Цркве:

1. Када некој ствари приступате с љубављу, онда та ствар долази из небића у биће, постаје живо, постаје личност. (3–01, 3–02)⁶
2. Када ствар постане личност, ми се вежемо за њу и боли нас кад је изгубимо. (3–02)
3. По хришћанском схватању свет се може посматрати само као једна конкретна личност. (3–03, 3–04)
4. Бог је на крају створио човека као једну личност и у њему возглавио сву природу. Захваљујући томе, човеку цео свет постаје једна личност. Када свети апостол Павле каже да је Бог све ство-

⁶ Референца у загради упућује на оригинални текст (односно аудио-снимак) где је изречен или наговештен дати став.

- рио кроз Христа, у Христу и за Христа, то значи нешто друго – да је Бог све створио у Адаму и кроз Адама. (3–05, 3–06, 3–07)
5. Бог је створио човека, а да га претходно није питао. Тако је Бог наметнуо човеку Себе, све људе и читаву творевину и тиме угрозио човекову слободу. (3–08, 3–09, 3–10)
 6. Човек осећа природну нетрпељивост према Богу, родитељима и свему створеном, јер све то није производ његове слободе. Зато је било природно да човек каже Богу „не“. (3–08, 3–10)
 7. Уништавањем природе и негирањем свога или туђег постојања човек изражава тежњу за правом, онтолошком слободом. Али пошто ту слободу ипак не може у потпуности да реализује, човек мрзи сопствено постојање. (3–09, 3–11, 3–12)
 8. Права слобода је онтолошка слобода, тј. могућност да себи и другима дајемо и одузимамо биће, тј. постојање. (3–11, 3–12, 3–13)
 9. Човек доживљава искуство небића када изгуби другу личност. На пример, када мати изгуби сина, онда ни она не постоји. (3–11, 3–15)
 10. Човек и у односу на самога себе може да схвати шта значи „не бити“, „не постојати“. (3–16)
 11. Уместо да се бави питањем опасности од небића, Црква је нашла решење у многобоштву и јереси – прогласила је душу бесмртном. (3–16)
 12. Када би душа била бесмртна, не би се могла вечно мучити, јер само смрт може бити узрок бола и патње (3–17)
 13. На жалост, данас се грех погрешно схвата – као кршење заповести Божјих. (3–18, 3–19)
 14. Погрешно је Августиново учење да је грех преступ закона, а као последица тога преступа долази казна од Онога Ко је поставио закон, и та казна је смрт. (3–19)
 15. Када св. апостол Павле каже да „у њему сви сагрешисмо“, то значи нешто друго – да у смрти сви сагрешисмо, тј. грешни смо зато што смо смртни. (3–18, 3–19)
 16. Грешни смо зато што смо смртни. (3–18, 3–20, 3–19)
 17. Смртни смо зато што смо створени. (3–21, 3–19)
 18. Грех је промашај, тј. погрешно изабран начин превазилажења смрти. (3–21)
 19. Свети Григорије Ниски и свети Максим Исповедник кажу да је извор греха смрт („пазите, не обрнуто!“), а да је смрт последица створености. (3–20, 3–19)

20. Светост нема везе са етиком (испуњавањем заповести Божјих). (3–22)
21. На жалост, светост се погрешно схвата као подражавање Христа. (3–23)
22. Православна теологија гледа на човека као на бајку, окитила га је моралним врлинама, а у ствари, кад га добро истресете, видећете да смо сви лицемери и сви смо катастрофа од људи на моралном нивоу. (3–24)
23. Сви смо ми свети, без обзира на наше грехе. (3–23)
24. Сви чланови литургијске заједнице су у рају, без обзира на то колико су грешни. (3–25)
25. Свети Оци кажу да је мржња према другоме једина препрека за улазак у Царство Божје. (3–26)
26. Хомосексуализам је природан као и брак. Божански закони се мењају, и морал се мења. (3–27)
27. У Цркви има много неморалних светитеља, којима би, етички гледано, требало судити због онога што су радили у животу, почевши од светог Илије, па до краљева и царева византијских, свете Ирине и наших царева и краљева, и уопште свих. (3–22)
28. Суштина покајања није да се човек покаје психолошки, него је исповест и покајање у ствари повратак у литургијску заједницу. (3–25)
29. Данашње схватање исповести као покајничког признавања својих грехова потиче од Августина и руши сваки јерархијски поредак у Цркви (3–28)
30. Учење које су исповедали сви свети Оци у свим временима и на сваком месту (*consensus patri*) страшно је погубно по Цркву, по њену историју. То учење је толико опасно јер нарушава живу историју Цркве, јер онемогућава да се у Цркви каже нешто ново, тј. нешто друкчије од тог учења. А управо је Црква позвана да увек доноси нешто ново. (3–29)
31. Бог је апсолутно слободан и ствара свет како хоће, а не по неким законима и нормама. Зато је немогуће на основу изучавања законитости творевине и заповести Божјих доћи до закључка о томе какав је Бог. То су Стари Грци радили, и под њиховим утицајем су касније били и свети Оци. (3–30)
32. Свети Оци су били под утицајем Оригенове јереси и јелинског многобоштва, конкретно свети Дионисије Ареопагит, свети Герман Цариградски и свети Максим Исповедник. (3–31, 3–30)

33. Неке књиге Старог Завета биле су под апсолутним утицајем јелинског многобоштва, конкретно: Књига Проповедникова и Књига премудрости Соломонових. (3–30)
34. Августин увек помиње Цркву као једну, а требало би говорити о многим Црквама, јер је Црква конкретна литургијска заједница. (3–32)
35. Погрешно је што се Црква од Августина окреће историји и Литургија се тумачи као понављање Тајне Вечере, изображавања страдалнога Христа и учествовање у Његовим страдањима. (3–33)
36. Насупрот другим светитељима, који су Литургију тумачили у контексту Тајне Вечере, свети Максим Исповедник тумачио је Литургију као изображање будућих, а не прошлих догађаја. (3–34)
37. У црквеним тропарима и химнама, и у свим Догматикама, има страшно много јереси оригенизма (иако је оригенизам осуђен на Петом васељенском сабору), на пример у изразима: ‘небески човек, земаљски анђео’, ‘спаси, Боже, душе наше’, ‘научио си се да презиреш тело, јер оно пролази, и да се стараш о души – ствари бесмртној’. (3–35, 3–36, 3–37, 3–38, 3–39)
38. Истицање Крста и страдања Христовог је својствено католицизма, а православни су то узели од католика и зато сада код нас имате крстаче свуда по црквама. (3–41)
39. У крштењу „запад“ симболизује биолошко постојање – родитеље, војску, државу, посао, храну... (3–42)
40. На карневалу и у позоришту, али и у свакодневном животу, ношење маске је позитивна појава. То је предокушање слободе у односу на све могуће законе постојања. Човек свакога дана ставља различите маске с циљем да буде слободно биће, чије постојање зависи од његове слободе. (3–43, 3–44)
41. Није важно где су границе и чија је земља, много је важнији наш однос према природи. (3–45)
42. Ти храниш гладнога, а он на крају умре. Дакле, не можеш му тиме решити проблем. (3–46)
43. Ја ово што причам покушавам да сведем на најнижи могући ниво. На пример, медицинари су разбили људско биће на делове, па кад офталмолог посматра човека, он га види као једно велико око. И не може да схвати да ту није око једино, него ту је и рука, и срце, и уши... (3–47)
44. Математика је чудна игра. Када додате јединици нулу (то је знак за ништавило) – постане десет! Видите? Ништа нисте додали, а оно се умножило! То значи да нас математика vara. Математика, са овим компјутерима, у ствари манипулише нама. (3–48)

45. Ко добије шестицу код владике Игњатија, тај може да предаје догматику у Русији, јер је за руско подручје то знање доста добро. (3–49)
46. Ви не прихватате наше аргументе и тиме показујете да сте тупави. (3–50)

Епископ Игњатије:

1. Када некој ствари приступате с љубављу, онда та ствар долази из небића у биће, постаје живо, постаје личност. (3–01, 3–02)

Догматика Православне Цркве:

Према стварима се односи као према нечему што ти Бог даје на употребу, чувај их и користи се њима у славу Божју. Буди задовољан ма како их мало имао и за све захвали Дародавцу. Ни за коју се не везуј и на све гледај као на спољашња оруђа, како би могао њима слободно располагати и како ти не би служила за препреку у добру. Не допуштај себи да се на њих ослањаш јер су трошне природе. Не хвали се својим стварима и не завиди туђим. Не буди тврдица, али и не расипај кад то не служи на добро.

Свети Никодим Агиорит, *Невидљива борба*, Београд 1962, стр. 144.

Човече! Буди слободан од земног пристрашћа, да не би, заробивши се бесмисленим сластима, био везан вечним плачним узама. Не приклањај срце своје садашњим стварима, да се не преластиш њима, као у ноћним сновима. Не тражи спокоја у земним насадама и утехе у плотским похотама, већ их тражи у Господу Који је све створио. Ако имаш што на земљи, понашај се као да немаш, ако што узимаш, као да не узимаш, ако једеш што, као да не једеш, ако нешто пијеш, као да не пијеш: буди слободан од свега земног, да би се прилепио свим срцем својим к Једноме Господу. Све земаљско траје кратко време, а благодат је Божја вечна.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990, стр. 74.

По Св. Максиму Исповеднику: порок је погрешно суђење мисли, праћено неправилном употребом ствари (ή κακία ἐστὶν ἡ ἐσφαλμένη κρίσις τῶν νοημάτων, ἡ ἐπακόλουθει ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων).

Авва Јустин, *Сетиве и жетиве*, Београд 2007, стр. 136.

Демони војују – или преко ствари, или преко страсних помисли о самим стварима. Преко ствари војују против оних који се налазе међу стварима, а кроз помисли (нападају) оне који су од ствари одвојени.

Свети Максим Исповедник, *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – Ασκήσεις φιλοσοφικές и θεολογικές мисли Максима Исповједника, Четири сѣошине глава о љубави*, Лука, Никшић 2006, стр. 115.

Зашто не указујемо поштовање другим, страним бићима, или стварима, већ само анђелима и светитељима? Зато што су они везани за божанску личност нашег Спаситеља Исуса Христа, и што анђели и људска бића представљају јединствену вечну вредност личности. Свако друго створење је помоћна и привремена вредност.

Епископ Николај, Сабрана дела, књига XII, *Вера Светих – катихизис истиничне православне Цркве*, Химелстир 1984, стр. 140.

Епископ Игњатије:

2. Када ствар постане личност, ми се вежемо за њу и боли нас кад је изгубимо. (3–02)

Догматика Православне Цркве:

Не тугуј, човече, неразумно због пролазних ствари; јер све нестаје, све тече мимогред. Нема ниједне такве ствари због које би ти неутешно туговао. Не треба безмерно туговати, не само због пролазних ствари, већ ни због највећих прегрешења пред Богом. Ако би твој грех превазишао свако сагрешење – чак ни тада не треба да очајаваш и да много – неутешно тугујеш; јер нема греха који може да победи милосрђе Божје: наши греси не могу да се упореде са пучином Божје дарежљивости – Бог ће нас спасити милосрђем својим бадава – бесплатно.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990, стр. 145.

Страст љубави је за осуду када се ум занима материјалним стварима; а страст љубави је за похвалу када се (ум) сједињује са божанским (стварима). Јер ум, обично, на којим стварима се задржава, на њих се и протеже, а на које се протеже према њима негује своју жељу

и љубав; било према божанским, себи сродним и мисленим, било према телесним стварима и страстима.

Свети Максим Исповедник, *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – Асїекїи философске и тїеолошке мисли Максима Исїовједника, Четїири сїиоїїине їлава о љубави*, Луча, Никшић 2006, стр. 131.

Немој се страшно везивати не само за храну, пиће, одећу, простран и лепо уређен стан, богато покућство, него чак ни за своје здравље и свој живот немој бити ни најмање страшно везан, предајући га на вољу Господу.

Свети Јован Кронштатски, *Са свейїим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 160.

Кад видиш некога да је опседнута срца од ђаволског насиља, па силно пати за неким ништавним земаљским предметом и упорно говори о њему, те ти тиме изазива раздраженост, немој се узрујавати, него, знајући сигурно да је та оболелост духа од нечастивога, буди са болесником кротак и тих; одмах се спокојно и са непоколебивом вером обрати Богу молитвом и читај тропар Нерукотвореној икони: „Пречистој икони Твојој клањамо се, Благі, молећи за опроштај сагрешења наших, Христе Боже. Сам си изволео да телом узиђеш на Крст, да би избавио створење Твоје од робовања нечастивом. Зато Ти захвално кличемо: Радошћу си испунио све, спаситељу наш, дошавши да спасеш свет“.

Свети Јован Кронштатски, *Мој живої у Христїу*, I том, Светигора, Цетиње 2001, стр.147.

Свакоме одузмите оно што највише воли од видљивих ствари: затражите или одузмите од среброљупца новац, од љубитеља пресићења укусну храну, од честољубивог и гордог неке његове привилегије, назовите га погрдним именом, и видећете шта чини чију наду, какво је у кога благо, каква страст! О, са каквим се срамним страстима понекад морамо сретати! Понекад се човек везује нечистом љубављу за човека другог пола, дише, храни се њиме, тако рећи. О, срамна надо! О, гнусно срце, које си од Господа одступило! О, човече који си телесну, слабу мишицу своју утврдио на себи сличном ништавном човеку! Показаћу ти кога треба да волиш! Ви који оптерећујете срца ваша преједањем и пијанством, показаћу вам ко треба да испуњује срца ваша! Среброљубче, показаћу ти од кога да купиш сребро жежено; ти који си страшно везан за разоноде, за почасті – ишти почаст небеског призивања; ти који си страшно везан за лепу одећу – у бијеле

хаљине, у хаљине правде да се обучеш (Отк. 3, 18; уп. Пс. 131, 9). Греси су супротни нади: очај, чама, сујета.

Свети Јован Кронштатски, *Мој животи у Христџу*, Београд 2002, стр. 336.

Зашто се ти прилепљујеш к творевини, а не к Творцу творевине? Више поштујеш твар него њеног Саздатеља? Ко хвали било какво дело више од онога ко га је створио? Када угледамо неку уметничку творевину, зар не говоримо сви: О, како је добар и савршен уметник који створи овакво дело! Зар се сви не дивимо и не хвалимо уметника више од његовог дела, а дело не хвалимо толико, јер оно није само себе створило и никада не може да створи? Тако и у делима Божјим, ми треба да се дивимо Богу и да Га прослављамо и свом душом Њему да припадамо, а не твари пропадљивој. Ако већ хвалиш твар, онда пре свега похвалу узноси Створитељу твари; јер твар ће иструлити и у прах и пепео се обратити – а Господ је једини вечан и пребива у векове векова. Стога не треба превише да љубиш створење, јер оно није само себе створило. Ако је створење и прекрасног изгледа, ипак није само себе тако украсило; ако је и оно благолико ипак није само себе таквим начинило. И зато се свим срцем прилепи к Творцу и Саздатељу све твари, од Кога и ти сав зависиш. Ни у чему другом нећеш наћи вечни покој и тихо пристаниште, већ само у Једном Господу Богу и у Његовој пресветој благодати. Јер привезаност за твар је смрт, а приљубљеност за Творца твари је живот и непролазна радост.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990, стр. 65.

Створења припадају само Творцу: Он је њихов Бог и Владика. Дајем Ти Твоје, Господе мој: погрешно и узалуд присвајао сам их себи.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 196.

Епископ Игњатије:

3. По хришћанском схватању свет се може посматрати само као једна конкретна личност. (3–03, 3–04)

Догматика Православне Цркве:

Реч „свет“ има два значења у Светом Писму. 1) У следећим изразима Светог Писма, као и њима сличним, речју „свет“ означава се

сав људски род: Јер тако Бог заволе свет да је Сина Својега Једино-роднога дао, да сваки који верује у Њега не погине, него да има живот вечни. Јер не посла Бог Сина Свога на свет да суди свету, него да се свет спасе кроз Њега (Јн. 3, 16–17). Гле, Јагње Божје које узима на се грехе света! (Јн. 1, 29). 2) Речју „свет“ означавају се они људи који воде грехован живот, противан вољи Божјој, и живе за време, а не за вечност. Тако треба схватити реч „свет“ у следећим и њима сличним изразима: Ако вас мрзи свет, знајте да је Мене омрзнуо пре вас. Кад бисте били од света, свет би своје љубио, а како нисте од света него вас ја изабрах од света, зато вас мрзи свет. (Јн. 15, 18–19). Не љубите света ни што је у свету. Ако неко љуби свет, љубави Очево нема у њему; јер све што је у свету: похота телесна, и похота очију, и надменост живљења, није од Оца него је од света. И свет пролази и похота његова; а онај који твори вољу Божју остаје вавек (1. Јн. 2, 15–17).

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија Ѣ православної духовної живоїа*, Београд 2005, стр. 456.

Блажени Теофилакт Охридски овако одређује „свет“: „Свето Писмо речју ‘свет’ обично назива живот грешних људи и оних који у њему пребивају мудрујући телесно: зато је Христос и рекао ученицима Својим: нисте од света. Они су били део људи који живе у ‘свету’, али пошто нису пребивали у греху, нису били од света“. Већина људи водила је и води грехован живот, омрзнут од Бога, непријатељски Богу; због тога и зато што је велики број непријатеља Божјих много већи у поређењу са бројем верних служитеља Божјих, већина се у Светом Писму назива светом; оно што се односи на већину приписује се целом људском роду.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија Ѣ православної духовної живоїаа*, Београд 2005, стр. 456.

Епископ Игњатије:

4. Бог је на крају створио човека као једну личност и у њему возглавио читаву природу. Захваљујући томе, човеку цео свет постаје једна личност. Када свети апостол Павле каже да је Бог све створио кроз Христа, у Христу и за Христа, то значи нешто друго – да је Бог све створио у Адаму и кроз Адама. (3–05, 3–06, 3–07)

Догматика Православне Цркве:

О творачкој делатности Бога Оца Свето Откривење говори: На-ма је... један Бог Отац, од кога је све (ἐξ οὗ τὰ πάντα).⁸ О творачкој делатности Бога Сина вели се: Нама је... један Господ Исус Христос, кроз којег је све (δι' οὗ τὰ πάντα)⁹; све кроза Њ постаде, и без Њега ништа не постаде што постаде;¹⁰ Њиме би саздано све што је на небу и што је на земљи, видљиво и невидљиво, ... све се кроза Њ и за Њ са-зда; и Он је пре свега, и све је у Њему.¹¹ О творачкој делатности Бога Духа Светога каже се: Дух Божји који ме створи;¹² Речју Господњом утврдише се небеса, и Духом уста његових сва сила њихова.¹³

Доиматики, I, 239: ⁸) 1 Кор. 8, 6; ср. Јевр. 2, 10; Д. А. 4, 24. 25. 26. 27; ⁹) 1 Кор. 8, 6; ¹⁰) Јн. 1, 3; ¹¹) Кол. 1, 16.17: ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, ... τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε ¹²) Јов. 33, 4; ср. Пс. 103, 30; ¹³) Пс. 32, 6.

Он је извор, Он је узрочник добра, није Му потребна ничија по-моћ (дословно: никакво заједништво), нити Му је потребан никакав савет; ни од кога Он не позајмљује знање или разум, како хоће тако и чини чуда; Сам јесте почетак, узрок и извор свих добара, Сам је Творац, Сам је саздао све што није постојало, и Сам, створивши све, управља и одржава како хоће, зато што је од Њега и кроз Њега и ра-ди Њега све – што значи да је Он узрочник и творац свега постојећег, да свиме управља и да све одржава.

Свети Јован Златоусти, *Слава Господу за све*, Београд 2006, стр. 38.

Епископ Игњатије:

5. Бог је створио човека, а да га претходно није питао. Тако је Бог наметнуо човеку Себе, све људе и читаву творевину и тиме угрозио човекову слободу. (3–08, 3–09, 3–10)

Догматика Православне Цркве:

Љубљени брате, вера у Бога се састоји у томе да човек више нема власти над собом. Кад се једном преда Богу, он се потчињава Њего-вом господству до последњег издисаја. Због тога све што му се деси

он прима благодарећи Богу. То заправо и значи: „На свему захваљујте“ (1 Сол. 5, 18). Јер, када се склања од онога што му шаље Бог, човек жели да испуни своју вољу, а не да служи Богу. Тако се ни Јудејци нису могли покорити закону Божјем, настојећи да утврде своју правду (уп. Рим. 10, 3). Јер, вера је смирење: „Које призва оне и оправда, а које оправда оне и прослави“ (Рим. 10, 3). Према томе, одбаци тугу која доноси смрт: само жалост „која је по Богу доноси... смирење“ (2. Кор. 7, 10). Помоли се за мене и немој бити малодушан нимало. Јер, ти гневиш Бога уколико се држиш своје воље. Господ наш, Исус Христос нека ти да да испуниш Његову вољу и стекнеш милост од Њега. Њему слава и моћ у векове. Амин.

Авва Варсануфије и Јован Пророк, *Духовно руковођење*, Хиландар 2000, стр. 299.

Иако Бог допушта слободној вољи људској да хоће и чини зло, ипак не допушта да се зло сасвим укорени и прошири и потпуно потисне добро. Последице злих дела Господ промислом својим упућује крајњем добру, ради кога су људи и створени. При томе људска воља није притешњена нити спутана, пошто се правилна употреба слободе састоји управо у томе да она тежи и креће крајњем богоназначеном циљу живота и света. Сагласно превечној намери својој о свету Бог упућује силе моралних бића циљу ради кога су и саздане. Али тим упућивањем Промислитељ не смета сазданој слободи разумних бића, него је потпомаже у правилном развићу њеном. Сазданој слободној вољи остављена је слобода делања. Она може несметано да изабира и чини добро или зло, али последице злих дела промисао Божји упућује крајњем циљу света.

Доџматика, I, 355.

То осећање свестране зависности је само, да тако кажемо, карика која посредује између закона и слободе. И само спајање (сједињење) закона и слободе извршава се својеволјним потчињавањем закону или вољи Божјој. И поред свих тих основа, Бог нас не везује насилно, него нас оставља на слободи, како бисмо се ми сами покорили и Њему на жртву предали своју слободу – једини дар, достојан Бога, који човек може сам да сатвори. У жртвоприношењу слободе Богу садржи се истински карактер морално-пoboжног живота или се, што је једно исто, он садржи у решености да својим спољашњим и унутрашњим дејствима не располажемо другачије него по вољи Божјој. Овом решеношћу почиње и бива подржан човеков морал-

ни живот. Реч Божја изображава ту решеност заклетвом и вољним приносом (даровањем) Богу: Заклех се и одлучих да чувам судове правде Твоје... Добровољне приносе уста мојих, благоволи, Госпoде, каже Давид (Пс. 118; 106, 108).

Свети Теофан Затворник, *Живети за вечност*, Београд 2003, стр. 60–61.

Радуј се о Господу и принеси Му благодарност што те је створио по образу и лику Своме, привео те из небића у биће – славом и чашћу те је овенчао. Није те створио као звер или кита или какву другу животињу, већ као човека, биће разумно, душу твоју обесмртио и подарио ти слободну вољу.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990, стр. 17.

Епископ Игњатије:

6. Човек осећа природну нетрпељивост према Богу, родитељима и свему створеном, јер све то није производ његове слободе. Зато је било природно да човек каже Богу „не“. (3–08, 3–10)

Догматика Православне Цркве:

Боголикоост човековог бића и јесте проеванђеље, праеванђеље, бесмртно еванђеље, неуништиво еванђеље, природно еванђеље свакога човека који долази у свет.¹⁸ У тој боголикоости је: човеково осећање Бога, и човекова свест о Богу, и човекова чежња за Богом, и човекова огромна слобода, и човеков вечити живот, и човеково отимање од смрти, и човеково неуморно хрљење ка свему што је вечно. У боголикоости је суштина човекова бића, суштина неуништива и бесмртна. Она и сачињава језгро човекове личности, човекове ипостаси. Она и чини њега изузетним бићем, ониме чиме човек јесте човек. Њоме је човек свестан себе као себе. И он њоме осећа себе као себе и у рају, и у паклу, и у васцелом животу свом. Отуда пакао и његова зла муче човека, муче боголику суштину његове личности. То је за њу неприродно, супротно њеној природи. Напротив, за њу, боголику природу је бити у оном што је Божје, што је од Бога и у Богу. Јер да је човек по природи ђаволик, греси и њихова зла не би мучили човека: били би му природни и логични. Но пошто је човек по природи боголик, ње-

му су природни и пожељни: рај и све неисказане христолике красоте и дивоте у царству тросунчаног божанства.

Доиматијика, III, 697: ¹⁸⁾ ср. Јн. 1, 9.

Грех наших прародитеља је бескрајно важан и судбоносан поступак, јер је њиме поремећен сав Богом прописани однос човека према Богу и према свету. До пада сав се живот наших прародитеља заснивао на богочовечанском поретку који је Бог прописао. По том поретку: Бог је био све у свему, и наши су прародитељи то са радошћу осећали, сазнавали и примали; Бог им је непосредно откривао своју вољу, и они су јој се свесно и добровољно покоравали; Бог их је руководио у свему, и они су Му свим бићем свесно и радосно следовали. Падом су наши прародитељи нарушили овај богочовечански поредак живота, а усвојили супротан овоме који би се могао назвати ђавочовечанским и ђавоцентричним. Јер су добровољним прекршајем заповести Божје први људи објавили да желе достићи божанско савршенство, постати „као богови“ не помоћу Бога, већ помоћу ђавола. А то значи: мимо Бога, без Бога, против Бога.

Авва Јустин, *Тајне вере и живоѿта*, Београд 2000, стр. 122–123.

„Заиста вам кажем: ако се не повратите и не будете као деца, нећете ући у царство небеско“ (Мат. 18, 3). Тако говори Господ, и реч је Његова света и истинита. Какво то превасходство имају деца над одраслим? Имају три превасходства: у вери, у послушности и у незлобивости. Дете пита родитеља о свему, и ма шта родитељ одговорио, оно верује родитељу своме. Дете је послушно родитељу своме, и лако потчињава вољу своју вољи родитељској. Дете је незлобиво, и мада се брзо срди, брзо и прашта. То троје захтева Господ од свих људи, наиме: веру, послушност и незлобивост. Он тражи да људи верују Њему безусловно, као што дете верује родитељу своме; да буду безусловно послушни према Њему, као што је дете послушно родитељу своме; и да буду незлобиви у односу један према другом, да не памте зло и не враћају зло за зло. Вера, послушност и незлобивост главне су одлике детиње душе. Уз то још долази: бестрасност и радост. Дете није среброљубиво; дете није похотљиво; дете није славољубиво; оно има око непомућено пороцима, и радост непомућену бригама. О браћо, ко нас може поново учинити децом? Нико осим Христа јединога. Он нас може поново учинити децом и помоћи поновном рођају нашем и то: примером Својим, науком Својом и силом Духа Свога Светога. О Господе Исусе, савршени у послушности и незлобивости, вечни младенче Оца небесног, помози нам бити као младенци вером

у Тебе, послушношћу према Теби и незлобивошћу једног према другом. Теби слава и хвала вавек. Амин.

Епископ Николај, *Охридски ѿролої*, 30. јануар, *Беседа о ѿоме како људи морају биѿи као деца да би били синови Божји*, Београд 1961, стр. 120.

Човек, као друштвено биће, има обавезе према себи саоме, према родитељима, према сродницима, према заједници и према човечанству уопште. Те моралне дужности човеку намеће морални закон. Али онај ко нема веру у Бога и Божанствено Откривење не признаје ни постојање моралног закона. Морални закон је закон моралне слободе, а одузима се силом и притиском. Слобода тражи да јој се човек приволи својевољно и никоме се не намеће, нити силом некога привлачи себи. Стога је питање како ће неверан човек, који је одбацио и Бога и морални закон, признати своје обавезе које проистичу из моралног закона. Ко ће му наметнути њихово извршење? Нико!

Свети Нектарије Егински, *Госїогу на недесима*, Београд 2003, стр. 286–287.

Епископ Игњатије:

7. Уништавањем природе и негирањем свога или туђег постојања човек изражава тежњу за правом, онтолошком слободом. Али пошто ту слободу ипак не може у потпуности да реализује, човек мрзи сопствено постојање. (3–09, 3–11, 3–12)

Догматика Православне Цркве:

Лажно названи разум, то је начин размишљања и просуђивања који је ум усвојио након човековог пада. Као последица пада, он има карактер самообмане, а као последица лажи и обмане он не прима Истину – Христа; пошто високо цени све земаљско, а земља је место изгнанства палих, он је противан вери и духовном разуму који се од ње рађа, разуму који на све земаљско гледа очима путника у пролазу. Предмет лажно названог разума је само пролазно и пропадљиво. Када његов предмет постане вечно и духовно, онда су његови судови сасвим неосновани и погрешни. Он је лишен просвећености свише, која објашњава духовне предмете; за његове сопствене снаге, без откривења, ти предмети су потпуно недоступни; туђа светлост у Њему, светлост је мрачних духова лажи.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија ѿ православної духовної жи-воїи*, Београд 2005, стр. 434.

Телесно мудровање је код демона добило најшири и најпотпунији развитак који уопште може да се достигне. Главни њихов грех је – поамна мржња према Богу, која се изражава кроз страшно и непрестано богохуљење. Они су се у својој гордости узнели изнад Самог Бога. Покорност Богу, која је природна за Његова створења, они су претворили у непрекидно супротстављање и непомирљиву мржњу. Одатле је њихов пад толико дубок, а рана вечне смрти којом су погођени неисцељива. Њихова суштинска страст је – гордост; они су испуњени чудовишном и глумом сујетом; насладу налазе у свим видовима греха и стално се враћају на њих, прелазећи са једног греха на други. Они су огрезли у среброљубљу, преједању и прељуби. Немајући могућности да телесне грехе почине телесно, они их савршавају у машти и осећањима; ове њима неприродне пороке, они су у себи развили неупоредиво више него што се могу развити код људи. Ево шта пророк прича о палом херувиму: Спаде с небеса звезда да-ница која исхођаше јутром и сруши се на земљу. Ти си рекао у уму своме: на небо ћу узидати, изнад звезда поставићу престол свој, бићу налик Вишњем. Сада ћеш у ад сићи и у темеље земље, бићеш бачен на планине као мртац (Ис. 14, 12–15, 19).

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 79–80.

Лична самовоља и безлични етатизам две су крајности нашег времена. И једна и друга крајност маршира са стиснутом песницом. Против кога? Против човекољубља и богољубља, против љубави. Обе ове крајности имају исту полазну тачку – одрицање Бога. Одричући Бога оне наравно одричу и љубав, јер је исток љубави у Богу. А одричући и Бога и љубав оне стварају у душама страшан вакуум, празнину која се брзо испуњава адским димом мржње. Мржња пак трује и појединца и друштво, и већма замршује однос између Ја и Ми. Кад би мржња могла правилно решити овај однос онда би било логично мислити: Што већа мржња то лакше решење проблема. Према томе требало би радити на повећању мржње у свету. Ово се пак противи и разуму и срцу и искуству људи, па мислимо чак и искуству животиња.

Свети Владика Николај, *Земља Негођија*, Глас Цркве, Ваљево 2003, стр. 27–28.

Оно што је по природи слатко – слатко је за здравога, док је за болеснога горко. Тако је и слобода воље горка за грешника, а слатка за праведног.

Свети Јефрем Сирин, *Огњени стуб*, Београд 2003, стр. 319.

Очајна злоба својствена је палим анђелима.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православної духовної життя*, Београд 2005, стр. 121.

Епископ Игњатије:

8. Права слобода је онтолошка слобода, тј. могућност да себи и другима дајемо и одузимамо биће, тј. постојање. (3–11, 3–12, 3–13)

Догматика Православне Цркве:

Није слободан онај ко може да чини што хоће, него онај ко хоће да чини што треба.

Свети Јован Златоусти, *Са свейим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 158.

„Погледај, какве се необјашњиве тајне савршавају у души“, каже Макарије Велики (46. беседа), „како се помисли њеног ума шире и распростиру и у дужину, и у ширину, и у дубину и у висину васцеле видљиве и невидљиве творевине.“ Напротив, у некој другачијој употреби слободе, с једне стране страда човеково добро, а са друге стране и сама слобода пада у окове који је спутавају.

Свети Теофан Затворник, *Живейи за вечност*, Београд 2003, стр. 57.

Човеку је у слободи дата и извесна независност, али не зато да би се он самовољно понашао, него да би се слободно потчинио вољи Божјој. Добровољно потчињавање слободе вољи Божјој јесте једина истинита и једина блажена употреба слободе. Воља Божја је једино начело, на основу којег човек треба да управља своја дејства. Једино би њоме требало да се одлучно руководи својим личним одлукама. Та слобода ће једино под тим условом добити просторност и ширину, јер ни у самом човеку нити изван њега нема ничега слободног. Све је устројено према одређеним законима божанствене воље, која и после тога једина остаје савршено слободна.

Свети Теофан Затворник, *Живейи за вечност*, Београд 2003, стр. 56–57

„Ако је човек слободан“ – пита свети Тихон, – „да ли онда може да чини све што хоће?“ „Не“, – одговара он, – „јер се слобода не састоји у томе да се живи самовољно. То није толико слобода колико ропство, суштинско и тешко ропство. Они, који су непокорни Богу,

потпадају под тежак јарам мучитеља – ђавола и греха, постају све несрећнији заробљеници страсти и налазе се под проклетством закона“. Дакле, када се човек, који је слободна твар, удаљи од Воље Божје, силази у област таме обавијену гневом Божјим, где пада под власт сатане, греха и страсти, који бесне и у њему самом и у другима.

Свети Теофан Затворник, *Живейи за вечносй*, Београд 2003, стр. 57.

Епископ Игњатије:

9. Човек доживљава искуство небића када изгуби другу личност. На пример, када мати изгуби сина, онда ни она не постоји. (3–14, 3–15)

Догматика Православне Цркве:

Не треба се плашити смрти, јер она је бесмртност.

Свети Антоније Велики, *Са свейим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 56.

Крај овог живота неправедно се назива смрћу; боље је да се назива – избављењем од смрти, удаљавањем из области труљења, ослобађањем из ропства, престанком немира, пресецањем борбе, предахом од напора, избегавањем срамоте, краће – прекидом свих зала.

Свети Максим Исповедник, *Са свейим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 54.

Смрт се не може избећи, не постоји начин. Знајући то, паметни људи смрт дочекују без уздисања, страха и плача, имајући на уму да је она, с једне стране, неизбежна, а са друге, да избавља од зала који-ма смо подвргнути током живота.

Свети Антоније Велики, *Са свейим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 55.

Не бој се смрти, него се припремај за њу, водећи свет живот: ако будеш спреман за смрт, нећеш се плашити; ако свим срцем заволиш Господа, сам ћеш је унапред пожелети.

Свети Димитрије Ростовски, *Са свейим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 57.

Смрт није зло; али зло је рђава смрт.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 58.

Епископ Игњатије:

10. Човек и у односу на самога себе може да схвати шта значи „не бити“, „не постојати“. (3–16)

Догматика Православне Цркве:

Они који говоре све што им долази у главу личе на двориште без капије у које улази ко год хоће, те прилази штали и одвезује магараца.

Свети Антоније Велики, *Доброћољубље*, I том, *Манастир Хиландар*, 1996, стр. 105.

Епископ Игњатије:

11. Уместо да се бави питањем опасности од небића, Црква је нашла решење у многобоштву и јереси – прогласила је душу бесмртном. (3–16)

Догматика Православне Цркве:

Као што је тело живо када је душа у њему, тако је и душа жива када је у њој Дух Божји. И као што по расстанку са душом тело остаје мртво, тако и по одласку Духа Светог душа губи блажени живот, не претварајући се у ништа него продужујући живети животом који је гори од сваке смрти.⁴⁹

Доимашика, III, 436, ⁴⁹⁾ тамо, част втора, стр. 278–279, Писмо Свјетлејшему Доротеју.

А сад примите и наше речи, боље рећи не наше, него Божанског Писма, јер ми не говоримо своје речи, него Светога Духа. Шта кажеш? Тело не учествује у венцима? Али оно је учествовало у труду: како се онда лишава награде? Када се требало подвизавати оно је

понело велики део труда, а када је дошло време давања венаца, онда се венац даје само души? Зар не чујеш речи апостола Павла, који каже „да нам се свима ваља јавити на суду Христовом, да прими сваки оно што у телу учини, било добро или зло“ (2 Кор. 5,10). Зар не чујеш како он говори: „треба оно распадљиво да се обуче у нераспадљивост, и ово смртно да се обуче у бесмртност“ (1 Кор. 15, 53). Шта „смртно“? Душа или тело? Очигледно тело, јер је душа по природи бесмртна, а тело по природи смртно. Међутим, они (тј. манихејци) много тога овде поричу.

Свети Јован Златоусти, *Девеџ беседа на Посѣање (Шестјодневник)*, Вршац 2001, стр. 71.

Својом бесмртношћу душа људска је једина апсолутна вредност у свету човечанском; на њој се и зида сав богочовечански домострој божанске истине и спасења. Јер да је човек смртан душом, сав би Спаситељев подвиг био утопија и обмана, и хришћани би били нај-несрећнији људи, пошто је њихов живот на земљи непрекидно страдање ради вечног живота на небу.⁷ Ако је душа смртна, онда нема васкрсења мртвих; нема ли васкрсења мртвих, бесмислен је и Христос и вера у Њега.⁸ Спаситељ управо на бесмртности душе људске заснива и могућност и саму стварност васкрсења мртвих, јер се душа не може убити.⁹ Душа живи у иловачном телу да по смрти изиђе из њега и уђе у небески свет где вечност царује и влада.¹⁰ Својом причом о богаташу и Лазару Спаситељ показује да је бесмртна не само праведна душа Лазарева већ исто тако и грешна душа, богаташева.¹¹

Доџмаџика III, 707–708: ⁷⁾ ср. 1 Кор.15,19. 30–32; 2 Кор 4,16–18; ⁸⁾ Ср. 1 Кор. 15,13–14; ⁹⁾ ср. Мт. 10, 28; ¹⁰⁾ 2 Кор. 5,1. ¹¹⁾ Лк 16, 22–31.

Да је душа створена бесмртна, то треба да увидимо из црквеног учења како бисмо тиме поткрепили оповргавање поштовања идола. Јер, познавању душе приближићемо се кроз познање тела и кроз сагледавање разлике душе и тела. Наиме, пошто је наша беседа показала да је душа другачија од тела, а да је тело по својој природи смртно, сходно томе душа мора бити бесмртна јер није налик на тело. И опет, ако душа, као што смо показали, покреће тело, а њу саму не покреће неко други, може се закључити да душа саму себе покреће; па и након полагања тела у земљу, она и даље покреће саму себе. Јер, није душа та која умире, него умире тело зато што се она од њега одваја.

Свети Атанасије Велики, *Против идола*, Нови Сад 2003, стр. 94–95.

Ниједна честица нашег тела, ма како расејана била, макар на-

ша тела потпуно иструлила, макар била спаљена, неће пропасти за Бога. Те честице прелазе у оне елементе из којих су узете руком Свештитеља.

Блажени Августин, *Са свештим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 64.

Права смрт је када се душа растаје од Божанске благодати и сједињује се са грехом. Они који имају ум треба да избегавају такву смрт и да се плаше. За оне који размишљају мудро, она је страшнија и од самих паклених мука.

Свети Григорије Палама, *Са свештим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 13.

Ми смо умрли двојаком смрћу, зато чекамо и двојако васкрсење. Христос је умро једном смрћу, зато је Он и васкрсао једним васкрсењем. Како то! Рећи ћу. Адам је умро и телесно и душевно – умро је и грехом и природом: „у који дан окусите од дрвета, смрћу ћете умријети“ (Постања, 2, 17). Истина, он није умро природом у онај дан, него је умро грехом; ово је смрт душе, а оно – смрт тела. Уосталом, кад чујеш о смрти душе, то не помисли да душа умире: она је бесмртна, но смрт душе је грех и вечна казна. Зато и Христос вели: „не бојте се оних који убијају тијело а душу не могу убити“.

Свети Јован Златоусти, *Златне стире*, Битољ 1933, стр. 57.

Епископ Игњатије:

12. Када би душа била бесмртна, не би се могла вечно мучити, јер само смрт може бити узрок бола и патње (3–17)

Догматика Православне Цркве:

Иако ће и тела грешних људи устати као нетрулежна и бесмртна, опет ће им та част служити само за мучење и казну, јер нетрулежни устају да би вечно горели. Огањ је онај неугасив, па мора и телеса таква имати, која се никада не могу уништити.

Свети Јован Златоусти, *Празничне беседе*, Београд 2004, стр. 149.

Вечни огањ жеже, али не светли, пали али не спаљује, мучи али не умртвљује.

Свети Тихон Задонски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 60.

Муке су различите, као и дарована доброта. Све су муке у аду, као што каже у Писму: „у земљи тамној као мрак и у сени смртној“ (Јов, 10, 22), где грешници живе пре суда и где се опет враћају после изрицања последње Божје пресуде, јер шта друго могу да значе речи Писма: „Вратиће се у пакао безбожници“ (Пс. 9, 17) и „смрт ће им бити пастир“ (Пс. 48, 14), осим коначне пресуде и осуде за вечност. Огањ, тама, црв, тартар одговарају страстима – сваковрсном сладострашћу, свеобухватној тами незнања, неутољивој жудњи за чулним задовољствима, задаху смрадног греха, који, као основа и зачетак паклених мука, већ одавде почињу да муче душу грешника, када се у њој укорене дугом навиком. Будуће награде и казне су подједнако вечне иако неким то изгледа другачије. Једнима Божанска правда дарује вечни живот, а другима вечну муку. И једни и други, било да су у добру или у злу проживели овдашњи живот, добиће по делима.

Свети Григорије Синаит, *Добројољубље*, Епархија врањска, Врање 2001, стр. 21.

Ко без ужаса може да помисли на страшна места мучења, огањ, мноштво немилосрдних слугу – мучитеља и многе друге муке о којима се говори у Писму, као што је сажитељство са демонима, за које је само и припремљен тамошњи огањ! (Мт. 25, 4). А како сатире и убија већ сам страх од осуде! Свети Златоуст каже: „И када не би текла огњена река и чекали страшни анђели, већ када би се људи само позивали на Суд, па једни добијали похвалу и прослављали се, а други били враћени са срамотом, да не виде славу Божју; зар не би казна ситом и срамотом и жалост због лишавања толиких блага били ужаснији од сваке геене?“

Авва Доротеј, *Добројољубље*, Епархија врањска, Врање 2001, стр. 18.

Свето Писмо адске муке свуда назива вечним – то је учење које је света Црква стално проповедала и проповеда. Господ наш Исус Христос је ту страшну истину неколико пута потврдио у Јеванђељу. Најављујући одбаченим грешницима заједнички удео са палим анђелима, Он је објавио шта ће им рећи на Своме Страшном Суду: Идите од Мене, проклети, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим (Мт. 25, 41). По изрицању коначне пресуде људском роду, изгубљени ће отићи у муку вечну, а праведници у живот вечни (Мт. 25, 46). У причи о окрутном богаташу и убогом Лазару, Господ је посведочио да обитељи вечног блаженства и адске тамнице дели провалија велика, и да нема преласка ни из блаженства у муке,

нити из мука у вечно блаженство (Лк. 16, 26). Црв адски не умире, и огањ се не гаси (Мк. 9, 48). Подземне тамнице представљају чудесно и страшно уништавање живота, уз његово истовремено очување. Тамо долази до потпуног прекида сваког делања и преостаје – само страдање; тамо влада најљући међу боловима срца – очајање; тамо су плач и јауци што не доносе никакву утеху души коју раздиру; тамо су ланци и окови који се не могу скинути; тамо је непрозирна тама, без обзира на силан пламен; тамо је царство вечне смрти.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 48–49.

Свака уста човечија изнемогну при покушају да опишу страх и трепет којима су изложени адски заточеници: нема уста људских која су у стању да изразе невољу и плач њихов: непрестано и вечно стењу, али нико да их помилује; испуштају дубоке уздисаје, али нико да их чује; ридају, али их нико не избавља; дозивају и бију се, но ниоткуда милости.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Слово о смрти*, Београд 1994, стр. 47.

Када се отворе „књиге“, свима ће постати јасно да су корени свих порока у човековој души. Ево: пијаница, блудник... када је умрло тело, неко ће помислити – умро је и грех. Не, у души је постојала склоност и грех јој је био сладок. Ако се она није покајала за тај грех, ако га се није ослободила, она ће и на Страшни Суд доћи жудећи за слашћу греха и ту своју жељу никада неће задовољити. Страдаће у себи од мржње и злобе. То је адско стање.

Свети Јован Шангајски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 59.

Епископ Игњатије:

13. На жалост, данас се грех погрешно схвата као кршење заповести Божјих. (3–18,3–19)

Догматика Православне Цркве:

Сваки грех представља нарушавање закона Божјег и противљење вољи Божјој, гажење савести. Од беспосличења и наоко ситних сагрешења, постепено прелазимо на велике грехе.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној жи-*

воша, Београд 2005, стр. 58.

Савест је непоткупиви судија, чувар закона који је Сам Бог уписао у срце човеково. Било је неопходно да тај закон има и свог чувара, а чинови (човекови) свога судију. Постојање овога двога у човеку сведочи о човековој слободи, о човековој одговорности за сопствене чинове, о човековом односу према Законодавцу, као и о бесмртности душе. Јер, када човек не би имао бесмртну душу, тај закон би био непотребан, савест би била нешто наметнуто и безразложно, а човекови чинови не би били моралног карактера, већ искључиво пуки природни поступци. Али о истини да у човеку постоји записани закон и (савест као) свагдабудни чувар тог закона сведочи најпре универзално веровање људскога рода, а затим и морално стање свакога човека, који или чини добро или чини зло, који или чува тај закон или га крши.

Свети Нектарије Егински, *Госјод није створио смрт*, Београд 2006, стр. 129.

Грех је безакоње, побуна противу Бога, непоковање Богу и одвојеност од Бога; грех је бесмисао, безумље, апсурд, безобразје, мрак, разврат и ослабљеност душе и тела, варљива сласт, демонски смрад, беснило, бестидност, срамота, љага, сметеност, бура коју је усковитлао непријатељ, хладноћа што душу доводи до обамрлости; талас ђаволски, насиље бесовско; уже што везује душу, ропство вражије, помрачење демонско, мука душевна, смрт привремена и вечна.

Свети Јован Кронштатски, *Близу је Суд Госјодњи*, Београд 2004, стр. 329–330.

Епископ Игњатије:

14. Погрешно је Августиново учење да је грех преступ закона, а као последица тога преступа долази казна од Онога Ко је поставио закон, и та казна је смрт. (3–19)

Догматика Православне Цркве:

Смрт је не само природна последица греха, него и природна казна за грех, јер се храни грешницима. Уневши у себе безгрешног Господа Исуса, смрт је унела у себе убицу свога, и убила себе, умртвила себе Безгрешним.

Доиматики, II, 525.

Безмерно је драгоценa душа људска, будући да је саздана по слици и прилици Божјој, са неотуђивим даром разума, слободе и бесмрћa и са дужношћу да гаји слободно, чврсто стремље ка добру и Извору свакога добра, истине и правде – Богу, да буде савршено привољена Њему и да се нада блаженству којему неће бити краја. Али она није у целости сачувала образ Божји, већ га је изопачила, као што је подобије Божје изгубила преко преласти греха, самовоље и непослушања Богу, предавши се преластној змији која ју је лишила образа Божјег и уподобила себи. Човек је дубоко пао и постао туђ Богу, Творцу и Саздатељу своме; упао је у идолопоклонство и приволео се са светом, постао роб пропадљивости и греха, одвративши поглед свој од небеса као обиталишта које му је назначено, и тиме навукао на себе проклетство, свакојаке болести, невоље, јаде и напослету – смрт, и привремену и вечну.

Свети Јован Кронштатски, *Близу је Суд Господњи*, Београд 2004, стр. 308–309.

Свети Кирил Александријски (+444) говори о значају болести и смрти за палог човека: „Човек који је као свој удео примио исцрпљујући пост и жалост, био је предат болестима, патњама и осталим горким стварима као некој врсти узде. Будући да се није уздржао у оном животу који је био ослобођен труда и патњи, предат је несрећама, како би страдања у њему исцелила болест, која је дошла док је боравио усред блаженства. Законодавац је смрћу зауставио распростирање греха и у самој тој казни огледа се Његова љубав према човечанству. Имајући у виду да је Он, дајући заповест, њеном преступању придружио и смрт и имајући у виду да је преступник на тај начин био предат казни, Он је устројио да и сама казна послужи спасењу. Наиме, смрт разлаже ову нашу животињску природу и, с једне стране, зауставља дејствовање греха, а са друге избавља човека од страсти и ослобађа га од труда, окончава његове патње и бриге и прекида телесна страдања. С каквом је љубављу према човечанству Судија сјединио казну!“

Свети Кирил Александријски, *О овајлоћењу Господњем*, из књиге: Јеромонах Серафим Роуз, *Стварање светиа и рани човек*, Београд 2002, стр. 158–159.

Епископ Игњатије:

15. Када св. апостол Павле каже да „у њему сви сагрешисмо“, то значи нешто друго – да у смрти сви сагрешисмо, тј. грешни смо зато што смо смртни (3–18, 3–19)

Догматика Православне Цркве:

Адам је био попут анђела и није имао потребе ни за чим. После греха појављује се умор, исцрпљеност, срамота, страх и смрт.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 16

Прародитељи су преступили у рају заповест Божју: након преступа они су се одједном променили и душом и телом, поставши неспособни да пребивају у светом рају.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Слово о смрти*, Београд 1994, стр. 26.

Да је он (човек) себе учинио смртним кроз преступ, то је јасно из саме заповести и из онога што се после збило. Чуј, шта је сама жена говорила змији: од плода дрвета, које је посред раја, рече Бог, да не једете од њега, да не умрете. Значи, до окушења они су били бесмртни, иначе не би Бог, после окушења, навео на њих смрт као казну.

Свети Јован Златоусти, *Златне стјрује*, Битољ 1933, стр. 7.

Бог је створио човека по своме Лику, то јест бесмртног, самовласног и украшеног свакојаким врлинама. Али када је он преступио заповест, окусивши плод са дрвета, за који му је Бог заповедио да не једе (1 Мојс. 3), он је отпао од природног стања и пао у противприродно, и већ је био у греху, у славољубљу, у љубави према настрадама овога века и другим страстима, и оне су га савладале јер је сам постао њихов роб кроз преступ. Тада је, мало по мало, почело да расте зло и завладала је смрт.

Авва Доротеј, *Добројољубље*, Епархија врањска, Врање 2001, стр. 85.

Епископ Игњатије:

16. Грешни смо зато што смо смртни. (3–18, 3–20, 3–19)

Догматика Православне Цркве:

Ако смо по својој природи рђави, онда је за то крив наш Творац. Међутим, уколико је наша слободна воља зла, онда је сва кривица у нама.

Свети Јефрем Сиријски, *Оињени сѣуд, Подвижничке њоуке и ѡумачења Сѣарої Завейїа*, Београд 2003, стр. 323.

Бог нас је створио за нетрулежност (ἐπ' ἀφθαρσίαν), а када смо преступили Његову спасоносну заповест, Он нас је осудио на трулежност смрти (φθορᾷ θανάτου), да зло не би било бесмртно; али као многомилостив, сишавши к слугама својим, и поставши сличан нама, Он нас својим страдањем избави од трулежности (τῆς φθορᾶς διὰ τοῦ ἰδίου πάθους ἐλυτρώσατο); из светог и непорочног ребра Свог изведе нам извор опроштаја: воду за наш препород и умивање од греха и трулежности, а крв као пиће које даје живот вечни.⁵⁰

Доїмайїка, II, 430: ⁵⁰ Св. Дамаскин, *De fid.* IV, 9; P. gr. t. 94, col. 1120 BC – 1121 A.

Пошто пак завишћу ђавољом (Прем. Сол. 2, 24) и утицајем жене, којем је она од ђавола подлегла као мекша и који је извршила на Адама као убедљивија – авај моје слабости! јер моја је слабост она праочева – човек заборави дату заповест и би поражен горким познањем и уједно од дрвета живота и Раја и Бога, због зла, бива изгнан и обучен у кожне хаљине (1 Мојс. 3, 21–23), можда у дебље и смртно и праобразно тело. И прво што познаје – своју срамоту, и скрива се од Бога (1 Мојс. 3, 7–8). Ипак нешто задобије и од тога: смрт и прекид греха, да не би зло било бесмртно, те казна постаје човекољубље, јер ја сматрам да Бог тако кажњава.

Свети Григорије Богослов, *Беседе светїих оїѡаца, Беседа на Боїојављење*, Београд 2002, стр. 71.

Епископ Игњатије:

17. Смртни смо зато што смо створени. (3–21,3–19)

Догматика Православне Цркве:

Бог није створио смрт, нити се весели погibeљи живих бића; него је смрт преко човека, односно преко Адамовог преступа про-

дрла у свет, а слично и друге казне. А све остало треба приписивати Богу, јер наше постање је дело Његове стваралачке силе, а опстанак у постојању дело је Његове силе којом се свет одржава, а управљање нама и наше спасење дело је Његове промислитељске силе; као што је и вечно уживање божанских добара дело Његове доброте, за оне који чувају оно што је по природи, ради чега смо и створени.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење ђаволске вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 228–229.

Ради чега је Господ спустио тебе и мене у овај свет? Зашто је човек створен? Да ли зато да га смрт прогута? Ако је тако, онда је Бог највећи злотвор.

Авва Јустин, *Пасхалне беседе*, Београд 2004, стр. 101.

Бог није узрочник зла. Он је човеку даровао разум и слободу воље, способност да разликује добро и зло, и самовласност, „моралну аутономију“. А зле страсти рађају се од људског немара и лакомислености. Бог никако није крив за њих.

Свети Антоније Велики, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 10.

Епископ Игњатије:

18. Грех је промашај, тј. погрешно изабран начин превазилажења смрти. (3–21)

Догматика Православне Цркве:

Ти мислиш да је грех мала сила? Не! Грех је тако страшна сила, да је само Бог, поставши човек, могао победити силу и за мене и за тебе, и дати нам моћи и силе да и ми то чинимо, да и ми побеђујемо у Цркви Његовој сваки грех у себи, свако зло, сваког ђавола. Али у нас нема страха, јер овај свет, за нас хришћане, је бојиште на коме се ми боримо до крвавога зноја, боримо се на живот и смрт са нечистим силама, са непријатељима нашега спасења, са непријатељима наше бесмртности, нашег Вечнога Живота. Боримо се и рвемо са смрћу, рвемо са гресима, рвемо са ђаволима, побеђујемо Господом Христом, Који нам моћи и силе даје, Његовом васкрсном силом.

Авва Јустин, *Пасхалне беседе*, Београд 2004, стр. 243–244.

Шта је грех? Дејство плотске похоте. А шта је дејство плотске похоте? Ништа друго, до безумље. Нико не греши као онај који се налази у безумљу и нерасуђивању: свако добро зачиње се у разуму, а свако зло у безумљу.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990. стр. 44.

Постоје греси који се чине речју. Њих никако не треба сматрати за неважне! Од шаљиве до зле речи – веома је кратко растојање! Због својих ћеш речи бити оправдан и због својих ћеш речи бити осуђен (Мт. 12, 37) – рекао је Спаситељ. Језик је починио велика зла: изговорио је одрицања од Бога, хуле, лажне заклетве, клевете на ближњег. Одрицање од Христа и богохуљење убрајају се у најтеже смртне грехе.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 60.

Постоје греси који се савршавају мислима, осећањима срца, покретима тела. Ни један од њих није мали, сваки је – непријатељство према Богу! Али када се мисао и срце наслађују грехом, када воле да га привидно остварују кроз дуга и бујна маштања – такав тајни душевни грех близак је греху почињеном на делу.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 60.

Грех је на првом месту, ментална, интелектуална, умна, разумна сила, као најтананији флуид разливена по свести и савести људској, по уму, по души, по разуму: и она дела кроз свест као саставна сила свести и савести, те људи све саблазни и обмане своје свести и савести сматрају потпуно за своје, људске, човечанске, природне, а не осећају, у самообмани својој, и не увиђају, у залуделости својој, да је то ђаволска *παρωρυσία*, ђаволско свелукавство, којим ђаво сурвава ум људски и свест и савест у сваку смрт, у сваку таму, из које не могу ни видети Бога и Божје, па га стога често и одричу, и хуле, и одбацују. По плодовима тих наука јасно се да закључити да су оне заиста – „науке ђаволске – *διδασκαλίαὶ σατανῶν*“ (1 Тим. 4, 1).

Авва Јустин, *Православна Црква и екуменизам*, Солун 1974, стр. 38.

У суштини, грех је нешто противприродно и неприродно, јер у природи коју је Бог створио није било зла, него се оно појавило у слободној вољи неких бића, или боље рећи у злоупотреби те воље. Зло није друго, вели св. Дамаскин, до скретање од природног у противприродно, јер нема ничег злог по природи. Јер све што је Бог

створио, добро је веома; оно пак што својевољно одступа од природнога и скреће у противприродно, налази се у злу.

Авва Јустин, *Тајне вере и живоїѡа*, Београд 2000, стр. 123.

Епископ Игњатије:

19. Свети Григорије Ниски и свети Максим Исповедник кажу да је извор греха смрт (пазите, не обрнуто!), а да је смрт последица створености. (3–20, 3–19)

Догматика Православне Цркве:

Бог смрти не сатвори (Прем. 1, 13). Чујеш ли ову коначну пресуду! Јер, зар би Пророк (Давид) тражио смрт за своје личне непријатеље од Бога Кога стварање смрти није својствено?

Свети Григорије Ниски, *О молиїѡви*, Слово 1, PG 44, 1133B.

Природа људска, саздана Божјим рукама и украшена неписаним нацртима закона, у почетку је била необорива и бесмртна, зато што је у нама воља била природно сагласна са законом, примећивала је зло и одвраћала се од њега, поштујући Божанство. А када се нас дотакао глас греха, који се у првом Писму назива гласом змије, а у причи о Мојсијевим плочама гласом оних који пјевају (2 Мојс. 32, 18), тада, павши на земљу, Природа Наша бива погођена.

Свети Григорије Ниски, *О живоїѡу Мојсија законодавца, или о савршенсїѡу у врлинама*, 2 део, PG 44, 397BC.

Смрт у правом смислу јесте одвајање од Бога: „а жалац је смрти гријех“ (1 Кор 15, 56), којега примивши у себе Адам, истовремено беше прогнан и од Дрвета живота, и из Раја, и од Бога (1 Мојс. 3 гл.), чему је уследила по неопходности и смрт тела.

Свети Максим Исповедник, *Изабрана дела*, *Четири сїѡїїне їлава о љубави*, Стотина друга, Призрен 1997, стр. 82.

Први, дакле, улазак Архијереја у свету цркву за време свештеног сабрања, учио је (блажени Старац), јесте слика и знак првог доласка у телу у овај свет Сина Божјега, и Спаситеља нашега Христа. Својим доласком Он је ослободио и искупио природу људску, која је сама себе била потчини́ла пропадљивости и смрти кроз грех, и ко-

јом тирански влада ђаво. Невин и безгрешан, Он је платио за људе сав дуг, као да је Сам крив, повративши их опет у благодат Царства, и давши Себе Самога у откуп и искупљење за нас.

Свети Максим Исповедник, *Изабрана дела, Мистагогија, Шта символизује први улазак (вход) архијереја у свештено сабрање, а шта радње које се после тога врше*, Призрен 1997, стр. 194.

Да би боголики човек могао живети пуним благодатним и бесмртним животом, човекољубиви Господ је засадио „усред раја дрво живота“.⁹¹ Хранећи се родом овог дрвета, човек је могао и телом остати безболестан и бесмртан, јер је дрво живота имало силу да даје живот, и од њега су се могли хранити само достојни живота и неподложни смрти.⁹² Да је тако, сведочи Свето Откривење када вели: „Богъ смрти не сотвори;“⁹³ Богъ созда челоуѣка въ неистлѣніе и во образъ подобія своего сотвори его; завистию же діаволею смръть вниде въ міръ.“⁹⁴ Богомудри Апостол јасно учи да је смрт ушла у човека кроз грех. Попут Откривења, свети⁹⁵ Оци једнодушно уче да је човек био саздан бесмртан и за бесмртност,⁹⁶ а Црква је васељенску веру у богооткривену истину о тој бесмртности саборски изразила одлуком Картагенског сабора: „Ако ко рече да је Адам, првоздани човек, створен смртним, тако да, сагрешио он или не, умро би телом, тј. изашао би из тела не по казни за грех него по неопходности природе, – да буде анатема.“⁹⁷

Доимайшика, I, 293; ⁹¹ 1 Мојс. 2, 9; ⁹² св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 11; col. 916 В; ⁹³ Прем. Сол. 1, 13; ⁹⁴ Прем. Сол. 2, 13–14; ср. 2 Кор. 5, 5; ⁹⁵ Рим. 5, 12; 1 Кор. 15, 21. 56; ⁹⁶ св. Јустин, *Dialog. Cum Tryph.* с. 124; Таџијан, *Contra Graec.* 7; св. Иларије, in *Psalms*. 1, n. 13; Блаж. Августин, *De civit. Dei*, XIII, 15; св. Васил. Вел., *Homil. quod Deus non est auctor malorum*, 6. 7; св. Григ. Богосл., *Orat.* 45, 8; св. Григ. Ниски, *Orat. catech.*, 6, св. Ј. Златоуст, in *Genes. Hom.* 18, 2; ⁹⁷ Св. Атанас. Вел., *De incarn. Verbi*, 5; t. 25, col. 104–105 А.

Није благочестиво, наравно, говорити ни да зло потиче од Бога, јер ниједна од супротстављених ствари не постаје од оне друге ствари која је њој противна. Јер, живот не рађа смрт, нити је тама извор светлости, нити болест доноси здравље; осим када је реч о преласку из једног душевног стања у друго, где се промене одигравају од једне супротности ка другој; али кад је реч о постајању, тада ништа од онога што постаје не потиче од супротних већ од једнородних ствари. Па добро, рећи ће неко, ако зло није постало нити је створено од стране Бога, откуда је онда стекло своје постојање? Јер, нема те живе душе која ће порицати да зла постоје. Шта ћемо, дакле, одговорити?

Да зло није никакво живо суштаство које има душу, већ да је то стање у души које је супротно врлини, које настаје код немарних када се удаље од добра.

Свети Василије Велики, *Шестоднев*, Београд 2001, стр. 85–86.

Епископ Игњатије:

20. Светост нема везе са етиком (испуњавањем заповести Божјих). (3–22)

Догматика Православне Цркве:

Светост светитеља, светост и њихове душе и њиховог тела је од њиховог ревносног благодатно-врлинског живљења у Богочовечанском телу Цркве Христове.

Доиматијика, III, 676.

Светитељи су живе, ходеће свете врлине. Помоћу њих они стичу Духа Светога, стичу Бога Сина, стичу Бога Оца. Речју: отројичују се, обогочовечују се, расту „у човека савршена, у меру раста висине Христове“ (Еф. 4, 13). Света, молитвена мисао Цркве благовести: Светитељи су као јарке звезде, које украшавају небо Цркве – разним даровима и разним красотама, у правди, у здравоумљу, у храбрости, у разуму.⁷¹ Господ прослави на земљи Светитеље, јер они у телу примише ране и муке; њима украшени и божанским лепотама обдарени они су као неувенљиви цветови, као истинске звезде Цркве – као добровољне жртве.⁷² Божанствени Светитељи, управљајући Црквом Христовом као лађом, сачуваше је непотопљивом усред страшних валова злих.⁷³

Доиматијика, III, 267: ⁷¹⁾ у недељу Свих Светих, на јутрењу, Канон Свима Светима, песма 8; ⁷²⁾ тамо, на хвалитех стихире Свима Светима; ⁷³⁾ у суботу, јутро, Канон Светитељима, песма 7; глас 3, Осмогласник.

Сваки Светитељ је саткан од светих врлина; сваки је градио и изградио себе помоћу светих врлина; сваки је прерадио и преобразио себе светим врлинама. То важи и за свете Апостоле, и за свете Мученике, и за свете Исповеднике, и за свете Пророке, и за свете Преподобнике, и за свете Бесребренике, и за Светитеље уопште. У свакоме од њих присутне су, и сведелатне су свете врлине, на челу са вером.

Доиматијика, III, 639.

Епископ Игњатије:

21. На жалост, светост се погрешно схвата као подражавање Христа. (3–23)

Догматика Православне Цркве:

Не треба да се уподобљавамо онима који су туђи учењу Господњем. Напротив, по даној нам сили од Бога, ми треба да подражавамо Бога и Његовим светим.

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској њодвиѡа*, Хиландар 1999, стр. 45.

Рече брат: Ко може, оче, испунити ове заповести, када их је толико?! Одговори старац: Онај који подражава Господа и следује за Њим у стопу. Брат рече: Ко може Господа подражавати? Јер је Господ био Бог, ако је и постао човек, а ја сам човек грешан, који робујем безбројним страстима. Како, дакле, могу Господа подражавати? Старац одговори: Од оних који робују материјалним стварима овога света, нико не може Господа подражавати. Они пак који могу казати: „Где, ми смо оставили све и за Тобом идемо“ (Мт. 19, 27), они примају силу Његову и подражавају Га, и управљају се по свим заповестима Његовим. Рече брат: Коју силу? Одговори старац: Чуј самог Њега који говори. „Где, дао сам вам власт да наступате на змију и на скорпију, и на сваку силу вражију, и ништа вам неће нашкодити“ (Лк. 10, 19).

Свети Максим Исповедник, *Подвижничко слово*, Призрен 1997, стр. 129–130.

Нека те степен црквеног чина не надима, већ нека те пре смирава. Јер, напредовање душе је – напредовање у смирењу, док се неуспех и бестрашће рађају од високоумља. Уколико се будеш приближавао вишим свештеничким чиновима, утолико се смиравај, бојећи се примера синова Аронових. Познање побожности је познање смирености и кротости. Смиреност је подражавање Христу, а узношење, самовоља и бесрамност су угледање на ђавола. Подражавај Христа, а не антихриста; Бога, а не противника Божјег; Владику, а не слугу отпалог; милостивог, а не суровог; човекољупца, а не човекомрзитеља; становнике брачне палате, а не таме. Не жури да наређујеш братству, да себи на врат не би навалио бреме туђих грехова.

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској њодвиѡа*, Хиландар 1999, стр. 102.

„Житија Светих“ и нису друго до живот Господа Христа, поновљен у сваком Светитељу у већој или мањој мери, у овом или у оном облику. Или тачније: то је живот Господа Христа, продужен кроз Светитеље, живот оваплоћеног Бога Логоса, Богочовека Исуса Христа, Који је и постао човек: да би нам као човек дао и предао Свој божански живот; да би као Бог Својим животом осветио и обесмртио и овечнио наш људски живот на земљи. „Јер и Онај који освећује, и они који се освећују, сви су од једнога“ (Јевр. 2,11). То је омогућио и учинио остварљивим у свету човечанском Господ Христос откако је постао човек, узео удела у нашој човечанској природи, удела у телу и крви, и тако постао брат људима, брат по телу и крви (ср. Јевр. 2,14.17).

Авва Јустин, *Сетиве и жетиве*, Београд 2007, стр. 29–30.

Епископ Игњатије:

22. Православна теологија гледа на човека као на бајку, окитила га је моралним врлинама, а у ствари кад га добро истресете, видећете да смо сви лицемери и сви смо катастрофа од људи на моралном нивоу. (3–24)

Догматика Православне Цркве:

Бог је, дакле, створио човека незлобивога, исправнога, врлинскога, радоснога, безбрижнога, окићенога сваком врлином, украшенога сваким добром, створио га је као некакав други свет (космос, украс), мали у великоме, као другог анђела, поклоника Богу, сложеног, очевица видиве творевине и посвећеника у тајне умствене природе; створио га је царем свега што је на земљи, који је под влашћу вишњег Цара; земаљским и небеским, привременим и бесмртним, видивим и умственим, међом између величанства и ништавности, самим духом и телом; духом за благодат, а телом за узношење, створио га је духом да остане постојан и да прославља Благодетеља, а телом да страда и страдајући да се сећа и да се поучава, умудрујући се величанством Божанства; створио га је као живу душу која је по икономији овде, односно у овом животу, и која прелази негде друго, односно у буду-

ћи век, а врхунац тајне је у томе што се човек обожује приклањајући се Богу; обожује се наиме, учествовањем у божанској светлости, а не заједничарећи са божанском суштином.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 208.

Епископ Игњатије:

23. Сви смо ми свети, без обзира на наше грехе. (3–23)

Догматика Православне Цркве:

Шта је светост? Лишеност свакога греха и пунота сваке врлине. Ту лишеност сваког греха и врлински живот достижу само малобројни усрдни хришћани, и то не одједном, већ постепено, дуготрајним и многим тугама, болестима и трудовима, постом, бдењем, молитвом, и то не својом снагом, већ благодаћу Христовом. Само је Владичица Богородица од најраније младости Своје, од саме утробе мајчине освећена, и потом Ју је у Светињи над Светињама Господ осветио савршеним освећењем кроз Њену непрестану молитву, читање речи Божје и размишљање о Њему, кроз поуке небеских, чистих, бестелесних сила, особито кроз Своје унутарње просвећење. Светиња одговара природи светлости сунчевој и белини снега, а грех тами која је туђа светлости, и прљавштини или рђи.

Свети Јован Кронштатски, *Мој живој у Христу*, Београд 2002, стр. 39.

Другачији је труд праведника у свету овом, него труд грешника. Праведник се не труди да напуни утробу своју, нити уопште брине за тело, нити мисли о томе да носи тело, него се и дању и ноћу подвизава тражећи Бога, никада се не засићује сном, хлебом и водом не насићује душу, лута по пустињи, злопати се телом у многим недаћама, све док не добије неувенљиви венац који га очекује. Томе насупрот, грешник се труди и напреже у потпуности другачије, и, не задовољавајући се постојећим, живот проводи у злу и зависти. Али, о ономе што је изнад тога они, безумни, уопште и не помишљају. Њих је потпуно ослепила ствар и многе светске бриге, те они блуде све док им се не пошаље оштар војник¹⁾ који не гледа на лице нити прима дарове. Јер, њихове душе ће сурово узети немилостиви ангео

и примиће осуду од Бога. А то све због тога што су били неразумни и што су се паштили око ништавних ствари овога света, старајући се око земљаских ствари. Због тога су они и напредовали ка пропасти што се уопште нису сећали Бога док су живели на земљи, нити су се побринули да узму у обзир част која припада Богу. Због тога се ни Бог за њих не брине. Јер праведан је Бог и праведан је суд Његов. И кад дође да суди свету, свакоме ће узвратити по делима његовим. Блажена је душа која прима ове речи.

Свети Атанасије Велики, *Красота Девствености, О девствености или о подвижништву*; Хиландар 1994, стр. 171; ¹⁾ тј. ангео који преузима душе људске.

Оци који су били силни духом и телом, бојали су се и најмањег греха, и најмањег одступања од јеванђелског учења: тим пре ми, слаби по духу и телу, треба да се плашимо греха који налази сигурно уточиште и потпору у нашој слабости, и који улазећи у нас узима облик неважне ситнице, а када уђе претвара се у страшно чудовиште.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 63.

Грех постепено осиромашује човека од свега Божјег што је у њему; паралише у њему све што је божанско и богочежњиво, док га најзад не баци у смрдљиви загрљај ђаволу. И он тада чува свиње свога газде – ђавола. А свиње су страсти, увек ненаситне. И такав живот није ништа друго до лудило, вансебност, распамећеност. Јер у потресној причи Господ рече за блудног сина: „А кад дође к себи“. Како? Покајањем. Да, човек грехом лудује. Сваки грех, па и онај најмањи, увек је лудило душе, вансебност душе. Покајањем човек се опамећује, долази к себи. И дошавши одмах вапије ка Богу, трчи к Њему, виче ка Небу: „Оче, сагреших небу и Теби“.

Авва Јустин, *Сетиве и жетиве*, Београд 2007, стр. 806.

Бог је благ, али и праведан. Праведноме је, пак, својствено да даје по заслуги, као што је написано: „Ублажи, Господе, добре и праве срцем. А оне који се уклањају на криве путеве, отераће Господ са онима који чине безакоње“ (Пс. 124, 4–5). Он је милостив, али и Судија. Јер, речено је: „Господ воли милостињу и суд“ (Пс. 32, 5). Стога и каже: „Милост и суд ћу ти певати, Господе“ (Пс. 100, 1). А ми смо научили на којима је милост, будући да је речено: „Блажени милостиви, јер ће бити помиловани“ (Мт. 5, 7). Видиш ли како Он са расуђивањем употребљава милост? Он не милује без расуђивања, нити суди без мило-

сти. Јер, „Господ је милостив и праведан“ (Пс. 114, 5). Стога немојмо познавати само једну половину Бога, окрећући Његово човекољубље у повод за лењост. Грмљавина и муње постоје стога да доброта не би била презрена. Онај ко даје кишу, сипа и огањ. Једно показује благод, а друго строгост. Ради једнога волимо, а ради другог се бојимо, да и нама не буде речено: „Или презиреш богатство доброте Његове и кротости и дуготрпљења, не знајући да те доброта Божја на покајање води? Него својом упорношћу и непокајаним срцем сабираш себи гнев за дан гнева“ (Рим. 2, 4–5).

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској њодвиѡа*, Хиландар, стр. 117.

Епископ Игњатије:

24. Сви чланови литургијске заједнице су у рају, без обзира на то колико су грешни. (3-25)

Догматика Православне Цркве:

Лошу и неслободну савест стиче онај ко преступи макар једну Владичну заповест, јер постаје крив и за све остале, по речима божанственога Јакова: Који сав закон одржи, а сагреши у једноме, постао је крив за све (Јк. 2, 10). А шта је то све? Како каже Василије Велики, „све заповести се међусобно налазе у таквом односу, сагласно правилном смислу Речи Божије, да се разрешењем једне нужно разрешују и остале“ (из предговора подробно изоженим правилима). Имати савест која осуђује, неслободну и изобличујућу, уистину је мучење над мучењима и жалост над жалостима. Тако и Григорије Ниски каза: „Ништа толико не оптерећује душу и не тишти је као савест грешна.“ И Давид каже: У обличењима за безакоња покарао си човека и расуо си као паучину душу његову (Пс. 38, 12). А Златоуст рече за онога којег изобличава савест да такав у души има непрестану буру и таласе, те нити му је сан слadak, него испуњен страхом и стрепњом, нити му је храна слатка, нити разговор с милима таквога може утешити и ослободити од борбе која се над њим претеће надвила (Беседа 20. на Постање). И опет: „Ко живи у лукавству и пре пакла је мучен жалцем савести“.

Свети Никодим Светогорац, *Књѡа духовних савѡта*, Београд 2003, стр. 224.

Нећемо у будућем веку бити кажњени зато што смо грешили, нити ћемо из тог разлога бити осуђени, будући да је наша природа варљива и непостојана, већ зато што се сагрешивши, нисмо покајали и што се са злог пута нисмо вратили Господу, иако је то зависило од нас и имали смо време за покајање.

Преподобни Теогност, *Добројољубље*, Епархија врањска, 2001, стр. 35.

Тако бива са сваким, и ради сваког, покајаног грешника: гозба на небу Свечовекољубивог Господа Бога и свих Светих Анђела с Њим. Покајани грех одводи покајаног грешника у загрљај Богу, у вечно Царство љубави нашег Небеског Оца. Непокајани пак грех рађа у души човековој пакао, да га затим сурва у вечни ђаволов пакао.

Авва Јустин, *Сетиве и жетиве*, Београд 2007, стр. 806.

Епископ Игњатије:

25. Свети Оци кажу да је мржња према другоме једина препрека за улазак у Царство Божје. (3–26)

Догматика Православне Цркве:

Или не знате да неправедници неће наследити Царства Божјега? Не варајте се: ни блудници, ни идолопоклоници, ни прељубници, ни рукоблудници, ни мужеложници, ни лакомци, ни лопови, ни пијанице, ни опадачи, ни отимачи, неће наследити Царство Божје.

1 Кор. 6, 10.

Епископ Игњатије:

26. Хомосексуализам је природан као и брак. Божански закони се мењају, и морал се мења. (3–27)

Догматика Православне Цркве:

Мужеложници (хомосексуалци) су гори од убица, јер убица

одваја душу од тела, а овај погубљује душу заједно са телом. Ма који грех да узмеш, ниједан неће бити раван овом безакоњу. Мужеложник није постао жена, а престао је да постоји као мушкарац, те је тако издао и једну и другу природу; стога заслужује да буде одбачен како од мушкараца, тако и од жена, и каменован, јер је увредио и један и други пол, а себе начинио животињом презренијом од пса.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 42.

Атински народ и његови мудраци били су заражени безбожношћу, јер мешање са блудницама, иако је безаконо, својствено је (палој) природи; а мужеложништво је и противзаконито и противприродно.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 42.

Етика је трајна и непроменљива – наша јеванђелска етика – а техника је променљива. Етика је госпођа, техника њена слушкиња. Зато етика мора контролисати технику. Непролазне вредности су у области етике, а не технике. Тешко народу који гледа циљеве људског живота у техници, и сав свој труд и зној жртвује на усавршавању технике, вукући етику за собом као Ахил мртвог Хектора повезаног за колесницу. Такав народ може успети да све своје градове сагради од слонове кости и злата као што су били царски дворови у Језраелу. Али ако у тим градовима буду становали Ахави и Језавеље, пси ће имати последњу реч, пси а не људи (1 Цар. 22, 38; 2 Цар. 9, 36).

Између поштења и вештине лак је избор. Поштен човек и без вештине цени се и у наше време више од вештака без поштења. И на истоку и на западу и на северу и на југу. И данас као и у време пророка Исаије.

Техником се мења однос човека према природи, а никако према човеку и према Богу. Ко другачије мисли тај цени ствари више него личности, а прашину више него дух.

Језива трагедија нашег времена састоји се у рату између људи и Бога. Бог хоће да уздигне личности људи над немужитим стварима, док људи хоће да утопе и своју и Божју у ствар и изједначе са стварима.

Многи спиритуални и морални малишани праве од модерне технике идола коме се клањају, и позивају све народе да томе идолу приносе жртве, што несрећни народи присиљено чине! Те колике жртве, те колику крв!

Ко је глув да не чује како етика гласније од топова виче нашем покољењу: Не тим путем, људи! Тај пут води у Земљу Недођију.

Свети Владика Николај, *Земља Негођија*, Глас Цркве, Ваљево 2003, стр. 22.

Сваки покушај да се хришћанство прилагоди духу времена, да се помеша са пролазним идејама и режимима одређених историјских периода, одузима му ону специфичну карактеристику, ону нарочиту вредност, оно особено, што га управо и чини једином Богочовечанском религијом у свету.

Авва Јустин, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 242.

Епископ Игњатије:

27. У Цркви има много неморалних светитеља, којима би, етички гледано, требало судити због онога што су радили у животу, почевши од светог Илије, па до краљева и царева византијских, свете Ирине и наших царева и краљева, и уопште свих. (3–22)

Догматика Православне Цркве:

Свети су били исти такви људи, као и сви ми. Многи од њих дошли су из великих грехова, али покајањем су достигли Царство Небеско. И свако ко долази онамо – долази кроз покајање, које нам је даровао милостиви Господ својим страдањима.

Свети Силуан Атонски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр.133.

Свете богослужбене књиге нам то најречитије показују и непобитно доказују: сваки Светитељ је саткан од светих врлина; сваки је градио и изградио себе помоћу светих врлина; сваки је прерадио и преобразио себе светим врлинама. То важи и за свете Апостоле, и за свете Мученике, и за свете Исповеднике, и за свете Пророке, и за свете Преподобнике, и за свете Бесребренике, и за све Светитеље уопште. У свакоме од њих присутне су, и сведелатне су свете врлине, на челу са вером.

Авва Јустин, *Православна Црква и екуменизам*, Београд 2001, стр. 80.

Светитеље треба поштовати као пријатеље Христове и као чеда и наследнике Божје, као што вели свети Јован, Богослов и Јеванђелист: „А онима који га примише даде власт да буду чеда Божја.“ „Тако нисте више робови, него синови; а кад смо деца, и наследници смо: наследници, дакле, Божји а сунаследници Христови“. И Господ у

светим јеванђељима вели апостолима: „Ви сте пријатељи моји... Више вас не називам слугама, јер слуга не зна шта ради господар његов“. А ако се, пак, Саздаатељ свега и Господ назива „Цар царева и Господар Господара“, те „Бог над боговима“, свакако да су и светитељи богови и господари и цареви. Њихов Бог је Бог и Господ и Цар Који то јесте и тако се именује. „Ја сам“, вели Он Мојсију, „Бог оца твојега, Бог Аврамов, Бог Исаков и Бог Јаковљев“. И учинио је Мојсија богом, ради Фараона. Но, називам их боговима и царевима и господом, не по њиховој природи, већ због тога што царују и господаре над својим страстима, те што су подобје божанскога образа, по коме су и створени, сачували непатвореним – јер царем се именује и образ царев – као и због тога што су, сјединивши се по својој слободној вољи са Богом и примивши Га да се усели у њих те заједничарећи са Њим, благодаћу постали оно што је Он по природи. Како онда да не поштујемо оне који су постали служитељи и пријатељи и синови Божји? Јер част указана изабранима међу слугама којима и ми припадамо, знамен је благонаклоности према Заједничком Владици.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 323–324.

Пишу историчари како су неки Немањићи били велики грешници, како је брат издавао брата, брат се борио против брата, отац ударао на сина, син на оца. То није неистина, али је неистина да је то и само то био цео садржај живота њихова, да је то цео њихов животопис. Они причају причу донекле али не до краја. Као кад би свети Лука историчар апостолских дела, испричао причу о Савлу како је ватрено гонио хришћане, па ту застао и свршио причу, не испричавши други део, тј. како се Савле обратио у Павла, гонитељ у апостола, грешник у покајника, христорац у свеца.

Заиста неки од Немањића грешили су као људи по људској слабости, али су се кајали за грехе и умирали су као покајници. Не знамо за Вукана да ли се покајао, зато је и остао ван славе и ван календара, јер је устао против своја два брата и везивао се за римску цркву. Због тога је окарактерисан као издајник, и као праобраз свих издајника српских, и то увек са истим именом: Вукан, Вук, Вукашин, Вујица. Међутим Драгутин се покајао због свог устанка против брата Милутина, замонашио се и као монах Теоктист веригама се обложио у покајању и искушењу. И саздао је неколике цркве у славу Божју као: Озрен, Тавну, Рачу, Лозницу и цркву у Ариљу. И посветио се. Зашто српски историчари не допричају причу до краја? А крај дело краси,

вели српски народ.

Кајао се и краљ Милутин због греха према сину своме Стевану, и горко оплакивао свој грех пред игуманом манастира Пантократора, у коме је ослепљени Стеван приморан био да борави. И посветио се Милутин не као грешник него као покајник, и не као покајник само по речи него још више на делу, служећи Господу своме Христу до краја свога дугога века. Ниједан од модерних историчара српских није се задржао на ономе што је најкрупније и најважније у погледу личности овога славнога краља, на име, да се посветио и да бугарска престоница Софија чува тело као своју највећу светињу. Не виде то они, јер је нехришћански и несрпски мрак замрачио њихов духовни вид. Они не опраштају грех ономе коме је Бог опростио и кога је Бог чак и посветио. Не може се историја српског народа писати само мастилом, него и крвљу и сузама из срца.

Кајао се и цар Душан због свог греха према родитељу своме Стефану Дечанском. Али грех сина према родитељу тежи је од греха брата према брату, и од греха оца према сину. Душан је остао велики и славан, али се није посветио, тј. постигао славу небеску. Но и ако се није посветио, верујемо да му је Бог опростио грех због његове огромне и неуморне службе Богу. Јер је био покајник. И јер је подизао многе задужбине, чинио безбројна дела милосрђа, штитио манастире и сваку правду својим строгим законима, Свету Гору оснажио је и осигурао, а цео хришћански Балкан бранио је од некрста, и у крсташком рату за хришћанство на Балкану пострадао. Заиста, и ако је учинио у младости велики грех према родитељу своме, био је до краја живота сјајан и веран слуга Христов на делу и у страдању, потписујући се увек као раб Христа Бога и жртвујући себе за крст часни и златну слободу хришћанску свих балканских народа.

Кајао се и деспот Ђурађ Бранковић за грех оца свога Вука, издајника косовског. Али се тешко примало његово покајање за онога грешника, коме народ, као жива црква Божја, никад није опростио. Ипак деспот Ђурађ је оправдан пред Богом и народом због својих дела и патњи. Он се, истина, није посветио, али су велика дела његова била у служби Христу Богу. Подизао је цркве, држао је строго веру православну, одбио је папску понуду да пређе у римску цркву, обдаривао је богато манастире у Србији и у Светој Гори, мудро и опрезно чувао је народ уколико је то могао као вазал турски, и као родитељ преживео је грозна страдања због несреће своје деце. Јер су му два сина од Турака била ослепљена, а ћерка приморана да се уда за крвника Султана. Но кад се Ђурађ није посветио, посветили су се неколики његови потомци кроз мајку Ангелину. А Ђурађ је био и до

краја живота остао раб Христа Бога, на делу и страдању.

Кајао се и кнез Милош Обреновић због греха према Карађорђу, јер је посредно био умешан у погибију великога Војда, и то још кума свога. Сведочи о његовом кајању црква звана „Покајница“ коју је Милош дао подићи у Радовању. Но није сав Милош у томе греху. Он је себе сматрао слугом Божјим и народним. Борио се за крст часни и страдао много од туђина и од својих. Поправио је, безмало, све нарушене манастире не само у сада ослобођеној него и неослобођеној Србији све до Јована Бигорског. Постио је, држао крсну славу и много се Богу молио, исто као и велики Карађорђе попут свих старих владара србских и свега народа србског. Били су то људи народни и по крви и по духу.

Но ко је тако свето и честито служио Богу Христу као онај дивни Лазар Косовски? Посветио се и он, посветила му се и жена, царица Милица, посветио му се и син Стеван Високи. Од светог корена света и лоза. Он је чинио сва Богу угодна дела као Немањићи а владао је, или боље рећи, служио је, у тежа времена него Немањићи. Подигао је многе задужбине, од којих и до данас служе Раваница, Лазарица и Горњак. Обновио је из рушевина манастир св. Романа. Био је велики дародавац светиња светогорских. Ходио је на хаџилук на Христов гроб. Био је отац сиротима и заштитник беднима. А поврх свега положио је живот свој на Косову за крст часни и слободу златну. Зато га је народ србски заволео и опевао, а Бог га прославио тиме што га је посветио увенчавши га двојним венцем: као свога слугу и као мученика.

Епископ Николај, *Сабрана дела*, књига V, *Српски народ као Теодул*, Диселдорф 1977, стр. 336–337.

Епископ Игњатије:

28. Суштина покајања није да се човек покаје психолошки, него је исповест и покајање у ствари повратак у литургијску заједницу. (3–25)

Догматика Православне Цркве:

Читав хришћански живот није ништа друго, него свагдашње покајање, све до краја.

Свети Тихон Задонски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005,

стр. 264.

Чувај се греха – малог и великог, увек имај пред очима своје грехе, да би свакога дана усрдније приступао покајању.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990. стр. 22.

Свемогуће покајање – Божанско пристаниште, Божанско лечилиште. Свако сагрешење се исправља покајањем, свака рана, свака болест се исцељује покајањем. Руке Оца Небеског су раширене да приме блудне синове који прибегавају у његов загрљај.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Глас из вечности, Писма монасима и мирјанима о сјасењу душе*, Београд 2003, стр. 104.

Да би стварно добио опроштај грехова кроз ову свету тајну, хришћанин је дужан да се искрено и скрушено каје за грехе своје, да их смирено исповеди свештенику, да има одлучну намеру да се поправи и да буде уверен у безмерно милосрђе Спаситељево. Пост и молитва су одлична средства еванђелска која помажу и утврђују човека у покајничком расположењу. Притом ваља имати на уму светоотачку благовест и заповест: „Самоосуда је почетак спасења“. Покајничко се расположење нарочито изражава у искреном исповедању својих грехова свештенику, у мржњи према гресима, у одрицању од њих и у чињењу еванђелских дела. Исповедање грехова својих свештенику неопходно је, да би свештеник знао какве грехе има да опрости и какве лекове има да препоручи за излечење од њих.

Дојматика, III, 573.

Покајање је обнова крштења. Покајање је завет с Богом да ће се водити један нови живот. Покајање је извор смирености. Покајање је неопозиво одрицање од сваке жеље за телесним добрима. Покајање је самоосудна мисао и брига о себи без бриге о спољним стварима. Покајање је кћи наде, и порицање безнадежности. Покајник је осуђеник који није лишен части. Покајање је помирење с Господом путем вршења добрих дела супротних пређашњим гресима. Покајање је очишћење савести. Покајање – добровољно трпљење свих мука. Покајник је човек који самоме себи изриче казну. Покајање је јако изнуравање стомака и шибање душе силним осећањем.

Свети Јован Лествичник, *Лествица*, Београд 1964, стр. 58.

Епископ Игњатије:

29. Данашње схватање исповести као покајничког признавања својих грехова потиче од Августина и руши сваки јерархијски поредак у Цркви. (3–28)

Догматика Православне Цркве:

Покајање је света тајна у којој хришћанин исповеда своје грехе пред свештеником, и преко њега добија невидљиви опроштај грехова од самога Господа Христа, од саме Цркве, јер је сваки грех – грех против Бога, против Цркве, против људи.

Дојмаџица, III, 573.

Ко се навикао да на исповести полаже рачун за свој живот овде, томе неће бити страшно ни да одговара на страшном суду Христовом.

Свети Јован Кронштатски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 141.

Нема поузданијег пута ка спасењу, него откривати своје помисли разборитим оцима и њих имати као руководитеље ка врлини, уместо да се следи сопствена мисао и расуђивање.

Свети Јован Касијан, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 137.

Бог је човеку дао покајање зато да би он, будући да често пада у грехе и искривљује у себи црте бесмртног лика Божјег, стално у себи обнављао и враћао изгубљену лепоту лика Божјег, да би мрзео ружни, гнусни и смртоносни грех, да би се одушевљавао и надахњивао за добра дела, љубећи ватрено Бога и ближњег и правду Божју.

Свети Јован Кронштатски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 133.

Својом светом силом покајање руши пакао у човековој души и преводи је у рај. Сведок: покајани на крсту разбојник. Богочовечанском силом Господа Христа света тајна покајања осигурава покајнику победу над свима гресима, и над свима смртима, и над свима ђаволима: руши пакао, узноси у небо, Царство небеско. Нема сумње, човек је свемоћни господар себе и свега свога: јер од њега самог зависи и његов рај и његов пакао, и његова смрт и његово васкрсење.

Дојмаџица, III, 572.

Епископ Игњатије:

30. Учење које су исповедали сви свети Оци у свим временима и на сваком месту (consensus patrum) страшно је погубно по Цркву, по њену историју. То учење је толико опасно, јер нарушава живу историју Цркве, јер онемогућава да се у Цркви каже нешто ново, тј. нешто друкчије од тог учења. А управо је Црква позвана да увек доноси нешто ново. (3–29)

Догматика Православне Цркве:

Свети философ, Григорије Ниски, вели: Доказ нашег учења о вери јесте Предање Отаца које је дошло до нас као наслеђе. Оно нам је саопштено од Апостола преко потоњих светих.⁴⁹ Исти свети Григорије саветује: Сетите се светих Отаца, којих смо се, по благодати Божјој, удостојили бити наследници. Не прекорачујте границе које поставише Оци наши, и не претпостављајте томе каснија учења, него доведите себе у склад са правилом Вере – τῷ ἀρχαίῳ κανόνι τῆς πίστεως.⁵⁰

Доиматики, III, 245: ⁴⁹Contra Eunom. lib. IV; P. gr. t. 45, col. 653 B; ⁵⁰Epis. III; P. gr. t. 46, col. 1024 C.

Једини непогрешиви пут ка спасењу је – непоколебљиво следовање учењу светих Отаца, уз одлучно удаљавање од сваког учења са стране, па и од сопствених схватања, све док се разум не исцели од своје болести и док од телесног и душевног не постане – духовни. Прихвативши умом и срцем ту истину, исповедите устима – дајте завет Богу да ћете се руководити учењем светих Отаца, клонећи се сваког учења које није посведочено Духом Светим и примљено од стране свете Источне Цркве. Исповедивши истину устима, исповедајте је и делима; пошто сте дали завет, испуните га.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Енциклопедија православној духовној животи*, Београд 2005, стр. 167.

Учење светих Отаца Источне Цркве истинито је: оно је учење Светога Духа. Молим Вас, држите се овога учења. Оно ће вас руководити ка блаженој вечности.

Свети Игњатије Брјанчанинов, *Глас из вечности*, Београд 2003, стр.162.

Апостолска вера је сва богочовечанска; исто тако и „јединство вере“.⁸⁷ Свети Златоуст благовести: Јединство вере значи: када сви имамо веру са светим Апостолима, када смо сви једно; када сви верујемо подједнако.⁸⁸ Апостолска је, светоотачка је вера: веровати по Предању свете Васељенске Цркве. Без тога се не може бити хришћанин. Свети Дамаскин објављује богочовечанску небоземну истину говорећи: Ко не верује по Предању Васељенске (= Католичанске = Саборне) Цркве – неверник је = ἄπιστός ἐστίν.⁸⁹

Доімайлика, III, 249: ⁸⁷ср. Еф. 4, 11–13; ⁸⁸In Episs. ad Ephes. Homil. XI, 3; P. gr. t. 62, col. 83; ⁸⁹De fide, IV, 10; P. gr. t. 94, col. 1128 A).

Кроз свете Оце продужују се свети Апостоли са свима својим богочовечанским богатствима, богочовечанским световима, богочовечанским светињама, богочовечанским тајнама, богочовечанским врлинама. Свети Оци у ствари непрестано апостолују, и као посебне обогочовечене личности, и као епископи помесних Цркава, и као чланови Светих Васељенских Сабора и Светих Помесних Сабора. За све њих је једна Истина, једна Свеистина: Богочовек Господ Исус Христос. Гле, Свети Васељенски Сабори, од првог до последњег, само једну свевредност исповедају, бране, верују, благовесте и свебудно чувају: Богочовека Господа Исуса Христа.

Доімайлика, III, 237–238.

Главно Предање, Свепредање Православне Цркве и јесте: живи Богочовек Христос, сав у Богочовечанском телу Цркве, коме је Он бесмртна, вечна Глава. То је не само блавест већ и свеблавест светих Апостола и светих Отаца. Они ништа не знају осим Христа распета, Христа васкрсла, Христа вазнесена. Сви они васцелим животом и учењем својим једнодушно и једногласно сведоче: Богочовек Христос је сав у Цркви Својој, као у телу Свом. Сваки од светих Отаца може с правом рећи са Светим Максимом Исповедником: „Ја ни у ком случају ништа своје не говорим, него говорим оно што сам од Отаца научио, ништа не мењајући у њиховом учењу“.³ А из бесмртне благовести Светог Јована Дамаскина бруји саборна исповест свих светих богопрослављених Отаца: Све што нам је предано – πάντα τὰ παραδίδόμενα ἡμῖν – кроз Закон и Пророке и Апостоле и Еванђелисте ми примамо и знамо и веома ценимо, и преко тога ништа више не тражимо... Будимо тиме потпуно задовољни, и останимо у томе, не помичући вечне међе (Прич. Солом. 22, 18), нити нарушавајући божанско Предање.⁴ – И онда дирљив светоотачки позив

Светог Дамаскина, упућен свима православним хришћанима: Зато, браћо, стојмо на камену вере и у Предању Цркве, не помичући границе које поставише свети Оци наши, нити дајући места онима који хоће да уводе новотарије и да руше грађевину свете Божје васељенске и апостолске Цркве. Јер ако се свакоме пусти на вољу, мало по мало разориће се цело тело Цркве.⁵

Доиматијика, III, 238: ³⁾Epist. XV; P. gr. t. 91, col. 544D: ἐμὸν μὲν οὐδὲν ἐρῶ παντελῶς ὃ δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἐδιδάχθην, φημί...; ⁴⁾De fide, I, 1; P. gr. t. 94, col. 792A; ⁵⁾De imagin., Orat. III, 41; P. gr. t. 94, col. 1365CD.

Исповедати и чувати неокрњеном апостолско-светоотачку веру и јесте брига над бригама свих Светих Васељенских Сабора. Тако је најглавнија брига светих Отаца Шестог Васељенског Сабора ово: сачувати у целости и неповређености апостолско и еванђелско правило вере.⁶⁰ Свети Оци Петог Васељенског Сабора прописују: следовати у свему што су претходни Васељенски Сабори урадили за заштиту вере.⁶¹ Јер једна је и иста вера коју су исповедала Четири Сабора, а и Пети с њима.⁶² Свети Оци Петог Васељенског Сабора изјављују: „Ми у свему следујемо светим Оцима и Учитељима свете Цркве Божје, тј. Атанасију, Иларију, Василију, Григорију Богослову и Григорију Ниском, Амвросију, Проклу, Лаву, и примамо све што су они написали и објаснили о правој вери и на осуду јеретика. Ми смо свагда држали и држимо веру, од почетка предану Богом и Спаситељем нашим Исусом Христом светим Апостолима, и од њих проповедану целоме свету и објашњавану од стране светих Отаца, и то нарочито оних који су учествовали на Четири Васељенска Сабора, којима ми у свему и потпуно следујемо. Дакле, ми објављујемо да смо држали и држимо све што су горе поменута Четири Васељенска Сабора решили и прописали, јер су они, иако држани у разна времена, ипак сачували и обнародовали једно и исто исповедање вере. Ради слоге у црквама, неопходно је држати се потпуно Светих Четири Сабора, и неприкосновеним чувати оно што су они прописали.⁶³ А свети Оци су то прописали под руководством светог духа који је говорио из њих“.⁶⁴

Доиматијика, III, 229–230: ⁶⁰⁾ Дјејанија Вселенских Соборов, том VI, Казањ, 1908, тамо стр. 54; ⁶¹⁾ тамо, стр. 18; том V; Казањ 1914; ⁶²⁾ тамо, стр. 19; ⁶³⁾ тамо, стр. 20, 21, 23, 24; ⁶⁴⁾ тамо, стр. 151.

Свети Оци Шестог Васељенског Сабора изјављују: Ми смо удови међу собом, и сачињавамо једно тело Христово једномисленошћу својом према Господу Христу и један према другоме, и вером.⁵⁸ Исти

Оци веле о светом Символу вере: У Никеји на великом и знаменитом Сабору Света Троица је сама издиктирала Символ вере и осудила Аријево злоумље.⁵⁹

Доімайшика, III, 229. ⁵⁸⁾ Дјејанија Вселенских Соборов, том VI, Казањ 1908, тамо 232 и 233 стр; ⁵⁹⁾ тамо, стр. 233.

Председник Седмог Васељенског Сабора, свети Тарасије патријарх, изјављује на Сабору: Што се тиче догмата то, погрешити у малом или у великом, свеједно је; јер се и у једном и у другом случају нарушава закон Божји.⁶⁶ Међу Светим Оцима нема никаквих несугласица; напротив, сви они, имајући као једну душу, проповедају једно и исто, и уче једном и истом.⁶⁷ Све што је у црквама Божјим установљено у славу и у част Бога, све је то свето и треба да се поштује.⁶⁸ Свети Оци наши су стражари Васељенске Цркве; они непрестано стражаре над мисленим бедемима њеним; они су прогнали све војске непријатеља и мачем духа уништили древне јереси и заблуде. Свети Седми Васељенски Сабор изјављује: „Нека нас исправе учења богоблагодивних Отаца. Црпући из њих, ми смо се напили истине; следујући њима, ми смо прогнали лаж; научени од њих, ми с љубављу примамо чесне иконе. Оци проповедају, а ми остајемо послушна чеда и хвалимо се пред лицем матере Предањем Васељенске Цркве. Ми држимо заповести Отаца. Ми анатемисемо како оне који ишта додају учењу Васељенске Цркве, тако и оне који ишта одузимају од тог учења. У свему држећи се учења богоносних Отаца наших, ми проповедамо то учење једним устима и једним срцем, ништа не додајући и ништа не одузимајући од онога што нам је предано; напротив, ми се утврђујемо у њему и окрепљујемо њиме. Ми исповедамо и учимо онако како су прописали и утврдили Свети и Васељенски Шест Сабора.”⁶⁹

Доімайшика, III, 230-231: ⁶⁶⁾ Дјејанија Вселенских Соборов, том VII, Казањ 1909, тамо, стр. 52; ⁶⁷⁾ тамо, стр. 55; ⁶⁸⁾ тамо, стр. 68; ⁶⁹⁾ тамо, стр. 169, 170; ср. тамо, стр. 205.

Епископ Игњатије:

31. Бог је апсолутно слободан и ствара свет како хоће, а не по неким законима и нормама. Зато је немогуће на основу изучавања законитости творевине и заповести Божјих доћи до закључка о томе какав је Бог. То су стари Грци радили, и под њиховим утицајем су касније били и свети Оци. (3–30)

Догматика Православне Цркве:

Бог је дакле добар и човекољубив и стара се о душама које је створио; а пошто је по Својој природи невидљив и неспознатљив, будући да је изнад свакога створеног бића и да због тога људски род не може да има знање о Њему, и пошто су сва бића створена из небића, а Он је нестворен, због тога је Бог украсио творевину Својим Логосом како би Њега, који је по Својој природи невидљив, људи могли познати макар по Његовим делима. Јер, често се дешава да уметника, и онда кад га не видимо, познајемо по његовим делима; тако су говорили и о вајару Фидији; наиме, они који су посматрали сразмерност његових кипова, видели су самог Фидију иако он није био присутан. Тако исто и кроз поредак који влада у васељени треба да замислимо Бога, Који је Њен Творац и Саздаатељ, иако га телесним очима не можемо видети. Јер, Бог није злоупотребио Своју невидљиву природу – нека нико ово не користи као изговор – и није Себе учинио потпуно непознатим за људе, него је, као што сам малочас рекао, тако украсио творевину да, иако је Сам по природи недељив, ипак по својим делима буде спознатљив. Ово ја не велим од својега знања, него од онога што сам научио од људи богослова, од којих је један Павле, који Римљанима овако пише: Јер, што је на Њему невидљиво, од постања света умом се на створењима јасно види; (Рим. 1, 20).

Свети Атанасије Велики, *Против идола*, Нови Сад 2003, стр. 98.

Није Писмо изоставило ни поуку о стварању, али знајући врло добро колика је лепота дела Божјих, и да неки могу бити заведени том лепотом, те их неће гледати као дела Божја, него ће их посматрати као богове, оно се унапред брине о људима, говорећи: „И да не би подигавши очи своје к небу и видевши Сунце и Месец и звезде, сву војску небеску, преварио се и клањао им се и служио им; јер их Господ Бог твој даде свим народима под целим небом“. Бог им је, дакле, све то подарио не зато да им то буду богови, него да кроз њихове енергије сви народи познају Бога, Саздаатеља свега, као што је речено. Јер, јудејски народ је још у старини имао већи наук о Богу, будући да Га је познавао не само из дела стварања, него и из Светог писма.

Свети Атанасије Велики, *Против идола*, Нови Сад 2003, стр. 116.

Иако невидљив, Господ је био спознатљив по делима стварања.

Свети Атанасије Велики, *О очовечењу Боја Логоса*, Нови Сад 2003, стр. 153.

Погледај пресветло и златовидо сунце, средиште планета и цара звезда, недремано око и неугасиву светиљку света. Погледај и срполику, попут рога извијену, светлошћу преиспуњену, свесјајну и сребролику луну. Погледај складне ликове ноћних светила и блиставих звезда. Погледај и овде доле цветотворна и шарена поља, зелене ливаде, росне и многоцветне лугове и вртове, разнобојне биљке и најкроткију, спокојну површину мора где одбија сунчеве зраке. Све су то призори и огледала која не теше само и одмарају душу, него јој чине и да се радује и, да тако кажем, светкује, изазивајући љубав и дивљење својом природном лепотом. Ако треба да природнима добавимо и вештачке насладе, ето ти уметне повести светих икона, лепоте часних храмова, благообразија свештених ризница – све то имај као утеху својим очима. Али, тога се сећајући, опомени се да усходиш и ка созерцању Творца, Који их је толико премудро саздао и толико их штедро улепшао.

Свети Никодим Светогорац, *Књига духовних савета*, Београд 2003, стр. 103.

Ако будеш тако чинио, долазићеш и помоћу чула до познања Бога, прелазећи увек умом од твари Творцу. Постојање и уређење свега створеног биће за тебе књига богословља и, налазећи се у овом, поседоваћеш знање о оном свету. Јер је сав свет и сва природа само орган у коме под видљивим невидљиво пребива Сам Творац и уметник свега, пружајући погледу разумних створења у видљивом и материјалном свету Своја невидљива и материјална савршенства и дејства. Зато премудри Соломон говори, да се кроз лепоту створења види њихов Творац, а св. Павле уверава да што се на Њему не може видјети, од постања свијета могло се познати и видјети на створењима, и Његова вјечна сила и божанство (Рим. 1,20). У свету Божјем су с једне стране постављена сва створења Божја, а с друге стране људи обогашени разумном силом да би ови, гледајући створења Божја и видећи како су премудро створена, долазили до познавања предвечне и ипостасне Речи кроз Коју је све постало (Јов. 1,3). И ми природно из дела познајемо Творца, те је потребно само правилно и здраво расуђивати и преко твари доћи до вере и видети Бога.

Свети Никодим Агиорит, *Невидљива борба*, Београд 1962, стр. 51.

Епископ Игњатије:

32. Свети су били под утицајем Оригенове јереси и јелинског многобоштва, конкретно свети Дионисије Ареопагит, свети Герман Цариградски и свети Максим Исповедник. (3–30, 3–31)

Догматика Православне Цркве:

Од времена када је објављено Јеванђеље, учење Платона и Питагоре је уђуткано, тако да многи не знају ни њихова имена.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 308.

То је оно што сам могао да вам изложим ради награде за послушање, а у вези постављене теме, као што сам научен, не усудих се да се дотакнем ствари тајанственијих и узвишенијих. Ако неко од радозналих жели да сазна и о њима, нека се обрати богонадахнутим списима светог Дионисија Ареопагита, и ваистину ће у њима наћи откровење неизрецивих тајни, дарованих кроз његов богопросвећени разум и језик роду човечијем, „који ће наследити спасење“ (Јевр. 1, 14). Ако вас, пак, мој труд није разочарао у вашим очекивањима, за то благодарим Христу, дародавцу добара, и вама који сте ме принудили да изговорим ово. А ако он није оправдао потпуно ваша надања, шта онда да претрпим или шта да радим ја немоћан у речима? Јер немоћ је достојна опраштања а не казне.

Свети Максим Исповедник, *Мистицизација*, Призрен 1997, стр. 221–222.

У тамницу код светог Дионисија долажаху многи хришћани, и светитељ ради њих служаше у тамници Божанствену литургију и причешћиваше их светом Тајном Тела и Крви Христове. А када је он служио Божанствену литургију, верни су виђали неисказану светлост над блаженим Дионисијем: са војскама Анђелским јављао се Цар славе, и достојни гледаху на Њега уколико је то било могуће за телесне очи.

Авва Јустин, *Житија светих за октобар*, *Житије светих Дионисија Ареопагита*, Београд 1998, стр. 88.

Свети Герман, као добар војник Исуса Христа, јуначки се и неустрашиво борио са јеретичима мачем речи Божје.

Авва Јустин, *Житија светих за мај*, *Свомен светих оца нашег Германа, патријарха Цариградског*, Београд 1998, стр. 328.

Епископ Игњатије:

33. Неке књиге Старог Завета биле су под апсолутним утицајем јелинског многобоштва, конкретно Књига Проповедникова и Књига премудрости Соломонових. (3–30)

Догматика Православне Цркве:

Богаташ (Лк. 16, 19) је пророчке књиге и Закон Божји сматрао за бајке и празнословље, но када је сишао у ад – све је схватио.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 308.

Дакле, све је Писмо богонадахнуто и корисно. Према томе, врло је добро и души корисно истраживати божанско Писмо. Јер као дрво које је засађено покрај извора воде, тако и душа заливана божанским Писмом буја и доноси зреле плодове, односно веру православну, китећи се увек зеленим лишћем, односно, украшавајући се богоугодним делима; јер свети Списи нас управљају ка врлинским делима и чистом созерцању (духовном посматрању), јер у њима налазимо призивање на сваку врлину као и одвраћање од сваког зла. Ако, дакле, будемо жељни знања, бићемо богати знањем; јер марљивошћу и трудом и благодаћу Божјом која то дарује, све се постиже. Јер сваки који иште, прима; и који тражи, налази; и који куца, отвориће му се.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 329.

Један и исти је Бог кога проповеда и Стари и Нови завет, који се песмослови и слави у Тројици, јер рекао је Господ: Нисам дошао да укинем закон него да испуним. Јер Он је остварио наше спасење, на шта се односи целокупно Писмо и све свете тајне. И још је рекао: Истражујте Писма... а баш она сведоче о мени. И апостол Павле је рекао: Бог који је из давнине много пута и разним начинима говорио оцима преко Пророка, у ове последње дане говорио је нама преко Сина. Према томе, Духом Светим су говорили закон и пророци и јеванђелисти и апостоли и пастири и учитељи.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 328.

Епископ Игњатије:

34. Августин увек помиње Цркву као једну, а требало би говорити о многим Црквама, јер је Црква конкретна литургијска заједница. (3–32)

Догматика Православне Цркве:

Попут светих Апостола, свети Оци и Учитељи Цркве херувимски богомудро и серафимски ревностно исповедају јединство и јединственост Цркве Православне. Стога је појмљива пламена ревност светих Отаца Цркве при сваком одвајању и отпадању од Цркве, и њихов строги однос према јересима и раскоlima. У томе погледу од изузетне су богочовечанске важности свети Васељенски и свети Помесни Сабори. При њиховом христомудром духу и ставу, Црква је не само једна него и једина. Као што у Господа Христа не може бити неколико тела, тако у Њега не може бити ни неколико Цркава. По Богочовечанском бићу своме, Црква је једна и једина, као што је Богочовек Христос – један и једини. Отуда је раздељење, деоба Цркве ствар онтолошки, суштински немогућа. Раздељења Цркве никада није било, нити га може бити, а бивала су и биваће отпадања од Цркве, као што добровољно бесплодне лозе отпадају сасушене са вечноживог Богочовечанског Чокота – Господа Исуса Христа.⁸ Од једне једине нераздељиве Цркве Христове у разна времена одвајали су се и отпадали јеретици и расколници, и тиме престајали бити чланови Цркве и сутелесници Богочовечанског тела њеног. Тако су најпре отпали гностици, па аријанци, па духоборци, па монофизити, па иконоборци, па римокатолици, па протестанти, па унијати, па... редом сви остали припадници јеретичко-расколничког Легиона.

Доиматика, III, 211–212: ⁸ср. Јн. 15, 1–6.

Црквом = Богочовеком је казана сва тајна Бога и сва тајна човека, казана кроз Богочовека. И кроз то сва тајна свих Божјих светова. Речју: казана сва тајна Богочовека – Светајна. Јер у Њему, у Његовом Богочовечанском телу – Цркви, казана је Светајна свих светова: од Пресвете Тројице до најмање бубице. И сви путеви њихови, и све истине њихове. И све то богонадахнуто и богомудро изражено за сва времена и за сву вечност у деветом члану светог Символа Вере: Верујем „у једну, свету, саборну и апостолску Цркву“.

Доиматика, III, 270.

До јединства вере и познања Христа долази се само у заједници „са свима светима“, само саборним животом „са свима светима“, под врховним руководством светих Апостола, Пророка,⁸⁸ Еванђелиста, Пастира и Учитеља. А њих најсветије води и руководи Дух Свети, од Педесетнице па надаље кроза све векове до Страшног Суда. А Дух Свети и јесте онај „један Дух“ у телу Цркве.⁸⁹ У Њему је и од Њега је и „јединство вере и познање Сина Божјега“, Господа нашег Исуса Христа. Сва истина вере у Христа и знања о Христу налази се у Духу Истине, који нас и уводи у сву ту Истину, једну и јединствену.⁹⁰ Он наше осећање Христа сједињује са саборним срцем Цркве, и наше сазнање Христа са саборним сазнањем Цркве. Тело Цркве је једно, и има „једно срце“ и „једну душу“. ⁹¹ У то једно срце – саборно срце Цркве, у ту једну душу – саборну душу Цркве ми улазимо, и са њима се сједињујемо благодатним дејством Духа Светога, смиравајући ум свој пред светим саборним умом Цркве, дух свој пред Светим Духом Цркве. И тако стичемо у себи непролазно осећање и сазнање да смо једне исте вере у Господа Христа са свима светима апостолима, пророцима и праведницима. Исте вере у Господа и истог познања о Господу.

Доїмаїи́ка, III, 24–25: ⁸⁸)Еф. 3, 17–19; ⁸⁹)ср. 4, Еф. 4; ⁹⁰)ср. Јн. 16, 13; 15, 26; 14, 16; ⁹¹) Дап. 4, 32.

Епископ Игњатије:

35. Погрешно је што се Црква од Августина окреће историји и Литургија се тумачи као понављање Тајне Вечере, изображење страдалнога Христа и учествовање у Његовим страдањима. (3–33)

Догматика Православне Цркве:

И сваки сада свештеник, који врши Свету Литургију, не само што понавља оне исте речи које је некада узносио пред олтаром Св. Василије Велики или Св. Златоуст, него и у стварном, мада недокучивом општењу, у буквалном смислу заједно са њима саслужује Богу. На сваком богослужењу невидљиво присуствује цела Црква, као истинско „једно стадо“, заједно и једнодушно узносећи молитве и благодарности Господу Исусу Христу и Оцу Његовом. То није психолошка, субјективна веза с прошлошћу, већ онтолошко јединство живота. У Цркви се зауставља време, јер ту нема смрти, и престанак

(земаљског) постојања не раскида живу везу поколења. У Цркви је прошлост увек савремена; садашњост у Цркви је садашњост увек живом прошлошћу, јер Богочовек Христос, Који је јуче и данас Онај Исти и вавек (Јевр. 13, 8), у Своем богочовечанском Телу непрекидно живи истом истином, истом светошћу, истим добром, истим животом, и сву прошлост увек чини садашњицом.

Авва Јустин, *Сетиве и жетиве*, Београд 2007, стр. 20

Православно богослужење је живи живот Цркве, у коме учествује сваки члан Цркве кроз доживљавање свега Богочовечанског, свега апостолског, свега светоотачког. Речју: свега православног. У том доживљавању, сва је богочовечанска прошлост Цркве увек присутна као данашња стварност и савремена садашњост. У Цркви: сва је прошлост садашњост, и сва садашњост прошлост. У самој ствари: у Цркви и постоји једино – безобална садашњост. Све је ту бесмртно и свето, све апостолски саборно и богочовечански католично, васељенско. Сваки припада свима, и сви свакоме, по благодатној сили свете богочовечанске љубави, која сва извире из свете богочовечанске вере, и бесмртује кроз остале свете богочовечанске врлине; на првом месту молитве.

Авва Јустин, *Православна Црква и екуменизам*, Београд 2001, стр. 81.

Епископ Игњатије:

36. Насупрот другим светитељима који су литургију тумачили у контексту Тајне Вечере, свети Максим Исповедник тумачио је литургију као изображење будућих, а не прошлих догађаја. (3–34)

Догматика Православне Цркве:

После кратког изложења созерцања која је говорио блажени Старац о Светој Цркви, дошла је дакле наша реч, да сада још краће изложи (његова размишљања) о свештеном собрању (скупу) Цркве. Први, дакле, улазак Архијереја у Свету Цркву за време свештеног собрања, учио је (блажени Старац), јесте слика и знак првог доласка у телу у овај свет Сина Божјега, и Спаситеља нашега Христа. Својим доласком Он је ослободио и искупио природу људску, која је сама себе била потчинила пропадљивости и смрти кроз грех, и којом ти-

рански влада ђаво. Невин и безгрешан, Он је платио за људе сав дуг, као да је Сам крив, повративши их опет у благодат царства, и давши себе самога у откуп и искупљење за нас. Уместо наших погубних страсти, он је принео своје животворно страдање, целебни и спасоносни лек за цео свет. Вазнесење његово на небеса и повраћање на његов наднебесни престо, које је уследило после овог доласка, симболизује се уласком Архијереја у свети Олтар и узласком његовим на свештени трон (Горње Место).

Свети Максим Исповедник, *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ – Αἰρετικῆς φιλοσοφικῆς καὶ θεολογικῆς мисли Μασίμου Ἰσποβѣδника, Μισταγογία*, Луча, Никшић 2006 стр. 169.

Епископ Игњатије:

37. У црквеном богослужењу – тропарима и химнама, и у свим догматикама, има страшно много јереси оригенизма (иако је оригенизам осуђен на Петом васељенском сабору), на пример у изразу: „небески човек, земаљски анђео“, „спаси, Боже, душе наше“, „научио си се да презиреш тело, јер оно пролази, и да се стараш о души – ствари бесмртној“. (3–35, 3–36, 3–37, 3–38, 3–39)

Догматика Православне Цркве:

Сав богочовечански живот Цркве и све богочовечанске истине Цркве казују себе најсавршеније и најверније у богослужењима. Збива се молитвено доживљавање свега богочовечанског, и на тај начин ваја молитвено богословље. У васцелости својој богослужбени живот Цркве је најверније Предање Цркве, живо и бесмртно Свето Предање. И у њему сав чудесни Богочовек Господ Исус Христос, и са Њиме и Њиме и за Њим свети Апостоли, свети Оци, и сви Светитељи, од првог до последњег.

Доиматикиа, III, 640.

Православно богослужење, то је Свето Еванђеље и Свето Предање преведено у молитве, препевано у чудесне и животворне стихире, тропаре, кондаке, каноне, стихове, песме, вапаје, сузе. Сва Богочовечанска Истина, Богочовечанска Правда, и Љубав, и Мудрост, и Живот, и Бесмртност, и Вечност пружа нам се као молитва, као свето Причешће, као свете заповести, као свете тајне, као свете вр-

лине. Где год се коснеш, додирнеш живо Свето Предање: његов крвоток, његове нерве, његове кости, његово срце, његове очи, свест, ум, разум. И када се душа молитвено разлива по тим богочовечанским истинама и по том богочовечанском животу, све врлине расту „растом Божјим“. И сва душа расте ка благодатном богочовеку – правом хришћанину.

Доімайшика, III, 641–642.

Вечне истине светих врлина претварају се у живот наш најпре и највише молитвом, богослужењем. Молитва је најбоља клима за успевање сваке врлине еванђелске. „Речи моје дух су и живот су“.² Богослужење низводи благодат у нашу слободу, те благодат Божја и наша слобода удружене претварају у живот догматске и етичке истине еванђелске. Црква као „тело Христово“ сва учествује у Христу кроз Евхаристично тело које је врхунска богочовечанска „Светиња над светињама“ у нашем земаљском свету и у свима човечанским световима. Све у светом телу Цркве суделује, сарађује увек „са свима светима“, и ми преко Пресвете Богородице и свих светих предајемо себе и један другог и сав живот свој Христу Богу.

Доімайшика, III, 638: ²Јн. 6, 6.

Ово богослужбено, молитвено Предање Цркве чува нам са побожним страхом и трепетом највећу драгоценост свих човечанских светова – Богочовека Христа Господа и све што је Његово. Тако чуван, Он у васцелој пуноћи Своје Богочовечанске Личности и јесте вечноживо свесавршено Свето Предање Цркве. И у Њему и са Њим: све Његово Еванђеље спасења и обожења, и све Његове истине спасења и обогочовечења. У свима богослужењима стално се врши света богочовечанска тајна богочовечанског домостроја спасења.

Доімайшика, III, 640.

У самој ствари, спасење човеково се састоји у човековом богочовечански саборном живљењу „са свима светима“⁶ у Богочовечанском телу Цркве. То живљење је непрекидно и свакодневно. Јер сваког дана празнује се по један или више Светитеља, који раде и сарађују на нашем спасењу. Наше молитвено општење са Светима осигурава нам спасење. Зато је неопходно празновање свих празника, од првог до последњег: празника Господњих, Богородичиних, Анђелских, Апостолских, Мученичких и осталих. Исто тако сва дневна и ноћна богослужења, од првог до последњег, изграђују наше спасење.

А кроз то и у свему томе – сав Богочовек Христос као Црква, као глава Цркве, и тело његово са свима светима и непролазним истинама, и васцели богочовечански живот у двома бескрајностима.

Доимайшика, III, 641: ⁶Еф. 3,18.

Преживљавањем богослужбеног живота Цркве изграђује се хришћанска личност: богочовек по благодати, човек савршен – „у меру раста висине Христове“.⁸ То је најсигурнији пут и најспасоноснији подвиг. Збива се непрекидно благодатно-богочовечанско узрастање кроз сваку молитву, и прозбу, и сузу, и вапај, и крик, и ридање, и исповест. При томе сви Свети су нам вођи и учитељи. Они – „очи Цркве Христове“⁹ – воде нас и руководе ка богочовечанском циљу нашег људског бића.

Доимайшика, III, 642: ⁸Еф. 4, 13; ⁹Тропар светих Мученика Сергија и Вакха; Минеј, 7. октобар. – Светог свештеномученика Јевсевија Црква назива „црквено око“ (на Госп. Возвах стихире; Минеј, 22. јуни). – Св. Еванђелист Јован Богослов је „најдрагоценије око Цркве“ (на јутрењу, стихире хвалитне; Минеј, 8. мај). – Св. Пророк Осија је „најбоговидовитије око Цркве“ (на јутрењу, Канон пророку, песма 4). – Свети Григорије Богослов у Похвалној речи Св. Атанасију Великом вели за њега да је он „најсветије око васељене“. (Беседа 21. Р. гр. т. 35, 1081).

Очигледна је чињеница: сва богослужења у Цркви препуна су молитава, упућених Светитељима: да се моле за спасење наше, за обожење наше, за охристовљење наше, за отројичење наше. То непобитно сведоче: и Октоих, и Минеј, са свакодневним службама разним Светитељима. Но најречитије и најубедљивије то сведочи света Литургија. Разуме се, то сведоче све молитве, и оне личне и оне саборне, даноноћно упућиване од стране Цркве светим угодницима Божјим.

Доимайшика, III, 673.

Сваки свети догмат наше богочовечанске вере има свој празник: Боговаплоћење – Божић, Васкрсење – Ускрс, вера – празновање светих Мученика; и све остале свете врлине – разне Светитеље. Истине свих догмата доживљавају се од сваког верника у „телу Христовом“ – Цркви. Свака догматска истина доживљује се као живот, као вечни живот, као органски део Вечне Ипостаси Богочовекове: „Ја сам Истина и Живот“.¹⁰ Света богослужења и нису друго до доживљавање и преживљавање светих вечних истина догматских. Догмат о богочовештву Господа Исуса? Снажно се доживљује о светим Пра-

зницима Господњим: Божићу, Богојављењу, Преображењу, Ускрсу и осталима. Та вечна истина непрестано се доживљује од врха до дна и о осталим Празницима, великим и малим, у току целе календарске године, и тако постаје наш свакодневни, наш свакосекундни живот. Отуда и сверадосна бесмртна блавест: „Наше је живљење на небесима, скривено с Христом у Богу“.¹¹

Домаћика, III, 643: ¹⁰⁾Јн. 14, 6; ¹¹⁾Флп. 3, 20; Кол. 3, 3

Епископ Игњатије:

38. Истицање Крста и страдања Христовог је својствено католицима, а православни су то узели од католика и зато сада код нас имате крстаче свуда по црквама. (3–41)

Догматика Православне Цркве:

О, сјају страдања, о светлости Крста! Сунце ће се помрачити, звезде ће пасти као лишће, а Крст ће заблистати светлије од свих њих испуњавајући васцело небо. Видиш ли како се тиме прославља Господ и како се Крст показује као Његова слава, када се Он с таквим сјајем у онај дан појави пред свом васељеном?

Свети Јован Златоусти, *Слава Господу за све*, Београд 2006, стр. 73.

Свако дело и чудотворство Христово зацело је изузетно велико и божанствено и чудесно, али од свих Његових дела најдостојнији дивљења је Његов Часни Крст (распеће). Јер ничим другим смрт није уништена, прародитељски грех није опроштен, ад није опустошен, васкрсење није даровано, сила нам није дарована да презремо оно што је садашње па и саму смрт, није остварен поновни успон ка старом блаженству, врата раја нису отворена, наша природа није села са десне стране Бога, нисмо постали чеда и наследници Божји, осим Крстом Господа нашега Исуса Христа.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење православне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 309.

Они који имају исправно расуђивање са подједнаком радошћу се сећају и Васкрсења Христовог и Крста Христовог. Али има много и оних малодушних, да не кажем сујеверних, којима се не сме ни гово-

рити о ношењу крста. А ако им ћутке пружите крст са благословом, они га или одбијају, или у страху узимају као весник какве несреће. Црква свима јавно проповеда да је „крст чувар целе васељене, крст је красота Цркве, крст – моћ царствима, крст – слава анђелима и жива рана демонима“. Зар нисмо ми крстом Христовим избављени од ђавоље власти и тираније? Према томе, о малодушности, оставимо погрешно схватање и подједнако заволимо и Васкрсење Христово и крст Христов. Ако желимо да учествујемо у Васкрсењу Христовом, не треба да се одричемо ношења крста Христовог, или бар хришћанског, какав се коме Промислом Божјим пошаље. Није по нашој мери да будемо распети на крсту попут Христа Господа, али бар не би требало да одбацујемо подношење оних страдања која је Он претрпео пре Своје смрти на крсту, јер је Васкрсли Господ јасно рекао: Ко не узме крст свој и не пође за мном, није мене достојан (Мт 10,38).

Свети Амвросије Оптински, *Душекорисне поуке прејодобних ојџинских сѣлаца*, том 1, Београд 2004, стр. 384.

Пошто сада немамо у рукама списе наших учитеља, потребно је да све оно што сам од њих научио, а ту свакако мислим на веру у Спаситеља Христа, сада усмено и писмено изнесем преда те како нико наше јеванђелско учење не би сматрао безвредним и како за веру у Христа не би помислио да је неразумна. Таквим клеветатам ругају нам се Јелини и подсмевају нам се, и то не изругујући се нечему другом до самом Распећу Христовом. Управо овде би човек могао заплакати над њиховом неосетљивошћу јер они, клевећући Крст, не виде да је његова сила завладала свеколиком васељеном и да су кроз њега свима откривена дела богопознања. Не би, наравно, ни они исмевали нешто што је толико узвишено да су искрено управили свој ум ка Божанству Христовом – него би га и они познали као Спаситеља свега света и схватили би да се Распеће није одиграло да би творевини нанело штету, него да би је исцелило. Тиме што се Распеће збило, укинута је свако идолопоклонство.

Свети Атанасије Велики, *Проглив идола*, Беседа, Нови Сад 2003, стр. 23–24.

„Јер сви који се у Христа крстисмо“, вели апостол, „у смрт Његову се крстисмо; јер који год се у Христа крстисмо, у Христа се обукосмо.“ Христос је, пак, „Божја сила и Божја премудрост.“ Али гле, смрт Христова, односно Његово распеће, оденула нас је у ипостасну мудрост и силу Божју. Крсно слово је сила Божја, било због тога што нам се сила Божја, односно победа над смрћу, њиме открила, било

због тога што, као што четири крака крста средишњим клином држе и стежу, тако се исто висина и дубина, те дужина и ширина, односно целокупна видива и невидљива твар, силом Божјом одржавају скупа.

Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење ђравославне вере*, Београд – Никшић 2001, стр. 309.

Часни Крст је, браћо моја, чувар целе земље. Он освећује сав свет, све божанствено и свето у црквама. Крст освећује Божанствену Литургију и сваку службу. Крст освећује Свете. Крст освећује и утврђује крштење. Крст благосиља супружнике. Крст изгони демоне који од њега беже као муња. Крст је светло оружје и просветљује и освећује свакога човека који се њиме осећује и као двоусти је мач због којег се демони не усуђују да приступе и наведу људе на грех.

Свети Козма Етолки, *Поуке и ђророчансїва*, Цетиње 2000, стр. 134.

Животворни Крст Христов, увек препун свих богочовечанских сила, и јесте неуништива кичма Богочовечанског тела Христовог – Цркве. Ако је ишта оличење васцелог Богочовека Господа Христа, онда је то Часни Крст Његов. Зато ђаво може узети на себе свако обличје, али никада обличје крста. Молитвено богословље Цркве је изузетно раскошно и речито у величању Крста и његове спасоносне чудотворности. Молитвена мисао Цркве благовести: Крстом Христовим постаде од Анђела и људи једна Црква; томе се радује небо и земља.¹⁸ Крст је црквотворна сила Спасова, сила сјединилачка, сила саборњујућа. „Крстом Христовим постаде једно стадо од Анђела и људи, и у једном сабору весели се небо и земља, кличући: Господе, слава Теби!“¹⁹ „Раширивши руке на крсту, Господ Христос је сабрао све народе, и тако објавио Цркву небоземну.“²⁰ „Ваистину божанствени крст Господњи сија у Цркви као звезда на небу, опаљујући бе се а просвећујући верне.“²¹ „Раширивши руке Своје на крсту, Господ је сабрао све народе и објавио једну Цркву.“²² Крст је чувар целе васељене, крст је красота Цркве, крст је помор ђавола.²³ „Крст је утврђење Цркве Христове“, те њу не могу уништити ни људи ни ђаволи.²⁴

Молитвена, света мисао Цркве објављује радосну истину: Крст је „дивни рај Цркве“.²⁵ А сама Црква је – други рај: има у себи дрво живота – крст Господњи, од додира са којим ми постајемо заједничари бесмртности.²⁶ Раширивши на крсту руке, Господ је сабрао све народе, и показао једну Цркву оних на земљи и оних на небу.²⁷ „Некада у Едему, у рају ниче између дрвета дрво знања; а Црква Твоја, Христe, исцвета крст Твој који точи живот свему свету.“²⁸ „Крстом Христовим постаде једно стадо од Анђела и људи, и једна Црква. –

Небо и земља весели се.²⁹ „Водом боготворном и крвљу Твојом, Боже Логосе, Црква се весело украшује као Невеста.“³⁰

Доімаїтика, III, 261–262: ¹⁸⁾ У петак друге седмице по Ускрсу, на јутрењу, на хвалит. стихире, крсне: Пентикостар; ¹⁹⁾ У среду, јутро, на стиховње стихире крсне; Глас 1, Осмогл.; ²⁰⁾ У недељу, јутро, Канон васкрсан, песма 8; Глас 4, Осмогл.; ²¹⁾ У уторник, вече, на Госп. возв., стихире крсне; Глас 2, Осмогл.; ²²⁾ У недељу, јутро, Канон васкрсан, песма 8; Глас 4, Осмогл.; ²³⁾ Егзапостилар у среду и петак; ²⁴⁾ У петак, јутро сједален; Глас 6, Осмогласник.; ²⁵⁾ Недеља трећа св. Вел. Поста, субота вече, на Госп. возвах, стихире; Посни Триод.; ²⁶⁾ тамо, на јутрењу, Канон Триода, песма 5; ²⁷⁾ У недељу, јутро, Канон васкрсан, песма 6; Глас 4, Осмогл.; ²⁸⁾ У среду, јутро на стиховње стихире крсне; Глас 8, Осмогл.; ²⁹⁾ У петак друге седмице по Ускрсу, на јутрењу, на хвалит. стихире; Пентикостар; ³⁰⁾ На малом вечерњу, на стиховње стих.; Крстовдан.

Хоћете ли пак једно, два, и хиљаде непобитних сведочанстава о живоносности и животворности свечасног Крста Господњег, и тиме експерименталну потврду о свеистинитости светог догмата о спасоносности Крсне смрти Спасове, онда крените са вером кроз „Житија Светих“. И ви ћете морати осетити и видети да је свакоме Светитељу посебно, и свима Светитељима скупа, Крсна сила свепобедно оружје, којим они побеђују све видљиве и невидљиве непријатеље свога спасења; и још ћете угледати Крст у свему њиховом: и у души, и у срцу, и у савести, и у уму, и у вољи и у телу, и у свакоме од њих по непресушни извор спасоносне свеосвећујуће силе која их поуздано води из савршенства у савршенство, из радости у радост, док их најзад не уведе у вечно Царство Небеско, где је непрестано ликовање оних који празнују и бескрајна сладост оних који гледају неисказану красоту лица Господња.

Авва Јустин, *Сетјве и жетјве*, Београд 2007, стр. 35.

Крст Христов од давнина беше предобјављиван и у разним видовима предизображаван, и да не беше силе Крста човек се никада не би могао измирити са Богом.

Апостол каже: Тело жели против духа, а дух против тела (Гал. 5; 17), а Бог је Дух, сама Доброта и Врлина. Пошто се дух наш, саздан по Његовом образу и подобију, услед и због греха искварио, зар се ико икада могао обновити и измирити са Богом а да не дође до укидања греха и живота по телу? Крст Христов управо и јесте то и такво укидање греха.

У томе се, дакле, и показује Божја премудрост и сила: побеђивати кроз немоћ, узвишавати се кроз смирење, богатити се кроз сирот-

маштво. Нису, међутим, само „смисао“ и тајна Крста – божанствени и достојни поклоњења, већ је то и само знамење Крста, Спасоносно Дрво, Царски Скиптар, Божанствени Знак Победе над видљивим и невидљивим непријатељима, јер је знамење Крста свештени и часни Печат који освећује и савршава, од Бога дарована људскоме роду, натприродна и неизречена блага, сакрушујући проклетство и осуду, уништавајући трулежност и смрт, дајући живот вечни и благослов; иако неразумни јеретици у своме безумљу одбацују (такво поштовање Крста Господњег), јер нису разумели значење апостолске молитве (Еф. 3,14), те онда ни не могу да, са свима светима, разумеју „шта је ширина и дужина, а шта дубина и висина“: јер се Крст Господњи јави као оно што објављује свецели домострој Доласка Господњег у телу, као оно што у себи садржи сву тајну тог Доласка, као оно што се простире до свих крајева и као оно што све обухвата – тј. оно што је горе, што је доле, што је околу и што је између. Правдајући се изговором због кога би, напротив – када би имали ума – требало да се заједно са нама клањају Крсту, они (јеретици) се одвраћају од Символа Цара Славе, Символа којег Сам Господ, пре него што ће се на њега попети, јавно назива Својим узвишењем и Својом славом. Када дође време Његовога будућег Доласка и Јављања, Њега ће са силом и славом многим предобјавити управо ово Знамење (Крст) Сина Човечијег.

На њему је, будући прикован, Христос умро – говоре (јеретици) – и зато ми не трпимо ни облик (крста) нити (Крсно) Дрво на коме је Он убијен. Међутим, на чему је била прикована наша обвезница (греха), којом смо били обременени услед преступа везаног за дрво (познања) када се према њему пружио рука Праоца (Адама)? И благодарећи чему је та обвезница била избрисана и уклоњена, чиме смо поново ушли у благослов Божји? На чему сакруши Христос началства и власти духова лукавства, који на основу дрвета преступа загосподарише нашом природом, на чему их потпуно одагна и победивши посрами, чиме смо (изнова) примили слободу? На чему је била разрушена преграда која је растављала и наше непријатељство према Богу било сакрушено и уништено? И кроз шта смо се измирили са Богом и примили блавест за мир са Богом, ако не на Крсту и кроз Крст? Нека они (јеретици) слушају речи Апостола, који пише Ефесцима: Јер је Он мир наш, (Који и једне и друге састави у једно) и разруши преграду која је растављала... да обадва сазда у самоме Себи у једнога новог човека, стварајући мир: и да помири с Богом и једне и друге у једном телу Крстом, убивши непријатељство на њему

(Еф. 2, 14–16). Колошанима он пише следеће: И вас који бесте мртви у гресима и у необрезању тела вашег, оживе вас с Њим, опростивши нам све грехе: избриса обвезницу која нас својим прописима оптуживаше и беше против нас, и уклони је приковавши је на Крст; разоружавши началства и власти, и жигоса их јавно, победивши на њему (Кол. 2,13–15).

Како, дакле, да не поштујемо и да се не служимо тим божанственим Победничким Знамењем општега ослобођења људскога рода, чија сама појава наводи на бекство, побеђује и посрамљује змију, зачетника зла, објављујући њен пораз и сакрушење, (Знамењем) које прославља и велича Христа, објављујући свету победу Његову? А ако Крсту не би требало указивати поштовање због тога што на Њему Христос умре (као што мисле јеретици) нити, пак, сматрати да Његова крсна смрт беше свештена и спаситељска, зашто се онда, како говори апостол (Павле), управо у смрт Његову крстисмо! Како да будемо учесници Његовога Васкрсења ако не постанемо сродни Њему и по подобју Његове туге? Осим тога, ако би се ко поклањао (некаквом) знамењу крста на коме не би стајало исписано Христово име, таквом би се, може бити, с правом могао упутити прекор због чињења нечега непотребног, али када пред Именом Исуса Христа приклањају колена сви небесни, земни и преисподњи – а управо то Име коме се клања све Крст носи на себи – какво би онда било безумље не приклањати колена пред Крстом Христовим!?

Ми ћемо пак, заједно са коленима приклањајући и срце, прићи и поклонити се заједно са псалмопојцем и пророком Давидом месту „где стајаху Ноге Његове“ и где се раширише Руке Његове да све нас пригрле и где нас ради би у мукама распето животонаочно Тело Његово. Поклонивши се у вери и целивајући (Крст), захватимо од преобилног освећења Крста и сачувајмо га, да бисмо се – при преславном будућем Доласку Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа, видећи Његов Крст (Знамење Сина Човечијега) где у слави долази пред Господом – узрадовали и узвеселили радошћу непрестаном, примивши на дар стајање с десне стране (Оца), и чувши речи, и примивши благослов обећаног блаженства, у славу телом Распетога нас ради Сина Божјега.

Њему приличи славословљење са беспочетним Његовим Оцем и пресветим и благим и живототворним Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

Свети Григорије Палама, *Госйодѣ, ѿросвѣѣѣи ѿѣму моју, Саѣране ѣесеѣе*, Београд 2005, 11. беседа, *О Часном и Живоѿворном Крсѣу*, стр. 81, 93.

Свети Сава распет на безброј крстова по Српској земљи! Свети Сава распет на свима крстовима који ограђују Српску земљу. Са свих тих крстова, он, он највећи Мученик српски, вапије пред Господом: Господе, опрости им, јер не знају шта раде!

Авва Јустин, *Празничне беседе*, Београд 1998, стр. 142.

Епископ Игњатије:

39. У крштењу „запад“ симболизује биолошко постојање – родитеље, војску, државу, посао, храну... (3–42)

Догматика Православне Цркве:

Крштење је света тајна у којој се човек кроз троструко погружење у воду у име Оца и Сина и Светога Духа очишћава од свих грехова, умире за грех и грешни живот и поново рађа у духовни, свети живот ради охристовљења и отројичења. Крштењем се људско биће осутелесњује Богочовечанском телу Цркве и постаје хришћанин.¹¹ По речи Спаситељевој: Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божје.¹² У светој води крштења човек се очишћује од свега грешног и препорађа Духом Светим. Ако је дете, очишћује се од прародитељског греха; ако је пак одрастао, очишћује се и од личних грехова.

Доиматики, III, 564: ¹¹Еф. 3, 6; ¹²Јн. 3, 5.

Тада си чуо заповест да пружиш твоје руке као према некоме ко ти је у близини и да кажеш: „Одричем те се, сатано!“ Желим да вам објасним због чега сте при томе били окренути лицем према Западу, јер то је потребно да знате. У односу на нас, тамна страна света је Запад, а сатана, будући сам тама, у тами гради и има своју моћ: ради тога се окренуште Западу и одрекосте тог тамног и мрачног кнеза. Шта је сваки од вас говорио? „Одричем те се, сатано“ – тебе злобног и најљућег противника! Ти говориш: више се не плашим твоје моћи пошто је њу уништио Христос, јединством са мојом крвљу и мојим телом, како би смрћу победио смрт, а мене ослободио. Одричем се тебе лукаве и најхитрије змије. Одричем се тебе поквареног и лицемерног који је под видом добротe учинио сваковрсно безакоње и у нашим прародитељи-

ма произвео отпад од Бога. Одричем се тебе, сатано, изумитеља сваке злобе и сапутника њезиног.

Затим си поучен да одрицању своме додаш: „и свих дела твојих“. Дела сатанина јесу – сваки грех, којег ми треба да се одричемо: као што од мучитеља треба бежати, тако исто треба избегавати и његово оружје. Било који грех припада ђаволима. Уосталом треба да знаш да све што си овом приликом казао, све је записано у Божјим књигама. Због тога, ако било шта учиниш противно овоме, постаћеш преступник и бићеш осуђен као преступник. То је разлог због којег се одричеш сатанских дела и помисли, јер су они противни разуму.

Свети Кирило Јерусалимски, *Кайихезе, Тајноводсѣвена йоука ѣрва*, Београд – Ваљево – Србиње 2001, , стр. 266–267.

Време је, међутим, да понудимо трапезу. Какву? То су остаци онога о чему смо недавно говорили вашој љубави: још увек беседи-мо о ђаволу. То смо почели да излажемо пре два дана, а и јутрос смо излагали онима који се уводе у Тајну (тј. Онима што се припремају за крштење) када смо говорили о одрицању од ђавола и сједињењу са Христом. Не чинимо ово зато што нам је пријатно да говоримо о ђаволу, него зато што нам познавање учења о њему пружа сигурност. Он је непријатељ и противник, а добро познавање непријатеља значи велику сигурност.

Свети Јован Златоусти, *Слава Госйоду за све*, Београд 2006, стр. 97.

У оном страшном дану, од свакога ће се тражити одговор: да ли си сачувао оно прекрасно одрицање, које си исповедио пред многим сведоцима, говорећи: одричем се сатане и свих дела његових, значи не од једнога или два дела, него од свих дела ђаволских? Дакле, о том прекрасном одрицању ће у оном часу од нас тражити одговор. Блажен је онај који га је сачувао, као што се и обавезао. Тај се једном речју одрекао од сваког мрског ђаволског дела, од прељубе, од блуда, од убиства, нечистоте, лажи, зависти, крађе, клеветања, раздражљивости, злопамћења, непријатељства, свађе, пијанства, стомакоугађања, празнословља, гордости, неге, демонских песама, користољубља, мржње према браћи, идолслужења и чаробњаштва. У томе и сличном, од чега се одриче сваки хришћанин од њега ће се тражити одговор у страшном часу испитивања.

Свети Јефрем Сирин, *Оињени сѣуб*, Београд 2003, стр. 358.

Епископ Игњатије:

40. На карневалу и у позоришту, али и у свакодневном животу, ношење маске је позитивна појава. То је предокушање слободе у односу на све могуће законе постојања. Човек свакога дана ставља различите маске са циљем да буде слободно биће чије постојање зависи од његове слободе. (3–43, 3–44)

Догматика Православне Цркве:

Овај свети васељенски Сабор потпуно забрањује бављење комедијашењем, а такође и такве представе; такође забрањује и представе са зверима, представе са плесом. Који повреди ово правило, и одају се ономе што је забрањено, ако је клирик нека буде низвргнут, а ако је лаик, нека буде одлучен из црквене заједнице.

Књига правила, Зборник канона православне цркве, 51. правило, Шибеник 2003, стр. 46.

Не приличи онима који су освећени или онима који су прибројани (у клир) да буду на позоришним представама које се приређују на свадбама или пировима. И зато, нека оду одатле пре него што дођу глумци.

Књига правила, Зборник канона православне цркве, 54. правило, Шибеник 2003, стр. 81.

Каква је корист онима који поште да у безакона позоришта иду, да к општем училишту нечистоћа и свенародном месту неуздржљивости журе па и на седиштима погубника седе? Јер нико неће погрешити ако оно место, сваком заразом преиспуњено, најпогубнијим игралиштем, обуком неуздржљивости, учитељем нечистоће и сваким другим гнусним именом па и вавилонском пећи назове. Јер ђаво пошто је на позорницу као у пећ неку ушао, град нам одозго потпаљује и то не подмеће храстовину као онда што су варвари учинили, нити нафту, ни струготину, ни смолу, но оно што је од ових много несносније – блудничке представе, срамне беседе, разуздане игре и најразвратније песме у јавност износи.

Свети Јован Златоусти, *Беседе о покајању*, Хиландар, Београд 2004, стр. 86–87.

Лицемерје је лажно пријатељство, или мржња прикривена привидом пријатељства; или неваљалство под маском благонаклоности; или завист која подражава љубав, или живот, диван по лажном приказу, а не по стварној добродетељи; или лажна праведност која се приказује као да извршава све заповести; или лаж која изгледа као истина, – што се на све начине довијају да ураде они који својом моралном исквареношћу подражавају змију.

Свети Максим Исповедник, *Доброћољубље*, Врање 2001, стр. 49.

Позориште успављује хришћански живот, уништава га, придајући животу хришћана карактер паганског живота. „Задријемаше све, и поспаше“ (Мт. 25, 5); узгред буди речено, тај погибелни сан у људима изазива позориште. И шта још? Науке које се предају у паганском духу, прекомерне свакодневне бриге, похлепа, честољубље, сластољубље. Позориште је школа овога света и кнеза овога света – ђавола; а он се понекад претвара у анђела светлости (2. Кор. 11, 14) како би лакше заводио недалековиде, понекад вероватно, убаци и какав морални комад да би се непрестано понављало, трубило о позоришту како је оно веома морално, поучно и како га треба посећивати не мање него цркву, а можда и више: зато што је, тобоже, у цркви све једно те исто, а у позоришту постоји разноврсност и комада, и декорација, и костима, и лица која учествују у радњи.

Свети Јован Кронштатски, *Мој животи у Христу*, Београд 2002, стр. 81.

После тога казао си (на крштењу): „и све гордости твоје“. Гордост сатанска јесте било какво раскалашно позориште, коњске трке, лов псима и овоме слична сујета од чега пророк моли Бога да буде избављен: одврати очи моје да не гледају сујету. Немој у себи подстицати жељу за гледањем неморалних позоришних представа у којима ћеш видети разголићене актере, који бестидно и сасвим непотребно изводе срамотне плесове и игре. Немој се одушевљавати и закупљати жељом да идеш у лов на звери, чиме ћеш угодити своме трбуху. Такви људи, да би угодили својим похотним апетитима иду у лов, али врло често и сами бивају храна крвожедних звери. Сасвим исправно можемо казати да они ради свога стомака, који је бог њихов, врло често губе свој лични живот кроз јединоборство. Избегавај и коњске трке, позоришта, јер све то погубљује душу: све је то ђаволска гордост.

Свети Кирило Јерусалимски, *Каџихезе, Тајноводствена љоука љрва*, Београд – Ваљево – Србиње 2001, стр. 267.

Епископ Игњатије:

41. Није важно где су границе и чија је земља, много је важнији наш однос према природи. (3–45)

Догматика Православне Цркве:

Лазар је погинуо на Косову, а васкрсао у души народној. Он је погинуо телесно за крст и слободу, то јест за народни програм. Он је одбранио себе од безбожне властеле, која му је заграђивала пут ка народу и народном програму. Зато је народна љубав одбранила њега од смрти. И Бог се сагласио Својом љубављу са народном љубављу па је посветио Лазареву душу на небу и Лазарево тело на земљи. Ено га у Раваници, чудотворно. Нико не награђује тако као Бог и народ. Народна одбрана треба ту истину да упечати у срце омладине народне.

Свети Владика Николај, *О њашириоџизму*, Глас Цркве, Ваљево 2003, стр. 159.

Борбу против Турака нису Срби завршили на Косову. Нису ни на Смедереву нити на Београду. Нису је завршили нигде и никада, од Косова до Орашца, од Лазара до Карађорђа, нити од Карађорђа до Куманова. И после пада Смедерева и Београда борба је продужена, страшна и истрајна, кроз векове, из Црне Горе и Далмације, из Удбине, из Мађарске, из Румуније, из Русије. Крстоносни Србин је био свуда и до краја главни заточник борбе против полумесеца. Славни војвода Бакић брани Беч од Турака, а на другом опет бојишту води немачку војску против Турака. Јакшићи задивљују Мађаре својим херојством у борби с Турцима, тако да их је краљ Матија назвао „стубовима хришћанства“. Тако исто Бранковићи и други у Румунији и Бугарској. Тако Смиљанићи и Јанковићи у Далмацији. А да не говоримо о Црној Гори, о том вековном и непобедивом шанцу хришћанства против ислама.

Епископ Николај, *Сабрана дела*, књига V, *Српски народ као Теодул*, Диселдорф 1977, стр. 345.

Епископ Игњатије:

42. Ти храниш гладнога, а он на крају умре. Дакле, тиме не можеш да му решиш проблем. (3–46)

Догматика Православне Цркве:

Дајући ономе који лежи на земљи, ми дајемо Ономе Који седи на небесима.

Свети Григорије Двојеслов, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 77.

Рука сиромаша је ризница Христова; што добије сиромаш, то добија Христос.

Свети Јован Златоусти, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 79.

Ко у свој дом уводи сиромаша, тај заједно са њим уводи и Христа Који је рекао: кад учините једноме од ове Моје најмање браће, Мени учините (Мт. 25, 40).

Свети Јефрем Сиријски, *Са светим оцима из дана у дан*, Београд 2005, стр. 78.

Један брат је имао само Јеванђеље. Продавши и њега и новац давши на храну гладнима, он је изрекао знамениту реч: „Продао сам реч која ми је говорила: Продај све што имаш и подај сиромасима“ (Мт. 19, 21).

Авва Евагрије, *Доброћољубље*, том I, Хиландар 1996, стр. 427.

Зашто је Господ допустио да има сиромаша? – Ради твога добра, да би ти могао да очистиш и загладиш грехе своје, јер „милостиња чисти од свакога греха“ (Товија 12, 9); да би у њиховим личностима стекао себи молитвенике и да би Господа свога учинио милостивим према себи, јер „милостиви ће бити помиловани“ (Мт. 5,7).

Свети Јован Кронштатски, *Мој живот у Христу*, том I, Цетиње 2001; стр. 162.

Буди дарежљив и милостив, да би Господ био милостив према твојој души – у дан Суда. Зашто би ти узалуд сабирао, када ништа собом нећеш понети, него ћеш наг да одеш одавде?! Многи сабраше многе и безбројне ризнице и богатства, али ништа собом не узеше – све своје драгоцености, све благо своје другима оставише на земљи: празних руку и посрамљене душе одоше одавде – и сами у гробу иструлише и богатство њихово нестане без трага, и сећање на њих у неповрат оде.

Свети Димитрије Ростовски, *Духовни азбучник*, Вршац 1990, стр. 134.

Заиста, браћо, велико је дело милостиња. Заволи је дакле, јер ништа слично њој под небом нема. Она је кадра да очисти и највеће грехе, и да од самог пакла ослободи. Па кад и ти будеш ћутао, она ће да предстоји и да те заступа. А речи твоје нису ни потребне тамо где су присутна уста толиких сиромаша.

Свети Јован Златоусти, *Беседа о покајању*, Хиландар, Београд 2004, стр. 49.

Епископ Игњатије:

43. Ја ово што причам покушавам да сведем на најнижи могући ниво. На пример, медицинари су разбили људско биће на делове, па кад офталмолог посматра човека, он га види као једно велико око. И не може да схвати да ту није око једино, него ту је и рука, и срце, и уши... (3–47)

Догматика Православне Цркве:

Шта је чудесније од ока мог и твог, од вида људског? Око људско – највећи чудотворац у свима световима, саткан ко ће знати од чега. Тајна до тајне, безброј небеских тајни увезао је Господ и извезао у оно што ми називамо оком човечјим. Узалуд очи и мени и теби, ако нема светлости! Да ли ти ствараш светлост, да ли људи стварају светлост? Сунце – шта је? А небеса, а безбројне звезде, безбројна сунца над нама? То су свећице Божје, светлост ова физичка, дивна светлост, те ми видимо њоме, а да није те светлости узалуд очи и мени и Теби.

Авва Јустин, *Пасхалне беседе, Беседа друџа у Недељу Православља*, Београд 2004, стр. 251.

Бог је сваку вештину дао као помоћ немоћи наше природе. На пример, земљорадња нам је дата стога што оно што само ниче из земље није довољно да подмири наше потребе; ткачки занат, а такође и неимарски – стога што нам је неопходна употреба покривала ради пристojности и ради штетности ваздуха. Тако нам је потребна и лечничка вештина. Наше немоћно тело је изложено најразличитијим повредама које долазе споља и изнутра, од хране. Оно, наиме, страда и због сувишка и због недостатка. Стога нам је Бог, који управља читавим нашим животом, допустио употребу лечничке вештине, која, као образац душевног лечења, има за циљ да избави од сувишног, и да допуни недостатак.

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској њодвиџи*, Хиландар 1999, стр. 171.

Епископ Игњатије:

44. Математика је чудна игра. Када додате јединици нулу (то је знак за ништавило) – постане десет! Видите? Ништа нисте додали, а оно се умножило! То значи да нас математика вара. Математика са овим компјутерима у ствари манипулише нама. (3–48)

Догматика Православне Цркве:

Али и после ове приче господин рече: „Све је то лепо, баћушка, али мени постојање демона никако не иде у главу“. На то му баћушка одговори: „И математика многима не иде у главу, па ипак постоји.“

Свети Амвросије Оптински, *Душекорисне њоуке ѡрејодобних оѡѡинских сѡараца*, Београд 2004, стр. 193.

Епископ Игњатије:

45. Ко добије шестницу код владике Игњатија, тај може да предаје догматику у Русији, јер је за руско подручје то знање доста добро. (3–49)

Догматика Православне Цркве:

И питају нас збуњено: Словени, чиме се хвалите? – Ранама. Словени, чиме сте велики? – Страдањем. Словени, шта је ваш оптимизам? – Руска Православна Црква са најсветијим патријархом Тихоном на челу. Да, Руска Православна Црква. Она је наш оптимизам – а њихов песимизам, песимизам бољшевика и свих јавних и тајних поклоника њихових. Што је најбоље за нас, то је најгоре за њих; што је најсветије за нас, то је најмрскије за њих. Врело благих вести за нас, врело је горких вести за њих.

Авва Јустин, *Сетѡве и жетѡве*, Београд 2007, стр. 432.

Част нека је свештенству српском. Част сељачком народу српском! Срам на безглавну господу српску! Срам и на оне владаре српске, који у име Запада презреше и Српску светосавску цркву и српски сељачки народ. Како су радили онако су и прошли. Њихов крај

посведочава гнев Божји и гнев Светог Саве на њима. Читајте и слушајте о страшном скончању српских владара после кнеза Милоша и ужасавајте се од гнева Господњег.

Много су претрпели српски свештеници и српски сељаци због свог одлучног става против јеретичког Запада. Свештеници су исмевани као „русофили“ и „назадњаци“, а српски сељаци као „непросвећена маса“, као „глупи сељаци“. И то не толико од оних „немачкара“, од оних калаисаних Срба из Аустрије, колико од шумадијских синова школованих на Западу. Они су били цвеће према овима. Ови су представљали бесну клику и безбожну хорду агената западне „културе“, „просвећености“, „прогреса“. Нове потурице, још опасније од старих потурица. Све што је српско они су одбацивали као турско, а све што је турско они су презирали као азијатско. Међутим, нису познавали у суштини ни шта је српско ни шта је турско ни азијатско. Плиткоумни „коми воајажер“ западних трговаца. Издајници Већи и ужаснији од Вука Бранковића.

Епископ Николај, *Сабрана дела*, књига V, *Изнад истока и запада*, Дилсдорф 1977, стр. 434–435.

Епископ Игњатије:

46. Ви не прихватате наше аргументе и тиме показујете да сте тупави. (3–50)

Догматика Православне Цркве:

Желиш ли да сазнаш какве су нечије навике и дела, послушни о чему говоре уста његова: јер уста не откривају ништа чега раније већ није било у срцу.

Свети Пајсије Величковски, *Пољски кринови*, Нови Сад 2001, стр. 111.

Шта је увреда? Свака реч изречена са намером да обешчисти је сте увреда, чак и ако сама по себи и не изгледа увредљива. То се види из Јеванђеља у коме се каже о Јудејцима: Они га изгрдише, и рекоше: Ти си ученик његов (Јн. 9, 28).

Свети Василије Велики, *Трајом јеванђелској подвиги*, Хиландар 1999, стр. 183.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Када је владика Игњатије у Министарству просвете Републике Србије изложио план за веронауку, муслимани су га питали да узму тај план и да га користе, јер ако се из тог плана избаци само појам личности, онда је све остало исто као и у муслиманској вери. Ево како сам владика Игњатије сведочи о томе:

„Кад смо правили те планове за веронауку и кад је требало да се да министарству у оно време један план како види Црква остварење то... веронауке, тог предмета, и које би то биле последице, шта она са тим жели да постигне, па смо ми написали, ја сам био задужен од Светог Архијерејског Сабора, да ја ту саставим то и да пишем, и да се са тим бакћем, па кад смо то написали да је циљ веронауке у ствари да се човек стави у однос према Богу Оцу као личности, као једној другој личности, а тада у ствари као последица тога ће произаћи однос човека као личности према другој личности, на нивоу, дакле, друштвенога збивања, и да само у том, тој релацији се јавља, дакле, као једно биће, дакле, конкретно као личност, – тада су муслимани рекли: „Знате, владико, а можемо ли ми да узмемо то, али само морамо избрисати то све што сте ставили личност и те релације о личности, само то да, све ово може да стоји!“ Дакле, апсолутно се слажу са свиме што сам ја тамо говорио, али само да се избрише то, да не постоји личност, да Бог није личност.“ (3–51)

Одговорићемо кратко, речима светог новомученика Константина, из његовог житија:

„Смешно је то и слушати! – одговори мученик с осмехом. Ви сте људи великодостојници, а такве бесмислице говорите, да их и дете не би изрекло. На пример: ви називате великим пророком оног лажова који пропаде; а пропашће и сви они који му следују и верују у њега као пророка. Но ја га проклињем; а ваше богатство и почести које ми обећавате, сматрам низашта, пошто је богатство моје, почести и слава моја – Исус Христос, од кога ме нико и ништа одвојити не може“⁷.

⁷ Преподобни Јустин Ћелијски, *Житија свейих за јуни, Житије и стѣрада-ње свейої новомученика Констѣантїина*, Београд 1996, стр. 55.

ПОГОВОР

Садржина ове књиге представља животно питање сваког верника Једне, Свете, Саборне и Апостолске цркве. Штета је што раније није одштампана. Њена садржина, у ствари, има карактер јавности одраније. Званично је позната била Светом архијерејском сабору Српске православне цркве у мају месецу 2008. године. Тачније, 8. априла 2008. године, односно месец дана пре заседања поманутог Сабора, др Артемије, епископ рашкопризренски и косовско-метохијски представком Ебр. 263 обратио се Светом архијерејском сабору, преко Синода, са предлогом да се у дневни ред уврсти и питање неправославног учења проф. др Игњатија (Мидића), епископа браничевског, као предавача догматике, од 2007. године, на Богословском факултету у Београду.

Од те године, дакле, па све до данас, извитоперена догматска учења епископа Игњатија имају карактер јавности, јер не само да их студенти јавно слушају и снимају, него су и сви епископи Српске православне цркве о томе добро упознати. Али ови, зачудо, ћуте. Зашто? Једнима од њих недостаје – или знање, или вера, или храброст да се супроставе у складу са заклетвом коју су при хиротонији положили, док у другима превладава жеља да се Српска православна црква преобликује; да се поремети јединство и православност у њој ради што лакшег и бржег приближавања римокатолицима и глобалистичким тежњама у свету. И за једне и за друге много доказа може да се наведе.

Догматска и еклисиолошка учења епископа Игњатија сликовито ме подсећају на тешког болесника, толико тешког да човек просто не зна са које најпре стране да му приђе. Јер сва његова „теологија“ своди се на проблем *смрти* до мере да учи како је и душа смртна! Његовом безбоштву нема граница, јер тврди: „Велика је трагедија што је Црква одавно престала да се бави проблемом смрти као опасности од небића. Црква је тај проблем решила на незнабожачки, платонистички начин, прогласивши душу бесмртном“. *

У таквом застрањивању, сматра да је „учење које су исповедали сви свети оци, у свим временима и на сваком месту страшно погубно за Цркву“. Зашто војује против исправног јеванђелског, апостолског и светоотачког исповедања вере; против утврђеног и општеприхваћеног учења о греху и покајању? Безбожнички и антицрквено се изјашњава кад каже: „...човек погрешео и Бог га кажњава смрћу...то је као идолопоклонство...Такво схватање доводи у питање постојање Цркве“.

Са таквим и сличним изопаченим „догматским“ учењима епископ Игњатије непрекидно продубљује провалију у којој себе представља, с једне стране, мерилом за решења свих догматских питања, и центром од којег зависи све што постоји, али и очајником, с друге стране, јер га опседа страх од смрти и ништавила. Како другачије схватити његове речи: „...што ја хоћу – то постоји, а што нећу – то не може да постоји“; или: „ Грех има везе са онтологијом, а не са етиком...извор греха јесте смрт, а не наше понашање...грешни смо зато што смо смртни“. Ради таквог наказног учења обрушио се на блаженог Августина, јер каже: „ Погрешно је Августиново учење да је грех преступ закона“. Тиме он, у ствари, не негира само Августина, него сву науку самог Спаситеља, светих Апостола и светих Отаца. Спаситељеве су речи: „Да нисам дошао и говорио им, не би гријеха имали; а сад изговора немају за гријех свој“ (Јн 15, 22). Јесте грех, дакле, преступ закона, „јер кроз закон долази познање гријеха“ - каже апостол Павле (Рм 3, 20). А смрт није ништа друго до плод греха. То апостол Павле потврђује и овим речима: „Као што кроз једнога човјека уђе у свијет гријех, и кроз гријех смрт, и тако смрт уђе у све људе пошто сви сагријешеше“ (Рм 5,12).

Све је то добро познато и епископу Игњатију, али његови задаци у Српској православној цркви су рушилачки. Ударио је и на крстове по храмовима, јер са презиром истиче: „Сада имате крстаче свуда по црквама...“ Познато је да су попут њега крст презирали јеретици звани *ставроитије* (од гр. οἱ σταυροῦλάται) тј. они који су, као богомили, газили по крсту. Били су то они стари богомили, за разлику од ових „нових богомила“, односно Латина. Зато је Црква прописала да се не сме урезивати крст по путевима. Да се не би газило по њему. Неки хришћани данас из незнања или свесно стављају крст на подове храмова, по којима се, на жалост, гази.

Пошто се сва теологија епископа Игњатија своди не на проблем греха, него смрти која рађа страх и води у ништавило, „права слобода је – каже он – када извршиш самоубиство“! Зато су, по њему,

сви на погрешном путу, читаво хришћанство, јер учи: „Читава та гунгула око тога иде у правцу, и из тога схватања извире: дал’ је неки правоверни или није правоверни – то зависи од морала његовога, и зависи од тога дал’ он зна те...да понавља те истине које је, овај, некад Црква дефинисала или, не знам ни ја, оставила“.

Бујица бунта провејава у предавањима из догматике епископа Игњатија. Сви су, по њему, на погрешном путу. Устаје и против јерархије, одобравајући протестантски приступ том питању, иако је и сам уврштен у црквенојерархијски поредак. Стога се оправдано поставља питање: кога он изиграва – себе или друге? Себе трпи у тој јерархији да би сејао јереси и бунт против Творца; да би уверљивије, изнутра, деловао у сагласју са светским покретом који удара на све што чини узвишена хришћанска достигнућа и традицију. „Бог је – каже он – човеку направио проблем тиме што га је створио, а није га претходно питао, и није му дао онтолошку слободу, тј. могућност да се врати у небиће“! Такав бунт против Бога сврстао га је међу оне који ударају на хришћанско учење о греху и покајању; о породици и моралу; о крсту и избављењу од греха и смрти. Зато бестидно правда хомосексуализам, јер изјављује: „Слушаћете наше теологе који кажу да је хомосексуализам грех, док је брак нешто природно. Боже мој, па и ово је природно, није то пало с неба“!

Постоји и други разлог због којег трпи себе у реду црквене јерархије – опседнут је *епископоцентризмом* и сматра да је „епископ гарант јединства Цркве и њенога идентитета“. Сматра, наиме, да „и међу људима мора постојати једна личност која је гарант јединства Цркве“, а „за јединство није битно исправно исповедање вере, него једна личност која пројављује слободу тиме што тражи нешто од вас“. Која је та „једна личност“? Свакако римски папа, за чију је водећу улогу у хришћанству ставио, заједно са др Иринејем епископом бачким, у Равени 2007. године, потпис, у својству учесника у раду „Мешовите комисије за богословски дијалог између Православне и Римокатоличке цркве“.

„Гарант јединства Цркве“ не може бити „једна личност“ него једнодушно исповедање предате нам, од Спаситеља Христа, светих Апостола и светих Отаца, православне вере. А ту веру кроз векове чува словесно црквено стадо које одолева свакојаким отпадницима од Цркве, посебно онима што му се у својству пастира одећом представљају као јагњад, а науком – као вукови.

Шта заједничко са нехришћанским учењима епископа Игњатија могу да имају: мантија коју носи; епископска заклетва, гласно изго-

ворена на хиротонији; богослужење које врши? Ништа, ама баш ништа. Ипак, спаја их глума и дволичност ради омаловажавања хришћанске науке и срозавања угледа Српске православне цркве. Зато је, најблаже речено, зачуђујуће то што Свети архијерејски сабор 2008. године никакву пажњу није поклатио оправданим указивањима др Артемија, епископа рашкопризренског и косовскометохијског, на потанко изложена неправославна учења епископа Игњатија.

Ако ништа друго, Сабор је требало да помогне епископу Игњатију бар да се ослободи проблема *смртии*, који га толико опседа и у којем му се исцрпљује и своди сва хришћанска догматика. Постоји јеванђелско учење о смрти, сажето и у васкршњем тропару, који и он пева, али учење не онако како га преко телевизије наивно тумачи академик Владета Јеротић. Овај је, наиме, изјавио да је „Христос смрћу смрт поправио“! Није му познато да партицип *попракѣ* не значи *поправившии*, него значи: *зизившии*, у смислу поразивши, уништивши. Али чему *Усѣав Срѣске ѣправославне цркве*, којим је прописано да Свети архијерејски сабор „тумачи православно црквено учење, држећи се при томе одредаба које је света Црква на основу Светог писма и Светог предања утврдила“ (чл. 69, тач. 1). Где је ту патријарх који је по *Усѣаву* дужан да „одржава јединство у јерархији Српске православне цркве“ (чл. 55, тач. 3). А основни предуслов за јединство у јерархији нису административне мере, него јединство у исповедању вере. И пошто је то, као главна ствар, запостављено, рађа се нејединство и подвојеност до мере да словесно стадо само одлучује за које ће се учење и за које пастире определити.

Да је Свети архијерејски сабор 2008. године посветио пажњу вапају др Артемија, епископа рашкопризренског и косовскометохијског, читава та ствар би имала карактер унутрашњег питања. Свела би се, наиме, у оквире Сабора који је имао обавезу да одврати епископа Игњатија од догматских застрањивања и поучи га свему што нам је предато као исправно и свето у Цркви Христовој. Пошто се тако нешто пренебрегло, неизбежно је било да се ова књига појави у овом виду, како би послужила као својеврсни уџбеник, посебно студентима теологије. Морало је да се обзнани и схвати какве се све јереси и заблуде сеју у Српској православној цркви, не би ли се сетили садржине *Беседе* Светога Саве о *ѣравој вери* на Жичком сабору 1221. године.

Миодрај М. Пејровић

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР

протосинђел Максим	5
--------------------------	---

Документ 1

ПИСМО ДВАНАЕСТОРИЦИ ЕПИСКОПА	15
------------------------------------	----

Документ 2

АКТ УПУЋЕН СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ САБОРУ ПРЕКО СИНОДА	19
---	----

Документ 3

ПРЕДСТАВКА СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ САБОРУ О УЧЕЊУ ЕПИСКОПА ИГЊАТИЈА	23
---	----

Документ 4

ПРЕДСТАВКА СВЕТОМ АРХИЈЕРЕЈСКОМ САБОРУ О РАВЕНСКОМ ДОКУМЕНТУ	25
---	----

СВЕСКА ПРВА

Уводно предавање из догматике које је епископ Игњатије Мидић одржао на теолошком факултету у уторак 23.10.2007. године.....	29
---	----

СВЕСКА ДРУГА

Учење о Богу, изложено на предавањима епископа Игњатија Мидића	81
---	----

СВЕСКА ТРЕЋА

Учење епископа Игњатија Мидића о постојању, творевини, слободи, греху, смрти, светости, светитељима, учењу светих Отаца, покајању, Светом Писму, Литургији, богослужбеним текстовима, Крсту и страдању Господњем и другим питањима изложено на његовим предавањима.....	147
---	-----

ПОГОВОР

Миодраг М. Петровић	267
---------------------------	-----

ОДБРАНА
православог исповедања вере
ОД КРИВОВЕРЈА
проф. др Игњатија Мидића епископа браничевског

Уредник
Протосинђел Максим

Библиотека
Свети Кнез Лазар

Коректура
Љубица Наранцић

Корице и илустрације
Јерођакон Паладије

Компјутерска обрада
Драслар партнер – Београд

Издавач
Удружење грађана „Ревнитељ“
Булевар 12. фебруар 54а, Ниш

Штампа
Драслар партнер – Београд

Тираж
1000 примерака